

153, BIG STREET,
KULBAKONAM.

ఆపస్తంబ మహాషణ్డేనమః.

ససూత్రై కాగ్నికాండమంత్ర భాష్యం

వివాహూపనయనాది సకల స్నానక కర్మోపయుక్త

మంత్రార్థజిహ్వాసూనా మశ్యంతోపకారాయ

ఆపస్తంబీయగ్రహ్యసూత్రం, ఏకాగ్నికాండ

మంత్రప్రశ్న ద్వయం

శ్రీహరదత్తాచార్య విరచిత మంత్రభాష్యంవ

సుఖబోధంసంప్రతికృత్య,

అనేకప్రాచీనతాళపత్ర లిఖితగ్రంథావలోకనపూర్వకం

లేఖకప్రమాదాదీదోషాన్ యథామతి పరిశోధ్య

వావిల్ల, రామస్వామిశాస్త్రిణా

అదిసరస్వతీసలయాభ్యసీప్తయ ముద్రాక్షర

శాలాయాముద్రాప్త్య

ప్రకటికృతం

విజయతేతరాం

చెన్నపురి.

౧౯౮౦ సంవత్సరము.

CU. 40522
1988

శ్రీ రస్తు.

•* అథవైశ్వదేవమంత్రపారంభః •*

అదితేనుమన్యస్వ - అనుమతేనుమన్యస్వ - సరస్వతేనుమన్యస్వ -
సవితఃప్రసువ ॥ ఓం అగ్నయేస్వాహా - సోమాయస్వాహా - విశ్వే
దేవేభ్యస్వాహా - ధ్రువాయ భూమాయస్వాహా - ధృవక్షితయే
స్వాహా - అమృతక్షితయేస్వాహా - అగ్నయే సిష్ఠ్యకృతేస్వాహా - అదితే
మగ్గ్థాః - అనుమతేన్వమగ్గ్థాః - సరస్వతేన్వమగ్గ్థాః - దేవసవితః
సావీరిః ॥ —* ఏకాగ్నికాండభావ్యపారంభః •*—

ఇదంకవిభ్యఃపూర్వేభ్యానమోవాకం ప్రశాస్తృహే । వందే
హిచతాం వాణీమృతా మాత్మనఃకలామ్ ॥ ప్రణిపత్యమహాదేవం
రదత్రేనధీమతా । ఏకాగ్నికాండమంత్రాణాం వ్యాభ్యాసవ్యగ్విధీ
రతే ॥ తత్రాచార్యా ఆదితో వైశ్వదేవమంత్రానధీయతే - తత్రచో
ముఖయతః పరిషేచనంయథాపురస్తాదితి ॥ తత్పరిషేచనమంత్రాః
గర్వంవ్యాఖ్యేయః ॥ అదితేనుమన్యస్వ - అదితిదేవమాతా - హే
దితే అనుమన్యస్వమయాక్రియమాణంకర్షణానుజానీహి - అనుమతిః
అనుమంత్రీ ఊసచంద్రాపూర్ణమాసీ - హేఅనుమతే - అనుమన్యస్వ
సరస్వతీ వాద్వేవతా తస్యాస్సంబుధిః - హేసరస్వతేఅనుమన్యస్వసరస్వ
త్యతిథావదసో గుణః హేదేవసవితః సర్వస్యావిజ్ఞాతః అస్మానపి ప్ర
యవఅనుజానీహి అథవైశ్వదేవమంత్రాస్తేషామంత్రాణాముపయోగే
ద్వాదశాహ మధశ్యయ్యా బ్రహ్మచర్యంతేర లవణ వజ్రానం చోత్తమ
వైక్యకరాత్రోపవాసఇత్యాద్యుపయోగనియమపూర్వకర విద్యాగ్రహ
ణంకర్తుకారేవప్రశంపత్వాన్య అపి కేచిచ్చంతి - ఓం అగ్నయేస్వాహా -
ఓమిశ్యనుజ్ఞాతురం - స్వాహాకారోహవిః ప్రదానాథః - సోమాయ
స్వాహాతీమం మంత్రంకేచిచ్చాధీయతే విశ్వేభ్యా దేవేభ్య స్వాహా
విశ్వేభ్యా దేవేభ్యః పూర్వేభ్యా దేవేభ్యః ధ్రువాయ ఏకరూపాయ వృధి
క్షయరహితాయభూమేబ్రహ్మణే భూమాత్వేవవిజ్ఞాసితవ్యఇతిథాం
దోగ్యం - ధ్రువానిచ్ఛలాక్షితిగతీవ్యాప్తిగ్యకార్యకరం ప్రతితస్త్వ
ధృవక్షితయే బ్రహ్మణే ఏవమమృతక్షితయే ఏవమగ్నయే సిష్ఠ్యకృతే
రుద్రోగ్నిసిష్ఠ్యకృతే సిష్ఠ్యంయహుతంకరోతీతిసిష్ఠ్యకృతే తస్యేషార్వ
వత్పరిషేచనమన్వమగ్గ్థాః ॥ సావీరితి అనుజ్ఞాతవతి అనుజ్ఞాతవాక్ ॥

—* అథ వై శ్వ దేవమంత్రప్రారంభః *—

అదితేనుమన్యస్వ - అనుమతేన్మమన్యస్వ - సరస్వతేనుమన్యస్వ -
దేవసవితఃప్రసువ ॥ ఓం అగ్నయేస్వాహా - సోమాయస్వాహా - విశ్వే
భ్యో దేవేభ్యస్వాహా - ధ్రువాయ భూమాయస్వాహా - ధ్రువక్షితయే
స్వాహా - అచ్యుతక్షితయేస్వాహా - అగ్నయే స్విష్టకృతేస్వాహా - అదితే
న్వమగ్న్యేఘాః - అనుమతేన్వమగ్న్యేఘాః - సరస్వతేన్వమగ్న్యేఘాః - దేవసవితః
ప్రసావీః॥ —* ఏకాగ్నికాండభాష్యప్రారంభః *—

ఇదంకవిభ్యోపూర్వేభ్యో నమోవాకం ప్రశాస్తృహే । వందే
మహితాం వాణీమృతా మాత్మనఃకలామ్ ॥ ప్రణిపత్యమహాదేవం
హరదత్తేనధీమతా । ఏకాగ్నికాండమంత్రాణాం వ్యాఖ్యానవ్యగ్నిధీ
యతే ॥ తత్రాచార్యా ఆదితో వైశ్వ దేవమంత్రానధీయతే - తత్రచో
క్తముభయతిః పరిషేచనం యథాపురస్తాదితి ॥ తత్పరిషేచనమంత్రాః
పూర్వంవ్యాఖ్యేయః ॥ అదితేనుమన్యస్వ - అదితీదేవమాతా - హే
అదితే అనుమన్యస్వయూక్తీయసూణంకమకానుజానీహి - అనుమతిః
అనుమంత్రో ఊచంతవాపూణామానీ - హేఅనుమతే - అనుమన్యస్వ
సరస్వతీ వాద్దేవతా తస్యాఽంబుధిః - హేసరస్వతేఅనుమన్యస్వసరస్వ
తత్తతిఞ్చాందసో గుణః హేదేవసవితః సరస్వత్యానజ్ఞాతః అస్మానపి ప్ర
సువఅనుజానీహి అసై వై శ్వ దేవమంత్రాస్తేషాంమంత్రాణాముపయోగే
ద్వాదశాహ ఋషశ్శయ్యా బ్రహ్మచర్యం ఓర లవణ వజ్రనం చోత్తమ
వైక రాత్రోపవాసఇత్యాద్యం యోగనియమపూర్వకం విద్యాగ్రహ
ణంకతుకారేవప్రతంపత్వాత్ అపికేచీచ్ఛంతి - ఓం అగ్నయేస్వాహా -
ఓమిశ్వనుజ్ఞాతురం - స్వాహాకారోహవి ప్రదానాథః - సోమాయ
స్వాహాతీమం మంత్రంకేచీచ్ఛంతి యతే విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్వాహా
విశ్వేభ్యోదేవేభ్యః పూర్వేభ్యో దేవేభ్యః ధ్రువాయ ఏకయావామృత్యుధి
క్షయరహితాయేభూమ్నై బ్రహ్మణే భూమాత్వేనవిజ్ఞానతన్యఇతిఞ్చాం
దోగ్యం - ధ్రువానిశ్చలాక్షితిగణతివ్యాప్తిగ్య కార్యగణం ప్రణితస్తై
ధ్రువక్షితయే బ్రహ్మణే ఏవమచ్యుతక్షితయే ఏవమగ్నయే స్విష్టకృతే
రుద్రోఽగ్నిస్విష్టకృత్ స్విష్టంపుహుతంకరోతీతిస్విష్టకృత్ తస్మైపూర్వ
వత్పరిషేచనమన్వమగ్న్యేఘాః ప్రసావీరితి అనుజ్ఞాతవత్ అనుజ్ఞాతవా ॥

ధర్మాయస్వాహ - అధర్మాయస్వాహ - అన్యస్వాహ -
 ఓషధీనస్పతిభ్యస్వాహ - రత్నోదేవజనేభ్యస్వాహ - గృహ్యభ్య
 స్వాహ - అవసానేభ్యస్వాహ - అవసానపతిభ్యస్వాహ - సర్వభూ
 తేభ్యస్వాహ - కాయస్వాహ - అంతరిత్రాయస్వాహ - యదేజతి
 బలియచ్చోష్ణసామ్నో భాగోయన్నామేస్వాహ - పృథివ్యైస్వా
 హ - అంతరిత్రాయస్వాహ - దివేస్వాహ - సూర్యాయస్వాహ - చంద్రమ
 సేస్వాహ - గతులేభ్యస్వాహ - ఇంద్రాయస్వాహ - బృహస్పతయేస్వా
 హ - రుద్రాదేవయేస్వాహ - బ్రహ్మణేస్వాహ - స్వధాపితృభ్యస్వాహ - స
 మోరుద్రాయ పశుపతయేస్వాహ - యేభూతాః ప్రచరంతి దివానస్తంబలి
 మిచ్చంతోవిధి దన్యప్రేష్యాః - లేభ్యోబలింపుష్టికామోహరామిమయిపు
 ష్టింపుష్టిపతిదకధాతుస్వాహ || ధర్మాధర్మైరసిద్ధౌ ఆపశ్చవిషమోషధీవస
 స్పతయశ్చ అత్ర తత్తదధిష్ఠాత్మో దేవతాగృహ్యం తేరత్నోదేవజనేభ్యః
 రత్నసాం దేవానాం చ యేజనాం పంచారకాః లేభ్యః - గృహ్యభ్యః - గృహేభ
 వాగృహ్యః - దేవతావాస్తువిద్యాప్రసిద్ధాః తాభ్యః - అవసానేభ్యః - అవసా
 నంగృహం - అవయవాపేతం నిహువచనం తత్తదధిష్ఠానాభ్యో దేవ
 తాభ్యః - అవసానపతిభ్యః - అవసానరక్షిత్పృథ్వీ సర్వాణివ తానిభూ
 తానిచ లేభ్యః కాషః - ప్రసిద్ధోవీవపంతరితమపి - యదేజతియేనాపిధీయ
 తేద్యారంతదుచ్చతే - యద్యాయదేజతి అపిధానకాలే కంపతేజగతిలో
 కేయచ్చక్షేప్తే చేష్టతే - యగ్యనామ్నోనవనశీలగృహాగః యంతస్తే
 నామేస్వాహ - పృథివ్యాదయః ప్రసిద్ధాః లేభ్యోదేవేభ్యస్వాహ -
 ఎవంపితృభ్యః స్వధాకారః సమోరుద్రాయదేవాయ పశుపతయే వశ
 వోద్విపాదశ్చతుస్పదశ్చ శేషం పశ్యే - యేభూతాః గృహేయాని భూ
 తాని ప్రచరంతి ఇత సతఃవరంతి - దివానస్తంబలిమిచ్చంతః విశుదస్యకు
 ర్దేశపుత్రస్యనితదయేకాదేవాయేతిమంత్రాంతి రేదశకనాత్ తస్యకుచే
 రపుత్రస్యయేప్రేష్యాః లేభ్యః బలింపుష్టికామోహరామి - సపుష్టిపతిర్వి
 తుదఃమయిపుష్టింధధాతు అనేననక్తమేవబలింనక్తమేవోత్తమేనక్షేహ
 యసమితివచనాత్ సత్తంబలిమిచ్చంతే ఇతిలింగాచ్చఅన్యేతునక్తముత్తమే
 నైవేదిశిన్నక్రమమేవకారస్యాచక్షుతేతేషాంబల్యవైరాణాంరాత్రానిన్య
 త్తీకేచిద్దివాబలిమిచ్చంత ఇత్యూహనదివాబలింహరంతి దివాచారిభ్య
 ఇతిదివా - సత్తంచారిభ్యఇతి సత్తం - ఇత్యాశ్వలాంన కేదశకనాత్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ హయగ్రీవాచనమః.

ససూత్రైకాగ్ని కాండ మంత్రభాష్యే
ప్రథమఖండప్రారంభః.

—* గృహ్యసూత్రప్రారంభః *—

ఆపస్తంబమృషింపందేయత్ప్రసాదాదమవయమ్ |

స్వగావిమోక్షపర్యంతాంవైదికింసిద్ధిమాప్నునః |

సూత్రం || సుహృదస్సనువేతాన్తంత్రవతోవరాన్ప్రహీణుయాత్తానా
దితోద్వాభ్యామభిమంత్రయేతన్వయన్యప్త్యావృత్తీయంజపేచ్ఛతుర్థ్యా
~~~~~

—* మంత్రప్రశ్నప్రారంభః *—

మూలం || హరిః ఓం ప్రసుక్తంతాధియసానస్యసన్నిభివరేభిర్వరా
గ్ంఅభిముప్రసీదత | అస్మాకమింద్రఉభయంజుజోషః | ఋతౌమ్యస్యాం
ధసోబుబోధతి || ౧ || అన్యస్మి రాఘ్నిజవస్సంతుపంథాయేభిస్సఖాయో
~~~~~

—* హరదత్తవ్యాఖ్యానప్రారంభః *—

హరిః ఓం, అభివివాహమంత్రాః || సూత్రం || సుహృదస్సనువేతా
న్తంత్రవతోవరాన్ప్రహీణుయాత్తానాదితోద్వాభ్యామభిమంత్రయేతప్ర
సుక్తంతేతి || ప్రసుక్తంతాప్రకషేణ సుష్టుగంతారః ధియసానస్య
ధ్యానుమానస్యసక్షణిసమానేతుణేధ్యానాంతరమేవవరేభిఃవరైః శ్రే
ష్టైఃపథిభిః-వరాకవరయితవ్యాకవ్యాహుఃపితృతాదీఅభిప్రతిమప్ర
సీదతసుష్టుప్రకషేణగచ్ఛత - హేసుహృదః ఇంద్రోఽగ్రత్రసహాయ
ఇత్యాహ- ఇంద్రఃఅస్మాకముభయంఉభయోః అన్తదోద్వాయోశ్చేతి
ద్వయోబంధువచనం- ఏవంచకన్యాయాశ్చమమచఆవయోర్యోగంఇం
ద్రోజుజోషతిసేవతే-తస్యాప్యేతదనుతమిత్వ్యక్షః- కస్తాత్ - యద్య
స్తాత్ కారణాత్ సామ్యస్యారిధసంఅన్నస్య-ద్వితీయాథేషష్టి-సోమర
సాత్త్వకమన్నంతవాభ్యాందాస్యమానంబుబోధతిబుధ్యతే - ఎతేసంగ
తేమాంయత్యైతేఇతి || ౧ || అన్యస్మి రాకన్యగృహంగచ్ఛతాంతేషాం

సమీక్షితాంగుష్ఠే సోప మధ్యమయాచాంగుళ్యాదర్శగ్ం సం గృహ్యతే
ఉత్తరేణయజుమాతస్యాభ్యువోరంతరగ్ం సంమృజ్యప్రతిచీనం నిరస్యేత్
యం నోప రేయం । సమర్థమాకంధగోమోసీయా త్సంజాస్వభ్య
గ్ం సుయమమస్తు కేవాః ॥ ౨ ॥ అథాగ్రిహ్మీంపరుణాపః ఘ్నీం బృ
హస్పతే ఇంద్రావ్రాహ్మీంలత్క్యై తామదైగ్వసవిసస్సువ ॥ ౩ ॥ అ
ఘోరచతురపరిఘ్నైః సభిదాపాభ్యస్సువ నాస్సువ ర్చ్యో జీవసూరేణ
వకామాస్యై హకంధాభవద్విసవేశం చ వాప్సవే ॥ ౪ ॥ ఇదమహం
పథావంధానాన్ అన్యక్షగాకంట్కశర్కరాదీహితాః ఋజవశ్చగం
ఘ - యేభ్యోమైవిసభిభిసః అస్తాకంఘ్రాయామిహృదః ఇసుయంశిగ
చ్ఛుతి వరే నంపనీ మంకన్యాయాః పిత్రాదికంఘ్రనః ఆహంబలర్య
మాభగభ్యస్మిన్నీయాత్ సస్మయంఘ్రం గమయంఘ్రం నః ఆవయోశ్చజా
స్వత్సంజాయాపతిథాపః సస్యక్ సుయమమస్తు సుగమం సుసంబద్ధమస్తు
హేదేవాః ॥ ౫ ॥ సూ॥ స్వయంబద్ధప్రవృత్తీయాం జపేత్ అథాగ్రి
హ్మీమితి॥ హేవరుగభ్యం అదైగ్వవదైవఅస్యావధావ్యాయా అథాగ్రిహ్మీ
లక్ష్మీతాంలత్క్యై వాధంధసీతి పూర్వసవహా ధావేయతాదేశః ల
క్ష్మీంసువ దేహి - హేబృహస్పతేర్వంజయ అవఃఘ్నీలక్ష్మీతాంలత్క్యైం
సువ దేహి - హేఇంద్రత్వయాయాప్రహ్మీలక్ష్మీంశాంసువ దేహి - హేసవి
తఃత్వం వసవస్వాంశాంలత్క్యైంసువ దేహి - యథేనంభాత్రాదిచర
గంనప్రాప్నోతితిథాకురు తేస్యైకః ॥ ౬ ॥ సూ॥ చతుర్థ్యానమీ
క్షేత॥ అఘోరేతి॥ అనయవశోనిరీక్షణంసమీక్షణం హేవధుత్వమఘోర
చతుః అపతఘ్నీదైధివ - శేవాపతిభ్యః దేవ గాద్యపేక్షంబమావచనం
మహ్యంపత్త్యేదేవ రాదిభ్యశ్చ శేవాభవసుమనాః సువర్చాశ్చభవ - జీవ
సూ॥ యాజీవానేవసూతేసాజీవసూ॥ దేవాకాః ప్రవృత్త్యేవయా కామ
యతేసాదేవకామాస్యోనాప్రతస్తాసర్వత్రభవేతసంబద్ధతే నోస్తాకం
సంబంధినిష్ఠిపదేశంభవచతుష్పదచశంభవ-సుఖకరీభవ ॥ ౭ ॥ సూ॥
అంగుష్ఠేనోపమధ్యమయా చాంగుళ్యాదర్శగ్ం సం గృహ్యతే ఉత్తరేణ
యజుమాతస్యాభ్యువోరంతరగ్ం సంమృజ్యప్రతిచీనం నిరస్యేత్ ఇదమహ
మితి॥ హేవధుయాత్వయిపతఘ్నీభత్ప్రహంత్రీఅలక్ష్మీఅలక్ష్మీః ఛాంధ
సోహస్త్వతామహంనిధికశామి - సంమృజ్యనిరస్యామితియద్దభాన్యని

యతస్మిన్నుత్తరయావత్కిణం యుగచ్ఛిద్రం ప్రతిష్ఠా శ్యచ్ఛిద్రమవణా

తాగ్ శ్వరోవ్రీచివ రాశ్య ॥ ౮ ॥ ఖనసంభేరభఃఖేయగన్యశచీపతే |
అపాబామింద్రస్త్రిం పూత్యైకరహ్సార్థ్య వచనమ్ ॥ ౯ ॥ శంతే
హింజ్యగ్ రిశి మునం త్వపశ్యంతే మేధీభవతుశంయుగన్యత్పద్మ శంతతి

అవిద్యః తస్యప్రసాదాత్ అగ్నిమిమంవివాహాగ్నిం శానిమంతక్షిప్రంశ
రి వేష్ట్యమండవీభూతా స్తేష్ట్యమయథేవమిన్ద్రం మండవీభూతం శరీత్యచ
ప్రతీక్ష్య తాంపశ్యంతంకైత్యగ్నిం భావ్యమవచ - తేవ రాశ్య చ భావ్యమవచ
దేవ రాశ్యాగ్రతః ॥ ౮ ॥ సూ ॥ తస్మిన్నుత్తరయావత్కిణంయుగచ్ఛి
ద్రంప్రతిష్ఠా శ్యభీంసత్తతి - అప్రతీక్ష్యతాంపశ్యంతే - అపాబానామకన్యా
శ్వీక్రిణే తాంపశ్యీమయేమేనస్యాశ్వమనసికామస్సదాబహూవ - క
థమహమింద్రం ముజగతి - సాక దాచి తస్మిన్సాధికంనన్యామవతీతాన్సో
తసాస్త్రియమాయాత మేవ కామంమచసినిదధానాస్త్రిసోపసీతం సోమ
మపశ్యత్ తందంత్రైఃపిష్ట్యతద్ర సమింద్రాయోపాహరత్ తమింద్రఃపీ
త్వాంధస్యానసో యుగ శ్యేతి ప్రయాణాం చిద్రేష్వహోని స్సార్థ్యతాభిః
తాంప్రింపూర్వైశ్చాత్వామాన్యవగ్నసమకరోత్ తదేతత్ప్రన్యావరయి
తవ్యేవగేబహ్వృచస్సమామనంతరథత్తేషష్ట్యభేఃప్రథమా - రధాదీ
నాంభేషుభిద్రేషుఅహోనిస్సార్థ్య ప్రింపూర్వైశ్చాంధసో రేఫఉపజనంపూ
త్వాశోధయి త్వాహేశచీపతే హేత్రంద్రత్వమపాణాంనామకన్యాంసూ
ర్యవచనమకరత్ అకరః - పురుషన్యాయశ్చందసఃతద్రైవేనామపికుర్వి
త్యథః ॥ ౯ ॥ సూ ॥ చిద్రేసువణే - ముత్తరయాంతధాన్యశం
తత్తతి - చిద్రేనిధీయమానంహింజ్యం తేశంభవతు - శమునంతుఉత్త
నథఃకః పాదపూరణి - ఆపశ్యతేత్రనిషిచ్యమానాస్తేశం సుఖంసంతు
భవంతు - ప్రసిద్ధసాతప్తుసముశంత్యాపత్తి తత్రాప్యథాన్యవచనకా
రశకారయోర్వ్యత్యయః మేధీఖలేవాపి పశుబంధన దారు అత్రశుయుగ
స్యాభిధానంద్రప్రవ్యం మేధ్యపి తేశంభవతుయుగన్యచిద్రమపి తథాశంభ
వతుశతపవిత్రాః - బహూశాంశోధయిన్యఃఆపశ్య తేశంభవంతువిశేష
ణవివక్షయాపునర్వచనంతథానంతరంపత్యామయాతన్వంతసుంస్పృజస్వ

ముత్తరయాం తథా యోత్తరాభిః పంచ భిష్టాపయితోత్తరయా
~~~~~  
పశ్యతపవిత్రాభవంత్యథాపత్యాతన్వగ్ంసగ్ంస్సజన్వ ॥ ౧౦ ॥ \*

హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకాః స్రవక్రముహిత్యా వద్యమా  
పః | శతంపవిత్రావితతాపశ్యసుతాభిష్టాదేవస్సవితాపునాతు ॥ ౧ ॥  
హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకాయాసుజాతః శ్యపోయాస్వగ్నిః | యా  
అగ్నింగభాం దధిరేసువర్ణాస్తాస్త్రాపశ్యగ్స్సోనా భవంతు ॥ ౨ ॥ యా  
సాగ్ంరాజావరుణోయాతిమధ్యే సత్యాన్యతే అవపశ్యంజనానాం | యా  
అగ్నింగభాం దధిరేసువర్ణాస్తాస్త్రాపశ్యగ్స్సోనాభవంతు ॥ ౩ ॥ యా  
సాం దేవాదివిక్యవ్వంభకుం యా అంతరిక్షే బహుధా సిన్ధాః | యా అ  
గ్నింగభాం దధిరేసువర్ణాస్తాస్త్రాపశ్యగ్స్సోనా భవంతు ॥ ౪ ॥  
శివేన త్యావత్సూపాపశ్యంత్యాపశ్యనయా త మోవస్పృశంతస్సచంతే |  
~~~~~  
సంయోజయత్యైషణైసంభోగకాలే ॥ ౧౦ ॥ ఇతిశ్రీహరిదత్తవిరచితే
ఏకాగ్నికాండభాష్యే ప్రథమః ఖండః.

*

సూ ॥ ఉత్తరాభిః పంచ భిష్టాపయిత్యా హిరణ్యవర్ణా ఇతి-
హిరణ్యవర్ణాః హిరణ్యస్యేవ వర్ణాః యాసాంతాః హిరణ్యవర్ణాః శు
ద్ధాశ్శుచయః పావకాశ్శోభయన్యగ్రిస్రవక్రముహిత్యా వద్యమా
పద్యం పాపంశ్యక్త్వా అపోహితిసుశలం పవిత్రాః బహూనిపవిత్రాణితి
థానివితతావిస్త్రతాతాభిరచ్చింత్యాదేవస్సవితాపునాతు ॥ ౧ ॥
ద్వితీయమంత్రే శ్యభ్య ఇత్యదిత్య స్యాభిధానం పశ్యంసర్వమితి పశ్యం
పశ్యం పశ్యకః త్రాత్యంతవివిక్యయేగకశ్యపోభవతి - కించ దృశ్యతే
చారణ్యకే - కశ్యపోపశ్యకోభవతి యత్సర్వం పరిపశ్యతీతి సచాద్యగ్నిప్రా
తరుద్యక ఆసుజాత ఇత్యచ్యుతే అగ్నేశ్వైర్యుతాస్యా ప్సుజన్మధారణం
చ తస్యైవయా శ్చేతతమేవాగ్నిం దధిరే - సువర్ణాంభోభనవర్ణాంతా
ఆపస్తేశంస్సోనాస్సుభక రాంభవంతుస్సోనమిన్ద్రసిన్ధునామబహిం పాగ
లోకకసుఖభేదాదపీనరుక్తం ॥ ౨ ॥ శ్చోయాస్వస్త్రాభాః యాసా
గ్ంరాజేతి ॥ ౩ ॥ చతుర్థాని యాసాం దేవా ఇతి యాహితి సాంభవం
భోజనందివిద్యుస్తానేదేవాః కుర్వంతి క్యవ్వంతి - యా అంతరిక్షే బహుధా
సిన్ధాః - మేఘేషు యా అగ్నింగభాం దధిరే - బదబానలయాపంధ్యత
వత్యతా ఇత్యాదిగతం ॥ ౪ ॥ శివేన త్యేతి ॥ హేవధుః ఆపస్త్యాం శివేన

ఽహతేనవాససాచ్ఛాద్యోత్తరయా యోక్త్రైణసన్నహ్యత్యజ్జే నాముత్త
రయాదక్షిణేహస్తేశృహీత్వాగ్నిమభ్యాసీయాపరేణాగ్నిముదగగ్రంకట

ఘృతశ్చుశిశ్చుచయోయాః పావకాస్తాస్తతపశ్యన్త్యోనాభవంతు || ౫ ||

పరశ్వాగ్నివ్యోమగిరభిమాభవంతువిశ్వతః | వృధాయుమనువృధయోజు

స్తాభవంతుజుప్తయః || ౬ || ఆశానానాసౌమన సంప్రజాగ్ంసౌభా

గ్యంతమామ్ | అగ్నేరనుప్రతాభూత్వాసన్నహ్యేసుకృతాయకమ్ || ౭ ||

పూషాత్వేణోనయతు హస్తగృహ్యోశ్వినౌత్వా ప్రవహతాగ్ంరథేన |

చతుషాపశ్యంతు - శీవయాచ తన్వా తేవ్యద ముపస్పృశంతు ఘృత

శ్చుశఃఘృశరసంచహనాశ్చుచ స ఇత్యాదిగతం || ౫ || సూ || ఉ

త్తరయాఽహతేన వాససాచ్ఛాద్య పరిత్యాగిర్వణభితి- హేకంద్రశ్వం

గిర్వ విషవజసంసృజ్త-మతి లతుణాభిగీకభికః సంభజనీయస్తతీనాంవా

సంభర్తంభిమామదీయాగిరత్యాత్వాం పరిభవంతు పరిపూర్వోభవతిః

పరిగ్రహీవశతేహగృహ్యంతు - విశ్వతస్సర్వతోయధాభిమామిదం

వాసంపరితోభవతీత్యగ్నిప్రాయః - కీన్యశంత్యాంవృధాయంవృధాన్య

రూక్ప్రతిగంధారంకీన్యశ్యోగిరః అనువృధాశిఅనుసిరిభకః- వృధయః

ప్రవృధాస్తాశ్చజుప్తాస్సేవితభవంతు - త్వయాజుప్తయస్సేవితవ్యా ||

౬ || సూ || ఉత్తరయా యోక్త్రైణసన్నహ్యత్యఆశానానాసౌమ్నా

నాసౌమనసంసౌమనగ్యంప్రజాంసౌభాగ్యంతమాం చాశానానాఅగ్నేర

నుప్రతాభూత్వాపహూగిహయాన్యతామిమాం యోక్త్రైణసన్నహ్యే

చిథ్నామి సుగృహ్యంతుపివాహః పూయపుత్ర్యాయకమణేకమిశ్వసభకం

యవ్యామితిసాధకంసుభంయథాభవతతథాబధ్ధామీతివా || ౭ ||

సూ || అథైరాముత్తరయా దక్షిణేహస్తేశృహీత్వాగ్నిమభ్యాసీయాప

రేణాగ్నిముదగగ్రంకటమస్త్యోన్యిస్సువవిశత ఉత్తరోవరోగ్నిరుప

సమాధానాద్యాజ్యభాగాం తపూషాన్యే || పూషా ఆదిత్యః త్యామితః

ప్రదేహదగ్నిసమీపంనయతు హస్తగృహ్యహస్తేశృహీత్వాశ్చోనీతా

గృతహూమాంప్రవహతాం రథాదిచాప్రోహ్యమాణాంత్యామశ్వినౌ

నుమన్యేతాంభవమేవైతయోప్రవహణంయదీయమనుమతీశ్చతతస్త్య

గృహ్యంవృధుదీయాంయథాగతాగృహపత్నీగృహగ్యపతీశ్వరా-అను

స్యాంతథాగచ్ఛ-త్వంగత్యాచవశిసి స్వామిసీభూత్వా విదధం యజ్ఞం

గ్రంథమాస్తీర్వతస్త్విన్నపవిశతడత్తరోవరోఽగ్నేరుపసమాధానా
ద్యాజ్యభాగాంతే ॥౩॥ అధైనామాఽతో ద్యాభ్యామభిమంత్రయేతాథా

గృహంనచ్చగృహపత్నీయథాసోవశీఃత్వంపదభమావదాసి ॥౪॥ సోమః
ప్రథమోవివిదేగంధర్వోవివిదడత్తరః । తృతీయోఅగ్నిష్టేపతిష్ఠరీయస్తే
మనుష్యజాః ॥ ౧ ॥ సోమోదదద్గంధర్వాగంధర్వోదదగ్నయే ।
రయించపుత్రాగ్ శ్చాచదగ్ని మహ్యుశభోత్తమాం ॥ ౨ ॥ గృభ్యా
మితేసుప్రజాస్త్వాయహస్తంమయాపత్యాజరదష్టిర్యథాసః । భగోఅర్య
మాసవితాపురంధిమహ్యంత్యాశ గాహాపత్యాయదేవాః ॥ ౩ ॥

తద్విషయంపక్షవ్యమావదాసి-ఆభిముఖ్యేనవద ॥ ౪ ॥ ఇతిత్రీహరర
త్తవరచితే-పకాగ్నికాండమంత్రభాష్యేత్వీతియఃఖండః.

సూ ॥ అధైనామాఽతో ద్యాభ్యామభిమంత్రయేతసోమఃప్రథమత్తతి-
సోమఃప్రథమఃత్వాంవివిదే-లబ్ధవాక్-తతడత్తరోగంధర్వోవిశ్వావసుః-
వివిదేలబ్ధవాక్-తృతీయస్తస్త్విస్తేపతిః - మనుష్యజాః మనుష్యజాత
స్తవహంతేతురీయఃచతుర్థఃపతిః ॥ ౧ ॥ పషవివాధాం-కించిద్విశే
షేణోచ్యతే-సోమోదదత్అదాత్దద్యాద్యాగంధర్వాయ-గంధర్వో
ఽగ్నయే-అగ్నిరయించపుత్రాశ్చత్వాచమహ్యంఅదాత్-రయింధ
నం ॥ ౨ ॥ అథాస్యోవక్షితేనసీచాహస్తేనదక్షిణముత్తానగోపహస్తం
గృష్టియాద్యదికామయేతత్త్రైరేవజనయేయమిత్యంగుళీరేవ గృష్టియా
ద్యదికామయేతపుగ్ంసవీవజనయేయమిత్యంగుర్థమేవసోభీవాంగుప్తమభీ
వలోమానిగృహ్లామిత్యగ్నేతాభిచ్ఛతస్సభిః ॥ గృభ్యామిత్యతి ॥
తేతవహస్తమహోంగృభ్యామిగృహ్లామి-కిమథాంసుప్రజాస్త్వాయ - శోభ
నాఃప్రజాయస్యాస్యాసుప్రజాః-తస్యాభాషఃసుప్రజాస్త్వం-ఛాందసో
దీఘః తస్మై - కించమయాపత్యాసహాయథాత్వంబరదష్టిః జరద
వస్థాప్రాప్తిః తస్యాఃప్రకాశసంవా యస్యాస్యాజరదష్టిః- ఆసఃస్యాః-
తథాగృభ్యామిగృహ్లామి-పురంధిపురుధీః బహుప్రజాబహుకమహావాక్-
భగాదీనాంచైతత్ప్రత్యేకంవిశేషణం - అన్యేతుకంద్రస్యాభిధానంమ
న్యంతే-భగాదయోదేవాఃమహ్యం - త్వా - అదుదత్తవంతః - కి
మథాం - మమగాహాపత్యాయగాహాస్థాయ ॥ ౩ ॥ తేహహ

స్వైదక్షిణేనచాహస్తేనదక్షిణముత్తానగోంహస్తజ్యష్టాయాద్యదికామ
యేతస్త్రిరేవజనయేయమిన్యంగురీరేవగృష్టాయాద్యదికామయేతపుగోంస
ఏవజనయేయమిన్యంగుప్తమేవసోభీవాఙ్మమభీవలోమానిగృహ్లాతిగృహ్లా
మితథ త్యేతాభిశ్చతస్సభిరధైనా ముత్తరేణాగ్నిండక్షిణేనపదా ప్రాచీ

తేహపూర్వజనాసోయత్రపూర్వవహూహితాః। మూర్ధన్వాక్యత్ర
సాభివఃపూర్వోదేవేభ్యఃఆతపతు॥ ౪ ॥ సరస్వీప్రేదమవసుభగేవా
జినీవతి। తాంత్యావిశ్వస్యభూతస్యప్రగాయామస్యగతః॥ ౫ ॥ యఏతిప్ర
దిశస్సర్వాశోనుపవమానః । హిరణ్యహస్తవిరంతుస్సత్వామన్తనసం

శబ్దోసరథఃకః- తేభగాఃయః- పూర్వజనాసః పూర్వజనాః పూర్వవ
హః-ఆదికా లేవాహస్యక తాఃకః- యత్ర గాహాన్త్యే- హితాఃస్థి
తాః-యత్ర-సాభివోమూర్ధన్వాక్యతఃపూర్వోదేవేభ్యః- దేవానాం
ప్రథమః ఆతపత్ ఆసమంతాత్ ఆతపత్ - సుభూఃఅదితిః శోభనేభువా
యస్యాస్ససుభూఃతస్యాఅపత్యంసాభివఃఆదిత్యః - మూర్ధాశిరఃతేన
ప్రాధాన్యంలక్ష్మ్యతే-మూర్ధన్వాక్ప్రాధాన్యవాక్- అగ్నిర్వాసాభి
వః - సచమూర్ధన్వాఅగ్నిమూర్ధన్వేత్యస్యామృచిస్తుతః తథాచా
శ్వలాయుః అగ్నిమూర్ధన్వాన్విరాజౌసంయాజ్యేఇతి పూర్వోదేవ
భ్యైఇతిచనుసంగతం ॥ అగ్నియథాప్రథమోదేవతానామితిమంత్రాం
తరేదశకనాత్ తేభగాదయోయత్రస్థితాః తస్మై గాహాపత్యామమ
హ్యంత్యాత్వాంఅదుః తస్మాత్తేహస్తుగృహ్లామీతయోజ్యం ॥ ౪ ॥ స
రస్వతిహేసరస్వతి- త్వంచేదంపాణిగ్రహణంప్రావప్రకషేణరక్షహే
సుభగేవాజినీవతివాజోఽన్నంతద్వతిస్తుతిర్వావాజినీ తద్వతిహవిర్నిస్తుతి
భిశ్చతద్వతి-తాంత్యావయంవిశ్వస్యభూతజాతస్యసర్వేషామేవాగ్రతః
ప్రగాయామసిఇదంతోమసిః-ప్రకషేణస్తుమః॥ ౫ ॥ యఏతి-ఏవపవ
మానస్సర్వాదిశో న్వేతిప్రదిశశ్చానుక్రమేజ్యేతి-హిరణ్యహస్తఃభక్తైభ్యో
దేయంహిరణ్యం హస్తేయస్యః హిరణ్యహస్తః - విరమ్భః ఇరా
మన్నంతాం మిమీతే కరోతీరమ్భః - అగ్నిః తస్యాయం సఖావిర
మ్భః వాయుసఖ ఇన్యగ్నిముపచరతి - యః - ఏవంభూతోవాయుః
సః త్వాత్వాంమన్తనసంమయిమనో యస్యాస్సామన్తనాః తాదృశీం

ముదీచీవా దిశమభిప్రకమయత్యేకమిష ఇతి సఖేతిస ప్రమేపదేజపతి

కృణోతు॥ ౬॥ ఏకమేషేవిష్ణుస్తాన్వేత్తు॥ ౭॥ ద్వేణ్ణజేవిష్ణుస్తాన్వేత్తు॥
౮॥ త్రిణ్ణత్రతాయవి=తు ॥ ౯॥ చత్వారిమాయోభవాయవి=తు ౧౦॥
పంచపశుభ్యోవి=తు ॥ ౧౧ ॥ షడ్పశుభ్యోవి=తు ॥ ౧౨ ॥ సప్తసప్త
భ్యోహూత్రాభ్యోవి=తు ॥ ౧౩ ॥ సఖాసప్తపదాభవసఖామాస
ప్తపదాబభూవ సఖ్యంతే గమయగ్ం సఖ్యాత్తేమాయోషగ్ం సఖ్యాన్తే
మాయోష్టాస్సమయావ సంకల్పావహౌసంప్రియారోచిష్టూ సుమనస్య
మానా॥ ఇషమూజకమభిసంవసానాసంనామనాగ్ంసినంద్రతా సముచి
త్తాన్యాకరం॥ సాత్వమస్యమూహమమూహ మస్మిసాత్వం ద్యౌరహం

కృణోతుకరోతు ॥ ౬ ॥ అధైనాముత్తరేణాగ్నిండక్షిణేనపదాపా
భీముదీచీవాదిశమభిప్రకమయతి- ఏకమిషఇతిసఖేతిస ప్రమేపదేజపతి-
ఇట్ అన్నంత స్త్రైవికంః దంవిష్ణుః త్వాన్వేత్తు- తవాన్నంయథాస్యాదితి
ఊర్ క్ బలం-వ్రతః కమక-మయఃకమకసుఖం మయాయ భవతీతి మయో
చూః తస్యాభావోమాయోభవంతస్త్రైమాయోభవాయే త్యాశ్వలాయ
నః-పంచపశుభ్యఃషడ్పశుభ్యఃసప్తసప్తభ్యఃసర్వత్రవిష్ణుస్తాన్వేత్వేత్వను
షంగః - హూత్రాప్రశాస్త్రాబ్రాహ్మణాచ్చాసే పోతా నేష్టాచ్ఛావాక
ఆగ్నిధి౪౪ త్యేతా సప్తహూత్రాఃతథాచబ్రాహ్మణం - తస్మాత్సా
మ్యస్యాధ్వరస్యయజ్ఞక్రతోః - సప్తహూత్రాః ప్రాచీర్వషటుః-
ర్వంతీతి - తాహ్యేతాః యజ్ఞకమకణితవయథాస్యరితి. ఎవమథః
విష్ణుస్తాన్వేత్తు-సప్తపదాని యయాక్రాంతానిసాసప్తపదా ఎవంభూ
తాత్వంసఖాభవ-సప్తపదాన్విషచనస్యాకామదేశంసప్తపదాత్వంచలి
హంచసఖాయాబభూవబభూవివ-ఛాందసోపశబ్దస్యలోపఃఅనరౌథకం
పునర్వచనం-సఖ్యంతేగమయంగచ్ఛేయంగమ్యుపం- సఖ్యాత్తేమాయో
షంవియుక్తః శృథగ్భూతో మాళూమ - త్వంచసఖ్యాన్తే మాయోష్టాః
సమయావ-సంపూర్వస్యఇణోరూపంసంగతేస్సావ-సంకల్పవహౌ-ఇ
నమిసంచకతకవ్యమితి సంప్రియాపరస్పరం సంప్రియమానో రోచిష్టూ
సద్భవసంబంధిత్వాత్ పరస్పరాప్రియేణ దీప్యమానౌ సుమనస్యమానౌ

ప్రాశ్నామాస్త్రదక్షిణమగ్నింకృత్వా యథాస్థాన ముపవిశ్యాన్వారభౌ

పృథివీత్వగ్ంరేతోహగ్ంరేతోభృత్వగ్ంమనోహమస్మినాక్ష్యగ్ంసామా
హమస్త్వగ్ంక్ష్యగ్ంసామామమత్రతా భవపుగ్ంసేపుత్రాయవేత్తవై
శ్రియైపుత్రాయవేత్తవవిహిసూన్యతే॥౧౮॥సోమాయజనివిదేస్వాహా॥౧

సుమనా.సుమానౌ.భృశాదిరయంఛాండసస్సలోపాభావః - ఇషమూ
జకమభిసంవసానౌసహనుభవంతౌసమయావేతి సంబంధః-నౌఅవయో
మకనాంసివ్యాపార బహుత్వాన్మనోబహుత్వం సమాకరంసంగతాని
కరోమితథావ్రతానికమాణిసమాకరంయస్వయాధమశ్చకతకవ్యః
సోనయాసహేతిసాధాసమచిత్తానిఉత్త్యసథకః - వనసఉక్తత్వా
ద్బాహ్యేంద్రియాణ్యశ్రచిత్తానితాన్యపి సమాకరం సాత్వంసేతిఋగభి
ధానం అమిత్రసాప్తం పైవనామఋగసీత్ అమోనామసామేతిఋ
హ్వచబ్రాహ్మణేదక్షనాత్ త్వంసాసిఋగసి అమోహంసంహితాకా
లెఓకారస్యఉఃకారః బహ్వృచానాం త్వమోహమితిపాఠః ఎతదేవాద
రార్థంపునరుచ్యతేఅమూహమస్మిఅమః అహమస్మిసాత్వం ఋత్వంయ
థాఋక్సామ్నోఽరస్సరంసంబంధఃఎవమావయోచిపీత్యర్థఃద్యౌఃహం
పృథివీత్వంబౌత్తరాధర్యమశ్రవిషక్షిణరేతోహంకార్యకారణయోరభే
దోపచారిరేతోభృత్వంమయాసిక్తస్యరేతసోభక్రీత్యంమనోహమ
స్మివాక్ష్యయథామసాచింతింశవాగ్భృతే ఎవమావయోరాసకూ
ల్యమిత్యథకః సామాహమస్త్వగ్ంక్ష్యం-ఎవంభూతా సాత్వంమాంప్ర
త్యశావ్రతాలసుకూలాభవ - కిమక్షంపుసేపుత్రాయవేత్తవైపుత్రాయ
సంపుత్రంలఙ్కృశ్రియైపుత్రాయవేత్తవేశ్రియశ్చపుత్రస్యవలాభాథకఃపు
త్రస్యపునర్విధవనాదీరార్థం- ఎహిఆగచ్ఛప్రియావాక్ సూన్యతాతద్యో
గాత్మాన్యతేకత్యామంత్రణం॥ ఇతిశ్రుతరదత్తపరిచితై ఎకాగ్నికాండ
మంత్రభాష్యేశ్చేయంఖండః.

సూ॥ ప్రాశ్నామాస్త్రదక్షిణమగ్నింకృత్వా యథాస్థాన ముపవిశ్యాన్వారభౌ
రభౌయాముత్తరా ఆపచర్తు హేతిసోమాయజనివిదే స్వాహాశ్మేతైః
ప్రతిమంత్రం- సోమాయే త్యాదిభిఃసోమాయజనివిదేవధూంలబ్ధవతే॥ ౧॥

యాముత్తరావహుతీజుః పూజితః సోమాయజనివిదేస్వాహేత్యేతైః

~~~~~

గంధర్వాయజనివిదేస్వాహే ॥ ౧ ॥ అగ్నేయేజనివిదేస్వాహే ॥ ౩ ॥

కన్యలాపితృభ్యాయతీపతిలోకవవదీతౌవదాన్తస్వాహే ॥ ౪ ॥ ప్రేతా

ముంచాతినామతస్సుబధ్ధామముతస్కరత్ | యథేయమింద్రమీధ్వస్సుపు

త్రాసుభగాసతీ ॥ ౫ ॥ ఇమాంత్యమింద్రమీధ్వస్సుపుత్రాగ్ం సుభ

గాంకురు | దశాస్యాంపుత్రానాధేహిపతిమేకాదశ కృధి ॥ ౬ ॥ అగ్ని

రైతుప్రథమోదేవతానాగ్ంసోమైప్రజాంముంచతుమృత్యుపాశాత్ |

తదయగ్ంరాజావరుణోనుమన్యతాంయథేయగ్ం (స్త్రీ) పౌత్రచఘ్నసరో

దాత్ ॥ ౭ ॥ ఇమాంస్త్రిస్త్రాయతాంగాహాసత్యః ప్రజామవైస్య

~~~~~

గంధర్వాయజనివిదే ॥ ౧ ॥ అగ్నేయే ॥ ౩ ॥ కన్యైవకన్యలాల

శబ్దతీపజపిష్యభ్యుపితృకులాత్ పతిలోకంపతికలంయతీగచ్ఛతిదీతౌం

కన్యావ్రతంతవాదాన్తదీతౌయ ఇన్యంతభావితన్యన్యంతన్యలజీప్రథ

వపురుమేకవచనేయాపం తకారన్యథకారః ఛాదసః అవపుతవతీన్య

థః ॥ ౪ ॥ ప్రేతః- ఇంద్రఃప్రాధ్వః తెఇమాంస్యమింద్రమీధ్వఇత్యా

మంత్రితయోగాత్పురుషవ్యన్యయః హే ఇంద్ర మీధ్వః వషేణాసిక్తః ఇ

మాంవధూ ఇతఃపితృకులాత్ ప్రముచాతి ప్రముంచ- నామతీనపతికు

లాత్ కింతుసుబధ్ధామముతస్కరత్ అముష్టిస్పృశికులే సుబధ్ధాం సమృబ

ధ్ధాంకరత్ కరు పురుషవ్యన్యయ శ్చాదసః యథేయంసుబధ్ధాసతీసు

పుత్రాసుభగావతీస్యాత్ ॥ ౫ ॥ ఇమాంత్యమింద్రమీధ్వః ఇమాంవ

ధూంసుపుత్రాంసుభగాంకురుఅస్యాదశపుత్రానాధేహిస్థావయ పతిం

మామేకాదశం-కృధికురు ॥ ౬ ॥ అగ్నిరైతుఅగ్నిరాగచ్ఛతుకీచ్యశో

దేవానాంప్రథమః ఆగత్యవసంత్యైస్యాప్రజాంమృత్యుపాశాన్ముం

చతు-అయంచవరుణోరాజాతదగ్నినా క్రియమాణమనుమన్యతాం య

థామోచితాసతీకయ (స్త్రీ) పౌత్రపుత్రనిమిత్రవఘ్నసన ముద్దిశ్యన

రోదాత్ నరువ్యాత్ ॥ ౭ ॥ ఇమాంవధూమగ్నిస్త్రాయతాంగాహా

పత్యఃగృహపతిసంయుక్తౌవైవాహికోగ్నిః సకేనలమిమామేవ త్రాయ

తాంత్యైస్యాప్రజాంచదీఘమాయర్షయతుకింబహునా. అశూ

ప్రతిమంత్రం అదైనా మంత్రరేణాగ్నిం చక్షిణేన పదాశ్చాన మాస్థా

నయతుదీఘమాయుః | అశూన్యోపస్థాజీవతామస్తుమాతాపాత్రమ
నందమభిప్రబుధ్యతామియం || ౮ || మాతేగృహేనిశిఘోషః క్షణాదన్య
త్వద్రుచత్యస్సంపశంతు | మాత్స్వంవికేశ్యుర అవధిస్తాజీవపత్నీపతిలా
విరాజపశ్యంతీప్రజాగ్ంసుమనస్యమానాం || ౯ || ద్యౌస్తేపృథ్విగ్
రక్షతు నాయురూరూఅశ్వినౌచస్తనంధయంతగ్ంసవితాభిరక్షతు |
వాససఃపరిధానాన్చృహస్వతిర్విశ్వేదేనాఅభిరక్షంతుపశ్యాత్ || ౧౦ ||
అప్రజస్తాంపాత్రమృత్యుంపాప్తానముతనాఘం | శీర్ష్ణస్సజిమివోను
చ్యచ్ఛిషద్భ్యఃప్రతిముంచామిపాశం || ౧౧ || ఇమంమేవరుణశుక్రీహః

న్యోపస్థాపుత్రమండితోత్సంగాజీవతాంచపుత్రాణాంమాతాస్తుపాత్ర
పుత్రనిమిత్తచానందంఅభిప్రబుధ్యతాంస్వాపాత్ప్రబుధ్యమానాపాత్ర
మానందంప్రబుధ్యతామియంవధూః || ౮ || మాతేగృహే-హోషధుస్వి
దీయేగృహేనిశిఘోషఃఆతకప్రలాపః మోక్షాత్ మాప్రాదుభూత
రుదత్యస్సద్వాఃత్వత్త్వత్తోన్యత్రసంపశంతు-త్వంచపకేఽవికీర్ణకేశా
భూత్వక్షిరోమావధిస్తాః ఉరస్తాడనంమాకాషీః తస్మినిత్తంతేమా
భూత్తదాహత్వంజీవపత్నీజీవః పత్యస్సాస్సాజీవపత్నీపతిలాకపతి
గృహేవిరాజపశ్యస్వప్రజాంచసుమనస్యమానాంపశ్యంతీసతీవియోగః
పుత్రవియోగోనాగోదననిమిత్తం నాతదుభయంతే మాధూదిశ్యథః ||
౯ || ద్యౌస్తేపృథ్వి-తేపృథ్వి-సృష్టభాగంద్యౌరక్షతువాయురూరూఅశ్వ
ినౌచస్తనంస్తనారక్షతాంధయంతంపుత్రంసవితాభిరక్షతుత్వాంచానా
ససఃపరిధానాత్ తత్తద్వాససః పరిధానం పరిశ్వాగిర్వహిగిర ఇన్ద్ర
స్తాత్ బృహస్పతీరక్షతుపశ్యాత్తువిశ్వేదేనాఅభిరక్షతు || ౧౦ || అప్రజస్తాం
నవిద్యతేప్రజాయస్సాస్సాఅప్రజాఃతస్యాభావః అప్రజస్తాతాంపాత్ర
మృత్యుంపుత్రసంబుధిమరణంపాప్తానం పాపంఉతవాఅపీనాఘంపా
పనిమిత్తంవ్యసనంఎతత్సత్త్వంచశ్చతక్షస్తుచ్యతేచ్ఛిషద్భ్యఃప్రతిముంచా
మిపాశం-యథాశీర్ష్ణస్సజిమున్ముచ్యత్యత్యోమాప్రతిముంచంతితద్భ్యత్ ||
౧౧ || ఇమంమేవరుణ-హేవరుణ-ఇమంమేహవంతిహవంతిశుభిశుభి-శుభి

యత్యాతిష్ఠేత్యథాస్యాఅంజలావుపస్తీర్యద్విర్లాజానోప్యాభిఘరయతి

మద్యాచమృడయత్యామవస్యరాచకే || ౧౨ || తత్త్వాయామిబ్రహ్మ
ణావందమానస్తదాశాస్తేయజమానోహవిర్భిః | అహేడమానోవరుణే
హబోధ్యురుశగ్ంసమానతయఃప్రమోషీః || ౧౩ || త్వనోఅగ్నేవ
గుణస్యవిద్వాక్ దేవస్యహేడోవయాసిసీష్ఠాః | యజిష్ఠోవహ్నితమశ్శోశు
చానోవిశ్వాద్వేషాగ్ంసప్రముముగ్ధ్యస్తత్ || ౧౪ || సత్వంనోఅగ్నేవమో
బవోతేనేదిష్ఠోఅస్యాడవసోవ్యష్టే | అవయత్వనోవరుణగ్ంసరాణా

త్వాచలద్యాచలదైవమృడయసుఖయ-త్వామహమవస్యః-సాలనకా
మతచకేఆగాయామిస్తువే || ౧౨ || తత్త్వా-హేవరుణడురశంస-బహూ
నాంశంసనీయస్తుత్య-నోస్తాకంతయఃమాప్రమోషీః- అహేడమానః
అమృగ్ధశ్చభూత్వాత్సహకషణజిషయోచ్యమానంబోధిబుధ్యన్వ- తత్త్వా
యామితదనంతరోక్తమథజాతంత్యాత్వాంయామియాచామి- బ్రహ్మ
ణావేదమంత్రేణవందమానస్తువన్తవిర్భిర్యజమానఃసర్వోపితదేవ ఆశా
స్తే-ఎవమియమృగధాన్యగుణ్యాత్ వ్యుత్క-మెణయోజితా || ౧౩ || త్వ
నోఅగ్నేత్యతి-హేఅగ్నేవిద్వాక్ సర్వస్యవేదితాత్వం నోస్తాకముపరి-
దేవస్యవరుణస్యయత్ హేడఃక్రోధఃతదవయాసిసీష్ఠాః - యాతేర్యజతే
ర్వాఅశేషిణీ దూపమేతచ్ఛాందసం-అథస్తావదయంతవయశ్శిష్ఠాఃఅ
చాచీనంయథాభవతితథాయశ్శిష్ఠాత్యతి- యజిష్ఠః అశయేనేష్టవాక్ వ
హ్నితమః అతిశయేనవోధాహవిషాంగోశుచాః దేదీప్యమానఃవిశ్వావి
శ్వాఃఅస్తద్విషయాణిశతూత్రాంద్వేషాంసిద్వేషవిషయాణి ఫలానివధ
బధాదీనిప్రముముగ్ధిప్రముంచలస్తత్ అస్తత్తః || ౧౪ || సత్వంహేఅగ్నే
ఎవముక్తగుణః అవమోమూలభూతోదేవానాం అగ్నిరవమోదేవతా
నాంవిష్ణుఃపరమశ్శత్రుబ్రాహ్మణం-నోస్తాకంఠాతీఠాత్యాపాలనేననేదిష్ఠో
న్రికతమోభవ-కదాఅస్యడవసోవ్యష్టేవ్యచ్ఛతే క్షిన్అస్యాముషసివ్య
ష్టాయాముపలక్షణంచైతత్ సర్వదైవ్యధఃఅవయత్వఅవాచీనోయథాభవ
తితథాయత్వంవరుణం-అస్తాత్పశాత్ ముముక్షుసఃఅస్తభ్యంరరాణః
శిష్టానిదదత్ వీహిఖాద-మృడికంసుఖయితారంపురోదాశాదికం అస్మా

తస్యాస్మిద్రోలాజానావతత్యైకే జాహ్నవతీయంనారీ త్యుత్తరాభి
స్త్రీస్సభిఃప్రదక్షిణమగ్నిం కృత్వాత్సవమాస్థాపయతి యథాపురస్తాద్ధో

ణావీహిమృడీకగంసుహవోనవిధి || ౧౫ || త్వమగ్నేఅయాస్యయాస
న్ననసాహితః | అయాసన్తవ్యమూహిషేయానోధేహిభేషజం || ౧౬ ||
అతిష్ఠేమమత్సానమత్సేవత్వేన్ద్రిరాధవ | అభితిష్ఠ పృతన్యతస్సహస్వపృత
నాయః || ౧ || ఇ యంనార్యుపబూ | ఛేకుల్పాచ్యావపంతికా | దిఘా
యరస్తుమేషజీవాతుశరదశ్శతం || ౨ || తుభ్యమగ్రేపర్యవహన్మాన్
ర్యోవహతునాసహ | పునఃపభ్యోజాయాండా అగ్నేప్రజయాసహ ||

భిర్దత్తంవాస్తాకంసుహవఃసుప్తవామానఃఆహ్వనంవాయస్యసఃసుహవః
నఃఅస్తా ఎకవర్ధయసుఖాహ్వనైచ్చిధిభవ || ౧౫ || త్వమగ్నేహేఅగ్నే
త్వమయాసిఅయాఅసిఞ్చాదనస్సచణః దీప్తుః ఇణాసుక్ప్రత్యయః భక్త
నామేతవ్యః - భక్తావ్యాప్రత్యేతా అయాసః అయాస్సః ఛాందసస్స
కారలోపః - ఎవంభూత స్త్వమస్తాభిఃమనసాహితఃప్రణిహితోసీత్యను
వంగః త్వంవయంనసప్రణిదత్త ఇత్యధః - అయాసః అయాస్సః
పూర్వవత్సలోపః-హవ్యమస్తాభిదత్తమూహిషే - దేవేభ్యోవహసీన
త్వమయాః నాస్తృభ్యంభేషజంధేహి || ౧౬ || ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే ఎకా
గ్నికాండమంత్రభాష్యేవతుధకఃఖండః.

సూ||అత్రేనాముత్రరెణాగ్నిండక్షిణేన పదాత్సానమాస్థాపయాత్యాతి
ష్టేతి హేవధుఇమమత్సానమాతిష్ఠఅతిష్ఠతీచత్వంయథాయమత్సాస్థిరఃత
ద్వతేన్ద్రిరాధవ - పృతన్యతః పృతనాః యోధుకామా నభిష్ఠ అభి
ప్రవఅభిద్రుత్యచనహస్వఅభిధవపృతనాయతస్తానేవపృతన్యతః || ౧ ||
సూ||అథాస్యాఅంజలాపు=జాహ్నవతీయంనారీతి||అయంనారీడుప్రబూ
తేడుపధందగుంతీబూ | తె కుల్పాచ్యావపంతికా ఆవపంతికా ఆవపంతికిము
బూ | తెదీప్తాయరస్తుమేమమపతిరేషజీవాతు శరదశ్శతంశతం సంవత్
రాజీవ్యాదితి || ౨ || సూ||ఉత్తరాభిస్త్రీస్సభిఃప్రదక్షిణమగ్నింకృత్వాతుభ్య
మగ్రఇత్యాదిభిః - హేఅగ్నేతుభ్యమగ్రేఅదికాలేసూర్యోవహతునా
హపర్యవహాదత్తవంతఃసూర్యానామసవితు దుఃహితా వివాహాన

మశ్చోత్తరయా పునఃపరిక్రమణ మాస్థాపనగ్ం హేమశ్చోత్తరయాపు
నఃపరిక్రమణంబయాది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వోత్తరాధ్యం

3 || పునఃపత్నీమగ్నిరదాదాయుషాసహవర్చసా । దీఘాయురస్యా
యఃపతిస్సపతుశరదశ్శతం॥ ౪ || విశ్వాఉతత్వయావయంధారా ఉద
న్యాఇవ । అతిగాహేమహిద్విషః ॥ ౫ || అతిష్ఠేమమశ్చానం॥ ౬॥
అర్యమణంసుదేవంకన్యాఅగ్నిమయతత । సఇమాండేవో అధ్వరః ప్రే
తోముంచాతినామతస్సుబధ్ధా మమతస్సురత్ ॥ ౭ || తుభ్యమగ్రేవ
ర్యవహా ॥ ౮ || పునఃపత్నీమగ్నిరదాత్ ॥ ౯ || విశ్వా త్వయా
వయం ॥ ౧౦ || అతిష్ఠేమమశ్చానం ॥ ౧౧ || త్వమర్యమాభవసి

అధిష్ఠాత్రిదేవతావహతురితిపితృకులలబ్ధస్య స్త్రీధనస్యనానువీవాభః
పునశ్శబ్దోద్యశద్దాధేః అద్యతుపతిభ్యోస్త దాదిభ్యఃజాయాం దాఃడేహి
ప్రజయాసహవీషవీవాభః ॥ ౩ || పునఃపత్నీమగ్ని రదాత్ దదాతు
ఆయుషావర్చసాసహ అస్యావధ్వాః యఃపతిస్సదీఘాయుర్చవతుకో
థేస్సపతుశరదశ్శతంశతసంవత్సరాన్పాప్రిదోతు॥ ౪ || విశ్వాహే
అగ్రేవయంచత్వయా నాధేన విశ్వాః ద్విషః ద్విషజ్జాతీః అతిగాహేమ
హిఅతితరేమహి - ఉదన్యాః ఉదకసంబంధినీః ధారాఇవ యథావర్ష
ధారాః ఋషభాదయోతితరంతితద్వత్ ॥ ౫ || సూ ॥ అశ్చానమా
స్థాపయతి యథాపురస్తాత్ ॥ అతిష్ఠేమం ॥ ౫తం॥ సూ ॥ హేమ
శ్చోత్తరయా ॥ అర్యమణమితి ॥ అర్యమణంసుక్షేప్రంఅర్యతఇత్యర్య
మాఅగ్నిః తంప్రసిద్ధమేవార్యమణంకన్యాః పూర్వమయతతయతవత్వః
తాశ్చఇహ్లాన్సతీనలభంతస ఇదానీమపి లాజహేమనేక్షం॥ అధ్వరో
హింసికంకెనాహిదేవోర్యమాఇమాంప్రేతోముంచాతీత్యాది౫తం॥ ౭ ॥

సూ ॥ పునఃపరిక్రమణంతుభ్యమగ్రఇతి - ౫తాం ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦॥
సూ ॥ ఆస్థాపన మాతిష్ఠేతి ॥ ౫తోథః॥ ౧౧ ॥ సూ ॥ హేమ
శ్చోత్తరయాత్వమర్యమేతి - త్వమర్యమాదాతాయః ఖలువైదదాతి
సోర్యమేతిశ్రుతేః ॥ హేఅగ్రేత్వమేవదాతాభవసి - యద్యస్తాత్

యోక్త్రంవిముచ్యతాంతతఃప్రవావాహయేత్ప్రవాహారయేత్సమోష్ఠ్యే
తమగ్నిమనుహరింతిఃత్యోధార్యోనుగతో మంథ్యశ్శ్రోత్రియాగారాద్వ
హర్యఉపవాసశ్చన్యతరస్యభార్యాయాఃపత్యుర్వానుగతేపివోత్తరయా

యత్కనీనాంనామస్వధావత్స్వర్యంబిభషిః - అంజంతివృక్షగ్ంసుధి
తంనగోభిర్యద్దంపతీసమనసాకృణోషి || ౧౨ || తుభ్యమగ్రేపర్యవహా ||
౧౩ || పునఃపత్నీమగ్నిరదాత్ || ౧౪ || విశ్వా ఉత్తత్వయావయం ||
౧౫ || ప్రత్వాముంచామివరుణస్యపాశాద్యేనత్వాబధ్నాత్సవితాసుకే
తః | ధాతుశ్చయోనాసుకృతస్యలోకేస్యోనంతేనహపత్యాకరోమి ||
౧౬ || ఇమంవిష్వామివరుణస్యపాశంయమబధ్నీతసవితాసుశేవః | ధా

నీనాంకన్యకానాంనామకనీనంస్వధావదన్నయ్యుక్తంస్వర్యం స్వగఽస్యని
మిత్రంబిభషిఃపుష్టాసి - కన్యకాలన్నంవయంచ స్వగఽశ్చత్వదాయ
తాఃపురుషాఃప్రత్యుపనమంతి - యస్తాత్తస్తాత్సమేవార్యమాభవ
సీత్యథః త్వమేవచాంజంతిగోభిర్వికారేయంప్రకృతిశబ్దః గోభిశ్శ్రీణీ
తమత్సరమితి - యథాగోవికారైరాజ్యాదిభిఃవృక్షంసుధితంనగియంపుర
స్తాదుపచారః ప్రతిషేధాధీయః ఉపరిష్టాదుపచారఉపమాధీయః -
యథాసుధితంసుష్టునిహితంస్థాపితంవృక్షంజలేనసంచంతితద్వత్ యద్య
స్తాద్దంపతీసమనసాసమానమనసాకృణోషి - కరోషిత్వమేవ || ౧౨ ||
సూ || పునఃపరిక్రమణంజయాదిక్యత్వాతుభ్యమగ్రఇత్యాదిభిః || ౧౩ ||
౧౪ || ౧౫ || గతాధాః || సూ || ఉత్తరాభ్యాంయోక్త్రంవి
ముచ్యప్రత్వాముంచామితిద్వాభ్యాం || త్వాత్వాం వరుణస్యపాశాత్
ప్రముంచామియదిదంయోక్త్రాద్విమోచనంతదేవవీనం నిరూప్యతే యేన
పాశేనత్వాం అబధ్నాత్సవితాసర్వస్యప్రేరయితాసుకేతఃసుచిత్తః సు
ప్రజ్ఞానోవాధాతుశ్చయోనాబ్రహ్మణోలోకేకీదృశేసుకృతస్యలోకేబ్రహ్మ
ణోకోహీపుణ్యస్యకమణోలోకః తస్మిన్స్యోనంసుఖంస్థానంతేతవప
త్యామయాసహకరోమి || ౧౬ || యోక్త్రవిమోచనేనగిమం వరుణ
స్యపాశంవిష్వామివిసంసయామి - యంపాశమబధ్నీతబద్ధవాః సవి

జహుయాన్తోపవసేదు త్రరారథస్యోత్తంభనీవాహుత్రరాభ్యాంయూ
న క్షిదక్షిణమగ్రఆరోహతీ ముత్తరాభిరభిమంత్రయతే సూత్రేవత్త్యనో
ర్వ్యవస్తృణాత్యుత్తరయానీలం దక్షిణస్యాంలోహిత ముత్తరస్యాంతే

తుశ్చయోనౌసుకృతస్యలోకరిష్టాంత్యాసహపత్వాక్యణోమి || ౧౭ ||
అయాశ్చగ్నేస్యనభిశస్తీశ్చసత్యమిశ్వమయాఅసి | అయసామనసాధృ
తోయసాహవ్యమూహిషేయానో ధేహిభేషజం || ౧౮ || సత్యేనో
త్తభితాధూమిస్సూర్యణోత్తభితాద్యౌః | ఋతేనాదిత్యాస్త్రీష్టంతి ది
విసోమోఅధిశ్రితః || ౧ || యుంజంతిబ్రహ్మమరుషంచరంతంపరితస్థుషః|

తాసుశేవః సుసుఖః భక్తానాంసుఖస్యకర్తేత్యథః || ధాతుశ్చయో
నావిత్యాదినమాసం - అరిష్టామవినాశినీంత్యాం కృణోమి || ౧౭ ||
సూ || తాంతతః ప్రవావాహయేత్ప్ర=యాన్తోపవసేదయాశ్చగ్న
ఇతి || అయాఇతివ్యాఖ్యాతం - హేఅగ్నేత్వమయాశ్చాసినవిద్యతే అ
భిశస్తీర్యస్యసోనభిశస్తీః అనభిశస్తీశ్చాసిదీఘేన్తుః ఛాండసః - అనవద్య
ఇత్యథః - సత్యమిత్వమయా అసిఆదరాథమిదం ఏవంభూతస్త్యం
అస్మాభిరయసాత్వాంప్రతిగంతామనసాధృతోధ్యాతః అయసా భక్తా
స్త్రితిగంతాత్వదీయేనమనసాహవ్య మస్మాభిరదత్తమూహిషే దేవా
స్త్రివహస్వఅయాశ్చత్వమస్తభ్యంభేషజం ధేహిస్థాపయ || ఇతిశ్రీహ
రదత్తవిరచితేషికాగ్నికాండమంత్రభాష్యే పంచమః ఖండః.

సూ || ఉత్తరారథస్యోత్తంభనీసత్యేనేతి యథేయం భూమిస్సత్యేన
మనోవాక్కాయజేనఉత్తభితాఉత్తబ్ధాస్థాపితాతిష్ఠతియథాచ || సూ
ర్యణోత్తభితాద్యస్త్రీష్టతియథాచ ఋతేనయజ్ఞేన ఆదిత్యాస్త్రీష్టంతి అ
గ్నోప్రాస్తాహోతిస్సమ్యగాదిత్యముపతిష్ఠతఇతిస్మృతేః - యథాచదివి
సోమోఅధిశ్రితః - ఏవంత్వమస్మాభిః ఉత్తభిఃతప్తేతి వాక్యశేషాధ్యా
హరణయోజ్యం || ౧ || వాహుత్రరాభ్యాం యునక్తి దక్షిణమగ్రే
యుంజంతీతిద్యాభ్యాం - మనుష్యాః|బ్రహ్మంమహతాంనామైతత్ మహంత
మశ్వమనద్వాహంవాఅరుషంతిరుష్యతిగతికమాగంతారంగమన సమ

ఉత్తరాభిరభియాతి తీర్థస్థానచతుష్పథ వ్యతిక్రమేచోత్తరాం జపేత్ ।
 నావ ముత్తరయానుమంత్రయతే నచనావ్యాగ్ స్తరతీవధూః పశ్యేత్తీ
 ~~~~~  
 రోచంతెరోదనాదివి ॥ ౨ ॥ యోగేయోగేతవ స్తరంవాశేవాశేహవా  
 మహే । సఖాయఇంద్రమూతయే ॥ ౩ ॥ సుకిగ్ంశుకగ్ం శల్మలిం  
 విశ్వరూపగ్ంహిరణ్యవణగ్ం సువృత్తగ్ం సుచక్రం । ఆరోహవధ్వ  
 మృతస్యలోకగ్ంస్లోనంపత్యేవహతుంకృణుష్య ॥ ౪ ॥ ఉదుత్తరమారో  
 హంతీవ్యస్యంతీపుతస్యతః । మూర్ధానంపత్యురారోహ ప్రజయాచ  
 ~~~~~  
 థకంచరంతంపరితస్థుపఃస్థావరాన్నదాధాన్ పరివజన్యత్వా అత్రక్ర
 మ్యచరంతంపరిగచ్ఛన్ హిస్థావరానతిక్రమ్యగచ్ఛతి ఉత్తరాధేయావది
 త్యధ్యాహర్యంరోచనారోచనాదీనినక్షత్రాదీనియావద్దివిరోచంతేతావ
 దేవంవిధేషుకమన్సు నిత్యమేవంవిధేషు కమన్సు పురుషాయుంజంతీత్య
 థకః ॥ ౧ ॥ యోగేయోగేయదాయదాశ్వాదేరథాదాయోజనంపా
 వ్రంతదాతదాతవ స్తరంతవ ఇతిసాతోధాతుర్వృద్ధ్యథకః గత్యథో
 వాతదావృద్ధిగ్ంమనంవాఛాండసః - ఇహతు తద్యతోభిధానం అతిశ
 యేనవృద్ధియుక్తంగతి యుక్తంవా వాశేవాశేసంగ్రామనామైతత్ సం
 గ్రామేసంగ్రామేప్రాప్తే ఉపలక్షణంజైతత్ సర్వేషుసర్వకార్యేషు హ
 వామహేఆహ్వయామః సఖాయః స్తాతృ త్వేన సఖీభూతాః వయమిం
 ద్రంకిమథక మూతయేపాలనాయ ॥ ౩ ॥ ఆరోహతీ ముత్తరాభి రభి
 మంత్రయతేసుకిగ్ం శుకమిత్యాదిభిశ్చతస్సభిః-సుకింశుకంరథోవిశేష్యతే
 కంటకినః పలాశాః శోభనాః కింశుకాయస్త్రింతత్ సుకింశుకం శల్మలిం
 వికారేయంప్రకృతశబ్దః శల్మలీవృక్షేణిమితం వృక్షమాత్రోప లక్షణ
 మేతత్ అన్యేతు మంత్రలింగాదేతాభ్యామేవరథనిర్మాణమాహుఃవిశ్వ
 రూపంనానానూపంహిరణ్యవణంప్రజ్వలితపణం సువృత్తగ్ం సువృవ
 త్క తేగచ్ఛతీతిసువృత్ సుచక్రంశోభనచక్రంరథం హేవధుత్యమారోహ
 అబ్బుతస్యామరణస్యమమదీర్ఘాయుషో లోకంస్థానం ఆరుహ్యచపత్యే
 మహ్యంస్లోనంసుఖకగంవహతుం పితృకులలభంప్రీతనం కృణుష్యస్థాప
 యావైత్రివర ధే ॥ ౪ ॥ ఉతే ఉత్తరంశేష్ఠంరథం ఉదారోహంతీ ఉద్ధ్వ

ర్వీ తరాంజపేచ్ఛశానాదివ్యతిక్రమేభాండేరథేవారిష్టే గ్నేరుపసమా
 ధానాద్యాజ్యభాగాంతేనావరభాయాము తరాటహుతీర్హ త్యాజయాది
 విరాడ్భవ ॥ ౫ ॥ సమాగ్రీశ్వశురేభవసమాగ్రీశ్వశ్వశ్శ్రాంతిభవ । న
 నాందరిసమాగ్రీభవసమాగ్రీ అధిదేవ్యు ॥ ౬ ॥ స్తుషాణాం
 శ్వశురాణాంప్రజాయాశ్చధనస్యచ । పతీనాంచదేవ్యణాంచసజాతా
 నాంవిరాడ్భవ ॥ ౭ ॥ నీలలాహేతేభవతఃకృత్యాసక్తిర్వ్యజ్యతే । ఏ
 ధంతెస్యాజ్ఞాతయః పతిబంధేషు బధ్యతే ॥ ౮ ॥ యేవధ్వశ్చంద్రం
 మారోహంతిపుతన్యతః యోధుకామాః వ్యవస్యంతీవివిధ మధిక్షపంతీ
 మమపత్యుమూధానంతరోహమషప్రధానధూతాభవప్రజయాచ
 విరాడ్భవ- విరాట్త్రిపదావిరాజః పాదాదశాక్షరా దశపుతాభవే
 త్యథః - విరాజమానాభవ ॥ ౫ ॥ సమాగ్రీపాధాన్యమేవ స్ఫు
 టయతిశ్వశురే సమాగ్రీవల్లభాభవ-శ్వశ్వశ్శ్రాంతిచసమాగ్రీభవ-సనాంద
 రిపత్యుస్ససాననాందావధావః తస్యాంచసమాగ్రీభవ తథాదేవ్యు
 దేవరేషుపత్యుర్భూతరోవధావఃదేవరాష్ట్రేషుసమాగ్రీభవ అధిశబ్దః
 సప్తమ్యథానువాదీతదేవపునరుచ్యతే ॥ ౬ ॥ స్తుషాణాం శ్వశు
 రాణాంఅష్టద్వహేయాస్తుషాః తాసాంశ్వశురస్య తద్భూతహ
 ణాంప్రజాయాశ్చతవఆ గామినోధనస్యచమదీయస్యపతీనాంచపత్యుమ
 మచమత్థానీయానాందేవ్యణాంచ దేవరాణాంచ అన్యేషాంచసజాతా
 నాంగృహేమయాసహజాతానాంవిరాడీశ్వరాభవ ॥ ౭ ॥ సూ॥ఉత్త
 రయానీలందక్షిణీస్యాంలహిత ముత్తరస్యాంనీలలాహితేభి - నీలలా
 హితేమయావిస్తీర్యమాణేవతేసూత్రేనీలలాహితేవదేభవతఃఏకంనీల
 మపరంలాహితంతతఃకింకృత్యాషష్ట్యేకవచనస్యాకారః కృత్యాయాః
 పరైఃప్రయుక్తాః సక్తిస్సంగః ప్రతిహతిర్వ్యజ్యతే ప్రాదుభవతి-
 సూత్రాభ్యాంప్రతిహతాకృత్యానాస్తానభిభవతుంశక్నోతీత్యథః - త
 తశ్చఏధంతేఏధంతాంఅస్యాజ్ఞాతయఃపతిశ్చబంధేషు బంధనస్థానేషున్నే
 హవిషయేషుబధ్యతేబధ్యతాం - ఆత్మనఏవాయంపరోక్షనిదేశః - అ
 యంజనోబ్రవీదితివత్ ॥౮ ॥ సూ ॥ తేఉత్తరాభిరభియాతి - యేవధ్వ

ప్రతిపద్యతేపరిషేచనాంతంకరోతిక్షీరిణామన్యేషాంవా లక్ష్యణ్యానాం
వృక్షాణాంనదీనాంధన్వనాంచవ్యతిక్రమణ్ త్రరేయథాలింగంజపేత్-గృ

వహతుంయత్క్యాయంతిజనాగ్ంలను । పునస్తాన్యజ్ఞియాదేవానయంతు
యతఆగతాః ॥ ౯ ॥ మావిదస్వరిపంథినోయతసీదంతిదంపతీ । సుగే
భిదుఃఖఃమతీతామపద్రాంత్యరాతయః ॥ ౧౦ ॥ సుగంపంథానమా
రుక్షమరిష్టగ్స్వస్తివాహనం । యస్మిన్వీరౌనరిష్యత్యన్యేషాం విందతే
వసు ॥ ౧౧ ॥ తామందసానామసుషోదురౌణఆధత్తగ్ం రయిందశ

ఇత్యాదిభిస్తీస్సభిః-యేవధ్వఃవధ్వఇతివష్ట్యైకవచనేరూపంఛాందసంతి
స్యావధ్వాపహతుంపితృకులలబ్ధం ధనం కీదృశంచంద్రం ఆహ్లాదకరంయే
యత్క్యైః యత్క్షుస్థానీయాశ్చోరాదయోయంతిప్రాప్నువంతి అపహర్తుం
జనాగ్ంలనుజనానాంసమీపేతాన్యజ్ఞియాదేవాః పునర్నయంతుయతఆ
గతాః ॥ ౯ ॥ తమేవదేశం ప్రతిమావిద౯పరిపంథినః పంథానంపరి
వృత్త్యాపహతుఃకామాయేతిష్టంతితేపరిపంథినోమావిద౯మాలప్యత
మాజ్ఞాసిషుర్వాయేపరిపంథినోదంపతీఆసీదంతి ఆధావంతిసుగేభిః సుగ
మైః పథిభిః దుఃఖఃదేశమతీతాంలతిక్రామతాంతోదంపతీపరోక్షనిదేశ
శః పూర్వవత్ అపద్రాంత్యరాతయః అపద్రాంత్యపగచ్ఛంతు అరాత
యశ్శత్రవః తపవసరిపంథినః సుఖేనగమ్యతేయస్మిన్పథి సుగంపంథానం
ఆరుతుంఆరూఢవానస్మీనవిద్యతేరెషణమరిష్టం యస్యతమరిష్టం స్వస్తివా
హనమవినాశితవాహనంయస్మింశ్చ పథివీరోస్తృదీయోరక్షీతా నరిష్యతి
రిష్టోనభవతిన కేవలంనరిష్యతికింత్యన్యేషాంపరిపంథిన ఏవవసుధనంవింద
తేపరిపంథినామేవధనంఅపహరతితంపంథానమారుక్షుమితి॥ ౧౦॥ ౧౧॥
ఇతిశ్రీహరదత్తవీరచిత్రే- ఏకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే-షష్ఠః ఖండః.

సూ ॥ తీర్థస్థాణుచతుష్పథవ్యతిక్రమేచోత్తరాంజపేత్ । తా
మందసానేతి - అశ్విన్యేషాతాతావశ్వినౌమందసానాస్తూయమానౌమ
నుషః మనురితిమనుష్యస్యనామతస్యమనుష్యస్యదురౌణేగృహేవం భూ
తాయువాంచవస్యవేవచనవతేస్తుతిలక్షణం వచనంతద్వతే యువాంస్తువ

హాను త్తరయా సంకాశయతివాహా వు త్తరాభ్యాంవిముంచతిదక్షిణమగ్రే

వీరంవచస్యవే । కృతంతీర్థంసుప్రపాణంశుభస్పతీస్థాణుంపథేష్టా
మపదుమేతిగంహతం ॥ ౧ ॥ అయంనోమహ్యఃపారగ్గస్వస్తీనేషద్వన
స్పతిః । సీరానస్సుతరాభవనీఘాయుత్వాయవచసే ॥ ౨ ॥ అస్య
పారేణిర్ ఋథస్యజీవాజ్యోతిరశీమహి । మహ్యగ్గండస్వస్తయే ॥ ౩ ॥ య
ద్యతేచిదభిషంపురాజశ్చభ్యుత్పదః । సంధాతాసంధింమఘవాపు

తేమహ్యందశవీరందశభిఃపుత్రైస్సహితంరయింధన మాధత్తందత్తంకిం
చకృతంతీర్థంమాగేభవంతు-సుఖేనప్రపీయతేయత్రతత్సుప్రపాణం
తాదృశంతీర్థంకృతంకురుతం హేశుభస్పతీశుభ ఇత్యుదకనామవృష్టి
లక్షణస్యోదకస్యపాలయితారాకించపథిత్వతివధేష్టాం స్థాణుమపహ
తంలవిధ్యతందుమేతిందుష్టాశయంతస్కరాదికంచలపహతం ॥ ౧ ॥

సూ ॥ నావముత్తరయాసుమంత్రయతే - అయంనః అయంవనస్పతిః వ
నస్పతివికారధూతానాః ఇయంనోస్తామహ్యమహత్వానద్యాః పా
రంపరతరంస్వస్తీలవినాశంయథాభవతి తథానేషత్ నయతుసీరా ప్ర
ధానధూతాసీరేతి నదీనామైతత్ సంబుద్ధాచాకారః హేసీరాత్వంనో
స్తాకంసుతరాసుఖేనతరితుంశక్యాభవ - నదీంప్రత్యేతద్వచనం - అథవా
సుతరాసుప్తుతారయిత్రీతినావ ఏవాభిధానం దీఘాయుత్వాయ ఛంద
స్యకారాంతోహ్యాయశ్చబ్ధోస్తీ - ఛందసివాగుణఇతి వచనాత్ వర్చసే
చభవ ॥ ౨ ॥ సూ ॥ నవనావ్యాగ్ స్తరతీవధూః పశ్యేత్తీర్వోత్తరాంజ
పేత్ - అస్యపారఇతి - అస్యపారేఅస్యనద్యాః పారేతీర్ణిర్ ఋథ
స్యని స్తరితవ్యస్యజీవాజీవంతః ప్రాప్తానైవయంజ్యోతిరభయంస్థానమశీ
మహిప్రాపుయామః ఏవంధూతానామస్తాక మింద్రక్షమహ్యై మహ
త్యైస్వస్తయేభవతు ॥ ౩ ॥ సూ ॥ శ్చశానాదివ్యతిక్రమేధాండేరథ
వారిష్టేకరోతి॥యద్యతేచిది॥యద్యతేచిత్ సుపాంసులుగితిసోలుక్
యద్యస్తాత్ ఋతేచిత్ ఋతేవినాఅభిజ్ఞః అభిజ్ఞేషణంద్రవ్యంఅభిజ్ఞం

లోహితం చమాన దుహం ప్రాచీనగ్రీవ ముత్తరలోమ మధ్యే గార

రోవసున్నిష్కర్తా విహృతంపునః || ౪ || ఇదామగ్నే పురుదగ్ంస
గ్ంసనిగోశ్శ్వశ్వత్వమగ్ంహవమానాయసాధ | స్యాన్నస్సూనుస్తన
యోవిజావాగ్నే సాతేసుమతిభూత్వస్మై || ౫ || ఇమంమేవరుణ ||

తస్మాద్యతేపిపురాపూర్వమేవజత్యభ్యుజతుశబ్దస్యభవంవికృతంరూపం
తత్రబహ్వృచాడకారాంతం రూపమభిధీయతే తత్రరేఫమాత్ర ముపజ
నః ఇహతుడకారస్యాప్యకారః తృతీయాంతం యైతత్ వ్యత్యయేన బ
హువచననిదేశశాచ్చ అన్యవగతిఃజత్యభిరాత్పదః జిత్యాదిభిరాత్పదః
స్వపితృదోక్ష్వన్జత్యభిరాతదనాత్ పురాయావతాకాలేన జిత్యాదీ
న్యాత్పదుతిదృక్పీకుప్సంతితతప్రాగేవాతీఘ్రిమిత్యర్థఃసంధాతాత్పన్నం
తమేతత్ తథాచపూర్వపదప్రకృతి స్వరత్వంకమణిచ ద్వితీయాసంధిః
సంధాతవ్యంసంధాతవ్యవస్తునః సంధాతేత్యథః మఘవేంద్రః పురోః
సుఃపురుశబ్దస్యఛాందసఃకారఃపురువసుఃబహుధనఃతంనిష్కర్తా ఇదవ
పితృన్నంతంయద్యైనిష్కృతం తత్సగ్స్కృతమితి బహ్వృచబ్రాహ్మణః
సగ్స్కర్తా విహృతమత్యంతవినష్టం పునర్యః పురువసుః మఘవాంత
తాపితిభిక్షేషతాత్పాగేవజిత్యాదిభిరాతదనాత్ సంధాతవ్యంవస్తుస
థాతివివృతంచపునస్సగ్స్కర్తా-సాకాలత్యాత్తప్త్యైతిగమ్యతే -
స్తైస్సాహేతి||౪|| ఇదామగ్నే-ఇదామన్నంహేతగ్నేపురుదగ్ంసంబహ
దశశనీయంతత్యంతశ్లాఘ్యంగోస్సనిం గవాందానంచశశ్వత్త మందీఘః
కాలస్థాయినంహవమానాయత్వామాహ్వయతే మహ్యంసాధసాధద
దేహికించస్యాన్నస్సూనుస్తనయశ్చపౌత్రేతనయ శబ్దః కీదృశః విజావ
విజనస్వభావఃజననసఖికమోవిత్ విద్యనోరనునాసికస్యాత్వం కింబహ
నాహేతగ్నేసాతేప్రసిద్ధాసుమతిః భక్తేష్వనుగ్రహాన్త్రికాబుద్ధిః అస్మై
ప్యాసు ఛాతుభవతు || ౫ || ఇమంమేవరుణేత్యాది పంచగతాః

స్యోత్తరయా స్తీర్యగృహస్సృపాచయన్నుత్తరాంవాచయతిదక్షిణేనపచా

౬ || తత్త్వాయామి || ౭ || త్వంనోఅగ్నే || ౮ || సత్త్వంనోఅగ్నే ||

౯ || త్వమగ్నేఅయాసి || ౧౦ || యేగంధర్వాఅప్సరసశ్చ దేవీరేషు

వృక్షేషువానస్పత్యేష్వాసతే | శివాస్తైఅస్యైవధైవభవంతుమాహీగ్ం

సిషుర్వహతుమూహ్యమానాం || ౧౧ || యాఽషధయో యానద్యో

యానిధన్వానియేవనా | తేత్వావధుప్రజావతీంప్రత్యైముంచం త్వగ్ం

హసః || ౧౨ || సంకాశయామివహతుంబ్రహ్మణాగృహైరఘోరేణ

చక్షుషామైత్రేణ | పర్యాణధంవిశ్వరూపంయదస్యాగ్స్యోనం పతిభ్య

స్సవితాకృణోతుతత్ || ౧౩ || ఆవామగ్ం సుమతిర్వాజిసి వసూన్య

౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || సూ || క్షీరిణామన్యేషాంవా లక్ష్మణ్య

నాంవృక్షాణాంనదీనాంధన్వనాంచ వ్యతిక్రమ ఉత్తరే యథాలింగం జ

పేత్ యేగంధర్వాఇతిద్వాభ్యాం || యేగంధర్వాః విశ్వావసుప్రభృత

యః అప్సరసశ్చదేవీదేవ్యః ఏషువృక్షేషు వానస్పత్యేషు న్యగ్రోఘోదుం

బరాశ్వత్థస్థాక్షేషు ఆసతేతిష్ఠంతి-ఏతే వైగంధర్వాప్సరసాంగృహః తె

అస్యైవధైవశివాభవంతుమాహీంసిషుః వహతుం స్త్రీధనం ఊహ్యమా

నామాసియమానాంఇమాంచయాఽషధయోస్తాభిరతిక్రాంతాః యాశ్చ

నద్యఃగూనిధన్వానినిరుదాః ప్రదేశాః యేవనాయానివనానితేఉక్తాః త

త్తదధిస్తానదేవతాః హేవధుత్వాత్వాంప్రజావతీంకుర్వంస్వతిశేషఃఅగ్ం

హసశ్చత్వాత్వాంప్రముంచంతు || ౧౨ || సూ || గృహస్యోత్తరయా

సంకాశయతితత్రచవహతుంపూర్వం ప్రాపయితవ్యం మంత్రలింగాత్

సంకాశయామిప్రదేశయామివహతుం అస్యాః పితృకులాదానీతంధనం

బ్రహ్మణామంత్రేణగృహేమఘోదీయైస్సహసంకాశయామి- అఘోరేణా

క్రూరేణమైత్రేణసామ్యేనచక్షుషావహతావదేవంధూతేన చక్షుషాప

శ్యతుతామహందశయామి యచ్ఛాస్యాంపర్యాణధంబంధుభి స్సర్వతో

నద్ధంవిశ్వరూపంనానారూపం ఆభరణాదికంతత్సవితాపతిభ్యో పత్యైమ

హ్యంమద్భ్యోత్రాదిభ్యశ్చస్యోనంసుఖంకృణోతు || ౧౩ || సూ|| వా

నచదేహాఘోషధిత్తివత్సృతరహాఽప్యే దేశేగారస్యాగ్నేరుప సమాధా

శ్వినాహృత్సృకామాగ్ంఅయగ్ంసత | అఘాతంగోపామిధునాశుభ
స్వతీప్రియాఅర్యణైదుర్యాగ్ంఅశీమహి || ౧౪ || అయంనోదేవస్స
వితాబృహస్పతిరింద్రాగ్నిమిత్రావరుణాస్వస్తయే | త్వష్టావిష్ణుఃప్రజ
యాసగ్ంర రాణఃకామఆయాతంకామాయత్వావిముంచతు || ౧౫ ||
శమఃవశేఃదమాహరాన్యైనార్యా ఉపస్థిరే | సినీవాల్మీప్రజాయతా

హవృత్తరాభ్యాంవిముంచతిదక్షిణమగ్రే ఆవామగన్నితిద్వాభ్యాం-హేఅ
శ్వినౌవాంయువయోః స్వఘాతాసుమతిరసుగ్రహాత్త్వికాబుద్ధిరస్మాన్ప్ర
త్యాగఃఆగమత్ప్రీప్తా- హేవాజినీవసూఅన్నవతీస్తుతిర్వాజినీవవసు
యయోస్తయోఃసంహోధనం హేవాజినీవసూహావిభిఃస్తుతిభిశ్చధనవంతౌ
కామాః ప్రథమాధౌద్వితీయా బహ్వృచాశ్చ తతైవపతంతి అన్తాకం
హృత్సృయేకామాః సుభేనగృహం. పాశ్చిన్నయామేతితేవన్యయంసత
నియతాః నిశ్చితాః జాతాః యస్యాత్ యువాంగోపాగోపా ఆవయోః
పథిరక్షితారాఅఘాతం మిధునాసహచారిణౌశుభస్వతీఅన్నస్యోదకస్య
వాపాలయితారౌయువయోశ్చప్రసాదాత్ అర్యణ్మఅదిత్య సాగ్నేర్వా
ప్రియాఘాత్వా దుర్యాన్యసః అశీమహి ప్రవిశేమహి || అయంనో
వాహం ప్రతివచనమేతత్ హేవాహవానోస్మాకం-కామేసతీహాయాతం
త్వాత్వాంకామాయయధేష్టచారాయవిముంచతు || శోయందేవస్సవి
తాబృహస్పత్యాదయశ్చస్వస్తయే అవినాశాయ-ప్రజయా సంరరాణః
ప్రజాంసమృద్ధదత్ ప్రజయానా సమృగ్రమహాంః ప్రజాభిః క్షీణన్నిత్య
భః || ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే - ఏకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యే సప్త
మః ఖండః.

॥

సూ || లోహితంచర్మాన ఘృహంప్రాచీనగ్రీవము= మధితిష్ఠతి
శమఃసమేతి|| శర్మసుఖంవర్తతేసుత్రాణమేవంఘాతమిదంచమాహ
ర-కిమథమన్యైఅస్యానార్యాః ఉపస్థిరే ఉప స్తరణాథంకృత్యాధౌ

నాద్యాజ్యభాగాంతేన్వారభాయాముత్తరా ఆహుతీహుత్యాజయాది
 మియంభగస్యసుమతావసత్ ॥ ౧ ॥ గృహస్థప్రదాంత్యుమనసః ప్రప
 ద్యేవీరఘ్నీవీరవతస్సువీరాః । ఇరాంవహతోఘ్నతముక్షమాణాస్తేష్వ
 హగ్ంసుమనాస్సంవిశామి ॥ ౨ ॥ ఆగన్తోష్ఠంమహిషీ గోభిరత్వైరా
 యుష్కత్పత్నీప్రజయాస్వర్వితః । బహ్వం ప్రజాంజనయంతీగం సురత్నైమ
 మగ్నిగ్ంశతహిమాస్సపర్యాత్ ॥ ౩ ॥ అయమగ్నిగృహపతిస్సుసగ్ం
 కప్రత్యయః దృష్టేందురమానాస్యాసినీవాలీ- హేసినీవాలి- ఇయంవ
 ధూఃప్రజాయతాంప్రజావతీధూయాత్ భగస్యచ దేవస్యసుమతావసుగ్ర
 హోత్తికాయాంబుధావసత్ స్యాత్ భవతు సోపిత్యత్ప్రసాదాది మామను
 గృహోత్పిత్యథః ॥ ౧ ॥ గృహోభద్రాగృహసహంప్రపద్యే కీదృశా
 న్భద్రాస్తనోజ్ఞాసుమనసః గృహేష్వవస్థితాశ్చశ్వశ్వాగ్రిదయః కలవ
 ధూంధృష్టాసుమనసోభవంత్యితి గృహస్సుమనస ఇత్యాహ-అవీరఘ్నీవీ
 రాఃపుత్రాః అతద్ధననస్వభావాఅహంవీరవతోదేవరాదిపుత్రాఃతద్వతో
 గృహోసువీరాణోభనరతుకపురుషయుక్తా-ఇరామన్మంవహతోఘ్న
 తముక్షమాణాః బ్రాహ్మణేషు ధుంజానేషు యత్రఘ్నతముక్షతేతతఇత
 స్సీచ్యతేతెగృహ ఉచ్యంతే ఘ్నతముక్షమాణాఇతి ద్వితీయాగ్రే ప్రథ
 మాప్రపద్యేప్రపద్యచతే ష్వేవం భూతేషు గృహేష్వహం సుమనా
 భూత్వాసంవిశామి ॥ ౨ ॥ సూ ॥ ఉత్తర పూర్వేదేశేగారానాం
 తంకృత్వా - ఆగన్తితి ॥ ఆగన్నాగతవతిగోష్ఠం గృహంమహిషీమమ
 వల్లభాభార్యా గోభిరత్వైశ్చపిత్వకుల లభైస్తహ- ఆయుష్మాన్పతిర
 స్యాఇత్యాయుష్కత్పత్నీ - ఆయుష్మాన్పతిర్యస్యాస్సావా ఆయుష్కత్ప
 త్నీఅనేనాత్మనఆయురాశాస్తై అగ్నేశ్చప్రజయా అపత్యైనస్వర్వితః స్వ
 గస్యలభీ-నాపుత్రస్యలోకోస్తీప్రజయేత్యుక్తం- తత్రవిశేషవిధిః-బ
 హ్వంప్రజాంజనయంతీసురత్నాగోభనధనాభూత్వా ఇమమగ్నిమాసా
 సనాగ్నింశతహిమాః శతసంవత్సరాసపర్యాత్ పరిచరత్వత్రఇయం
 యోగ్యాభవత్పిత్యథః ॥ ౩ ॥ అయమగ్నిరౌపాసనోగ్నిగృహపతి

ప్రతిపద్యతేపరిషేచనాంతంకృత్వోత్తరయాచమకః ణ్యుపవిశతఉత్తరం

సత్పుష్టివర్ధకసః । యథాభగన్యాభ్యాం దదద్రయింపుష్టి మధోప్రజాం॥
 ౪ ॥ ప్రజాయా ఆభ్యాం ప్రజాపత ఇంద్రాగ్నిశమకయచ్చతం । య
 థైనయోర్నసమీయాతా ఉభయోబీకవతోప్రజాః ॥ ౫ ॥ తేనభూ
 తేనహవిషాఢుమాప్యాయతాంపునః । జాయాయామస్తా ఆవాత్సు
 స్తాగ్ంరసేనాభివర్ధకతాం ॥ ౬ ॥ అభివర్ధకతాంపయసాభి రాష్ట్రే
 గవర్ధకతాం । రయ్యాసహస్రప్రోషసే మాస్తామనపేక్షితా ॥ ౭ ॥
 భిష్టేవ స్తంమావియోజ్యం విశ్వమాయుర్వ్యక్తుతం । మహ్యేఇంద్రస్వ

మకీయస్య గృహస్యపాలయితా సుసంసత్ తోభనసదసః పుష్టివర్ధక
 సః మమపుష్టేర్వర్ధకయితా-క్రియమిచ్ఛేద్ధుతాశనాదితి-ఏవంధూతోగ్ని
 రాభ్యామావాభ్యాందంపతిభ్యాం-రయింధనంపుష్టిమధోప్రజాంచదదత్
 దద్యాత్ లోబ్ధిలబ్ధివా-యథాభగన్యాభగాయదేవాదయదత్తవాకభగగ్ర
 హణముపలక్షణంయథాదేవేభ్యిత్సర్వభః - దేవానామపివాకమకజా
 సిద్ధయః ॥ ౪ ॥ ప్రజామై ఆభ్యా మనయోదకంపతోః యాప్రజా-త
 నైస్యోహప్రజాపతేకమకయచ్ఛేతివిపరీణామేనసంబంధః హేఇంద్రాగ్ని
 యువాంచశమకయచ్చతం - యథైనయోరుభయోబీకవతోస్సతోఃప్ర
 జానప్రమీయాతేనప్రమీయేత తథాశమకయచ్చతం॥ ౫ ॥ తేనయది
 దంమయాహూయతేతేనభూతేనప్రాప్తేన హవిషాకయంజన ఆప్యాయ
 తాంపునః విఘ్నలోపోద్రిష్టవ్యః పునః పునరీత్యర్థః కించాస్తైమహ్యం
 యాంజాయామావాత్సుః ఆవహకదత్తవంతః-తాగ్ంరసేనాజ్యాదినా
 అభివర్ధకతామభివర్ధకయతు॥ ౬ ॥ అయంజన స్తథేయంఅభివర్ధకతాం
 పయసా రాష్ట్రే గృహమైత్రాదినాచాభివర్ధకతాం తథాసహస్రప్రో
 షసాబహూనాంప్రోషయిత్యాగ్రిరయ్యాధనేనఇమాదంపతీ అనపేక్షితా
 స్తాంభవతాంయథానయోరన్యత్రాపేక్షానభవతి తథాధనసమృద్ధిరస్తు॥
 ౭ ॥ భిష్టేవాత్సనఏవాంతరాత్మాసంప్రతివచనం హేఆవయోరంతరా

వరోధాస్యాః పుగ్గస్యో జీవపుత్రాయాఃపుత్రమంకఉ త్తరయోపవేశ్య
తస్యైఫలాన్య త్తరేణయజుషా ప్రదాయో త్తరేజపిత్యావాచం యచ్చత
ఆనక్షేత్రేభ్యఉదితేషునక్షత్రేషుప్రాచీముదీచీంవాదిశముప నిష్క్రమ్యో
త్తరాభ్యాంయథాలింగంధృవమరుంధతీంచదశకాయతి ॥ అథైనామా

స్తయే ॥ ౮ ॥ ధృవైధిపోష్యామయిసుహ్యంత్యాదాద్భృహస్పతిః।
మయాపత్యాప్రజావతీసంజీవశరదశ్శతమ్ ॥ ౯ ॥ త్వష్టాజాయామజన
య త్వష్టాస్యైత్వాంపతిమ్ త్వష్టాసహస్రమాయూగ్ంషిదీఘమా
యంకృణోతువామ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇమంమేవరుణ ॥ ౧౧ ॥ తత్త్వాయా
మి ॥ ౧౨ ॥ త్వన్నోఅగ్నే ॥ ౧౩ ॥ సత్వంనోఅగ్నే ॥ ౧౪ ॥ త్వ
మగ్నేఅయాసి ॥ ౧౫ ॥ ఇహగావఃప్రజాయధ్వమిహశ్వాఇహపూరు

త్తానాఇహేవగృహే-స్తంభవతం మావియోష్టం కదాచిదపివియుక్తం
మాధూతం - విశ్వమాయస్సపోడశంవషశతంఅజీవదితిశ్రుత్యుక్తం
వ్యశ్నుతంప్రాప్నుతం- ఇంద్రశ్చయవయోర్త హ్యేమహత్యైస్వస్తయే
భవతు ॥ ౮ ॥ ధృవైధి-హేవధుమమపోష్యాత్వంమయిధృవానిశ్చలా
వీధిభవ - మహ్యంత్యాత్వాం అదాద్భృహస్పతిఃసాత్వంమయాపత్యా
సహప్రజావతీధూత్వాసంజీవశరదశ్శతంబహూవత్సరా ॥ ౯ ॥ త్వ
ష్టా-యావచ్చవైరేతసస్మిక్తస్యత్వష్టారూపాణివికరోతిత్వష్టారూపాణి
పిగ్ంశత్వితిచరూపనిమాణేకత్వేన శ్రుతోయ స్త్వష్టా సత్వష్టా-ఇ
మాంజాయాంఅజనయత్ తథాలస్యైఅస్యాః త్వాంపతించత్వష్టైవా
జనయత్ హేమదీయాంతరాత్క సపవ త్వష్టావాంయవయో రంతరా
త్వన్నోస్సహస్రమాయూగ్ంషి బహూనిధనాని దీఘమాయుశ్చకృణో
తుకరోతు ॥ ౧౦ ॥ ఇమంమేవరుణేత్యాదిపంచగతాః ॥ ౧౧॥౧౨॥
౧౩ ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ఇతిశ్రీహరదత్త విరచితే-ఏకాగ్నికాండమంత్రీ
భాష్యే అష్టమఃఖండః.

*

సూ ॥ ఉత్తరయాచమణ్యపవిశతఉ త్తరోవరోధాస్యాః పు

గ్నేయేనస్థాలీపాకెనయాజయతి పత్త్యవహంతి శ్రవయిత్వాభి ఘోర్య
ప్రాచీనముదీచినవో ద్వాస్యప్రతిష్ఠితమ భిఘోర్యాగ్నేరుప సమాధానా
ద్వాజ్యభాగాం తేన్వారభాయాగ్ స్థాలీపాకాజ్జహూతినకృదుప స్తరణా
భిఘోరణేద్విరవదానమగ్నిదేవతాస్వాహికారప్రదానోపివాసకృదుప
హత్యజహుయాదగ్నిస్సిష్టకృద్వితీయస్సకృదుప స్తరణావదానేద్విరభి
ఘోరణంమధ్యాత్పూర్వస్యావదానంమధ్యేహూమఉత్తరాధాదుత్తర
స్సోమత్తరాధాపూర్వధేహూమాలేపయోఃప్రస్తరవత్సృష్టింబహిః
పాః । ఇహూసహసగ్నిదక్షిణోరాయస్పిహేనీషీదతు ॥ ౧ ॥ సోమే
నాదిత్యాబలిసస్సోమేనపృథివీదృఢా । అధోనక్షత్రాణామేషాముపస్థే
సోమఆధితః ॥ ౨ ॥ ప్రస్వస్థఃప్రేయంప్రజయాభువనేశోచేష్ట ॥ ౩ ॥
ఇహప్రియంప్రజయాతేనమృద్యతామస్తీన్యహేగాహాపత్యా యజా
గ్న్ స్వాజీవపుత్రాయాః పుత్రమంకడ త్రయోపవేశ్యఇహగావఃసోమే
నేతి ॥ ఇహగృహేహేగావః ప్రజాయధ్వంప్రజాతాభవత-ఇహాశ్వా
ఇహపూరుషాః ప్రజాయధ్వమిత్యేవ సర్వత్రామంత్రిత నియమశ్చాందస
త్వాన్నభవతిఇహూ ఇహైవసహసగ్నిదక్షిణోబహుదానయోగ్యోరాయ
స్పిషః ధనస్యపాహేనీషీదతు ॥ ౧ ॥ ఆదిత్యాదేవా సోమేనబలిసః
సోమేనాషధీనాంవృద్ధిః ఓషధివృద్ధాయాగఇతి-పృథివీచ సోమేనైవదృఢా
ఓషధివనస్పత్యాదిభిః అధోఏసాంనక్షత్రాణాముపస్థేసోమః ఆధితః ఆ
హితః ఏవమయంచాలః తవోపస్థే అంకేడపవిశతు ॥ ౨ ॥ సూ॥ త
స్మైఫలాన్యత్తరేణయమప్రదాయప్రస్వస్థఇతి-ప్రస్వస్థఃప్రసూయంత
ఇతిప్రస్వః హేఫలానియాయంప్రస్వస్థః ప్రసవశీలాన్థః కాండసోవిస
జనీయంస్థవథ - ఇయమపివధూఃభువనేప్రజయా అవత్యేనశోచేష్ట
ప్రసాషిష్ట-యథాయాయంప్రసవశీలాన్థతథేయమపియమృత్ప్రసాజే
నప్రసవశీలాభవశ్చిన్యథః ॥ ౩ ॥ ఉత్తరేజపిత్యావాచయచ్చత ఆ
నక్షత్రేభ్యఉదితేషునక్షత్రేషుప్రాచీముదీచినవాచిశముపనిష్కరిమ్యఇహ
ప్రియమితిద్వాభ్యాం - ఇహగృహేప్రజయాప్రియంతేనమృద్యతాంప్రీ

రక్త్యాగ్నోప్రహరతిసిద్ధము త్తరంపరిషేచనం తేన సర్పిష్ఠ్యతాబ్రాహ్మణం
 భౌజయేద్యోస్యాపచిత స్తస్మా ఋషభం దదా త్యేవమతః ధ్వం దక్షిణా
 వజ్రముపొషితా భ్యాంపర్వసుకార్యః పూణా పాత్రస్తుదక్షిణే త్యేకసా
 యం ప్రాతరతః ధ్వం గంహ సై నైతే ఆహుతీతండు లైర్య వైర్వాజుహు
 యా శ్శాలీపాకవదై వతగ్ం సారీపూర్వాహుతిః ప్రాతరిత్యేక ఉభ
 గృహి । ఏనాపత్యాతన్వగ్ం సృజస్వాథాజీవీవిదధమావదాసి॥౪॥ సు
 మంగలీరియం వధూరిమాగ్ం సమేతపశ్యత । సాభాగ్యమన్యైదత్వాయా
 ధాస్తంవిపరేతన ॥ ౫ ॥ ధృవక్షితిధృవయోనిధృవమసి ధృవ
 తస్థితం । త్వన్నక్షత్రాణాం మేధ్యసి సమాపాహి పృతన్వతః ॥ ౬ ॥

తిస్తైవధృతాం - అనేన ప్రజాసంపత్తిరుక్తా ధర్మసంపత్తిమాహ -
 అస్తీన్యహే గాహాపత్యాయ గృహపతిభావాయ జాగృహి - అ
 తిథీనామగ్నినాంచ పరిచరణే అవహితాభవ - కామసీద్ధిమాహ -
 ఏచా అనేన పత్యామయా తన్వంతసుంతవశరీరం సంసృజన్వ సంభా
 గకాలే - ఏవం చిరకాల మను భూయాథానంతరం జీవీజీవాభిధా
 నంశ్చదమితినిరుక్తకారకమా ॥ ఆత్వారంభనజీవయిత్యత్రజీవాసతి
 వివిధంయజ్ఞం పుత్రపౌత్రాదినామావదాసి ఆభిముఖ్యేనవదగత్యమిదంక
 తవ్యమితి ॥ ౪ ॥ సుమంగిలీ ఛాందసస్సులోపాభావః - సుమంగ
 గలీరియం వధూరితి స్వభావకథనం ఏవంభూతామిమాంసమేతసమాగ
 చ్చతసమేత్యచపశ్యత-ఈక్షకాన్ప్రీతి వచనం తథాచాశ్వలాయనః సు
 మన్గలీరియం వధూరితీక్షకానీకే తేతిదృష్ట్వాచాన్యైసాభాగ్యం దత్వాయ
 దత్వాపథానంతరం అస్తంస్వస్వ గృహస్థానంవిపరేతన యథేక్షంగ
 చ్చత ॥ ౫ ॥ ధృవక్షితిః ధృవనివాసః ధృవయోనిః ధృవోత్పత్తిః అ
 న్యేషాంనక్షత్రాణాంధృవత్యహితాస్థితః - స్వయంచధృవంనక్షత్రం
 త్వమసిగుతపతత త్వంనక్షత్రాణాంభ్రమతాం మేధ్యసి మేధీఖలమధ్యనిఖా
 తస్థాణుః సయథాబలీవదానామపగమనైహాతుః తథాత్వం నక్షత్రా
 ణాంయఏవంభూతః సత్వంమామాం పృతన్వతఃపాహి- యోధుకామె
 భ్యోరక్షత ॥ ౬ ॥ సప్తషయఃకశ్యపాదయః తేషాంకృత్తికానామ

యతః సప్తషచనంయథాపురస్తాత్పార్వణే నాతోన్యైకమాణి వ్యాఖ్యాతాన్యచారాద్యాని గృహ్యంతే యథోపదేశం దేవతా అగ్నిగ్నీస్విష్టకృతం చాంతరేణావికృతమాతిథ్యం వైశ్వదేవేవీశ్వదేవాః పౌణణమాస్యాంసూర్ణమాసీయస్యాంక్రియతే॥*॥ ఉపాకరణసమాపనేచఋషిర్యః ప్రజ్ఞాయతే సదసస్పతిద్వితీయః స్త్రియానుపేతేనతారలవణావరాన్న సగంస్పష్టస్యచ హేమామంపరిచక్షతే యథోపదేశం కామ్యాని బలయశ్చ సర్వత్రస్వయం ప్రజ్వలితే గ్నావృత్త రాభ్యాగ్ం సమిధా వాదధ్యాదాపంతా

సప్తఋషయః (పథమాంక్య) త్రికానామరుంధతీం యద్ధృవతాగ్ం హ నిన్యః । పట్కృత్రికాముఖ్యయోగం వహంతీయమస్తా కమేధత్వప్రమీ॥ 2॥ సదసస్పతిమద్భుతం పియమింద్రస్య కామ్యం । సనిమేధామయాసిషం॥

భార్యాసప్తతాసామరుంధతీనామసప్తమిషవ్రతా ప్రధానభూతాని శ్చలాదఇతరావ్యభిచారశంకాత్యక్తా ఇత్యైతిహాసికాః స్మరంతితదిదముచ్యతే సప్తమయః కాశ్యపాదయః కృత్రికానాం ప్రథమామగ్రగణ్యామరుంధతీంయత్ యచాచువ్రతాంశ్చలతామేతిప్రసిద్ధిం దశకయతి - నిన్యః సవయశ్చయదేవచనాత్తదేత్యధ్యాహర్యః తదితరాష్టట్కృత్రికాః అరుంధత్యాంముఖ్యయోగం ప్రధానభావంవహంతి ఆవహన్త్యుభయగతవత్యః - తస్మాఅరుంధత్యా దశకేన ఇయంవహారస్తాకం అస్తదోద్వయోశ్చైత్యేకస్త్రిన్వహువచనం- ఇయమప్రమీ భూత్వా ఏభతువధకతాం - అసంసప్తషికామప్రమస్థానీయో భూయాసంఇయమపిక్వత్రికానామప్రమస్థానీయా భూయా దిత్యధః ॥ 2 ॥ సూ ॥ ఉపాకరణసమాపన్ ద్వికృతియ్యస్సదసస్పతిమితి-సదసస్పతిం- సదోయజనగృహంతస్యసతిస్సదసస్పతిఃకోసా వగ్నిస్సహి సర్వయజ్ఞానామధిపతిదేవతాంతరంనాసదసస్పతిమద్భుతం మహన్నామైతత్వహంతమద్భుతంకమాణంవాప్రియ మింద్రస్య సోమపానాధికన ఇంద్రస్యాగ్నిం ప్రియోభవతితదాయత్తత్వాద్యజ్ఞానాంకామ్యంపాత్రిధ్యంస్తోతృణామేవంభూతంసదసస్పతింసనిందానంమేధాంప్రజ్ఞాంవలయాసిషం యాచాకర్తా

శ్రీశ్రీమాఁగాదితివైతదహ ర్విజానీయాద్యదహ భాఁర్యామావహతే
త్రైరాత్రముభయోరథశ్శయ్యాబ్రహ్మచర్యంత్రైరలవణవజ్రనంచ తయో
శ్శయ్యామంతరేణదండోగంధలిప్తోవాససాసూత్రేణవాపరివీత స్తీష్ఠతితం

౮ || ఉద్దీప్యస్వజాతవేదోపఘ్నున్నిర్ఘుతింమమ । పశూగ్ శ్చమహ్య
మావహజీవనంచదిశోదిశ ॥ ౯ ॥ మానోహిగ్ంసీజ్జాతవే దోగామ
శ్వంపురుషంజగత్ । అభిభ్రదగ్న ఆగహి శ్రియామాపరిపాతయ ॥ ౧౦ ॥

ఉదీప్వాతోవిశ్వావసోనమసేదామహేత్వా । అన్యామిచ్ఛప్రఫర్వ్య
గ్ంసంజాయాం పత్యాసృజ ॥ ౧ ॥ ఉదీప్వాతః పతివతి హ్యేషా

యంవతమానేలజ్ యాచామి ॥ ౮ ॥ సూ || స్త్రీయానుపేతేనత్రా
రలవణ=సమిధావాదధ్యాత్ - ఉద్దీప్య స్వేతిద్వాభ్యాం-ఆపన్నాశ్రీశ్రీ
మాఁగాదితివా ॥ హేజాతవేదః మమనిర్ఘుతింహింసక వగమప
ఘ్నుతన్యాపహతింకుర్వస్తుద్దీప్యస్వకించపశూంశ్చ మహ్యమావహాన
య-జీవనంచావహ - వశీకర్మిత్యర్థః - దిశేతిపాతేదిశలతిసజ్జనేది
శస్సర్వాజీవనందిశజీవనత్వేనదేహీతి ॥ ౯ ॥ మానోహిగ్ంసీత్-హే
జాతవేదఃనోస్తా కంసంబంధిమాహింసీత్ - పురుషవ్యత్యయఃమాహిం
సీః - కింగామశ్వంపురుషంజగత్ యచ్ఛాన్యజ్జంగమం- కించహేలగ్నల
భిభ్రదన్యేషాంహవిర్వహనమకుర్వత్ అప్తాన్ప్రత్యాగహి ఆగచ్ఛఆగ
త్యచమాంశ్రియావరిపాలయపరిగమయసర్వత్రసమృద్ధంకురు ॥ ౧౦ ॥ ఇతి
శ్రీహరదత్తవిరచితే - ఏకాగ్నికాండమంత్రభాష్యేనవమఃఖండః. *

సూ||ఏతదహర్విజానీయాద్యదహభాఁర్యాం=ప్రత్యాశ్శనిధాయఉదీ
ప్వాతఇతిద్వాభ్యాం - ఉదీప్వఉత్తిష్ట ఆతశ్శయనాత్ హేవిశ్వా
వసోవిశ్వావసుర్నామగంధర్వఃతత్సంబుధ్యాదండఃస్థాపితః తేనైవంసం
బోధ్యతే-నమసానమసా-రేణత్వా మీదామహేయాచామహేలన్యామి
చ్ఛప్రఫర్వ్యప్రథమవయసంస్త్రీయమిమాంతు జాయాంపత్యా మయా
సంసృజ ॥ ౧॥ఉదీప్వాతఃగతార్థః- పతివతిహ్యేషాఛాందసో హృ

చతుర్థ్యా అపరరాత ఉత్తరాభ్యాముత్థాప్యప్రత్యక్షనిధాయగ్నేరు
 పసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతే నావరథాయాముత్తరాపహుతీహుక
 ~~~~~  
 విశ్వావసుంనమసాగీర్చిరీర్చ్యై । ఆన్యమిచ్చపితృషదంవ్యక్తాగ్ం సతేభా  
 గోజనుమాతస్యవిధి ॥ ౨ ॥ అగ్నేప్రాయశ్చిత్రేత్వందేవానాంప్రాయ  
 శ్చిత్తిరసిబ్రాహ్మణస్త్యానాధకామః ప్రపద్యేయాస్యాంపతిఘ్నీతనూః ప్ర  
 జాఘ్నీపశుఘ్నీలక్ష్మఘ్నీజారఘ్నీమన్యైతాంకృణోమిస్వాహా ॥ 3 ॥ వా  
 యోప్రాయశ్చిత్రే ॥ ౪ ॥ ఆదిత్యప్రాయశ్చిత్రే ॥ ౫ ॥ ప్రజాపతే  
 ప్రాయశ్చిత్రేత్వందేవానాంప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్యానాధకామః  
 ప్రపద్యేయాస్యాంపతిఘ్నీతనూః ప్రజాఘ్నీపశుఘ్నీలక్ష్మఘ్నీ జారఘ్నీ  
 మన్యైతాంకృణోమిస్వాహా ॥ ౬ ॥ ప్రసవశ్చోపయామశ్చ కాటశ్చ  
 ~~~~~

స్వః ఏసాహిపతివతి-మీయాపత్యాతద్వతీ - విశ్వావసుంతాం నమసా
 గీర్ణి-స్తుతిభిశ్చ ఈర్చ్యాయాచే- అతశ్చాన్యమిచ్చ పితృషదంపితృగృహేన్ధి
 తాంవ్యక్తామధకామః అసమాప్తవివాహం-సహి తేస్వభూతోభాగః
 జనుమాజన్తనాతదధకంత్వంజాతభిత్వధకః - తస్యవిధితంలభన్వ ॥ ౨ ॥
 సూ ॥ అగ్నేరుపసమాంకృత్వా-అగ్నేప్రాయశ్చిత్రేభిత్వదిభి స్సప్త
 భిః-అగ్నేప్రాయశ్చిత్రేప్రాయోవినాశః చిత్తిస్సంధానంప్రాయశ్చిత్రేవి
 నప్తస్యకమణిసంధాతాతస్యసంబుధిః హేఅగ్నేదేవానాం మధ్యేత్వం
 ప్రాయశ్చిత్రే తతశ్చ నాధకామోహంబ్రాహ్మణః త్వాంప్రపద్యే
 యాలస్యాంవధ్యాంపతిఘ్నీతనూః పాణిరేఖాదియాచప్రజాఘ్నీయాచ
 పశుఘ్నీయాచలక్ష్మఘ్నీయాచాంధసోహస్వతామస్యాస్తనూం జారఘ్నీం
 కృణోమికోమ - ఇదంమేచికిషేతంతేనత్వాంప్రపద్యే-ఏతేనోత్తరే
 త్రయోవశవ్యాఖ్యాతాః ॥ 3 ॥ మధ్యమయోశ్చత్వందేవానామిత్వ
 చైరనువంగః ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ తాథాః ॥ ప్రసవోనుజ్ఞా-ఉప
 యామః ఉపయామః పృథివీ-ఇయంవాఉపయామఇతిశ్రుతేః కాటోరుద్రః
 వింగరూపః-నమః కాట్యాయైతిదశనాత్ - అణవఃఉదన్వాహా)

త్వాజయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతంకృత్వా ౭ పరేశాగ్నిం ప్రాచీ

ణవశ్చధణానిశ్చద్రవిణంచభగశ్చాంతరిక్షంచ సింధుశ్చ సముద్రశ్చసర
స్వాగ్ శ్చవిశ్వవృచాశ్చ తేయంద్విష్టియశ్చనోద్వేష్టితమేషాం జంభేదర్శ
స్వాహా ॥ ౭ ॥ మధుశ్చమాధవశ్చశుక్రశ్చశుచిశ్చనభశ్చనభస్యశ్చేష
శ్చేజశ్చసహశ్చసహస్యశ్చశవశ్చతపస్యశ్చ తేయం ద్విష్టియశ్చనోద్వే
ష్టితమేషాం జంభేదర్శస్వాహా ॥ ౮ ॥ చిత్తంచచిత్తిశ్చాకూతంచా కూతిశ్చ
ధీతంచాధీతిశ్చవిజ్ఞాతంచవిజ్ఞానంచ నామచక్రతుశ్చదశశ్చపూణమాస
శ్చ తేయంద్విష్టియశ్చనోద్వేష్టిత మేషాం జంభే దర్శస్వాహా ॥ ౯ ॥

దాది-ధణా నిఃగ్రహః ద్రవిణంబలంధనంవాభగఃఆదిత్యానామన్యతమః
సౌభాగ్యంవా-ఉదయంమామకోభగఃఇతిదశశ్చనాత్ అంతరిక్షంప్రసిద్ధం
సింధునాదీసముద్రఃప్రసిద్ధఃసరస్వాక్షదేవతావిశేషః అన్వారంభణీయా
యాందృష్టఃపీషివాగ్ంసగ్ంసరస్వతఃదివ్యగ్ంసుపణామితిచవిశ్వవృచా
ఇంద్ర ఇత్యాహుః విశ్వవృచ సమవళం మతీవాం ఇతి దశశ్చనాత్-
ఏతేషాంస్వరూపేణఅధిష్ఠాతృద్వారేణచయథాసంభవందేవతాత్వంతే
శబ్దస్యాన్వయప్రసిద్ధ్యథాంయేశబ్దోధ్యాహార్యఃయే అనుక్రాంతాదేవాః
తేయంవయంద్విష్టః యశ్చాస్మాక్షద్వేష్టితం ఏషాంజంభేజాతావేకవచ
నందంతేషుభక్షితాయదర్శప్రక్షిపామః ॥ ౭ ॥ మధుశ్చ వసంతాదీ
నాంషణ్ణా మృతూనాంద్వద్వోద్వోమాసౌ మధ్వాదయఃతేఇత్యాదిపూర్వ
వత్ ॥ ౮ ॥ చిత్తం-చిత్తచంతఃకరణంచిత్తిస్తద్వ్యాపారః ఆకూత
మభిషేతంఆకూతరభిప్రాయః ఆధీతమధ్యాతం ఆధీతిరధ్యయనం - వి
జ్ఞాతవిజ్ఞానేప్రసిద్ధే-నామచక్రతుశ్చేతినామరూపేవివక్షితేక్రియతఇక్ర
తుఃదశశ్చపూణమాసప్రసిద్ధా ఏతేషాందేవతాత్వం పూర్వవత్ తేఇ
త్యాదిపూర్వవత్ ॥ ౯ ॥ సూ ॥ అపరేశాగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్య-
రానియ్యూఘారిత్యాదిభి శ్చతుభిః - ఘారాద యస్త్రయో లోకాః

ముపవేశ్యతస్యాశ్చిరస్యాజ్యశేషాద్వాప్యహృతీభిరోంకారచతుర్థాభిరా
సీయో త్రరాభ్యాంయథాలింగమిథస్సమీక్ష్యోత్తరయాజ్యశేషేణ హృద

ధూస్సాన్వహః || ౧౦ || ధువస్సాన్వహః || ౧౧ || సువస్సాన్వహః ||
౧౨ || ఓగ్ స్వాహః || ౧౩|| ॥ అపశ్యంత్యామనసాచేకితానంతపసో
జాతంతపసోవిభూతమ్ | ఇహప్రజామిహరయిగ్ంరరాణః ప్రజాయ
స్వప్రజయాపుత్రకామ || ౧ || అపశ్యంత్యామనసాదీధ్యానాగ్ స్వా
యాం తనూత్వియే నాథమానామ్ | ఉపమాముచ్చా యువతిబా

ఓమితిబహు || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ఇతిశ్రీహరదత్తవిర
చితే-ఏకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే దశమఃఖండః.

సూ || ఉ త్రరాభ్యాంయథాలింగమిథస్సమీక్ష్యఅపశ్యంత్యేతి
ద్వాభ్యాం- ఆపశ్యంత్యాత్వామపశ్యంతపశ్యామి హృదయేన స్నేహేనే
త్యథః - చేకితానంజానంతమిత్యథః మదభిప్రాయంతపసోగభా
ధానాచెనుపనయనపర్యంతాత్ జాతంద్విజత్వేనజాతంతపసోభిక్షాచర
ణాదేరధ్యయనాంగభూతాద్విభూతం విభూతిమత్వేనసిష్పన్నంవిభూతి
శ్శ్రీః || ఋచస్సామానియజాగ్ంషి-సాహిశ్రీరమృతాసతాం-ఇతి-ఇహ
ప్రజామిహమచగృహేరయింధనంరరాణోదదత్ప్రజయా ప్రజాయ
స్వహేపుత్రకామయత్ప్రజాయాజన్మతజ్జనయితురేవజన్మ - శూరయతె
హి-ప్రజామనుప్రజాయసేతదుతెమర్త్యామృతమితి||౧||అపశ్యంత్యాత్వా
మహంమనసాపశ్యామి- దీధ్యానాందీప్యమానాం ధ్యాయంతీంవాస్వా
యాంతసూస్వస్యాంతన్వాం - తత్రఈదూతౌచనప్తమృగ్ధృగ్ధృగ్ధృగ్ధృగ్ధృ
సంక్షాయాంసత్యామపిఘాందసఃపూర్వసవర్తద్ధిస్సానునాసికః బహ్వృ
చైస్తుశుద్ధమేవాభిధీయతె - ఇహచాపి కేచిదూకారాత్పరంఅనుస్వారమభి
దధతి ఊకారాంతంతుశుద్ధంఋత్వియే ఋతుకాలభవోగభాః ఋత్వి
యః తద్ద్వితీయైకవచనస్యాదేశః నాథమానాం ప్రార్థయమానాం
స్వశరీరేమత్తోగభాంప్రార్థయమానా మిత్యథః - ఉపేత్యయ మ

యదేశాసమజ్యోత్తరాస్తిస్రోజపిత్యాశేషగంసమావేశనజపేదన్యోవై

ఘాయాఃప్రజాయస్వప్రజయాపుత్రకామే ॥ ౨ ॥ సమంజంతు విశ్వే
దేవాస్సమాపోహృదయానినా । సంమాతరిశ్వాసంధాతాసముదేష్టి
దిదెష్టునా ॥ 3 ॥ ప్రజాపతేతన్వంమేజుషస్వత్వప్తదేవేభి స్సహసా
మఇంద । విశ్వేదేవైరరాతిభిస్సగ్ంరరాణిపుగ్ంసాంబహూనాం

నుశబ్దస్యాధేద్రప్తవ్యః మాండచ్చాడచ్చం సంభాగకాలే ఉపరిసంతం
యువతిర్యోవ్వనావప్తాం ప్రాప్తాత్వముపబఘాయాః అనుఘాయాః
అనుఘాయచప్రజయాప్రజాయస్వహేపుత్రకామే ॥ ౨ ॥ సూ॥ ఉ
త్తరయాజ్యశేషేణ హృదయదేశా సమజ్య సమంజంత్వీతి - నాఆవయో
హ్నాదయానివ్యాపారబహుత్వాద్బహువచనం - విశ్వేదేవాస్సమంజం
తుసస్మేహానికుర్వంతు - ఆపశ్యసమంజంతు - మాతరిశ్వావాయురపిసమన
క్తుధాతాసమనక్తుసమిత్యస్యదిదేష్టిత్యత్ర ఆఖ్యాతేనసంబంధః ఉకారోన
ర్థకఃదేష్టిగ్రీంతర్భావితణ్యర్థః సందేశస్యకారయిత్రీ సందేశఃపరస్పరం
సంభాషణంకాపునస్సందేష్టిగ్రీసరస్వతీ-సంభాషణస్యతదాయత్తత్వాత్ గ
ర్భాధానైవతస్యాః వ్యాపారదశనాత్ గభాందేహిసరస్వతీతీసాసం
దిదెష్టుఅయమప్యంతర్భావితణ్యర్థః సందేశంకారయతునా ఆవయోస్సం
భోగకాలానురూపంసంభాషణంసరస్వతీకారయత్విత్యర్థః॥3॥సూ॥ ఉత్త
రాస్తిస్రోజపిత్యాప్రజాపతేతన్వంమేతన్వంశరీ
రంజుషస్వసేవస్వప్రవేశ-యేనాహంరేతస్సేకే సమర్థస్యాం ఆసించతు
ప్రజాపతీతిదశనాత్ హేత్వప్తత్వమపిమేతన్వంజుషస్వదేవేభిదేవైః
దేవావిష్ణోదయః-విష్ణుర్యోనికల్పయత్విత్యాదిమంత్రేషు నిడిఃష్టాస్తైస్స
హ-కీదృశ స్త్వంసహసామఃసహేరసౌశానచ్ సహసానఃతస్యైవభాంద
సోసకారస్యమకారఃయాపనిమాణైసమథః-త్వస్టారూపాణిపిగ్ంశత్వి
తిదశనాత్ హేఇంద్రత్వమపిమేతన్వంజుషస్వవిశ్వేదేవైస్తవరాతిభి
ర్నిత్రభూతైస్సహసంరరాణస్సమ్యగస్త్యభ్యంఅభిమతందేహి పుగ్ంసాం

నామభిమంత్రయేత యదామల వద్వాసాస్యాదధైనాం బ్రాహ్మణ ప్రతి

మాతరస్సామ ॥ ౪ ॥ ఆనఃప్రజాంజనయతుప్రజాపతిరాజరపాయ
సమన క్త్వర్యమా అదుమౌంగలీఃపతిలోకమావిశశస్త్వపిధిద్విపదేశంచ
తుష్టచై ॥ ౫ ॥ తాంపూషంచ్చివతమామేరయస్వయస్యాంబీజంమను
ష్యావపంతి । యానఊరూడశతీ విస్రీయాతైయస్యాముశంతఃప్రహరే
మశేఘమ్ ॥ ౬ ॥ *॥ ఆరో హూరుముపబహాస్వబాహుంపరిష్వజస్వజా

బహూనాంమాతరః పితామాతెతిపితౄరేకశేషప్రాప్తేమాతురేకశేష
శ్చాందసఃద్వయోశ్చైతి బహువచనంమాతరఃమాతాపితరౌస్యామస్యావ
యుష్మత్ప్రసాదాదావాంబహుపుత్రౌస్యావెత్యర్థః ॥ ౪ ॥ ఆనఃన
ఇతిద్వయోబహువచనంప్రజాపతిరావయోః ప్రజామాజనయతుఆజర
సాయఆజరసమావాంసమన క్త్వసన్నహళాకరోతు - అర్భమాఆదిశ్యోః
త్వంచఅదుమౌంగలీఃదుష్టానిమంగళానియస్యాస్సాదుర్మంగలీఃసభవతీతి
సాలదుర్మంగలీః ఛాందసస్సులోపాధావఃసుమంగలీధూత్వాపతిలోకం
పత్యుర్త్వమలోకంగృహమావిశఆవస - శంసఇత్యాదిగతం॥౫॥ తామితి॥
హేపూషయస్యాంమనుష్యాఃబీజంపపంతిశుక్లముత్స్యజంతి- తాంమేళి
వతమామనుకూలతమాంకృత్వా వీరయస్వప్రేరయస్వభార్యాం మేప్రో
త్సహయేత్యర్థః- భార్యాయాంహీబీజంపపంతిఅన్యత్రసిషేధాత్ సావి
శేష్యతే-యానఃఅస్తదోద్వయోశ్చైత్యేకస్త్రిన్సహువచనం - మహ్యాంఊ
రూయాడశతీకామయమానావిశ్చాందసఃస్రీయాతైశ్రయతేశ్వకారస్యస
కారః పంచమాలకారఃవిశ్రయేతవిశ్లిష్టాకుర్యాత్ తదాయోనిర్వివృతాభ
వతియస్యాంజైవంధూతాయాం. ఉశంతఃకామయమానాభూత్వాశేఘం
ప్రహరేమప్రక్షిపేమ్॥పూర్వవద్బహువచనం॥౬॥ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే
ఏకాగ్నికాండమంత్రభాష్యేఏకాదశః ఖండః.

సూ ॥ శేషగంసమావేశనేజపేదన్యోవై నామభిమంత్రయేత-ఆ
రోహూరుమిత్యాదిజపపక్షే తావదాత్మనవీవ అయమంతరాత్మనః ప్రే
షఃహేమదీయశరీరాశ్చకలస్యాఊరుమారోహలరుహ్యవ అత్తనోబా

షిద్ధానికమాణిగ్ంతాస్త్రీయామలవద్వాససమిత్యేతానిరజనఃప్రా

యాగ్ంసుమనస్యమానః । తస్యాంపుష్యతం మిథునౌసయోనీ బహ్వీం
ప్రజాంజనయంతౌసరేతసా ॥ ౧ ॥ ఆద్రక్షాయరణ్యాయత్రామంథ
పురుషంపురుషేణశక్రః । తదౌమిథునౌసయోనీ ప్రజయామ్యతే నే
మాగచ్ఛతం ॥ ౨ ॥ అహంభవదధామోషధీష్వహంవిశ్వేషుభువ

హుంబాహుడపబహుస్వడపబహుణమాలింగన మిహతు తదధం
ప్రసారణమాలింగనాయబాహూ ప్రసారయప్రసార్యచ పరిష్వజస్వజా
యంతస్యాంసుమనస్యమానః ప్రీయమాణో భూత్వాతథా ప్రజారూ
పాణిసమృద్ధానిభవంతి తస్యాంపుష్యత మిత్యాదిజాయయా సహాభిధా
నం హేజాయేమదీయశరీరాత్క్షయ్యవాంపుష్యతం పుష్టాభవతం మిథు
నౌమిథునీభూతౌసయోనీసంగతోపస్థేంద్రియాబహ్వీం ప్రజాంజనయం
తౌసరేతసాసరేతసాచిరకాలమవిచ్ఛిన్నేంద్రియా-ఏషైవానయోఃపుష్టిః
యదుతప్రజాసమృద్ధిః - అభిమంత్రణపతే తస్యమిత్యంతంపత్యురభిమం
త్రణంశిష్టంద్వయోః ॥ ౧ ॥ ఆద్రక్షయాఅజ్యాక్తయా అరణ్యాలగ్ని
మమంథత్ అత్రాపిజపపతేశరీరాత్క్షనోభిధానంయత్రేతి యథాధేయ
థాకశ్చిత్ ఆద్రక్షయాఅజ్యాక్తయాఅరణ్యాలగ్నిమమంథత్ ఏవంశక్రణం
ద్రః ఉపలక్షణమేతత్ పూర్వోక్తవివాహస్యకతాణ్యదాదిపురుషేణ
పురుషలక్షణేనశ్చేనపురుషంపుమాగ్ంసంగభవంతిమంథత్ మథనసదృ
శేనవ్యాపారేణనిష్పాదితవాక్తదత్త ఏతౌమిథునౌమిథునీభూతౌ యు
వాంసయోనీసంగతోపస్థేంద్రియాసంతౌ ప్రజయామ్యతేన ప్రజారూ
పేణామ్యతేనప్రజామసుప్రజాయసేతదుతేమత్యామృతమితిశ్రుతేః
ఇహాశ్రమేస్థితౌగచ్ఛతం కేవలోఽయంగమిస్సంపూర్వస్యాధేక్ష ద్రష్ట
వ్యః సంగచ్ఛతంసంగతౌభవతం ॥ ౨ ॥ అహంభవదధామోష
ధీషుగభవదధాందధామి శ్రౌతస్తాతకమానుష్ఠానద్వారేణ॥*॥
అగ్నోప్రాస్తాహుతిస్సవ్యగాదిత్యముపలిప్తతే ఆదిత్యాజ్ఞాయతే వృషి

దుర్భావాత్సాక్షాత్సమమృత సమావేశన ఉత్తరాభరణ మంత్రయతే -

నేష్యంతః । అహంప్రజాలజనయంపితృణామహంజనిభ్యో అవరీఘపు
త్రాణ ॥ ౩ ॥ పుత్రిణేమాకుమారిణావిశ్వమాయుర్వ్యశ్చుతమ్ । ఉభా
హిరణ్యపేశసావీతిహూతా కృత ద్వసూ ॥ ౪ ॥ దశస్యంత్యామృ
తాయకగ్ంశమూఢోరోమశగ్ంహఢోదేవేషు కృణుతోదువః ॥ థ ॥ విష్ణు

ర్వ్యోష్ఠిరన్నంతతఃప్రజాఇతి- అహమేవచవిశ్వేషు ఘవనేష్యంతరవస్తీతః
పరమాణుద్వా రేణస్వరూపేణవాపవంభూతోహం పితృణా మథాణ
యప్రజాలజనయంజనయామి - అహమేవజనిభ్యఃజన్యాఅస్యావధావః
అవరీఘఅవరాసుపశ్చాత్కా-లభావినీషున్నమాసుపుత్రాణ జనయామి-
పుత్రోత్పదనద్వా రేణపాత్రాఅపినస్సం త్విత్యర్థః - తదేతజ్జపపత్నే
యథాశ్చుశ్రమేవ-అభిమంత్రణవత్తేతు ప్రయుక్తిద్వారేణప్రయుక్తిశ్చ
ప్రభిమంత్రణమేవ ॥ ౩ ॥ పుత్రిణేమా - పుత్రిణేతిద్వివచనస్యాకారః పు
త్రిణాఇమాఇమాయువాంకుమారిణాకుమారిభిఃదుహితృభిః తద్వంతావి
శ్వమాయుఃసహషోడశవర్షశతంఅజీవమిత్యేవంరూపంవ్యశ్చుతంప్రా
ప్నుతం-ఉభాఉభాహిరణ్యపేశసాపేశఇతిరూపనామపరిశుద్ధవణావితి
వీతిహూతావీతిరితి హవిర్నామహవిషాహూతారౌకృతద్వసూదకార
శ్చాందసఉపజనఃకృతవసూకృతధనా-దశస్యంత్యా-దశస్యందానకమణ-
వకారఉపజనఃదశస్యంతాబహ్వృచాస్తువకారంసపతంతి - అథిభ్యోఽ
పేషీతానిదదతావమృతాయకం అమరణాయదేవత్వప్రాప్తయేఅనర్థః
కోయంనిపాతః పాదపూరణశ్చాందసఃశంసమః సకారస్యశకారశ్చాం
దసః బహ్వృచాస్తుసకారమేవపతంతి-ఉధః ఉధస్థానీయ ముభయోరు
పస్థేంద్రియంరోమశంతనేనఉప భోగయోగ్యతాలక్ష్మ్యతేరోమోత్పత్తేః
ప్రాగననుభోగ్యాహిస్త్రీయః - తథావ- భావయస్యస్యరాజ్ఞో భా
ర్యాంభావయవ్యాసీంఇంద్రః పత్యుస్సఖా పరిహసన్న వాచ-ఉపభోగ
యోగ్యాత్వంనభవసిరోమాణితేనోత్పన్నానీతి-సాతమబ్రవీత్-ఉపాపమే
పరామృశ మామేదభ్రాణిమన్యధాః సర్వాహమస్మిరోమశాగంధరిణా

త్ర యోద శః ఖం డః.

౮ || చతుర్థీ ప్రభృత్యా సోడశీ

~~~~~  
 ర్యోనింకల్పయతుత్వమ్ రూపాణోపిగ్ంశతు । ఆసించతు ప్రజాప  
 ధాతా గర్భందధాతుతే॥౧॥గభాంధేహీసినివాలిగభాంధేహీ స  
 రస్వతి గర్భంతే అశ్వినా దేవావాధాంతాం పుష్కరస్రజా॥ ౨॥ హిర  
 ~~~~~

మివనావికేతి- తద్రోమ శమూథః శంహథః లోడధైలజ్ యువాం
 సంగతంసంక్లిష్టం కురుతమిత్యర్థః- దేవేషుకృణుతోదువః- పరిచర్యాం
 కృణుతం కురుతం పూర్వ వల్లాడధైలజ్ పురుషవ్యత్యయశ్చ కృణుతం
 దేవాన్పరిచరతమిత్యర్థః॥ ఇతిహరదత్త విరచితే ఏకాగ్ని కాండమంత్ర
 భాష్యే ద్వాదశఃఖండః.

సూ॥ యదామలవద్వా సాస్సాదధైరాం బ్రాహ్మణ ప్రతిషి
 ధ్ధాని కమాణి సగ్ంశాన్తి యాంమలవద్వాసస మిత్యేతాని రజసః
 పౌదుభావాత్సాన్తి తామృతు సమావేశన ఉత్తరాభిరభి మంత్రయ
 తే॥*॥చతుర్థీ ప్రభృత్యాసోడశీ ముత్తరా ముత్తరాంయుక్తాం ప్ర
 జానిశ్రేయస మృతుగవన ఇత్యుపదిశం॥ విష్ణుర్యోని మిత్యాదిభిస్త్ర
 యోదశభిః ॥ విష్ణుః తవయోనిం కల్పయతు గభాధానతుమంకరో
 తు - ప్రజాపతిశ్చమామావిశ్య తత్ర రేత ఆసించతు - తత్రసిషిక్తం
 రేతోధాతా ఆదిత్యానామన్యతమః ప్రజాపతిరేవవా-గభాంధధాతు
 గభారూపేణ వేరిణమయతు- తస్యచహస్తపాదాదిరూపాణిత్వమ్
 పిగ్ంశతు దీప్తికమాయం-నక్షత్రేభిః పితరో ద్యామపిగ్ంశం ఇతి
 దశకనాత్ దీప్తానికరోతు॥ ౧ ॥ గభాంధేహీ సినివాల్యాసరస్వ
 త్యాచాధిష్ఠితా వధూరేవ తథా భిమంత్యతే- ధేహీధారణ-అశ్వినా
 చదేవాతే తవగభామాధాంతాంపుష్కరస్రజాపుష్కరమాలినా॥ ౨ ॥
 హిరణ్యయా అరణి తృతీయైకవచనస్య పూర్వసవణః హిరణ్య
 య్యా అరణ్యతత్పద్య శేన ప్రజననేనయంయాద్యశంగర్భం నిర్మంథతః
 ప్రయత్నేనజనితవంతౌ అశ్వినాఅశ్వినాతంతాద్యశంతే గభాంహవా

ముత్తరా ముత్తరాం యుగ్మాం ప్రజానిశ్రేయసమృతుగమన ఇత్యుప

~~~~~  
 ణ్యాయాఅరణీ యన్నిర్మంథతో అశ్వినాతంతెగభాగ్ం హవామహే  
 దశమే మాసి సూతవె॥ ౩॥ యథేయం పృథివీ మహీ తిష్ఠంతీగర్భమా  
 మాదధే । ఏవం త్వం గర్భమాధత్స్వ దశమేమాసి సూతవె॥ ౪ ॥

యథా పృథివ్యగ్నిగర్భాద్యో ర్యథేంద్రణగచ్ఛిణీ । వాయుర్యథా ది  
 శాంగభావవం గర్భందధామితే ॥ ౫ ॥ విష్ణో శ్రేష్ఠేన రూపేణా  
 స్యాంనార్యాం గవీన్యాం । ఘమాగ్ంసంగభామాధేహి దశమేమా  
 ~~~~~

మహేఅశంసామః దశమేమాసి సూతవె సూతుం అశ్వినౌ రూపవం
 తౌతత్పుత్రోపి రూపవా తాదృశస్తై గర్భో భవత్పితృర్థః ॥ ౩ ॥

యథేయంపృథివీ ఇయంపృథివీ యథా మహీమహాతిష్ఠంతీ యథేయ
 మిదాసీంకిష్ఠంతీ ఉత్తానాతద్దైవతివంతీ ఉత్తానా సతీత్యర్థః ఉత్తానే
 త్యైవబహ్వృ చానాంపాతః గర్భమాదధే ద్యులోక నిష్క్రంత్తం వృష్టిల
 త్సుణురేతో గృహీత్వా సస్యలక్షణం గర్భంపుథీవ యథాధారయంతీ
 ఏవంత్యం గర్భమాధత్స్వ ధారయ దశమే మాసీతిగతం॥ ౪ ॥ య

థాపృథివీ పాథివేష్యరణ్యాదిషు అగ్నేరవస్థానాత్ పృథివ్యగ్ని గ
 భేత్త్యువ్యతేమ్యులోకే ఇంద్రప్రధానభూతః సతస్యాః గభాత్వేన
 నిరూప్యతే-వాయుశ్చదిగ్భ్యఃప్రభవతితేనాసౌతాసాంగభాః-యథా
 ఆసాంవతేగభాఃఏవం గభాందధామితే॥౫॥విష్ణోహవిష్ణో శ్రేష్ఠేన
 రూపేణ యుక్తం ఘమాంసం గభా మస్యాంనార్యాం ఆధేహీకీన్య
 శ్యాంనార్యాం గవీన్యాం క్రమేణరేతో రూపం కమనీయాయాం కా
 మ్యాయాం కామయితుం యోగ్యాయాం ఋతుస్సౌతాయా మిత్య
 ర్థః - అన్యేతు గవీని త్రీణాం వీర్యతిశయస్యాభిధానం మన్యం
 తే॥ * ॥ వితేభినద్దితకరీం వియోసిం విగవీన్యా ఇతి దశనాత్ అ
 స్యాంనార్యాం యాగవీతస్యా మిత్యర్థః దశమే మాసీతిగతం॥ ౬ ॥

దిశం త్యధకప్రాధ్వస్య పరిక్షవే పరికాసనెచాప ఉపస్సృశ్యోత్తరే
 సీసూతవె॥ ౬ ॥ నేజమేష పరాపత సపుత్రఃపునరాపత । అస్యై
 మే పుత్రకామాయై గర్భ మాధేహీ యః పుమాన్॥ ౭ ॥ వ్యస్య
 యోనిం ప్రతి రేతో గృహణ పుమాన్పుత్రో ధీయతాం గర్భే అంతః ।
 తంచమాతాదశ మాసోబిభర్తి సజాయతాం వీరతమస్సాన్వనామ్॥౮ ॥
 ఆతేగర్భో యోనిమేతు పుమాన్బాణ ఇవేషుధిమ్ । ఆవీరో జాయ
 తాంపుత్రస్తై దశమాస్యః ॥ ౧౩ ॥ * ॥ కరోమితే ప్రాజాపత్య

నేజమేషఃస్కంద గ్రహేష్వన్యతమః యోనేజమేష ఇతి ఇతిహాస పు
 రాణయోః ప్రసిద్ధః- తథావైద్య గ్రంథేషు కామారగ్రహపీడాయాం
 నేజమేషంచ పూజయేదితి పత్యతే హేనేజమేష పరాపత పరాగచ్ఛ
 త్వంహీ గర్భకస్య నూషకః—పాఠం—పోషకః—యద్యవశ్య మా
 గంతవ్యం సపుత్రః పునరాపత పుత్రంగృహీత్వాపునరాగచ్ఛఆగత్యచ
 అస్యై మేమమ స్వభూతాయా మస్యాం పుత్రకామాయాంగర్భకమా
 ధేహీకీదృశంయః పుమాన్॥ ౭ ॥ వ్యస్య - మయా నిషిచ్యమానంరే
 తః త్వంయోనిం వ్యస్యవిషిష్య వివృత్య ప్రతిగృహణ తథాసతితే అం
 తర్గర్భో ధీయతాం సచపుమాన్ పుత్రో ధీయతాం తంచమా
 తా త్వం దశమాసః మాస శబ్దస్యాయం పద్ద న్నాది సూత్రేణ మా
 సాదేశః దశ మేసాన్ బిభర్తు పుష్యవ్యత్యయః బిభృహి- సచ స్వా
 నాం జ్ఞాతీనాం మధ్యే వీరతమో ధూత్వా జాయతాం ॥ ౮ ॥ ఆ
 తే - తేతవ యోనిం పుమాన్గర్భః ఐతు ఆగచ్ఛతుకఇవబాణఇవేషు
 ధిం ఇషవోయత్రధీయంతే తంయథాబాణః ప్రవిశతి తద్వత్ యథా
 చాసాదశమాసోభవతిదశమాసాభ్యతోభవతి- తతస్తేపుత్రః వీరః వీ
 ర్యయుక్తో భూత్వా అజాయతాం ॥ ౯ ॥ ఇతిహరదత్త విరచితే -
 ఏకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యే - త్రయోదశః శ్లో ౧౦ డః.

కరోమితే ప్రాజాపత్యం ప్రజాపతికమకరేతసస్సేచనం ఆసిం

యథాలింగం జపేదేవ ముత్తరై ర్యథా లింగం చిశ్యం వనస్పతిగ్

మాగభో యోని మేతుతే । అనూనః పూణో జాయతా మశ్లో
ణో పిశాచధీతః॥ ౧ ॥ పుమాగ్ స్తే పుత్రోనారి తం పుమానసుజా
యతామ్ । తానిభద్రాణి బీజాన్యృషభాజనయంతునా ॥ ౨ ॥ యా
నిభద్రాణిబీజాన్యృషభాజనయంతినః । తైస్త్యంపుత్రాన్విందస్వసా
ప్రసూధేనుకాభవ॥ ౩ ॥ కామప్ర మృద్యతాం మహ్య మపరాజి

చతుప్రజాపతిరితి దర్శనాత్ తత్తైకరోమితతశ్చగభాః సైతవయోనిమే
తు - సచ అనూనః అన్యూరాంగః పూణః పూణకాలః దశమా
న్యః జాయతాం - అశ్లోణః అపంగుః అబధిరోవా అపిశాచధీతఃధీ
యతేధ్యాకాయతేర్వా ధీతః-యః పిశాచైః ధీతఃసపిశాచధీతఃసనభవతి
తి తథోక్తః॥ ౧ ॥ పుమాగ్ హేచారిపుమాగ్ స్తేపుత్రోజాయతా
మితివక్ష్యమాణమేష్యతే- ప్రథమస్తావద్గభాఃపుమాన్భవతు - తంచ
పుమాసేవాసుజాయతాం ద్వితీయాదయోపి గభాః పుమాగ్ స
ఏవభవంత్యిత్యర్థః - తానితాదృశానిభద్రాణికల్యాణాన్యమోఘా
నినీజానివీర్యాణి ఋషభా ఋషభవత్సేచనసమథాఃకేపునస్తే ప్ర
జాపత్యాదయః ఋషభయోవామాషాదయః వృష్ట్యాం జనయంతునా
ఆవయోర్యథా పుత్రావినోపర్యుపరిజాయంతే తాదృశానివీర్యాణ్యా
వయోరుత్పాదయంతు॥ ౨ ॥ యాని-పూర్వోక్తా ఋషభాఃయానిభ
ద్రాణి బీజాని నఃఅస్తదోద్వయోశ్చేతి బహువచనంనా జనయంతి-
తైపిజైస్త్యం పుత్రతానేవ విందస్వసాత్వం ప్రసూః ప్రసవ శీలా ధే
నుకా ధేను సద్భూభవ-యథాధేనుర్వత్సేన పిష్యతే ఏవంత్యం పుత్రేణ
నిత్యంపీయమానా భవ॥ ౩॥ కామప్రంప్ర పూరణేకామాన్పూరయతీతి
కామప్రం మహ్యం మమేదంకర్తృఋష్యతాం- ఋద్ధమస్తు అపరాజితమే
వమ-అప రాజితమేవ అమోఘమేవచమేభవతు-హేదేవనాయో యం
కామంకామయే పుమాంసం జనయేయమితి తంమెకామం సమథాయ

సిగ్వాతగ్ం శకుని మిత్యభయోహ్మకదయసగ్ం సగేళ్ళుస్త్రిరా
 తమేవమే । యంకామంకామయేదేవ తంమేవాయో సమథాయ॥౪॥
 అనుహవం పరిహవం పరివాదం పరిక్షపమ్ । దుస్వప్నం ధురుదితంత
 ద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమ్ ॥ ౫ ॥ అనుహూతంపరిహూతగ్ం శకు
 నేర్యదశాకునమ్ । మృగస్యస్మృతమక్షయో తద్విషద్భ్యో దిశామ్య
 హమ్ ॥ ౬ ॥ ఆరాత్తే అగ్నిరప్తారాత్పరశురస్తుతే । నివాతేత్వా
 భివర్షతుస్వస్తితేస్తువనస్వతే స్వస్తిమేస్తు వనస్వతే ॥ ౭ ॥ నమశ్శ
 కృత్సదే రుద్రాయ నమోరుద్రాయ శకృత్సదే । గోష్ఠమసి నమస్తే

సమృద్ధంకురు- వాయునా సుఖంప్రేతంరేత సిచ్యత ఇతి సవపంపా)
 ర్థ్యతే॥౪॥ సూ॥అథః ప్రాశ్నస్యపరిక్షవెపరికాసనేచాపజ్ఞస్యశ్యో
 త్తరేయథాలింగంజపేత్-అనుహవమితి- అనుహవంపృష్ఠతఆహ్వానమ
 నుహవః సర్వత ఆహ్వానం పహవః నిందితోవాదః పరివాదః భందిభిం
 దీత్యాది పరిక్షపం పరితంక్షవధుః పరిక్షవః మంత్రేతు చ్ఛాందసోపకా
 రస్యపకారఃదుస్వప్నప్రసేధిఃదురుదితంవైధవ్యేయాని శబ్దోచ్ఛారణాని
 యచ్ఛాస్యదేవం దుర్నిమిత్తం దద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమతి సృజామి॥
 ౫॥అనుహూతం యదనుహూతం యచ్ఛపహూతంయచ్ఛశకునస్సం
 బంధి అశాకునం అనిమిత్తహూతం యచ్ఛమృగస్య సృగాలాదేః అ
 క్షయాయస్మృతం తిర్యగ్మన మపసవ్యాది తచ్ఛద్విషద్భ్యో దిశామ్యహం-
 శకుననిమిత్తంశాకునం తత్ప్రతిపక్షభూత మశాకునం దుర్నిమిత్తం ॥
 ౬॥సూ॥ఏవముత్తరైర్యథాలింగంచిత్యగ్ంవనస్పగ్ంశకృద్రితగ్ంసిగ్వా
 తగ్ంశకునిమితి ౧॥ ఆరాత్తఇత్యాదిభిః-హేవనస్వతే తేతవఆరాద్ధూర
 తోగ్నిరస్తుపవంపరశురపితేదూరతోస్తు - వాతాభావోనివాతఃతాదృశే
 నివాతే సతిదేవస్తామభివషకతువాతేసతిభంగప్రసంగః ఏవంవనస్వతే
 తేస్వస్త్యస్తు-ఏవం వనస్వతేమమాపిస్వస్త్యస్తు-వనస్వతే త్వదభిమంత
 ణాత్॥౭॥నమశ్శకృత్సదే - శకృదిసీదతేరుద్రాయఅదరాధకం పునర్వ

త్రావరంబ్రహ్మ చర్యం చరిత్వా స్థాలీపాకగ్గ శ్రపయిత్యాగ్నే రుపస

అస్తుమామాహ్గంసీః || ౮ || సిగసినివజ్జోనమస్తై అస్తుమామా
హ్గంసీః || ౯ || ఉద్ధా తేవశకునేసామగాయసిబ్రహ్మపుత్రఇవసవ
నేషుశగ్ం ససి | స్వస్తిసశ్యకునే అస్తుప్రతినస్సుమనాభవ || ౧౦ ||

|| పాత్రరగ్నింప్రాతరింద్రగ్ంహవామహే ప్రాతమిత్తావరు
ణాపాత్రరశ్వినా | పాత్రభక్తగం పూషణం బ్రహ్మణస్పతిం పాత్ర
స్సోమముతరుద్రగ్ంహువేమ|| ౧||పాత్రజితంభగముగ్రగ్ం హువేమ

చనం నమోరుద్రాయశకృత్సదే-హేశకృత్ త్వంగోష్ఠమసిగవిస్థితమసిన
మస్తైఅస్తుమామాహ్గంసీః-గావానకించదపిహింసంతి త్వంచగోష్ఠమసి||
౮|| సిగసిసిక్-వస్త్రుదశాసినసివజ్రినాసివజ్రిఞాందసంపరరూపనమ
స్తఇత్యాదిగతం||౯|| హేశకునే త్వముద్ధాతేవసామగాయసియథోద్ధా
తాసామగాయతి-తద్వత్కించశంససిప్రశస్తంవదసి-బ్రహ్మపుత్రఇవసవ
నేషుబ్రహ్మపుత్రః బ్రహ్మవగై భవోబ్రాహ్మణాచ్చంసీ సయథోక్త్యాదినం
స్థాసు త్రిష్వపిసవనెషు శంసతితద్వత్ యజ్ఞవాచీనవనశబ్దకించనఃఅ
ష్టభ్యం స్వస్త్వస్తు నోస్తాక్చప్రతి త్వంసుమనాభవ- ఇతిహరదత్త
విరచితే ఏకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యే చతుర్దశః ఖండః||

సూ|| ఉభయో ర్హృదయ సగ్ంసగై పు స్త్రిరాత్రా వరం
బ్రహ్మ చర్యం చరిత్వా = కృత్వాతేన సర్విష్కృతా = సిద్ధింవాచయా
త -ప్రాత రగ్నిమిత్యాదిభి స్సప్తభిః - అగ్నిదయః ప్రసిద్ధాఃతాక్
ప్రాత ర్హవామహే ఆహ్వా యామః రత్యార్థం ఉతరుద్రగ్ం హువే
మ- అపిరుద్రం ప్రాతరాహ్వాయామః || ౧ || ప్రాతజితంప్రాతః
కాలేజయతీతి ప్రాతజిత్ తంభగ మాదిత్యానామన్యతమం ఉగ్ర
మనభిభవనీయం వయం హువేమ ఆహ్వాయామః - పుత్రమదితేరా
దిత్యం - యోవిధర్తా సవశస్య ధారయితా వృష్ట్యా దినాఆధ్రిచ్ఛిత్
దరిద్రోపి తురశ్చిత్ త్వరమాణోపి చిచ్ఛబ్దోప్యర్థే భక్షీతి భజే ర్లిజ ర్థే

మాధానాద్యాజ్య భాగాంతే న్వారథాయాముత్రరా ఆహుతీహుక
 వయం పుత్రమదిత్యేవోవిధతాః । ఆహ్నిభ్యద్యం మన్యమాన మ్మరశ్చ
 దాజానిద్యంభగంభక్షీత్యాహ ॥ ౨ ॥ భగప్రణేతభగ సత్యరా
 ధోభగేమాంధియముదవదన్నః । భగప్రణోజనయగోభిరత్వైభా
 గప్రస్థభిర్నృపవంతస్సామ ॥ ౩ ॥ ఉతేదానీం భగవంతస్సామో
 తప్రపితృ ఉతమధ్యే అహ్నిమ్ । ఉతోదితామఘవంత్సూర్యస్యవయందే
 వానాగ్ సుమతౌస్యామ ॥ ౪ ॥ భగఏవభగవాగ్ అమృదేవాస్తేనవ

లజీరూపం ఆధోపి త్వరన్నపి రాజాపి మన్యమానశ్చ యంభగంభ
 జేయేతిబ్రూతే కథం భగం భక్షీ భగం భజేయేతి జానానః-సహ
 ర్వఏవ యస్యభక్తతా మాశాస్త ఇత్యర్థః॥ ౨ ॥ భగప్రణేతః-హే
 భగసర్వస్య ప్రణేతః ఆదరార్థం పునః పున రామంత్ర్యతే భగసత్య
 రాధః రాధఇతిధననామ భగఃఇమాంధియం యేయంమమబుద్ధిః సప
 త్నీం బాధయేతి తాంసపత్నీబాధనంవా ఉదవ- ఉత్తిష్ఠ మానోభూ
 త్వారక్షతాత్ పర్యాయేణరక్షదదత్ నఃఅన్నభ్య మభిమతం దదత్ హే
 భగ త్వం నోపాత్ గోభిరత్వైశ్చ ప్రజనయ సమృద్ధాన్కురు హే
 భగ త్వత్ప్రసాదాత్ వయం నృభిః దాసాదిభిః నృపవంతః ప్రకర్షేణ
 స్యామ॥ ౩ ॥ ఉతేదానీ మస్మిన్ కర్తకాలేవయంభగేన దేవేనతద్వం
 తస్సామ-ఉతప్రపితృ అపిసాయాహ్నో ఉతమధ్యే అహ్నిం మధ్యా
 హ్నోపి ఉతఅపిచ ఉదితాఉదయ త్యన్తిన్నుదితే ప్రాతరిత్యర్థః యదివ
 సంతాప్రమీయత ఇత్యాదివత్ సప్తమ్యైకవచన స్యాకారః హేమఘ
 వక్తమఘవత్ మఘమితి ధననామ ధనవత్- కస్యోదయే సూర్యస్యపూ
 ర్వాహ్నోదిషు త్రిష్యపికాలేషు వయం భగవంత స్సామైత్యర్థః- వ
 యందేవానాం సుమతౌ శోభనాయాం మతౌఅనుగ్రహత్త్వి కాయాం
 బుద్ధాస్యామ- భగస్యైవ ప్రసాదాత్ అన్యేదేవా అప్యస్తానను గృ
 హ్ణీయూరిత్యర్థః॥ ౪॥భగఏవ-హేదేవాఃదేవోభగఃసస్వయంభగఏవనక

త్వాజయాది ప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా తేన సన్నిష్ఠ తా
యుగ్మాక్ష ద్వ్యవరాన్బాగ్రిష్టుతా నోభజయిత్వా సిద్ధిం వాచయాత

యంభగవంతస్సాగ్నిమ । తంత్యాభగసర్వఇజ్జోహవీమి సనో భగవు
రపితాభవేహ ॥ ౫ ॥ సమభ్యరాయోషసోసమంతదధిక్రావేవశుచ
యేపదాయ । అర్వాచీనవసువిదంభగంనోరథమివాశ్వావాజిన ఆ
వహంతు ॥ ౬ ॥ అశ్వావతీగోమతీర్న ఉషాసోవీరవతీస్సదముచ్చం
తుభద్రాః । ఘృతంధుహానావిశ్వతఃప్రపీనాయూయంపాతస్వస్తిభి

భగవానస్తు- భగేన దేవేన తద్వానస్తు వీవంనామ తద్వత్త్వంశ్లాఘ
నీయ మిశ్యర్థః- తేనభగేన. వయంభగవంతస్సాగ్నిమ- హేభగయవీవం
భూతోసి- తంత్యాత్వాంసర్వవీవ జనోజోహవీమి పురుషవ్యత్యయః
జోహవీతీతి బహ్వృచా స్తగైవాధీయంతే - హేభగసత్వం నోష్టాకం
పురపితానేతాభవ- ఇహకర్తృణి ॥ ౫ ॥ సమభ్యరాయ-తస్యైవ భగ
స్య ప్రసాదేన ఉషసో ప్యభ్యరాయాస్త్రై సపత్నీ బాధన రూపాయ
యజ్ఞాయ సమనమంత లోడర్థైలక్ సన్నమంతాం భజంతా మిత్యర్థః
దధిక్రావేవ దధి క్రావాగ్నిః ఆదిత్య ఇశ్యస్యేసయథాశుచయేపదా
య శుద్ధాయ స్థానాయ కల్పతేతద్వత్ కించ వసువిదం వసునోలంభ
యితారంభగం నోస్తాన్ప్రీతి అర్వాచీన మభిముఖం ఆవహంతు—
కే వాజినో వేగవంతః క్వఅశ్వా రథమివ యథారథ మశ్వావహంతి-
తద్వదుత్తమాశ్వైశ్చదేవః అస్తాకమస్తాన్ప్రీతి ॥ ౬ ॥ ఉషాసః
ఉషసః అశ్వవత్యః గోమత్యః వీరవత్యశ్చభూత్వా ఉచ్చంతు పు
ఞంతు పుగ్ధా భవంతు సదసదా నిత్యమిశ్యర్థః ఘృతముపలక్షణమే
తత్- షీరిగంసర్పిఃమధూదకమిత్యాదిదుహానావిశ్వతస్సర్వతఃప్రపీనాః
ప్రవృద్ధాఃభద్రాఃకల్యాణాయైఅస్తిన్నుక్తే నిదిష్టౌ అగ్న్యదయః
తేయూయంనోష్టాక్షస్వస్తిభిఃసదాపాత రక్షత ॥ ౭ ॥ ఇతిహరదత్త
వరచితే ఏకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే పంచదశః ఖండః ॥ ౧౫ ॥ *

శ్వస్తీష్యేణేతిత్రిస్సచైర్యవైః పాతాంపరికిరతియదివారుణ్యసి వరుణా
త్వాసిషీక్రిడామీతియదిసోమ్యసిసోమాత్వాసిషీక్రిడామీతిశ్వోభూత
ఉత్తరయోత్థాప్యోత్తరాభి స్తిస్సభిరభిమం త్యోత్తరయా ప్రతిచ్ఛ
న్నాగ్ం హస్తయోరాబన్య శయ్యాకాలేబాహుభ్యాం భర్తారం ప
రిగృహ్ణీయా దుపధాన లింగయా వశ్యోభవతి సపత్నీబాధనం చైతే

స్సదానః ॥ ౭ ॥ * ॥ ౧౫ ॥ ఇమాంఖనా మ్యోషధీం వీరుధం బలవత్త
మాం । యయా సపత్నీంచాధతే యయా సంవిందతే పతిం ॥ ౧ ॥
ఉత్తానపణే సుభగ సహమానే సహస్వతి । సపత్నీం మేపరాధ
మపతిం మేకేవలం కృధి ॥ ౨ ॥ ఉత్తరాహ ముత్తర ఉత్తరే దుత్త
రాభ్యః । అథ సపత్నీ యా మమాధరాసాఽధరాభ్యః ॥ ౩ ॥ న

సూ॥ శ్వస్తీష్యేణేతి త్రిస్స చైర్యవైః పాతాం పరి కిరతియ
ది=సపత్నీ బాధనంచైతే నైవ కామిన ఇమాంఖనా మీత్యాదిభిః ఇ
మాం పాతాఖ్యామోషధిం ఖనామ్యత్పాటయామి వీరుధం వివిధం
రోహంతీం ప్రతానవతీ మిత్యర్థః బలవత్తమాం అతిశయేన వీర్యవతీ
మిత్యర్థః యయా ఓషధ్యా సపత్నీం బాధతే సర్వవప స్త్రీజనః య
యాచ సమ్యగ్విందతేపతిం అసాధారణం లభతే ॥ ౧ ॥ ఉత్తాన ప
ణే ఉత్తానాని పణాని యస్యాస్స ఉత్తానపణా హే ఉత్తాన
పణేసుభగ సౌభాగ్యస్య నిమిత్తభూతే సహమానే సహమర్షణే అ
భిభవే ఛందసి సపత్నీం బాధమానే సహస్వతి అతిబలవతి సపత్నీం
మే పరాధమ మమసపత్నీం పరాగమయ మమపతిం మేకేవలం కృధి-మే
పతిం మమైవా సాధారణం కురు ॥ ౨ ॥ ఉత్తరాహం- హేఉత్తర
ఉత్త్రాప్యే పాతే ఉత్తరా ఉత్త్రాప్యేహం స్వతవీవ పునరప్యత్తరా
భ్యోప్యత్తరాభూయాసం ఇచ్ఛజ్జ ఎవార్థే తథైవ బహ్వచాః ప
ఠంతి అథయామమ సపత్నీ సాలధరాభ్యోప్యధరా భవతు ॥ ౩ ॥ న

నైవ కామనోత్తరేణానువాకేన

హ్యన్యై నామగృభ్ణామినో అస్మిన్నమ తే జనే । పరామేవ పరావ
తగ్ం సపత్నీం నాశయామసి ॥ ౪ ॥ అహమస్మి సహమానా థ
త్వమసి సాసహిః । ఉభే సహస్వతీ ధూత్వా సపత్నీం మే సహవ
హ్మై ॥ ౫ ॥ ఉపతేధాగ్ం సహమానా మభిత్వాథాగ్ం సహీయ
సా । మామను ప్ర తేమనో వత్సం గౌరివ ధావత్పథా వారివ ధా
వత్ ॥ ౬ ॥ ౧౬ ॥ ఉదసా సూర్యోఅగా దుదయంమామకోభగః ।

హ్యన్యై అన్యైఅస్యాఃనామాప్యహంనగృభ్ణామికింకారణం అస్మిన్
జనేఅత్తన ఏవాయం నిదేశఃసానోరమతే యతః కింబహునా- పరా
మేవ పరావతం పరావతమితి దూరనామ అత్యంతందూరం సపత్నీం
నాశయామసి నాశయామః గమయామః ఇదంతోమసిః ॥ ౪ ॥ అహ
మస్మి సహమానా సపత్నీరభిభవంతీ అభిభవాపా రేశ్వమసిసాసహిః-
సహమానాసి తెఉభే ఆపాం సహస్వతీబలకశ్చౌ ధూత్వా సపత్నీం
మే సహవహ్మై- అభిభవావ ॥ ౫ ॥ ఉపతేధాం-భర్తారం ప్రతీదమువ్యతేఇ
మాం సహమానాం లెతవ ఉపాధాంఅధోధాంతామవత్వాత్వాం
అభ్యధాంతవోపర్యధాం సహీయసాఅతిశయే నాభిభవిత్రామనసా
యుక్తావీవంచ తథాపరిగ్రహఃకర్తవ్యఃయథైకోహస్తోభర్తురధోసిహీ
తోభవతి అపరశ్చోపరి ఏవంకృతే సతి మామను మాంప్రతితేమనఃప్ర
ధావతువత్సంగౌరివ-యథాచిరప్రసూతాగౌః వత్సంప్రతిధావతి -
తథా పథానానివ యథాచనిమైన పథావాః ధావతితద్వత్ ॥ ౬ ॥
ఇతిహరద త్రవిరచితే ఏకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే షోడశఃఖండః ॥ ౧౬ ॥
సూ ॥ సపత్నీబాధనార్థము త్రరేణానువాకేన సదాదిత్య ముపతిష్ఠతే-
ఉదసాసూర్యఇత్యాదిభిః- ఉదసాఅసాసూర్యః ఉదగాత్ తమనుమామ
కోమమస్వధూతోభగః సాభాగ్యముపన్థేం ద్రియంవా ఉచ్చట్టస్యపున

సదాదిత్యముపతిష్ఠతే

అహం తద్విద్వలూపతిమభ్యసాక్షి విషాసహిః॥౧॥ అహంకేతు రహం
మూర్ధాఽహముగ్రా వివాచనీమమే దను క్రతుం పతి స్నేహనాయా
ఉవాచరేత్ ॥౨॥ మమ పుత్రేశ్వత్రుహణోధోమే దుహితావిరాట్
ఉతాహమస్మి సంజయా పత్యుర్మైశ్లోక ఉత్తమః॥ ౩॥ యేనేంద్రోహ
విషాకృత్యభవ ద్విప్యత్తమః । అహం తదక్రి డేవా అసపత్నాకి లా

శ్రుతైరగా దిత్యపేక్షతే. యథాయంసూర్యః ప్రవర్ధ మానః ఉడేతి
ఏవంమమ భగోప్యదేతీత్యర్థః - తత్తప్తేతాగ్రణాదహం విద్వలూ
వేదనంవిత్ తద్వత్యనయా తద్వతీవిద్యయా - పతి మభ్యసాక్షి స
హిరే తద్రూపం అభిఘాతవశ్యస్తి వశీకృతవత్యస్తి విషాసహిః
విశేషేణాభిభవతి ॥ ౧ ॥ అహంకేతుః అహమేవోభయోరపి వం
శయోః కేతుస్థానీయా అహమేవ మూర్ధకస్థానీయా అహముగ్రాతన
భిభవనీయా వివాచనీవివచనం నిర్ణయః తత్కాగ్రయిత్రి కించ మమేత్
మమైవ క్రతుం కర్తృప్రజ్ఞానం నా పఞిరను ఉవాచరేత్ ఛాందసోవ
కారః ఉపాచరేత్ తదైవ బహ్వచాః పఠంతి అనుత్తిష్ఠతు- కీదృశ్యా
స్నేహనాయాః విటఃకానచి రూపమేతత్ అభిఘాతవత్యాః అభిభ
వంత్యానా యథామయా విజ్ఞాతం యథానా మయా కృతం తదైవప
తిరపికరో త్విత్యర్థః॥ ౨॥ మమపుత్రా శ్వత్రుగణః శత్రూణాం హం
తారః భవంతు అధోమే దుహితాచ విరాట్ విరాజమానా భవతు
ఉతలపిచ అహమస్మి లోడధైలత్ అసానిసంజయా సవ్యజ్ఞైః సప
త్నీనాం తథా పత్యుస్సప్త వ్యర్థేషష్ఠీ-పత్యో తదైవ బహ్వచాః ప
ఠంతి శ్లోకోయశ్శ్లాఘుః ఉత్తేమోస్తు పతిరపి మామేవశ్లాఘుతా మిత్య
ర్థః॥ ౩ ॥ ఇంద్రోయేనహవిషా కృతీ కృత కృత్యః అభవత్ దివిహ
త్తమోఽభవత్ అహమపి తద్ధవిరక్రి కరోతే లుక్ మంత్రేణుసాది

యత్కుగృహీతా మన్యాంవా బ్రహ్మచర్య యుక్తః

భువం || ౪ || అనపత్నా సపత్నిష్ఠీ జయంత్యభిభూవరీః । ఆ
విత్స్విసర్వాసాగ్ం రాధోవర్చో అష్ఠేయసామివ || ౫ || సమజై
ష మిమా అహగ్ంసపత్నీ రభిభూవరీః । యథాఽహమస్యవీరస్య
విరాజామి ధనస్యచ || ౬ || ౧౭||*|| అక్షీభ్యాం తేనాసికాభ్యాం క
న్ధాభ్యాంచుబుకాదధి । యత్కుగ్ం శీర్షణ్యం మస్త్రీమాఙ్జిహ్వయావి

సూత్రేణనేలుఁజిరూపంఅకృషిహేదేవాః తతశ్చసపత్నాకిలాభవం
కిలప్రసిద్ధా|| ౪|| అనపత్నా అప్రతిపత్నా సపత్నిష్ఠీఞాండనం హృ
స్వత్వం సపత్నీనాంహంత్రీ జయంతీ జయశీలా అభిభూవరీః భవ
తేః క్వనివ్ వనోరచ్ అభిభవశీలా ఆవిత్స్వి ఆచ్ఛిద్యలభవత్యస్త్రీ సర్వా
సాంసపత్నీనాంరాధోధనం వర్చఃకాంఞిశ్చ అష్ఠేయసామివస్థేయాం
సః స్థితరాః తతోన్యేఅస్థేయాంసః తేషాంధనం యథాన్యేహరం
తితద్వత్ || ౫ || సమజైషమిమాః ఇమాస్సపత్నీరహం సమజైషం
సమజయం అభిభూవరీః ఞాండసస్సులోపాభావః - సుమంగళీరియ
మితివత్ అభిభూవర్యహం అభిభూవరీస్సపత్నీర్వా యథాసంజయే
యం తథాసత్యహ మస్య వీరస్యపత్యుధానస్యచ విరాజామి ఈశ్వ
రాభవామి || ౬ || ఇతిహరదత్తమిరచితే ఎకాగ్నికాండ మంత్రభా
ష్యేన ప్రదశఃఖండః || ౧౭ || *

సూ || యత్కుగృహీతామన్యాంవా బ్రహ్మచర్యయుక్తః పు
ష్కరసంవతఃమూలైరుత్తరైర్యథాలింగమంగాని స్థంమృజ్య ప్రతీచీ
నంనిరన్యే ద్వధూవాస ఉత్తరాభిరేతద్విదే దద్యాత్ - అక్షీభ్యామి
త్యాదిభిష్టద్భిః అధిశబ్దోనర్థకః తపశీర్షణ్యం యత్కుం వివృహామి-సం
మృశ్య సరస్యామి ఏవం సామాన్యే నోపదిష్టస్య విభజ్యవచనం అక్షీ
భ్యామిత్యాది అత్యోదయః ప్రసిద్ధాః మస్త్రీమాఙ్జిహ్వయా కపాలాంత గత

పుష్కరసంవతకమూలై రుత్తరై ర్యథాలింగమంగాని

~~~~~  
 వృహామితే || ౧ || గ్రీవాభ్యస్తఉష్ణిహాభ్యః కీకసాభ్యోనూక్యాత్ |  
 యత్కుందోషణ్యమగ్ంసాభ్యాం బాహుభ్యాం వివృహామితే || ౨ ||  
 ఆంత్రేభ్యస్తై గుదాభ్యోవనిష్ఠోహృకదయాదధి | యత్కుంమత సా  
 భ్యాంయక్షఃస్థాశిభ్యోవివృహామితే || ౩ || ఊరుభ్యాంతేష్ఠీవద్భ్యాం  
 జంఘాభ్యాంప్రపదాభ్యాం | యత్కుగ్ శోణీభ్యాం భాసదాద్భ్యగ్ం  
 ససోవివృహామితే || ౪ || మేహవాద్వలంకరణాల్లోమభ్యస్తైనఖేభ్యః |  
 ~~~~~

మాంసం || ౧ || గ్రీవాభ్యః గ్రీవాకంఠః కంఠపర్వభేదేనభేద మారో
 ప్యబహువచనం ఉష్ణిహాభ్యః ఉష్ణిహస్తతత్యా నాడ్యఃయానితద్గతా
 న్యస్తీనితాని తద్గతాః కీకసాః అనూక్యాత్ పృథ్వంశాత్ దోష్టోభక
 వందోషణ్యంఅంసాబాహూచప్రసిద్ధా || ౨ || తేఆంత్రేభ్యఃఆశితంపక్వా
 వస్థాయాంయేషు తిష్ఠంతి తానిఆంత్రాణితేభ్యఃగుదాభ్యః గుదనాడీభ్యః
 వనిష్ఠోఆంత్రేష్వేవ స్థూలప్రదేశాత్ హృదయాత్ హృదయపుండరీ
 కాత్ మతస్సాభ్యాం ఆమ్రఫలాకృతిభ్యాం ఉక్థ్యాభ్యాంయక్షఃయక్ష్మ
 త్తః స్థాశిభ్యోవస్తీభ్యః || ౩ || ఊరుభ్యాంతే ఊరూ ప్రసిద్ధా అష్ఠీవ
 ద్భ్యాం ఊరు జాన్వో స్సంధిప్రదేశాభ్యాం జంఘై ప్రసిద్ధై ప్రపదా
 భ్యాం పాదాగ్రాభ్యాం శ్రోణీభ్యా మూరుమూలాభ్యాం భాసదాత్
 భాసదితి గుహ్యప్రదేశే అవయవ విశేషస్యనామ- భాసదేవ భాసదం త
 స్మాత్ ధ్వంసనః నాభేః గుదవలయా దిత్యన్యై || ౪ || మేహ
 నాత్ మేహనం ప్రజననం వలంకరణాన్నకారస్య లకారశ్చందనః-
 న కారమేవ బహ్వృచాః పఠంతి- వనంవనః సంవననం తత్క్రియతే
 యేనతద్వనంకరణం ససర్వోహి లోకస్తేన వశీకృతః ఏవం భూతా
 న్నేహనాత్ అన్యేషు ఉ అలంకరణాదితి ఛేదమాహుః అలంకరణా
 న్నేఖిలాప్రదేశాత్ లోమనఖం ప్రసిద్ధం- సర్వస్మా దాత్మనః ఉక్తా
 దనుక్తాచ్చప్రదేశాత్ తమిమం యత్కుం వివృహామి || ౫ || అంగా

సంమృజ్య ప్రతీచీనం నిరస్యే ద్వధూవాస ఉత్త

యత్క్యం సర్వస్యా వాత్సన స్తమిమంవివృహామితే || ౫ || అంగాదం
గాల్లోమ్నోలోమ్నోజాతం పర్వణిపర్వణి । యత్క్యం సర్వస్యాదా
త్సన స్తమిమంవివృహామితే || ౬ || పరాదేహీశాబల్యం బ్రహ్మభ్యో
విభజావసు । కృత్యైషాపద్వతీధూత్వాజాయాఽవిశతేపతిం || ౭ ||
అశ్లేలాతనూభావతిరుశతీపాపయాముయా । పతిర్యద్వద్వైవాససాస్వ
మంగమభిధిత్సతి || ౮ || కూరమేతత్కటుకమే తదపాప్తవద్విషవ

దంగా త్సర్వస్యాదంగాత్ లోమ్నో లోమ్నః సర్వభ్యో లోమభ్య
శ్చ పర్వణి పర్వణి పృతిపర్వసంధి జాతం యత్క్యం సర్వస్యాదితి గ
తం || ౬ || సూ॥ వధూవాస ఉత్తరాభి రేతద్విదేదద్యాత్ - పరా
దేహీత్యాదిభిశ్చతస్పథిః - యత్పరిత్వాగిర్వణో గిరఇతి పరిధాపితం
వధూవాస స్తదేతద్విదే వివాహకర్మణ విదే దద్యాత్ పరాదేహీ
పరిత్యజ శాబల్యం శబల వణం వాసః - బ్రహ్మభ్యో బ్రాహ్మ
ణేభ్యః వసు విభజ విభజ్య దేహీ కింపునః కారణం వాససస్త్వా
గే ఇతిచే దుచ్యతే - ఏషా జాయా - పద్వతీ పాదవతి కృత్యా
ధూత్వా పతి మావిశతే || ౭ || అశ్లేలా అముయా పాపయా
చకృత్యయా అవిష్టవత్యా పత్యస్తనూః అశ్లేలా నిశీకాభవతి - రు
శతీవ రుశతి హింసాసాధకః వ్యశ్యయేనచకర్మణి కర్తృ ప్రశ్యయః
హింస్యమానాచ భవతి కస్త్విక్ పునః కృతే సర్వ మేతద్భవతి - ఉ
చ్యతే - పతిర్యద్వది వద్వైవధ్యాః వాససా స్వహూత్వీయ ఘంగం
శరీరం అభిధిత్సతి పరిధిత్సతి - పరిధాతు మిచ్ఛతి వధూవాససః
పరిధానమేవ నామదుష్టం తస్మాత్తన్నపరిధేయం మంత్రవిదాపినదా
పునరపి వాస ఏవ నింద్యతే || ౮ || కూరమేతత్ కూరం వినా
శకారి కటుకం రుజాకారి అపాప్తవత్ అపప్త విషవత్ విషయ

రాభిరేతద్విదేదద్యాత్ || ఇత్యాసస్తంబగృహ్యసూత్రేనవమఃఖండః.

న్నైతదత్తవేసూర్యాంయఃప్రత్యక్షంవిద్యాత్సవితప్రతిగృహ్ణీయాత్ ||
౯ || ఆశసనంవిశసనమధో అధివిచిత్రానమ్ | సూర్యాంయః పశ్య
రూపాణి తాని బ్రహ్మార్చితశగ్ంసతి || ౧౦ || అక్షీగ్రీవా ఆంత్రే
ఊరుమేమానాదంగాదంగాత్పరాదేహీసప్త | ప్రసుక్తుంతాష్టాదశ |
హీరణ్యవణాః పంచదశ | సోమష్టాదశ | సోమాయాష్టాదశ | ఆ
తిష్ఠేమంత్రయోగ్ంశతిః | సశ్యేనతామందసానా ఏకాన్నవిగ్ంశతి
రేకాన్నవిగ్ంశతిః | శమైకవిగ్ంశతిః | ఇహగావ ఏకాన్నవిగ్ం
శతిః | ఉదీప్వాతోదశ | అపశ్యంత్యాద్వాదశ | ఆరోహూ
రుంసవ | విష్ణుర్యోసిం కరోమితేప్రాజాపత్యమష్టాదశాష్టాదశ | పాత్ర

క్తంచ - ఏవంనామ నిందితమేతద్వాసః అత్తవే నభవతి ఏతద్వాస
ఉపభోక్తుంయోగ్యం నభవతి - కశ్యత్త్వీదం యోగ్య మిశ్యత ఆహ-
సూర్యాంసూర్యానామ వివాహదేవతా తయా దృష్టాపి మంత్రగణః
సూర్యా ప్రసుక్తుంతేత్యాది రేవమంత్రగణః తంతాంచయః ప్రత్య
క్షంస్పష్టం పదశః స్వరశః అక్షరశః అర్థతో వినియోగతశ్చవిద్యాత్
జానీయాత్ సవితప్రతి గృహ్ణీయాత్ - ప్రతిగృహీతు మర్హతి ||
౯ || పునరపి వాససోనిందా ఆశసనం త్తతకరణంశూలాదినా విశ
సనం చర్మణాం పృథ క్కరణం స్వధి త్యాదినా అధో అపి చ
అధ్య నర్థకః - విచిత్రానం త్వచోన్యత్ర మోచనం ఎవం భూత
మేతద్వాసః నృపతి గృహ్ణీయాదితి సంబంధః అథతస్య కథమన
ర్థకరంనభవతి ఉచ్యతే సూర్యాంయః పశ్యరూపాణి సూర్యాం
హితాద్యశానిరూపాణితానిచబ్రహ్మబ్రాహ్మణః - శంసతి తస్యకథ
మనర్థశంకేతి ఉతశబ్దస్సమ్యగర్థేఅనేకార్థత్వాన్నిపాతానాంఎవ
మేతద్వధూవాససః పరిదానం చతుర్థ్యంతే కర్తవ్యం తథాచ

గృహ్యసూత్రేవివాహ మంత్రసూత్రంసమాప్తం.

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

రగ్నించతుదశః। ఇమాంఖనామ్యుదసౌ ద్వాదశ ద్వాదశః। అక్షిభ్యాం
విగ్ంశతిరష్టాదశః॥ అక్షిభ్యాంతేనాసికాభ్యాం ఉదసౌసూర్యోఅగాత్।
ఇమాంఖనామ్యేషధీంప్రాతరగ్నింకరోమితేప్రాజాపత్యం విష్ణుర్యో
నింకల్పయతుః। ఆరోహూరుం। అపశ్యంత్యామనసాచేకితానం ఉదీర్వా
తోవిశ్వావసో। ఇహగావఃప్రజాయధ్వంశమేవమేదమాహర। తా
మందసానా। సత్తేనోత్తభితాఘామిః। ఆతిష్ఠేమమత్తానం సోమాయజ
నివిదేస్వాహం। సోమఃప్రథమోవివిదేగంధర్వః। హిరణ్యవతాశ్శుచయః
పావకాః। ప్రసుక్తంతాధియసానస్యసక్షణి॥ ౧౮॥ ప్రసుక్తంతాతానిబ్ర
హ్మోతశగ్ంసతి ॥ హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ప్రథమప్రశ్నస్సమాప్తః.

వివాహంతే ఆశ్వలాయనః సూర్యావిదేవధూవస్త్రుందద్వాదితి ఆశ్వే
తు యత్తుగృహీతాయాః వాసః ఎతద్వైషజ్యవిదేదేయ ముపదిశ్యత
ఇత్యాహుః సూర్యాశబ్దేనాపి తవేవ మంత్రాడుచ్యంతే ॥ ౧౦ ॥

ఇతిశ్రీ హరదత్తాచార్య విరచితే - ఎకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే -

అష్టాదశఖండసమ్మితః ప్రథమః ప్రపాతకస్సమాప్తః.

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

యస్యనిశ్చసితం వేదాయో వెదేభ్యో ఖలంజగత్

నిర్మమేత మహం వందే విద్యాతీర్థ మహేశ్వరం ॥

జగద్గురుభ్య శ్రీశంకరాచ్యభ్యోనమః.

ॐ

శ్రీగురుభ్యోనమః.

హరిః ఓం

ససూత్రైకాగ్ని కాండ మంత్రభాష్యే

ద్వితీయ ప్ర శ్న ప్రా రం భః.

సూ || ఉప నయనం వ్యాఖ్యాస్యామో గర్భాప్తమేషు బ్రా
 హ్మణముపనయాత గర్భై కాదశేషు రాజన్యం గర్భాద్వాదశేషు వై
 శ్యంవసంతో గ్రీష్మశ్శరదిత్యతవో వశాను పూర్వైః బ్రాహ్మణా
 న్భోజయిత్వా శిషోవాచయిత్వా కుమారం భోజయిత్వాను వాకస్య
 ~~~~~

ఉష్ణేనవాయ వ్రదకే నెహ్యదితిః కేశాన్వపతు || ౧ || అపఉందం
 తుజీవసె దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే । జ్యోక్త సూర్యంధృశే|| ౨ ||
 యేనావపత్సవితాతు రేణ సోమస్య రాజ్ఞోవరుణస్య విద్వాన్ । తె
 ~~~~~

సూ || ఉపనయనంవ్యాఖ్యాస్యామోగర్భాప్తమేషు= శ్శీతా
 స్వానీయఉష్ణేనవాయవితి.ఉష్ణేన వాయోహేవాయో ఉష్ణేనఉష్ణోదకే
 నఉష్ణ ముదకం గృహీత్వా ఏహిఆగచ్ఛ కిమర్థం అదితిః కేశాన్వపతు
 అదిత్యావపసె అనుగ్రహ కర్తృకత్వం ఏవంవాయో రుదకానయసే||
 ౧ || ఉష్టరయాశిరఉనత్తి అపఉందంతుమాణవకస్యాస్య శిరఆపఉం
 దంతు క్లేదయంతు-జీవసెజీవితం జీవనాయకియంతంకాలం దీర్ఘాయు
 త్వాయ సహషోడశ వర్షశతం దీర్ఘమాయు ర్వచసే దీప్తయజ్యో
 క్షిరకాలం సూర్యంధృశే-దృష్టుంయధాయందీర్ఘకాలం జీవేత్ తావం
 తంకాలం చతుష్కా న్భవతి - వచస్వీచ-తథోం దంతు || ౨ ||
 త్రిగ్ ప్రీం దర్భా నంతధాన్ యోత్త=ప్రపపతి యేనావ పదిత్యాభి

ప్రథమేన యజుషాప స్సగ్ం సృజ్యోష్ఠా శ్శీతాస్వా నీయోత్తరయా
శిరఉనత్తి క్రీగ్ (ప్రీ)ందగ్భా నంతర్థా యోత్తరాభి శ్చతస్సభిః ప్ర

~~~~~  
నబ్రహ్మణో వపతేదమస్యా యుష్మాం జరదష్టి ర్యథాసదయ మసౌ॥

3॥ యేన పూషా బృహస్పతే రగ్నై రింద్రస్య చాయుషే వపత్ ।

తేనాస్యా యుషేవప సౌక్లోక్యాయ స్వస్తయే॥ ౪ ॥ యేన ధూయ

శ్చరాత్యయం జ్యోక్ష్మపశ్యాతి సూర్యం । తేనాస్యాయుషే వపసౌ

క్లోక్యాయ స్వస్తయే॥ ౫ ॥ యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నై రింద్ర

స్యచాయుషే వపత్ । తేనతే వపావ్యసా వాయుమావర్చ సాయ

~~~~~  
శ్చతస్సభిః యేనావపత్ యేనతురేణ సవితా సోమస్యరాజ్ఞః వరు

ణస్యశిర ఆవపత్ విద్వాన్నా పితకమణి కుశలః తేనతురేణ జాతి

ద్వారైజైక్యం తాదృశేనవా తురేణహేబ్రహ్మణఃబ్రాహ్మణాః పుణ్యో

హకర్తారః ఇదమస్య మాణవ కస్య శిరోవపత వపనై మాం ప్రయు

జ్ఞమిత్యగ్ధః-యుష్మదనుజ్ఞయాహం ప్రవపామీతి యావద్యథావపనై

సతి ఆయం మాణవకోసాయజ్ఞ శమాఆయుష్మాక్ జరదష్టిర్జిర్ణాశ

నశ్చలసత్ స్యాత్తథా వపత అసావీతి మాణవ కస్య నామ నిదే-

శః ప్రథమయా॥ 3 ॥ యేనపూషా యేనతురేణైతిగతం తేనతురే

ణాస్యశిరః ఆయుషే వపత్వప - శరీరాత్తానం ప్రత్యంతరాత్తనః

మైషఃహే మదియ్య శరీరాత్క్వ వపతు వప సౌ క్లోక్యాయ సు

క్లోకస్సుకీర్తిః తస్యథావఃసౌక్లోక్యంయథాయంసుకీర్తిస్సౌత్తథేత్యగ్ధః

స్వస్తయే అవినాశాయచ ॥ ౪ ॥ యేనధూయః యేనతురేణ ఉప్తో

యంమాణవకః ధూయశ్చరాతిదీర్ఘకాలం సంచరతి పంచమోలకారః

ధూయిష్ఠశ్చరేత్ సోర్వాన తీత్యచరేత్ జ్యోక్ష్మిరం సూర్యంపశ్యాతి ప

శ్యేత్ ఛాందస ఉభయత్రదీర్ఘః తేనెత్యాది గతం॥ ౫ ॥ యేనపూ

షేత్యాది పూర్వాధికం గతం తేన తురేణ తేతవ శిరోవపామి

తిమంత్రం ప్రతిదిశంప్రవపతి వపంత ముత్తర యాను మంత్రయతే ద
క్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవానడుమౌ శకృత్పిండే యవాన్నిధాయ

~~~~~  
ధాజ్యోక్సు మనాఆసాః॥ ౬ ॥ యత్తురేణ మర్చయతా సుపేశసా  
వప్త్రా వపసికేశాః । శుంధి శిరోమా స్యాయుః ప్రమోషీః ॥ ౭ ॥

ఉప్తాయ కేశాన్వరుణస్య రాజ్ఞోబృహస్పతి స్సవితా సోమోఅగ్నిః ।  
తేభ్యో నిధానం బహుధాన్వ విందన్నం తరాద్యావా పృథివీ అప

~~~~~  
అసావిత్యత్ర నామనిదేశః సంబుధ్యాయజ్ఞశమన్యథావపనెన
తిఆయుషావచసాచయుక్తః దీర్ఘకాలంసుమనా స్త్వమసాః అత్రా
పిపంచమౌ లకారస్సాస్యత్ తథావపామి॥ ౬ ॥ సూ॥ వపంతము
త్తరయాను మంత్రయతే దక్షిణతోమాతా బ్రహ్మచారీవా యత్తు
రేణయత్ యదాత్సురేణ మర్చయతా తీక్ష్ణధూతేన సుపేశసా సు
రూపేణోజ్జ్వలేనవప్త్రా కరణస్య కర్తృవి వత్స-ఏవంభూతేనవత్సు
రేణ యదాస్య కేశాన్వపసి యదతి వచనాత్త దెత్యధ్యాహర్యం త
దాస్యశిరశ్శుంధి శుద్ధంకురు యథాకేశా నిశ్చేషా భవంతి తథేత్యర్థః
ఆయు స్త్వస్యమాప్రమోషీః- వపనస్యస్వ తోమంగళత్వా దేవంప్రా
ర్థ్యతే-తథాచ బ్రాహ్మణం- రిక్తోవా ఏవోహసపిహితో యస్తుండఇ
తి॥ ౭ ॥ అనడుమౌ శకృత్పిండేయ వాన్ని=నిదధాతి-ఉప్తాయకేశా
నితి- ఉప్తాయ ఉప్తాయప్త్యై యవ్ కేశాః కస్యవరుణస్య రాజ్ఞఃకెబృ
హస్పత్యాదయః తేకిమకుర్వతేభ్యస్తైషాం కేశానాం నిధానం అధి
కరణేబ్యుత్ తేయత్ర నిధీయంతే తత్త్వానం బహుధా బహుభిః ప్ర
కారైరన్వ విందన్ అనుక్రమేణ లబ్ధవంతః క్వలంతరాద్యావా పృథివీ
ద్యావా పృథివ్యోర్మధ్యే అపఃఅంతరిక్షే సువః స్వలోకే కాలభేదే
నస్థానభేదః - ఏవమహమప్యదుంబరమూలైదభాన్స్తంబేవానిదధామి
తియోజ్యం॥ ౮ ॥ ఇతి హరదత్త విరచితే ఏకాగ్ని కాండ మంత్ర

తస్మి న్కేశానుపయ మ్యోత్తర యోదుంబరమూలే దభక్తస్తంబేవా
నిదధాతి స్నాతమగ్న రుపసమాధానా ద్యాజ్య భాగాంతే పా

స్సువః॥ ౮ ॥ ౧ ॥ * ॥ ఆయుదాః దేవజరసం గృణానో ఘృ
తప్రతి కోఘృతపుష్టో అగ్నే । ఘృతం పిబన్నమృతం చారుగవ్యంపి
తేవపుత్రం జరసే నయేమం॥ ౧ ॥ అతిష్ఠే మమశ్చాన మశ్నేవత్వగ్
న్ధిరోభవ । అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనా యతః ॥ ౨ ॥
రేవతీస్తా వ్యవృత్త్యన్మృత్తి కాశ్చాకృంతగ్ స్తావ । ధియోవయ న్నవ
గ్నాఅవృంజక్ సహస్ర మంతాగ్ం అభితో అయచ్ఛక్॥ ౩ ॥ దేవీ

భాష్యే - ద్వితీయప్రశ్నై ప్రధమః ఖండః॥

*

సూ॥ స్నాతమగ్న రుపసమాధానాది = ధాప్యా యుర్ధా

దెవతి- హే దేవఅగ్న ఆయుదాః ఆయుంషిదదా తీత్యాయుర్ధాః-
త్వంజరసం స్తుతిం గృణానః ఉచ్చారణ కర్మాయ మన్యత్ర ఇహ
తుగ్రహణే ద్రష్టవ్యఃస్తుతిం గృహ్లాన్నిత్యర్థః ఘృతప్రతీకః ఘృతక్షరణ
దీప్త్యోః ప్రతీకమిత్యవయవ నామ దీప్తావయవః ఘృతమాజ్యం పృష్ఠే
యస్యసః ఘృతపుష్టః ఘృతంపిబక్ కీదృశమమృతం చారుగవ్యం అస్మి
న్మమణి ఆజ్యభాగాదిరూపేవంఘాతస్త్యమిదానీం అనయాసమి
ధాహుత్యా ఇమంమాణవకం జరసే నయ జరాం ప్రాపయ యథా
యందీర్హ్వా యుర్భవతి తథాకురు పితేవపుత్రం సర్వప్రకారేణ దీఘక
మాయః యథాపితా పుత్రం ప్రాపయతి ఏవంతావదాచారోభ్య
మంత్రస్యవక్త్రేతి యోజనా మాణవక పక్షేతుఇమం మాణవకం నయే
తి॥ ౧ ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్చాన మాస్థాప యత్యాతి
ష్ఠేతి- ఆత్రిష్ఠేతి గతోర్థః॥ ౨ ॥ వాసస్సద్యః కృత్తోత ముత్తరాభ్యా
మభిమంత్ర్య రేవతీరిత్యాదిద్వాభ్యాం- వాసః త్వాత్వాం రేవతీఃవా
ఛందసీతి జసిపూర్వ సవణః రేవతో నామ దేవతాః వ్యవృత్తక్ వివిధ

లాశీం సమిధము త్రర యథాప్య ఉత్త రేణాస్మిం వక్షింస పదా
త్సానమాస్థాపయత్కాతిప్రతివాసస్సద్భక్త్యైత ముత్తరాభ్యామభిమం
త్ర్యోత్తరాభిస్తీ సృభిః పరిధాప్య పరిహిత ముత్తరయానుమంత్రయతే

~~~~~  
దేవాయ పరిధీసన్నితై మహత్తదాసా మభవ న్నహిత్యనం || ౪ ||

యాఅకృంతన్న వయన్యా అతస్వత యశ్చ దేవీ రంతానభితో దదం  
త | తాస్తాదేవీ జకరసే సంవ్యయంత్యా యుష్మానిదం పరిధత్స్వ

~~~~~  
మధ్వంసయత్ - కార్పాసావస్థాయాం బీజ నిర్మరణార్థం కార్యకారణ
యోరథే ధోపచారాత్ వాసవీవతాః వ్యర్జితకృత్తి కాశ్చ త్వత్వాం
అకృంతత్ కర్తనంతంతుకరణం అత్రాప్య భేదోపచారః ధియోనామ
దేవతాః తాలవయత్ తంతుసంతానం కృత్వా వాసః కృతవత్యః
గ్నాశ్చదేవతాః త్వత్వాం అవాప్యంజత్ అంతరయోరచ్ఛిందత్ -
కించ ఉక్తాశ్చ అన్యో సహస్రందేవ్యః అంతాదకా సూత్రాణ్య
భిః ఉభయోః పార్శ్వయోరయచ్ఛత్ దాణ్ దానై తస్యయచ్ఛదే
శఃద త్తవత్యః దేవీదేవ్యః సహస్రమిత్య నేనపూర్వేణ సంబంధః దేవా
యసవిత్రై దేవస్యసవితుః పరిధీపరిధానం సప్తమ్యైక వచనస్య పూర్వ
సవణః పరిధౌ పరిధానకాలే ఆసాందేవీనాం తన్తహిత్యనం తస్య
మహత్త్వం మహదభవత్ ఏవంనామతా దేవ్యోమహతోయదేవస్య
సవితుర్వాసః కృతవత్యః ఏవంభూత స్త్యమషీత్యభి మంత్రణార్థః ||

౪ || సూ॥ ఉత్తరా భిస్తీసృభిః పరిధాప్య యాఅకృంత నిత్యాది
భిః- యాఅకృంతత్ యాదేవ్యస్తాఽకృంతత్ యాశ్చ వయత్ యా
శ్చాతస్వత విస్తారితవత్యః యాశ్చంతాత్ దశాసూత్రాణ్య భిః ఉ
భయోః పార్శ్వయోః-అదధంత ద త్తవత్యః దాఅదానై తాస్తాదే
వత్యా దయోదేవీ దేవ్యః జకరసే యథాత్వం జరాం ప్రాప్నుయాః
తథా సంవ్యయంతు పరిధాపయంతు త్వం చాయుష్మాత్ భవత్ ఇ

మాంజీంమేఖలాంత్రి వృతాంత్రిః ప్రదక్షిణము త్తరాభ్యాం పరివీయాజిన

వాసః॥ ౫ ॥ పరిధత్త ధత్తవాసస్తైనగ్ం శతాయుషం కృణుతదీర్ఘ
మాయుః। బృహస్పతిః ప్రాయచ్చ ద్వాస ఏతథోమాయ రాజ్ఞే పరి
ధాతవాః॥ ౬ ॥ జరాంగచ్ఛసి పరిధత్స్వవాసో భవాకృష్టినామ
భిశ స్తిపావా । శతంచ జీవశరదస్సు వర్షా రాయశ్చ పోషముప
సంవ్యయస్వ॥౭॥పరిదంవాసోఅధిధాస్వస్తయేభూరా పీనా షభిశ స్తి

దంవాసః పరిధత్స్వ పరిధత్త॥ ౫ ॥ హేడెవ్యో రేవత్యాదయః ఏ
నంకుమారం వాససా పరిధత్త ఆచ్ఛాదయతధత్త అత్రాపిపరి అపే
త్యతే ఆదరార్థం పునర్వచనం పరిదధత్వశ్చ శతాయుష మేనంకృణు
తదీర్ఘ మాయురిత్య సోత్తరేణ సంబంధః కారణేవ కార్యోపచారః
దీర్ఘ స్యాయుషో నిమిత్తభూత మేతద్వాసో బృహస్పతిః ప్రాయచ్చత్
కస్తైసోమాయ రాజ్ఞేమిథం పరిధాతవైపరిధానార్థం ఉత్త్యనర్థకః॥

౬ ॥ జరాంగచ్ఛసి ఇదంవాసః పరిధత్స్వ పరిధాయచ జరాంగచ్ఛసి
గచ్ఛేః ఆకృష్టినాంబంధుమనుష్యాకాంచాభిశ స్తిపావా అభిశ స్తైః పా
వా హీతారక్షితాభవ- జరాంగచ్ఛసీత్యుక్తమేవవిశేష్యతే శతంచ
జీవశరద స్సంవత్సరాన్ సువర్షాభూత్వా రాయస్వోషం రాయోధన
స్యచ పోషం ఉపలభేత్థే=అభిసంవ్యయస్వవాసోయథా రాయస్వోషో
భవతితథేత్యర్థః॥౭॥ పరిహిత ముత్తర యాను మంత్రయతే- పరిదం
వాస ఇతిత్వంపర్యధిధాః పరిహితవాసనిధాజీలుజీరూపమేతత్ ధకా
రస్యధకారశ్చందసః కిమర్థం స్వస్తయే పరిధాయచ అపీనామాప్తానాం
జ్ఞాత్యాదీనాం అభిశ స్తిపావా అభిశ స్తైః పావా అభూః అభవః శతంచ
జీవశరదః గతం పురూచీః బహుగతీః శసూనిచ ఆర్యోస్వామీ చూ
త్వావిభజాసి విభజేః విభజ్యదద్యాః జీవన్ సంపన్నస్త్వలోకేహిస
జీవతీత్యుచ్యతేయస్సంపన్నో భవతి॥ ౮ ॥ మాంజీం మేఖలాం=పరి

ముత్తర ముత్తర యోత్తరే ణాగ్నిం దర్శ్యాంత్సగ్ స్తీర్య తేష్యైన

పావా । శతంచజీవశరదఃపురూచీర్వసూనిచార్యో విభజానిజీవకః ॥

౮ ॥ ఇయందురుక్తా త్పరిచాధ మానా శమక వరూధం పునతీనతి

గాత్ । ప్రాణా పానాభ్యాం బలమా భరంతీ ప్రియా దేవానా

గ్ం సుభగా మేఖలైయం ॥ ౯ ॥ ఋతస్య గోప్త్రీ తపసః ప

రస్మీఘ్న తీరక్ష సహమానా అరాతీః । సానస్సమంత వసు పరి

హి భద్రీయా భర్తారస్తే మేఖలై మారిషామ ॥ ౧౦ ॥ మిత్రీస్య

చక్షుఃకరుణం బలీయస్తై శోయశస్వి స్థపిరగ్ం సమద్ధం । అనాహ

వీయ ఇయం దురుక్తానితి ద్వాభ్యాం - ఇయం దురుక్తాత్ ఇయం

మేఖలా దురుక్తాత్ శసఅదాదేశః దురుక్తాని పరిచాధమానా సర్వ

తోనాశయంతీ శమకశరణం గృహంవరూధం వరణీయం పునతీ శోధ

యంతీపునః నోస్తాకం సంబంధి అప్తాన్వా అగ్గాత్ ఆగశవతీ ప్రా

ణాపానాభ్యాం చతుర్థ్యంత మేతత్తాభ్యాం బలమాభరంతీ ఆహ

రంతీ ప్రియాదేవానాం ఏవంభూతైయం మేఖలా అతశ్చైయ మేవసు

భగా ॥ ౯ ॥ ఋతస్య సత్యస్య యజ్ఞస్య వాగోప్త్రీ తపసః పరస్మీ

పాతెరైత ద్రూపం పరశబ్దః ప్రకర్నై తపసః ప్రకర్నై పాత్రీ రక్షిత్రి

ఘ్నతీరక్షః రక్షసాం హననం కువకంఠీ సహమానా అభిభవంతీ అ

రాతీశశ్రుజాతీః ఛాందసః ప్రకృతిభావః యా ఏవంభూతాసాత్వంనో

స్తాకా సమంతంపరితః అనుఆసు పూర్వైణ పరిహి పరిగచ్ఛ భద్రీయా

త్వయా రక్షితా వయంహే మేఖలై మారిషా మరిష్టా మాభూమ భ

ర్తారస్తేత్వాం బీభ్రాణాః కర్తృకర్తృణాః కృతీ ॥ ౧౦ ॥ అజినముత్త

రముత్తరయా మిత్రీస్య చక్షురితి మిత్రీస్యాదిత్యస్య చక్షుః ప్రకా

శకంఅజినోత్త రీయోసాదీర్ఘ మాయుర్భవతి - సచాదిత్యం పశ్యతి

అత స్తస్య ప్రకాశకం ధరుణంధార్యమాణం బలీయస్తైః అత్యంతం

ముత్తర యావస్థాప్యో దకాంజలి మస్తా అంజలా వానియ్యోత్తరయా

నస్యం వసనం జరిష్ఠ పరీదంవాజ్య జినందధేహం || ౧౧ || * ||

౨ || ఆగంతా సమగన్తహీ ప్రసుమ్యత్కుం యయోతన | అరి

ష్టాస్సంచరేమహీ స్వస్తి చరతాదిహ స్వస్త్వాగృహేభ్యః || ౧ ||

సముద్రానూమిణ మణధుమాగ్ం ఉదార దుపాగ్ం శునాసమమృ

బలిప్రంతేజః యశస్విధారయతో యశోసి యశోనిమిత్త త్వాత్సవ్యయ

మేవయశస్విస్థవిరంప్రవృద్ధంసమిద్ధంసమ్యగిద్ధందీప్తిమత్ అనాహనస్యం

అహనసోధూర్తాః తెహంకర్త ఆహనస్యం - ఆహనస్యాద్వైరేతస్సి

చ్యతఇతిబృహ్స్పచ బాహ్మణం తద్విపరీతమనాహనస్యం ధూర్తానా

మయోగ మిత్యర్థః వసనముపరివాసః జరిష్ఠ జీర్యతి స్తుత్యర్థః కమణి

చకర్త్వ ప్రత్యయః స్తోత్రవ్యం జరాయాః ప్రాపయిత్వనా వాజీఅ

న్నవత్ అన్నస్యదాతృ ఇదమేవంధూత మజినం అహం పరీదధేప్రా

వృణోమి || ౧౧ || ఇతిహరద త్త విరచితే ఏకాగ్ని కాండ మంత్రభా

ష్యే, ద్వితీయప్రశ్నై ద్వితీయః ఖండః ||

సూ|| ఉత్తరైణాగ్నిం దర్శంత్యన్ స్తీర్య తేష్యైవ ముత్తర

యావస్థాప్యో గంతేతి. ఆగంతా సమాగంతా ఆగచ్ఛతా ఆచా

ర్యేణసమగన్తహీసంగతాః స్తఃసంగతాశ్చమృత్యుంఘరణంప్రసుయు

యోతన యాతేః పృథగ్భావే లోటిమధ్యమపురుషబహువచనంతస్య

తనచాదేశః వ్యత్యయేన చోత్తమ పురుషస్యస్థానై మధ్యమః ప్రకర్షేణ

సుప్థుచ పృథక్-రవామ- అరిష్టాశ్చ సంచరేమహీ - ఆచార్యోపి స్వ

స్తిచరతాత్-మమాహీహ బ్రహ్మచర్యై స్వస్తి భవతు- ఆగృహేభ్యః

ఆగృహస్థా శ్రీమప్రాప్తేః || ౧ || ఉదకాంజలి మస్తా అంజలావాని

య్యోత్తరయాత్రిః ప్రోక్ష్యసముద్రా దూర్షిరితి యత్సముద్రాత్ప్రో

క్షణచిందవః మయినీవతంతితత్సముద్రాదేవ మధుమానూమిణమా

త్రిః పోక్త్యోత్తరైః దక్షిణేహస్తే గృహీత్వోత్తరైః దేవతాభ్యః
 తత్ప్రసక్త్యం । ఇమేనుతే రత్నయస్సూర్యస్యయేభిః సప్తిత్వంపితరోస
 ఆయన్ ॥ ౨ ॥ అగ్నిష్టేహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౩ ॥ సోమస్తేహస్త
 మగ్రభీత్ ॥ ౪ ॥ సవితాతేహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౫ ॥ సరస్వతీతేహ
 స్తమగ్రభీత్ ॥ ౬ ॥ పూషాతేహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౭ ॥ అర్యమా
 తేహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౮ ॥ అగ్ంశుస్తేహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౯ ॥ భగ
 వైహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౧౦ ॥ మిత్రస్తేహస్తమగ్రభీత్ ॥ ౧౧ ॥ మి
 ఉదారత్ ఉన్ముఖమాగమత్ ఉపేత్యస్య అశ్యామిత్యాఖ్యాతేనసంబం
 ధః అనుదాత్తపాఠస్తువ్యత్యయేన బహ్వృచాస్తావ ద్యదాత్త మేవాధి
 య్యంతే - అగ్ంశునా అంతహీత మత్త్యగ్ధమేతత్ అంశుమతాదీప్తి
 మతా తెనోమిణా అమృతత్వం సముపాశ్యాం సమ్యగుపాశ్నువీయ
 ఇమేనుతే ను ఇత్యనఘః కః యద్యపూర్ణమి రిత్యేకవచనాంతః ప్రకృ
 తంతథాపిరత్నయ ఇన్యసేన సామానాధి కరణ్యాదిషేనుతే ఇబిబహు
 వచనం ఇమేనుతే సూర్యస్యరత్నయః యోయమూర్తిమానుదారత్ కా
 ర్యకారణయో రభేదోపచారః(ఆదిత్యాజ్ఞాయతేవృష్టిశితి)అపాంబింద
 వసూర్యస్యరత్నయః యేభిరై ర్విరశ్శిభిః సప్తిత్వం సమానపానం నః అ
 స్తాకం పితరోగిరసః ఆయస్మితవంతః అంగిరసస్య వామదేవస్యై
 తద్వచనం అంగిరసోదేవానాం సఖాయః అతోరస్తిభిరన్యైశ్చ డైవై
 స్సహ పానముపేషన్తం ఏతదుక్తంభవతియైరశ్శిభి స్సహస్త్వత్పితరోం
 గిరసః సోమపానం కృతవంతః తత్కారణికా బిందవో మయి నిపతి
 తాః తైశ్చామృతత్వ మాశ్నువీయేతి॥ ౨ ॥ సూ॥ ఉత్తరైదక్షిణే
 హస్తైగృహీత్వాగ్నిష్ట ఇతిదశభిః-అగ్నిష్టే యదిదం మయాతవహస్తగ్ర
 హణం తదగ్న్యదిభిరేవ గ్రహణమిత్యుపచారః లోడధైవలుక్ అగ్ర
 భీత్ అగ్రహీత్ గృహ్ణాతు- అగ్నిసోమస్సరస్వతీవ ప్రసిద్ధాః సవిత్రా
 దయోపి ద్వాదశాదిత్యానామన్యశమే ధర్మణాధమేణ మిత్రోసియా

ప్రదాయో త్ర రేణయజుషోపనీయసుప్రజాఇతిదక్షిణేకణేజపతి ॥ ౧౦॥

త్ర స్వమసిధమః తాగ్నిరాచార్యస్తవ ॥ ౧౧ ॥ అగ్నయేత్వాపరి
దదామ్యసా ॥ ౧౩ ॥ సోమాయత్వాపరిదదామ్యసా ॥ ౧౪ ॥ స
విత్తేత్వాపరిదదామ్యసా ॥ ౧౫ ॥ సరస్వత్యేత్వాపరిదదామ్యసా ॥
౧౬ ॥ మృత్యవేత్వాపరిదదామ్యసా ॥ ౧౭ ॥ యమాయత్వాపరి
దదామ్యసా ॥ ౧౮ ॥ యదాయత్వాపరిదదామ్యసా ॥ ౧౯ ॥ అం
తకాయత్వాపరిదదామ్యసా ॥ ౨౦ ॥ అధ్యస్తాపరిదదామ్యసా ॥
౨౧ ॥ ఓషధీభ్యస్తాపరిదదామ్యసా ॥ ౨౨ ॥ పృథివ్యేత్వాసవై
శ్వానరాయై పరిదదామ్యసా ॥ ౨౩ ॥ దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవ
ఉపసయేసా ॥ ౨౪ ॥ సుప్రజాః ప్రజయాభూయాస్సువీరోవీరైస్సు

దృశోమిత్రోదేవస్తాదృశోసీకీదృశశ్చసఃఃమిత్రంచేవా అబ్రువన్ధోమగ్ం
రాజానగ్ం హనామతిసో బ్రవీన్నాహగ్ం సర్వస్యవా అహం మిత్ర
మస్తీతి-ఏవంవిధోగ్నిస్తవాచార్యస్థానీయః॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥
౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ సూ॥ ఉత్తరై దేవతాభ్యః ప్రదాయ అగ్న
యేత్వేత్వా దిభిరేకాదశభిః - అగ్నయేత్వేత్వాదయః రతౌథేందా
నంపరీదానం సర్వత్రచాసా శబ్దస్యస్థానై మాణవకస్య నామ నిదేశ
స్సంబుధ్యా ॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥
౨౩॥ సూ॥ ఉత్తరేణయజుషోపనీయ దేవస్యత్వేతి- దేవస్యసవితుః
ప్రసవే అనుజ్ఞాయాం సత్యాం త్వా మహాముపసయే ఆత్మనస్సమీపం
ప్రాపయామి వశం నయామిత్యర్థః- నామనిర్దేశః పూర్వవత్ కేచిదం
తోదాత్తస్యపాతాత్ ఆచార్యస్యనామ్నః ప్రధమయా నిదేశం మ
న్యంతే॥ ౨౪॥ సూ॥ సుప్రజా ఇతిదక్షిణే కణేజపతి - సుప్రజాః
పౌబ్రహ్మచారిక్ త్వం ప్రజయా సుప్రజాభూయాః- సువీరోవీరైఃపు
త్రావీరాః పౌత్రాః ప్రజాఉక్తత్వాత్ వర్చసాసువర్యాః పోషేశ్చ

బ్రహ్మచర్యమాగామితి కుమారాహ- ప్రప్తంపరస్యప్రతివచనం కుమా
రస్యశేషం పరోజపతి ప్రత్యగాశిషంచైనం వాచయిత్వ క్తమాజ్యభా
~~~~~  
వర్చావర్చసానుపోషఃపోషైః ॥ ౨౫ ॥ బ్రహ్మచర్యమాగాముపమా  
నయః దేవేనసవిత్రాప్రసూతః ॥ ౨౬ ॥ కోనామాస్య సౌనామా  
స్మికస్యబ్రహ్మచార్యస్యసౌ ప్రాణస్య బ్రహ్మచార్యస్త్వస్యసౌఏషతేదేవ  
సూర్య బ్రహ్మచారీ తంగోపాయ సమామృతైషతే సూర్యపుత్రస్సదీ  
ఘాతాయుస్సమాన్యతః యాగ్ స్వస్తిమగ్నిర్ధ్వాయుస్సూర్యశ్చంద్రమా  
ఆహుసుసంచరంతి తాన్ స్వస్తిమసుసంచరాసాం ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ అధ్వ  
~~~~~  
సుపోషః భూయాఇతి సర్వత్రానుషంగః ॥ ౩౦ ॥ సూ॥ బ్రహ్మచ
ర్యమాగామితి కుమారాహ- బ్రహ్మవేదః తదథః ప్రతబ్రహ్మచర్యం
తదహమాగాంతశంసాయాంధూతవచ్చేతిభవిష్యతిలజ్ఞః ప్రాశ్నవా
నితంమాముపనయస్వ దేవేనసవిత్రా ప్రసూతః అత్రానుజ్ఞాత స్త్వం ॥
౩౧ ॥ సూ॥ ప్రప్తంపరస్య ప్రతివచనంకుమారస్య - ప్రప్తంపరస్య
త్వం కోనామాసికింన్నామధేయో సీత్యాచార్యః ప్రకీవచనంకుమా
రస్యసౌనామాస్మిక- అసావితిమాణవక నామనిదేశః ప్రథమయాక
స్యబ్రహ్మచార్య సీత్యాచార్యః నామనిదేశశస్సంబుధ్యా ప్రాణస్య బ్ర
హ్మచార్యస్త్వస్య సావితిమాణవక నామనిదేశః ప్రథమయా ప్రాణా
త్వాఏషఇత్యాచార్యః ఏషమాణవకః హేదేవ సూర్య తేతవబ్రహ్మ
చారీతంగోపాయ రక్ష సచమామృతమరణంమాగమత్ హేసూర్యతే
తవఏషపుత్రీశ్చ సుదీర్ఘాయుర్భవతు సచమామృత దీఘాయుషోమ
ధ్యేమరణం మాగమతీయాం స్వస్తి మగ్నిర్ధ్వాయుస్సూర్యశ్చంద్రమాయాం
స్వస్తింసంచరంతి తాంస్వస్తిం త్వమప్యసుసంచర యజ్ఞశమః ॥ ౩౨ ॥
౩౩ ॥ ౩౪ ॥ సూ॥ ప్రత్యగాశిషంచైనం వాచయతి అధ్వనామితి- హే
అధ్వపతే-ధ్వాయుఃఖంతద్యస్మిన్నాస్తి సోధ్వా సుఖసాధనస్య మార్గస్య
పతే అధ్వపతఇత్యుక్తే ఏకవైశ్వాధ్వనః పరితిగమ్యతే అతేఅధ్వనా

గాంతమత్రైన్ము త్రరా ఆహుతీహం వయి త్వాజయాదిప్రతిపద్యతేపరి
నామధ్వసతే శ్రేష్ఠస్యాధ్వసః పారమశీయం॥ ౩౦॥ ఇతి త్వతీయఃఖండః॥

యోగేయోగేతవ స్థరీంవాజేవాజేహవామహే । సఖాయఇం
ద్రసూతయే ॥ ౧॥ ఇమమగ్న ఆయుషేవర్చసేకృధిప్రియగ్ంరేతోవ
రుణసోమరాజః । మాతేవాస్తాఅదితేశమయచ్చవిశ్వేదేవాజరదష్టిర్య
ధాసత్ ॥ ౨ ॥ శతమిన్నుశరదోఅంతిదేవాయత్రానశ్చక్రాజరసం
తనూనాం । పుత్రాస్తోమత్రపితరో భవంతి మానోమధ్యారీరిష తా
మితి పునర్వచనంసర్వేషామర్షనాంపతేసుర్య అహంస్వత్ప్రసాదాత్
శ్రేష్ఠస్యశ్రేయస్కరస్య అధ్వనః బ్రహ్మచర్యమార్గస్యపారం అంతమశీ
యఅన్నవీయం॥ ౩౦ ॥ ఇతి శ్రీహరదత్తవిరచితే ఏకాగ్నికాండమంత్ర
భాష్యే ద్వితీయప్రశ్నై త్వతీయఃఖండః॥ ౩ ॥

సూ॥ ఉక్తమాజ్య భాగాంత మత్రైన్ము త్రరా ఆహుతీర్హవ
యి త్వాజయాది కృత్వా యాగ యోగ ఇత్యాదిభి రేకాదశభిః - తె
చ సర్వేమంత్రాః మాణవకస్యైవ ద్వితీయ చతుర్థా వాచార్యస్య
త్యేక- యోగేయోగగతం- యోగ స్త్విహ కమణ్యుద్యోగః॥ ౧ ॥
ఇమమగ్నోహోమగ్నో త్వ మిమంమాణవకం ఆయుషేవర్చసే-కృధికురు-
యధాయచాయష్టా వర్చస్వీచ భవతి తథాకురు-హోవరుణత్వం
పున రస్యప్రియంరేతఃకురు యథాగృహస్థో భవతి హోసోమరాజః
త్వంచఅస్మేమాతేవ శమసుఖంయచ్చదేసా- దాణ్దానెయచ్చాదే
శః - హోవిశ్వేదేవాాయూయంచ శర్మయచ్చత యథాసత్యయం జర
దష్టిరసత్ స్యాత్ ఆచార్యపత్యై సుగమం మాణవకపత్యైఆత్మనః పరో
క్షురీదేశః ఇమంజనమస్త్యజనాయ అయంజనో జరదష్టిరసత్ ॥ ౨ ॥
శతమిన్నుశరదః ఇచ్చబ్రహ్మవాగ్ధై నుశబ్దఃప్రపిద్ధాశతమేవహిశరదః పరమ
మాయః కీదృశంశతంఅంతిఅంతికం సన్నికృష్టం ఆల్పమిత్యర్థః హేదే
వాః యతశ్చలెనోపాకం తనూనామవయవాపేక్షంబహువచనంశరీర

మేచనాంతంకృత్వాపరేశాగ్నిమదగ్రం కూర్చంసిధాయ తస్మిన్ను
 యుగంతోః ॥ ౩ ॥ అగ్నిష్టత్రయః ప్రతిరౌందధాత్వస్మిన్మైఖిష్టిం
 ప్రతరాంకృణోతు । ఇంద్రోమరుద్భిర్ ఋతుధాకృణోత్వా దిత్యై
 సైవసుభిరాదధాతు ॥ ౪ ॥ మేధాంమహ్యమంగిరసోమేధాగ్ంసప్త
 ఋషియోదదుః । మేధాంమహ్యంప్రజాపతిమేధామగ్ని దధాతు
 మే ॥ ౫ ॥ అఘరాసుచయామేధాగంధర్వేషుచయద్యశః । ధైవీయా
 మానుషీమేధాసామామావిశతాదిహ ॥ ౬ ॥ ఇమంమేవరుణ ॥ ౭ ॥
 తత్త్వయామి ॥ ౮ ॥ త్వంనోఅగ్నే ॥ ౧౦ ॥ త్వమగ్నేఅయాసి ॥
 ౧౧ ॥ రాష్ట్రభృదస్యాచార్యసందీమాత్వద్యోషం ॥ ౧౨ ॥ తత్స
 స్యతదవయవానాంచజరసంచక్రాఃకృతవంతః స్థ- యత్రచకియంతింకం
 చితాకలం పుత్రాభూత్వా పితరోభవంతి కుటుంబభరణవ్యాకలాభ
 వంతి ఏవంవిధమాయుః యత్స్వరూపేశాల్పం జరయా చాభిభూతం
 కుటుంబభరణాదినాచ వ్యధాకారి ఏవంభూతమపి తావ దస్తాకమా
 యుఃపూణఃమస్తు మధ్యామధ్యోమారీరిషత మాహింసిష్ట - గంతోః
 ఆక్షత్రద్రష్టవ్యః ఆగంతోః ఆగమనాత్ యావత్స్వయమేవ గచ్ఛతి
 తావన్తారీరిషత ॥ ౩ ॥ అగ్నిష్టే అగ్నిస్తవాయుః ప్రతరాంప్రకృష్ట
 తరం దధాతు స్థాపయతువా సవవాగ్నిస్తవ పుష్టిం ప్రకృష్టతరాంకృ
 ణోతు- ఇంద్రశ్చమరుద్భి స్సహతవపుష్టిం ఋతుధాఋతావృతౌ కృ-
 ణోతు - సవవేంద్రః అదిత్యైర్వసుభి స్సహతే పుష్టిమాదధాతు ఇద
 మప్యాచార్యపతిసుగమం మాణవకపతే త్వంతరాత్తశరీరాత్త భే-
 దనయోజ్యం ॥ ౪ ॥ మేధాంమహ్యం స్పష్టోర్థః దదుఃదద్యుః ॥ ౫ ॥
 అఘరాసు అఘరస్సుధైవీదేవేషుభవామానుషీమనుష్యేషుభవా సామే
 ధాతచ్చయశఇతిద్రష్టవ్యం ॥ ౬ ॥ ఇమంమిత్యాదిపంచగతాః ॥ ౭ ॥
 ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ సూ ॥ అపరేశాగ్నిమదగ్రంకూర్చంసిధా
 యతస్మిన్నుత్తరేణయజుషోపనేతోపవిశతి ॥ రాష్ట్రభృదితి ॥ రాష్ట్ర

త్తరేణయబుయోపనేతోపవిశతిపురస్తాత్ప్రత్యక్షాసీనః కుమారోదక్షిణే
 నపాణినాదక్షిణంపాదమన్వారభ్యాహసావిత్రింభోఅనుఘ్రాహీతి త
 స్తాఅన్వాహ తత్సవితురితి సహస్థేధవచశస్తత స్వర్వా వ్యాహృతీర్వి
 హృతాః పాదాదిష్వంతేషువా తథాధర్చయోరుత్తమాంకృత్సామ
 యాంకుమారడత్తరేణమంత్రేణోత్తరమోష్ఠముపస్పృశతే కణ్ఠాఞ్చ
 ~~~~~  
 వితుర్వరేణియమిత్యేషా ॥ ౧౩ ॥ అవ్యధమసౌసౌమ్య ప్రాణస్వం  
 మేగోపాయ ॥ ౧౪ ॥ బ్రహ్మణఆణీస్థః ॥ ౧౫ ॥ సుశ్రవస్సుశ్ర  
 ~~~~~  
 భృత్ హేమూర్చత్వంరాష్ట్రభృదసిరాష్ట్రస్యభతాన్ప్రశస్తాసీతచా
 ర్యాసందీతచార్యాణామాసనమనిచ ఏవంధూతాత్ త్వత్త్వంత్యఅ
 హంమాయోషంయూతేఃపృథగ్భావేవియుక్తోమాధూవం॥ ౧౬॥ సూ॥
 పురస్తాత్ప్రత్యక్షాసీనః కుమారోదక్షిణేపాణినాదక్షిణంత్తమాం
 కృత్సామయాం ॥ తత్సవితురితి ॥ తత్సవితుః తచ్ఛబ్దశ్చుతేర్యచ్ఛబ్దో
 ధ్యాహతవ్యః యత్సర్వేషాంధ్యేయంతదేవస్యసవితు ర్వరేణ్యంవర
 ణీయంభగవంపాపానాంభజనం తేజోమయంరూపంవయం ధీమహి
 ధ్యాయామః కీదృశస్యసవితుఃయో నోస్తాకం సర్వేషాంధియోధమాన్
 దివిషయాబుద్ధీః ప్రచోదయాత్ ప్రేరయేత్ - సవిత్రభృనుజ్ఞాతస్సర్వో
 పికమకరోతిఃసవితావై ప్రసవానామీశభిచాప్రీతాం॥ ౧౭ ॥ సూ॥
 కుమారడత్తరేణమంత్రేణోత్తరమోష్ఠముపస్పృశతే ॥ అవ్యధమితి॥ ఆ
 వ్యధంవృద్ధిః శ్రీః అహమవ్యధం ప్రవృద్ధంశ్రీమాన్జాతః సావిత్రిగ్రహ
 ణాత్ - ఋదస్సామానియజ్ఞాగ్ంషిసాహి వీరప్యతాసతాం- సర్వే
 భ్యోవైదేవేభ్యస్సానిత్యసూచ్యతఇతిహిబ్రాహ్మణం- అసానితీప్రా
 ణవ్యతే - శరీరేసన్నిధానాత్ సామ్యే త్యనుకూలాభీధానం ప్రాణఆ
 త్మణాహేకరసన్నిహితసౌమ్యమదీయాంతరాభ్యయదిదానింమమాం
 తః ప్రవిష్టంసౌవిష్టంసౌవిత్యాఖ్యం స్వంధనంతద్గోపాయరక్షయధాన
 నిర్గచ్ఛేత్తథాకురు ॥ ౧౮ ॥ సూ ॥ కణ్ఠాఞ్చత్తరేణబుష్టుణఆణీస్థ ఇతి

త్తరేణదండము శ్చరేణాద తైపాలాశోదండోబ్రాహ్మణస్య నైయ్యగో
 వసంమాకురుయథాత్వగ్ంసుశ్రవస్సుశ్రవాఅస్యేవమహగ్ంసుశ్రవస్సు
 శ్రీవాఘాయాసంయథాత్వగ్ంసుశ్రవో దేవానాం నిధిగోపోస్యేవమ
 హంబ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణోనిధిగోపో భూయాసం || ౧ || స్త్వ
 బ్రహ్మణఃసావిత్రిలక్షణస్యమంత్రస్య ఆణీ కేలేస్థః లాడధేలక్షేః భవ
 తం || ౧౫ || ఖం || ౪ || ఇతిహరదత్తవిరచితే ఎకాగ్నికాండ మంత్ర
 భాష్యేబృహతీయస్రశ్చే చతుర్థః ఖండః.

సూ॥దండము శ్చరేణాద తైసుశ్రవణి-సుశ్రవఃసుశ్రవాః పాలా
 శః - శూ॥యతేహి॥*॥ దేవావై బ్రహ్మన్నవదంతతత్పణడపాశ్రుణో
 త్సుశ్రవావై రామేతితస్యామంత్రణం హేసుశ్రవః మామపిసుశ్రవసంసు
 స్థశోతారంకురుయథాత్వమిత్యాదిపునర్వచన మాదరాథంతచ్చస్ప
 స్థాథంయథాత్వం దేవానాంనిధిగోపోనిధివృక్షఃతస్యగోపఃపాలయి
 తాసిజహ్వదిరూపేణవీవమహమపిత్వద్ధారణాత్ బ్రాహ్మణానాం నిధిః
 బ్రహ్మణోవేదస్యగోపోగోప్తాభూయాసంఉపసజకనస్యాపి నిధిశబ్దస్య
 బ్రాహ్మణైస్సహసంబంధః॥౧॥ సూ॥ పాలాశోదండోబ్రాహ్మణస్య=స్త్వ
 తంచమ ఇత్యేతద్వాచయిత్వా స్త్వతంచమ ఇత్యాదిభి రష్టభిః స్త్వ
 తంచమె-స్త్వతంచంతితం ఏవమిదంకతకవ్యమితి తద్విపరీత మస్త్వతం
 అసామథ్యాకదాపది ప్రవర్తితంతదుభయపి మేమమవ్రతం సిందాకు
 త్సానింద్యవిషయా అనిందాదేవాదివిషయా శ్రద్ధాకతకవ్యవిషయా అ
 శ్రద్ధానిషిద్ధవిషయా విద్యావేదితవ్యస్యజ్ఞానం అవిద్యాఅవేదితవ్య విష
 యా శ్రుతంశ్రవణం వేదాంగాదీనాం అశ్రుతంపాపండాగమానాంస
 త్యం యథాదృష్టవచనం ఏతత్స్వతఃప్రాప్తం అన్యతం ప్రాణాత్మయా
 విషయేతపోభిక్షౌ చరణాద్యశక్తౌ తదకరణం అతపఃవ్రతం అభ్యయన
 వజకనాది అవ్రతంభయాదినాతదతక్రమః యచ్చాన్యదబ్రాహ్మణానాం
 బ్రహ్మణి వేదవిషయం వ్రతంయచ్చాగ్నైరింద్రాదిసహితస్యయచ్చమేమమ

ధన్వంతరీవాజగో రాజన్యస్యబాదర ఔదుంబరోవా వైశ్యస్యవా
 ఊదండభిన్న స్పృతంచమభిత్వేతద్వాచయిత్వాగురవేవరందత్వోదా
 తంచమెన్నుతంచమేతన్నఉభయంవ్రతం || ౧ || నిందాచమెనిందా
 చమేతన్నఉభయంవ్రతం || ౩ || శ్రద్ధాచమెశ్రద్ధాచమేతన్నఉభయంవ్ర
 తం || ౪ || విద్యాచమవిద్యాచమేతన్నఉభయంవ్రతం || ౫ || శ్రు
 తంచమశ్రుతంచమేతన్నఉభయంవ్రతం || ౬ || సత్యంచమన్యతంచ
 మేతన్నఉభయంవ్రతం || ౭ || తపశ్చమేతపశ్చమేతన్న ఉభయంవ్ర
 తం || ౮ || వ్రతంచమేవ్రతంచమేతన్న ఉభయంవ్రతం || ౯ || య
 ద్బ్రాహ్మణానాంబ్రహ్మణీవ్రతంయదగ్నేస్సేంద్రస్యసప్రజాపతకస్యస
 దేవస్యసదేవరాజస్యసమనస్యస్య స మనస్యరాజస్య సపితృకస్యసపి
 తృరాజస్యసగంధర్వాభ్యురసృస్య | యన్మత్తన అత్తనివ్రతం తేనా
 హగ్ంసర్వవ్రతోభూయాసం || ౧౦ || ఉదాయుషాస్వాయుషోదోష
 అశ్తనః అశ్తనివ్రతంమయైవోత్పేక్షితంఅచార్యేణాన్యార్థం ప్రేషిత
 స్యతదుపయోగ్యథాంతరాహరణాదికేనానేనసర్వప్రకారేణవ్రతేన
 సర్వప్రతోభూయాసం- తత్ప్రాగ్నర్వరీతం ప్రతపాతృత్వం త్వమగ్న
 వ్రతపా అసీతిదర్శనాత్- ఇంచగ్నిస్యప్రాధాన్యం ప్రజాపతేస్సప్రేక్ష
 త్వందేవానాం దాతృత్వాది దేవరాజస్య దేవరంజనం మనుష్యాణాం
 ప్రియవచనం మనుష్యరాజస్య ప్రజారక్షణం విశ్వాణాం పుత్రోత్ప
 త్తిః పితృరాజస్యయమస్యసహత్వంగంధర్వాణాందేవస్తతిఃఅథ రసాం
 పరిచరణేకాశలం || ౧ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ ||
 సూ || గురవేవరందత్వోదాయుషే త్యుత్థాప్య ఉదాయుషా అమృ
 తాః దేవతాః అనుఅహముదస్థాం ఉత్తిష్ఠామి- త్వదవిశేషః ఉదా
 యుషాఆయుషాసహాత్తిస్థామి- స్వాయుషాస్వకీయేన శతసంవత్సర
 కాలలక్షణేన ఉదోషధీనాంరసేన రసోబలహేతుః తేనబలలక్ష్యతేతే
 నోత్తిస్థామి- ఉత్పజన్యస్య శుక్తమితిబలనామపజన్యస్య యాదృశం

యమేత్యుక్తాప్యోత్తరై రాదిత్య మపతిష్ఠతేయం కామయేతనాయమ
 చ్చిద్యేతేతము త్రయదక్షిణేహస్తే గృహీయాన్యహమేతమగ్నింధా
 ~~~~~  
 ధీనాగ్ంరసినోత్పజః శ్యశ్యశుష్టిరోదస్తామమృతాగ్ం అన॥ ౧౧ ॥  
 తచ్చక్షుః కేవలహిమం పురస్తాచ్చక్రమచ్చరత్ ॥ ౧౨ ॥ పశ్యేమశర  
 దశ్యతం ॥ ౧౩ ॥ నీవేమశరదశ్యతం ॥ ౧౪ ॥ సుదామశరదశ్యతం॥  
 ౧౫ ॥ మోదామశరదశ్యతం ॥ ౧౬ ॥ భవామశరదశ్యతం॥ ౧౭ ॥  
 శ్శవామశరదశ్యతం ॥ ౧౮ ॥ ప్రబవామశరదశ్యతం ॥ ౧౯ ॥ అ  
 నీవాస్మామశరదశ్యతం ॥ ౨౦ ॥ జ్యోత్స్వ సూర్యంధ్రశే ॥ ౨౧ ॥  
 యస్మిన్మృతంభవ్యంభవనర్వేలోకాన్యమాహిరానితేన గృహ్ణామిత్యా  
 ~~~~~  
 బలంతాద్యశేన బలేనోత్తిష్ఠామి ॥ ౧౧ ॥ సూ ॥ ఉత్తరైరాదిత్య
 మపతిష్ఠతేతచ్చక్షుః ర్యాదిభిః దశభిశ్చజ్యోతిః - తచ్చక్షుః తదితి ప్రసి
 ధీమాహవత్యుః చక్షుస్థానీయం లోకస్య కేవలహితం శేవేనేదేన నిహి
 తం - భందోద్విఘాతాయచక్షుః - అనూర్యగ్ంరసహయద్వివి - ఇతి
 చక్షుః సాత్ పురస్తామృతాన్యోగ్ంరసాద్యతే ఉద్గచ్ఛతం శుక్రం పరిశు
 క్తంజ్యోతిః సూర్యాగ్నిం పశ్యేమ పాక్షిణీనోత్ - సవముత్తరేవ్యపి లిఖ్
 లోకాభివచనభూమింభవనస్యమప్రబవామప్రవచనో - సతాశరస్సాన్య
 మలదీతాః అహింసతాః జ్యోత్ క్షిప్తాః కాలం సూర్యంధ్రశేద్రష్టుంసమ
 ఘాతేనామృతై ॥ ౧౨॥౧౩ ౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧ ॥
 సూ ॥ యంకామయేతనాయమచ్చిద్యేతేతము త్రయదక్షిణేహస్తే
 గృహీయాన్యహమేతమగ్నింధానియంతితావలనగవజకనంచ (పరి
 త్వేతిపరివృజ్య) సుష్టిన్మృతంభవనర్వేలోకాన్యమాహిరానితేన గృహ్ణామిత్యా
 ~~~~~  
 విష్యచ్చనర్వేలోకాభివచనభూమింభవనస్యమప్రబవామప్రవచనో - సతాశర  
 తేనతదసుజ్ఞయాన్యాసహం గృహ్ణామిమహ్యం గృహ్ణామిత్యావహంయ  
 ధాత్వంయత్తా నిచిద్యేధాః తథాగృహ్ణామితాస్సమాశ్రితాస్తేన తద  
 సుజ్ఞయాత్వామహం గృహ్ణామి - ప్రబావసేత్యాది పునర్వచనమాద



గయంత్రోరలవణ వజ్రానంచ పరిశ్వేతి పరిమృజ్యోత్తరే మంత్రే  
మహం మహ్యం గృహ్యమిత్వామహం || ౨౦ || ద్వితీయప్రశ్నే పంచమః ఖండః.

పరిత్యాగ్యేపరిమృజామ్యామృతాచధనేనచ || సుప్రభాః ప్రచ  
యాభూయాసగ్ంసువీరోవైస్సవచాణ వచసాసుపోష పోషైస్సు  
గృహ్యగృహ్యై స్సుప్రభా పర్యాసుకేధా మేధయాసుబ్రహ్మబ్రహ్మచారి  
భిః || ౧ || అగ్నయేనమిథమాచారం బృహతేజాతవేదసే | య  
ధాగ్యచగ్నేసమిథాసమిథ్యవేదం మామాయుషావచసా సన్యామే  
ధయాసజయూపకుభి బ్రహ్మనిదం సేచాన్నాచ్యేన సమేధయాస్వాహా  
|| ౨ || ఏధోన్యేధిషమహస్వాహా || ౩ || సమిధాసమిధిషమహస్వా  
హాథకం || ఇహారదత్త విచితే ఏకాగ్నికాంక్ష మంత్రభాష్యే ద్వ  
తీయప్రశ్నే, పంచమః ఖండః.

సూ || పరిశ్వేతిపరిమృజ్య పునర్విచనమాదరాథకం పరిత్యా  
గేఅగ్నేత్వామహం పరిమృజామి - సర్వతోశోధయామి - పరిశల్ప  
స్యద్విత్సక్రీణో గ్విహాభ్యాసంవ్యాదతక తే ఆదరాథకంపునర్విచనం ఆ  
యుసాచధనేనచ ప్రాథికతేనసుప్రచాగ్నిత్యాదిగతం - సర్వత్రేధూయా  
సమితేషామగ్నిపాలయితా ఆచార్యః మేధయాధారిణౌవ త్యాధియాసు  
మేధాః సుబ్రహ్మలోభనవేదం బ్రహ్మచారిభిఃసహాధ్యాయిభిః పాఠః బ్ర  
హ్మచారిభ్య ఇతివచనాత్ అగ్నయేనమిథ్యం సమిధనిమాషహమాహ  
గోపం - ఆహూతామి - బృహతేప్రభాసతేమహతేజాతవేదసేజాతధ  
నామహతప్రజ్ఞాయవా ఆహారంతంచమాం ఆధాత్వచగ్నే సమిథా  
అనయాసమిథ్యసేనందీప్యతే ఏవంమామాయుసాదిభిః సమేధయవధక  
య సని లాభః అన్నస్యాదనమన్నాద్యం అన్యత్సక్రీణద్ధం || ౨ || ఏధోసి  
సమిధావతివచనం హేసమితేత్వమేధోసి ఇందిరీస్తాదీప్తిసాధనమస్యా  
శ్చేదనమపి త్యామాదరాధానవేధిషమహిఇందాస్యామః || ౩ || సమి

స్థమిథ ఆవధ్యాదేవ మన్మస్తిన్నపి సదా రణ్యాదేధా నాహ్మత్వో  
హః॥ ౪ ॥ తెజోసి తేజోమయి ధేహీన్వాహః॥ ౫ ॥ అరోఅద్యఅన్వ  
చారిషగ్ంర సేనసమస్పత్తహి । పయస్వగ్ంలగ్ంజగ మంతంమాస  
గ్ంస్పజవచసాస్వాహః॥ ౬ ॥ సమ్మగ్ంవచసాస్పజప్రజయాచ  
భనేనచస్వాహః॥ ౭ ॥ విద్యుత్తై అన్యదేవాగ్ంద్రోవద్యా త్వహషికభి  
స్సాస్వాహః॥ ౮ ॥ అగ్ంయేబృహతేవాకాయస్వాహః॥ ౯ ॥ ద్యా  
వాస్పథిపీథ్యాగ్ంస్వాహః॥ ౧౦ ॥ ఏషాతేఅగ్ంసమిత్తయావధగ్ంస్వ  
చాప్యాయస్వచతయాహం వధగ్ంమానో ధాయాసమప్యాయమా  
దసిగదవ్యాఖ్యానం॥ ౧౧ ॥ తెజోసిదీప్తిహేతుత్వత్మయ్యసి తెజో  
ధేహీస్థానయ॥ ౧౨ ॥ అరోఅద్యఅపభిశికమకనావ అపస్థమిదాధాన  
లక్షణంకమకలద్యాఅద్యఅన్వచారిషం అనుక్రమేగకరోమి - రసః - ఇ  
చ్ఛాకమకపయాశ్రద్ధా - తేనర సేనసమస్పత్తహి - ఏకవచస్థానేబ  
హువచనం - లిజగ్ంలజ్ - సంస్పర్శోభవంసమిదాధానే కమకాణి  
శ్రద్ధాపి మేవతత తామిత్వగ్ంల అభివారసభిత్తబ్రహ్మనామ - సనావీష  
పునుషోన్న సమయభిశిక్తుతే - త్వస్త్రినాదాత్ బ్రహ్మసాయుజ్యంసే  
భూయాదిత్యగ్ంల - పయస్వగ్ంల పయభిహవిషవలక్షణంసావిష్కా  
ధూత్వా హే అగ్ంత్వాసహమసంహరాగమం - లిజగ్ంలజ్ ౧౩  
గచ్ఛేయం - తేమేవంభూతంమాంవచ్ఛసాదీప్తిగ్ంలస్పజ ౧౪ ॥ సం  
మాగ్ంలమాంవచ్ఛసాప్రజయాభవేనచసంస్పజ ౧౫ ॥ విద్యుత్ అన్యత్వో  
యాథేకషష్ఠిభవంమాంజేవావిద్యుత్ ఛాందసస్తకారిః విద్యుఃబహ్వా  
చాః ఏవమేవాధీయంతే - ఏవంకమక రుద్రవృత్తందేవాజాగ్ంయం నిత్యగ్ంల  
ఇంద్రశ్చమాప్యపిభిస్సహవిద్యాత్ జానీయాత్॥ ౧౬ ॥ అగ్ంయేబృహతే  
నాప్రభావతేమహతేవాకాయుదవిధానోనామాగ్ంలిత్రబ్రాహ్మణం తస్మై  
నాకాయ॥ ౧౭ ॥ ద్యావాస్పథివ్యాప్రసిద్ధ॥ ౧౮ ॥ ఏషాతే-హేఅగ్ం  
తుభ్యమేషాసమిత్ దీయతేతయాత్వంవధగ్ంస్వదలప్యాయస్వచ ఆహ్వా

త్రయోసగ్ంశా స్తివాసశ్చతుర్థీము త్రయోద త్రైవ్యశ్చతిథా ॥ ౧౦ ॥  
 సశ్చస్వాహా ॥ ౧౧ ॥ యోమాగ్నేభాగిసగ్ం సంతమథాభాగంచ  
 కీషాత్యభాగమగ్నేతంకురుమామగ్నే భాగిసంకురుస్వాహా ॥ ౧౨ ॥  
 సమిధమాథాయాగ్నేసర్వప్రతోఘాయాసగ్ం స్వాహా ॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మ  
 చార్యస్యసోశానకమ౯కురుమామసుభస్రాః ॥ శిశ్వాచర్యంచ రాచార్యాధీనో  
 భవ ॥ ౧౪ ॥ యస్యతైస్రథమవాస్యగ్ంహారామస్తంత్యావిశ్నేఅపం  
 తుదేవాః । తంత్యాభ్రాత్రయస్సు వృధోవధ౯మా సమనజాయంతాం  
 బహవస్సుజాతం ॥ ౧౫ ॥ ద్విసీయప్రశ్నే పవ్యం ఖండః.

[illegible]

కేదమధీశ్యసా స్యన్వాగ్రిజం దయాద్వగ్రిజం ప్రవిశ్యాంః లోఽన్మాచమకా  
ణాద్వారమపి గాయాస్తేనైనమేతదహరాదిత్యోభిరకేన్ద్రశ్యందివేన్ద్రు  
పసమాధానాన్వాజ్యభాగాంతేపాలాగ్రింపనిధముత్తరయాధాయా  
పరేణాగ్నిం కట ఎరకాయాంవోషవిశ్యోత్తరయా శూరమధిమత్యోగ్రి  
~~~~~

ఇమగ్న్స్తోమమహాతేజాతవేదసేరిధిమివసం మహేమావసీష
యా । భద్రాహీనోప్రమతిరస్యగగ్ం స ర్యస్తేనశ్యే మా దిసామ వ
యంతవ ॥ ౧ ॥ త్యగ్రియమపిపదగ్నై కశ్యపస్యత్రియాయుషం
యదైవానాం త్రియాయుషం తన్నే అస్తు త్రియాయుషం ॥ ౨ ॥
~~~~~

సూ ॥ పేదమధీశ్యసా స్యన్వాగ్రిజం దయాద్వగ్రిజం ప్రవిశ్యాం
తలోఽన్మాచమకాణాద్వారయాధాయ - ఇమగ్న్స్తోమమహాతేజాతవేదసే
స్తోమమహాంస్తుతింలహాతేస్తుత్యసోఽయవాతవేదసేజాతభనాయజా
తప్రజ్ఞాయవాసంసహేమ మహోపాబాంయూవన్యశ్ర- ఇహతుకరోత్య
థేఽసంసారేవాద్రప్తవ్యంకతాంసంసారతాంవాకన్నయామ-వసీష
యాన్వయాబుధ్యారథమివయాధాతతేరిధంకరోతియాగకామోవాసం
సం-రోతితద్వత్ క-కారుణమగ్నేస్తుతిం త్రియోభిర్యత్యతేభద్రాహిశ
భ్యోయస్తాదథేయస్తాద్భద్రాకల్యాణీవోస్తాకముపరి అస్తాసువాప్రమ
తిప్రకృప్తా అనుగ్రసంత్యేకా మతి అస్యాగ్నేస్సంసదిసభాయాం య
స్తాతేఅయంజ్ఞాదిసభాసు అనుగ్రాహక సప్తాస్తాక మనుగ్రాహక
ఇత్యథా - పరఃపాదాప్రత్యక్షీకృతత్వాదిభిన్నవాక్యం - హేలగ్నే
తవసఖ్యేదేవానాంపసుష్యాణాంచస్తుత్యస్తోతృభావతఃటణం - సఖ్యం
తప్రవతేఽమానాదయంమారిసామ - మాకేనచిద్ధింసిష్టహి ॥ ౧ ॥
సూ ॥ అపరేణాగ్నింకటఏరకాయాం వోషవిశ్యోత్తరయా శూరపనిధి
మంత్య - త్యగ్రియమపి - త్యగ్రియమంకౌమారయావనస్థా
విరాణిశ్రీణ్యాయాంపి తేషాం సమాహరిస్త్యగ్రియమంజమదగ్నాదీ
నాంయాదృశంత్యగ్రియమంమహాపితాదృశంత్యగ్రియమంఅస్తు - శూర

త్త రేణయజుషావప్తేప్రదాయాపాగ్ంసగ్ంసజనాద్యాకేశ నిధా
 నాత్సమాశంజఘనాథేవ్రజస్యోపవిశ్య విస్రస్యమేఖలాం బ్రహ్మచారి
 ణే ప్రయచ్ఛతితాగ్ంస ఉత్తరయోదుంబరమూలేదభాన్తుబే వోప
 గూహజ్యేవం విహితాభిరేవా చ్చిరుత్తరాభిష్టచ్ఛిస్తాత్వాత్వోత్తరయో
 శివోనామాసిస్వధితిస్తేపితానమస్తేఅస్తుమాసాగ్ంసః ॥ ౩ ॥ ఉ
 ష్టేనవాయుదకేనేత్యేషః॥౪॥౫॥౬॥౭॥౮॥౯॥౧౦॥ ౧౧॥ ఇదమహమము
 ష్యాముష్యాయజస్యవాప్తానముపగూహామ్మ్యత్తరోసాద్విషద్యభ్యం॥౧౨॥
 ఆపోహిషామయోధువంశితతిస్రోహిరణ్యవణాశ్శుచయః పావకాత్తితి
 కమణోనాయుషురత్వాత్తత్సానసమాతస్యైవాభిమంత్రణం ॥౨॥
 సూ ॥ ఉత్తరేణయజుషావప్తేప్రదాయశివోనామేతి - శివోనామ
 నామశబ్దోనిపాతోవధారణేశివపవశ్యమసిస్వధితివ్రజః వజ్రోవైస్వధి
 తిరితిదశనాత్ - సతేపితానర్వ శస్త్రేషుతస్యప్రధానత్వాన్నమస్తే
 అస్తుమాసాసాగ్ంసః ॥ ౩ ॥ సూ ॥ అపాగ్ంసగ్ంసజనాద్యా
 కేశనిధానాత్సమానం - ఉష్టేనవాయువిత్వాదిభిరప్తభిఃగతాథాః॥
 ౪॥౫॥౬॥౭॥౮॥౯॥౧౦॥౧౧॥ సూ ॥ జఘనాథేవ్రజస్యోపవిశ్య విస్ర
 స్యమేఖలాం - వోపగూహాతి ॥ ఇదమహమితి-ఇదమహమముష్యయ
 జ్ఞశమణో ముష్యాయజస్యవాత్సస్య వాత్సాస్యయనస్య వాపాప్తాన
 మిదమహంఉపగూహామి - ఉపగూహానమప్రకాశకరణం సూత్రోక్త
 ముపగూహానంతత్వాప్తనవోపగూహానత్వేననిరూప్యతే అసాయజ్ఞశ
 మాద్విషద్యభ్యంఉత్తరోధికోస్తు ॥ ౧౨ ॥ ఎవంవిహితాభిరేవాచ్ఛి
 రుత్తరాభిష్టచ్ఛిస్తాత్వా-ఆపోహిష్యేత్యాదిభిః - ఆపోహిషే ఆపః
 యాయంమయోధువంశమయఇతిసుఖనామసుఖస్యభావయిత్యగ్రంథహి
 ప్రసిద్ధాతాః యూయంనోస్తాడజేః అన్నాయదధాతనధత్త - అ
 న్నమస్తభ్యంధత్తేత్యథః మహేమహతేరణాయ రమణీయాయ చతు
 షేదశనాయదధాతన॥ ౧౩ ॥ యోవాయుష్మాకంసంబంధీయ శ్చ

దుంబరేణదతో ధావతేస్తా సీయోచ్ఛాదిత స్తాతడ త్రరేణయజుషాఽ
 తిస్రః || ౧౩||౧౪||౧౫||౧౬||౧౭||౧౮ || అన్నాద్యాపూహధ్వం
 దీఘా యురహమన్నాదోభూయాసంసోమోరాజాయమాగమత్సమే
 మ్ముః ప్రవేత్త్యసిభగేన సహవచసా || ౧౯ || సోమస్యతనూరసిత
 వతమోరసః తస్యత్పతీయాథేవపీతేనరసేననోస్తా భాజయతసయ
 ధాలస్తాన్భజతేతథాకురుతఇహలోకేడశతీః కామయమానా ఇవమా
 తరోయథానూతరోవత్సలాభూత్వాస్తస్యంపాయయంతితద్వత్ || ౧౪ ||
 తస్మైరసాయలరంశీఘ్రింపర్యాప్తంవాగమాషగచ్ఛేమ వియుష్మాన్
 తద్రసస్యపానాభేంయుష్మాన్ గచ్ఛేమయస్యేతిశృతీయాథేవపీతే
 నరసేనక్షయాయనివాసివచనోయంతిద్యదా త్రత్వాద్వితీయాథేవతు
 థీక్షయంనివాసమస్తదీయంజిన్వభప్రీణయథ - యేనచహేతపిజనయ
 భవుత్రపౌత్రాదిభిఃప్రజాతాన్కురుధ్వంసోస్తాన్ || ౧౫ || హిరణ్య
 వణాన్ శ్శుచయః యద్యప్యగతం - తదపిస్సప్తః ఇన్ద్రోవజన్యస్తస్య
 మేఘేష్వావిర్భావాత్ - అఘ్నజాతస్త్వం || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ ||
 సూ||డేత్తరయాదుంబరేణదతో ధావతే- అన్నాద్యాపూహ-అన్నాద్యా
 యఅన్నాదనాయపూహధ్వంపూహాంపుత్రగ్భవఃపుత్రగ్భవతహేదం
 తాః మలేనపుత్రగ్భూతాభవథ - అహంచయుష్మాభిశుద్ధైదీఘా
 యురన్నాదశ్చభూయాసం - సోమోరాజాయమాగమత్దంతధావ
 నకాప్యస్యవాక్షాత్వాత్వత్పత్నాణాంచసోమోధిస్థితత్వాదేవముద్యతే
 సచాగతః మమముఖంప్రవేత్త్యతి - భగేనసోభాగ్యేవవచసాదీప్త్యా
 చసహ - దంతశోధనేనఃముఖమతీవశోభతఇత్యేవముద్యతే || ౧౯ ||
 సూ || స్తాసీయోచ్ఛాదితస్తాతడ త్రరేణయజుషాఽహత మంతరం
 వాసఃపరిధాయ-సోమస్యతనూరసీతి. సోమస్యహేవాఃత్వంసోమస్యత
 నూరసీసౌమ్యంవైవాసఇతిశ్రుతేః ఎవంఘాతంత్వంమే తనువంతనూం
 పాహిత్యయాచ్ఛాదితం శరీరంరక్షితం భవతిసకేవలం సోమస్యతనూః

హతమంతరంశాసః పరిధాయసార్వసురభిశా చందనేనోత్తరైదేవ
తాభ్యః ప్రదాయోత్తరయానులిప్యమణిగ్ సౌవణిగ్ సోపధానగ్ం

నువంమేపాహీసామా తసూరాపిశ ॥ ౨౦ ॥ సమోగ్రహాయచ ॥
౨౧ ॥ అభిగ్రహాయచ ॥ ౨౨ ॥ సమశ్శాకజంజభాభ్యాంసమస్తా
భ్యోదేవతాభ్యోయాఅభిగ్రాహీణీః ॥ ౨౩ ॥ అఘరస్సు యోగం
భోగంధర్వేషుచయద్యశః - ఔవాయోమాసుయోగంధస్సమాగంధస్సు
రభిజుషతాం ॥ ౨౪ ॥ ఇయమోషధేత్రాయమాణాసహమానా

కింతహి మామపిస్వాతసూః శక్తిస్యతుల్యత్వాదేవముచ్యతే - తథా
చమంత్రాంతరం అస్తద్విషస్తనూః సర్వానవాజాతా అన్యజన్తవీతి
ఎవంధూతం త్వం మమూవిశ ॥ ౨౦ ॥ సూ ॥ సార్వసురభిశా
చందనేనోత్తరైదేవతాభ్యః ప్రదాయ-సమోగ్రహాయచ-సమతదయ
ప్రయోమంత్రాః దేవతాశ్చ సంత్రవర్జిత్యః గ్రహాశ్చ అభిగ్రహాశ్చ శాక
శ్చజంజభిశ్చ అభిగ్రాహిణ్యశ్చైతాశ్చాలంకారసమయే పురుషముపస
ర్పంతితాభ్యశ్చందనపదానం ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౩ ॥ సూ ॥ ఉ
త్తరయానులిప్య-అఘరస్సవీతి - అఘరస్సుఅఘరసాముషభోగయోగ్యో
యోగంధః గంధర్వేషుచయద్యశః కీర్తిప్రసిద్ధి గంధర్వేషుచయః ప్ర
సిద్ధోగంధః తవ్యోగాద్రే గంధర్వాభవంతి గంధవంతో గంధర్వా ఇతి
యచ్ఛైవోగంధః యశ్చమానుషః ససర్వోపి సురభిగంధః మాంబు
షతాం భజత-సురభిఘ్రాకణతపణః ॥ ౨౪ ॥ సూ ॥ మణిగ్ం
సౌవణిగ్ం సోపధిష్టాన్యగ్నియమోషధిఇతి - ఇయమోషధే పాథి-
వస్యసువణిస్యపృథివీతోపపత్తైఃస్తుఃకయంపృథివీటషధేటషధివిధక్తి
లోపశ్చాండసః త్రాయమాణా ఓపధీనామాధారధూతేత్యుపణః సహ
మానాసర్వకార్యేషుసమథానహస్వతీబలవత్కేవంధూతాపృథివీ సా
మంహిరణ్యవర్చసంహిరణ్యవద్దీ సంతరోతు బ్రహ్మవర్చస యుక్తంచ-

సూత్రోతము త్రరయోదపాత్రేతిప్రదక్షిణంపరిష్టావ్యోత్రరయాగ్రీవా
స్వాబధ్యైవమేవబాదరంమణింమంత్రవర్జగ్ సంస్యేపాణావాబధ్యాహ

సహస్వతీ । సామాహిరణ్యవచనంబ్రహ్మవచనసింఘా కరోతు॥
౨౦॥ అపాశోస్యోమేమాసగ్ం శారీశ్చివోమోపతిష్ఠస్వదీఘాఽయః
త్వాయశతశారదాయ । శతగ్ంశరద్భ్యాయుషేవచనసేజీవాత్వై
పుణ్యాయ॥౨౧॥ రేవతీస్తావ్యత్త్వన్నిత్యైతాః॥ ౨౨॥ ౨౩॥౨౪॥ ౩౦॥౩౧॥
ఇతి ద్వితీయప్రశ్నై, సప్తమఃఖండః.

ఆయుష్యంవచనస్యగ్ం సువీర్యగ్ంరాయస్సోపమాద్భిద్యం । ఇదగ్ం
కరోతు॥ ౨౫॥ ఉత్తరయాగ్రీవాస్వాబధ్య-ఏవమేవబా=బధ్యఅపాశో
సీతిఅపాశోసి యెనచో రాదిభిబాధ్యతెనపాశఃసత్వంనభవసి ఉరఃఉ
రస్త్వలంమాసంశారీః మాహింసీః గ్రీవాస్వాబధ్యస్యఅవపతనాదురసో
బాధా శంకాశివోమాఉపతిష్ఠస్వదీఘాఽయఃత్వాయశీదృశాయశతశా
రదాయ శతంశరదోభావియదీఘాఽయవ్యం తస్మైశతంశతంచతు
ర్భ్యుథౌ ప్రథమా-శతాయఃశరద్భ్యఃశతవషాఽథమాయుషే శ
తవషా భావియదాయః తదర్థజీవాత్వైజీవాతుజీవనంతస్మైపు
ణ్యాయప్రశస్తాయ శివోమోపతిష్ఠస్వేత్యైవ అదరాథకంచాయుషఃపు
నవకవనం॥ ౨౬॥సూ॥ అహతముత్తరంవాసోరేవతీస్తేతిసమానం।
రేవతీస్తావ్యత్త్వన్నిత్యైతాః॥తాభిరేవద్వితీయంవాసఃపరిధత్తై॥౨౭॥
౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే - ఏకాగ్నికాండ మంత్రభా
ష్యే-ద్వితీయప్రశ్నై - సప్తమఃఖండః.

సూ॥ తస్యదశాయాం ప్రవతో ప్రబధ్య దర్వాన్య మాధా
యాశ్చై నాభ్యానాయన్నుత్తరా ఆహుతీఘాత్వా జయాది ప్రతి
పద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా ఎతాభిరేవ దక్షిణైకణ్ఠ ఆబర్హ్మ
తైతాభిస్సవ్య ఆయుష్యమిత్యాదిరవ్ష్ఠభిః॥ఆయుష్యమాయుషోనిమిత్తం

తము త్తరంవాసో రేవతీస్తేతి సమానంతస్యదశాయాం ప్రవతౌప్రబ
ధ్యదర్వా మాధాయాజ్యేనాభ్యానాయన్నుత్తరా ఆహుతీహవా

హిరణ్యంజై త్యాగ్నియావిశతాంమా ॥ ౧ ॥ ఉచ్చైర్వాదిపృతనాజిన
త్రాసాహంధనంజయమ్ । సర్వాస్సమృద్ధిర్ ఋద్ధయోహిరణ్యస్త్రింశు
మాహితాః॥ ౨॥ శునమహగ్ంహిరణ్యస్యపితురివనామాగ్రజై వమ్ ।
తంమా హిరణ్యవచశంపూరుషప్రియంకురు ॥ ౩ ॥ ప్రియంమాదే
వేషుకురుప్రియంమాబ్రహ్మణే కురుప్రియంవిశ్వేషుశూద్రేషు ప్రియగ్ం

ఆయుష్యం వచశస్యంవచశసోనిమిత్తం వచశస్యం సువీర్యంసుప్తవీర్య
యుక్తం రాయసోపివంరాయోధనస్యపోషయితృ సర్వధనస్య హిరణ్య
మూలత్వాత్ బౌద్ధిద్యంఉద్భినత్ప్రకాశతగ్భ్యాద్భిత్ ఉద్భిదేవబౌద్ధి
ద్యంయశస్కరమిత్యథః - ఎవంభూతమిదంహిరణ్యం జైత్రియా
జయహేతుః జైత్రంకర్తృతస్సైజయాయైవ మామావిశతాంఆవిశం
తు॥౧॥ ఉచ్చైర్వాది-ఉచ్చైర్వాదయతీత్యుచ్చైర్వాది హిరణ్యవతౌ
హ్యుచ్చైర్వదంతి పృతనాజిఛాండసస్తుభావః పృతనాజినత్రాసాహం
సత్రైత్యవ్యయం సత్యనామసత్యమేవాభిభవిశృణౌతౌం ధనంజయం
ధనస్యాపిశతృసంబంధినోజైత్రంకంబహునాసర్వాఋద్ధయః కీదృశః స
మృద్ధీస్సమృద్ధయఃసమృద్ధాస్సమగ్రాగ్భ్యథఃవిభక్తిలోపశ్చాండసఃతదై
వపాఠోబహ్వౌచానాంహిరణ్యస్త్రింశుమాహితాఃసమ్యగాహితాః॥
౨॥ శునమితి॥ శునమహంసుఖనామశునంహిరణ్యస్యనామఅగ్రజై వంపి
తురివయథాపితుర్వామపునఃకీతకయతితద్వత్తన్నామ కీతకయంతం
మాంహిరణ్యవచశం - హిరణ్యవద్దీప్తంకురుహేహిరణ్యకించ పూరు
షుపురుగితి బహునామతస్యైవ ఛాండసదీఘుత్వం పూరుష బహు
మవశ్యథౌసప్తమీ బహునాంమాప్రియంకురుయథాహంసర్వేషాం
ప్రియస్సాన్యంతథాకురుఎతదేవప్రపంచయతి॥ ౩ ॥ ప్రియంమా సర్వ

త్వాజయాది ప్రతిపద్యతేషరిషేచనాంతంకృత్వా । ఏతాభిరేవదక్షి
ణేకణ అబధ్నితైతాభిస్సవ్యవము తతైర్యథాలింగ్గ సజశ్చిరస్యాంజ
నమాదశావేక్షణముపాన పశాధత్రం దండమితి వాచంయచ్చత్యావ

రాజసుమాకురు॥ ౮ ॥ యాతిరశ్చీసిపద్యసేహం విధరణీతి । తాం
త్వాస్తుతస్య ధారయా యాజేసగ్ం రాధసేమహమ్ ॥ ౫ ॥ సగ్ం
రాధవై యజేవ్యై॥ ౬॥ ప్రసాధవై యజేవ్యై॥ ౭ ॥ సంమాజంచవిరా
జంచాభిశ్చిర్యావనోగ్యహేలక్షి రాష్ట్రస్య యా మఖేతయామాసగ్ం
స్సజామసి॥ ౮ ॥ శుభి కేశిరఆరోహశోభయంతీముఖంమమ । ముఖగ్ం

త్రేవప్యథాసప్తమీ - బ్రహ్మజైబ్రాహ్మణశబ్దస్యఛాందసహస్వత్వం
బ్రాహ్మణేజాతావేకవచనంవిశ్వేషువై శ్వేషుఛాందసహస్వత్వంరాజ
సుక్షుత్రియేషు హేహిరణ్యత్వత్సంస్పృష్టాబ్యహేమామాత్ దేవానా మే
హంప్రియస్సాస్యమిత్యథా॥౮ ॥ యాతిరశ్చీ సం రాధసీనామసాచ భూ
మిరిత్యేకమధ్యమస్థా సావాగిత్యస్యై హే సంరాధనియాత్వంతిరశ్చీతిర్య
గ్భూతానిపద్యసేశేషే అహంసర్వస్యభూతస్యవిధరణీవిధారయిత్రీతన
యాబుధ్యేతిధూమిపక్షేవాక్పక్షేశువిధరణంహేమామవిఘ్నకారిణమహం
నివారయిత్రీత్యనయాబుధ్యాతేసామప్రవేశాయ యాత్వం ద్వారజేనైతి
ర్యగ్భూతానైషజ్జితి తాంత్యాస్తుతస్యధారయాసంరాధసీమహంయజే॥
౫॥ఉత్తరాస్పష్టే॥ ప్రసాధన్యసినైవ నసంరాధసీప్రకషేణసాధయతి
దేవతాంతరంవా ॥ ౭ ॥ సంమాజంచ ఆద్యపాదస్యవతుథాపాదేన
సంస్పృజామిత్యనేనసంబంధః - సమ్రాజంచవిరాజంచ మాసంస్పృజామ
సి ఏకస్త్రిచ్చమువచనం - సంస్పృజామసి కేనయామమగ్యహే అభిశ్రీః
అభిముఖాశ్రీః చకారోవక్ష్యమాణోపేక్షయాయాచరాష్ట్రస్యయథా ల
క్షీస్తయా మాసంస్పృజామసి సమ్యగ్దీప్యమాన స్సమాత్ వివిధందీప్య
మానోవిరాట్॥౮॥ఏవము తతైర్యథాలింగ్గ సజశ్చిరస్యాంజన= య

శ్చత్రేభ్య ఉదితేషునక్షత్రేషు ప్రాచీనుదీచీంహ దిశముపనిష్కృత్య
త్రరేణాధాచేన దిశఉపస్థాయోత్తరేణ నక్షత్రాణిదండ్రమస మితి
రాతినాసంభాష్యయథాథాంకచ్ఛతి॥ (౪౦||౮॥)

హిమమశోభయభూయాగ్ం సంభగంకురు॥ యామాహరజ్జమదగ్ని
శ్చశ్రద్ధాయైకామాయావై॥ ఇమాంతామపినహ్యేహం భగేనసహవ
చసా॥౧౦॥ యదాంజనంతై క్షకుదం జాతగ్ంహిమవతఉపరి॥ తేనవా
మాంజెతేజసేవర్చసేబలాయచ॥౧౧॥ ఇతిద్వితీయప్రశ్నై, అష్టమఃఖండః.
మయిపర్వతపూరుషం మయిపర్వతవచా సంమయిపర్వతభేషజం మయిప
ర్వతాయుషం॥ యన్తేవర్చిపరాగతమాత్మానముపతివృతు॥ కృదంతత్సన

థాథాంకచ్ఛతి శుభికేశిరఇత్యాదిభిః॥ శుభికేశుభైవశుభికాహేశుభిక
సృక్మమశిర ఆరోహ మమముఖంశోభయతీభూత్వాఅదరాథాంపు
నరుచ్యతే- ముఖంహిమమశోభయ హిశబ్దఃపాదపూరణిభూయాగ్ం
సంభగం ససాభాగ్యంచకురు॥ యామాహరత్ ఆహృతవా-యాం
స్రజంజమదగ్నిరాహరత్కస్యైశ్రద్ధాయైదేవైకీదృవైకామాయా
వైకామయమానాయై ఇమామీదృశింతాం స్రజం అహమపినహ్యేశి
రసిబధ్నామి - భగేనవచసాచసహ॥౧౦॥ అంజనమంత్రః॥ యదాం
జనంబలాయచ॥ యదాంజనంత్రీకకున్నామపర్వతఃతత్రభవంత్రైకకు
దంయచ్చహిమవతఉపరిజాతంతేనాంజనేన హేఅక్షిణీవాంయువాంఅం
జే- కిమథాంతేజసేప్రకాశాథాంచవర్చసేదీప్త్యథాంచభగాయ సా
భాగ్యాథాం॥ ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే-వీకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యే-
ద్వితీయప్రశ్నై-అష్టమఃఖండః॥

మయిపర్వత పూరుషం = మయిపర్వతాయుషం ॥ ౪ ॥ మయి
పర్వతే యాదృశం పూరుషం పూరుషం పుంస్త్యం ధారణశక్తిః త
త్పర్వతపూరుషం మయి భవతు - యాదృశేవ పర్వతస్యవచాః దీ

అధైతదపరంత్వాష్టిమేవ తీర్థేన్నాత్వాత్వాష్టిగ్ సమిధమా దధాతి
యత్రాస్తాపచితింకుర్వంతితత్కూర్పశ్చపవిత్రతయథాచురస్తాదేనము
త్తరాభ్యాంయథాలింగం రాజాస్థపతిశ్చాపః పాద్యాగ్నితి ప్రాహూ

రాదదే దీర్ఘాయుత్వాయవదః సె||౫|| ప్రతిష్ఠేస్థోదేవతానాం మామా
సంతాప్తం||౬|| ప్రజాపతేశ్వరణమసిబ్రహ్మణశ్చదిర్విశ్వజనస్యభాయాసీస
ర్వతోమాపాహి|| ౭|| దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవేశ్వినోర్బాహుభ్యాం
పూజ్యోహస్తాభ్యా మాదదే ద్విషతోవధాయేంద్రస్య వజ్రోసివాత్రే

ప్రి శ్శక్లతాయచ్చ ప్రితేభేషజం యచ్చ పర్వతే ఆయుషం ప
ర్వతస్యాయుః - తత్సర్వంయిభవతు-అదర్భావేక్షణం|| యస్తేవర్చ
ఇతి|| యస్తేవదఃపరాగతుమత్రోసర్గతం ఆత్మనఃఆదిశతలస్థితం మా
ముపతిష్ఠతు ప్రాప్తోశు- ఇదంతద్వదఃః పునరాదదేదీర్ఘాయుత్వా
యవదఃసె|| ౫ || ఉపాసంతః|| ప్రతిష్ఠేస్థగ్ని- ప్రతిశబ్దఃప్రశబ్దా
థే- హేడిపాసశాయవాంప్రతిష్ఠేప్రస్థానసాధనేష్టః-దేవతానాంఆ
దిశబ్దోధ్యాహర్యః దేవతాదీనామపి కిముతాస్తాకం - మా మాసం
తాప్తం వ్రతోత్పాదనేనసంతాపమాకాషణం-కంటకాకరాదికృతో
వాసంతాపోమాధూదిత్యథః||౬|| ఛత్రధారణమంత్రః|| ప్రజాపతేః -
హేఛత్రత్వం ప్రజాపతేశ్వరణంగృహమసి బ్రహ్మణఃఛదిరసి-ఛదిః పట
లంఏవంనామప్రశస్తమిత్యర్థః-కింబహునా విశ్వజనస్యభాయాసీభాయా
కార్యసి ఏవంభూత స్త్వంసవతోమాపాహి||౭|| దండాదానమంత్రః||
దేవస్యత్వాసవితురితి|| దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవేశ్వజ్ఞాయాంసత్యాం
అశ్వినోర్బాహుభ్యాం తదధిష్ఠానాభ్యాంబాహుభ్యా మిత్యథః - ఏ
వంపూజ్యోహస్తాభ్యామితి మధ్యమసంధేరుపరిభాగోవిశ్వస్యబాహుఃఆ
భోభాగోహస్తః త్వనూదదే ద్విషతోవధాయ శ్వాదేర్నివారణా
య ఇంద్రస్యవజ్రోసి యథేంద్రస్యవజ్రః తథామమత్వసివాత్రేఘ్నః

త్తరంయజుజ్జపేచ్ఛేషంపురస్తాస్మిసీయమ న ఉత్తరయానమత్రయ
తేవధిమధ్వితిసగ్ంస్యజ్యకాగ్ంసేనవషీకయసాఽధాయ కూర్పాభ్యాం
పరిగృహ్యమధుపరగిఇతిప్రాహ శ్రివృత మేకేఘృతంచ పాజుమేక
ధానాస్సకూంశ్చీత్తరాభ్యామధీమంత్ర్యయజుర్భ్యామఽతచామతిపుర

యియజోమయగ్ంప్రియంవీర్యం ॥ ౧౩ ॥ ఆమాగన్యఃసావర్చసా స
గ్ంస్యజపయసాతేజసాచ । తంమాప్రియంప్రజానాం కుర్వధిపతిం
పశూనాం ॥ ౧౪ ॥ విరజోదోహూసివిరాజోదోహమశీయమమ ప
ద్యామవిరాజ ॥ ౧౫ ॥ సముద్రంవప్రహిణోమిస్వాంయోనిమపి గ

ప్రాహూస్త్యయాభీమంత్ర్య ॥ అపఃపాహ్యభజి ॥ అపఃపాహిపఃపాదావనై
జనీపాదావనైజన్యయాభీపాదావనశ్చేతేతాఃఆభోమేద్విషంతంనాశ
యంతు అస్మిన్కుతే అహంబ్రహ్మ వర్చసీ అసాంధూయానం ॥ సూ॥ ౧౬ ॥
గంపాదంపూర్వం = భిమ్మశేన్తయిమహాఇతి-మయిమహః పూజాయ
శఃకీర్తిఃఇంద్రియంచక్షురాచవీర్యంరేతంధవత్పితృశేషః- బ్రాహ్మణేనపా
దైస్సృష్టే ఏతేపామపగతశంకయాప్రాధ్యతేహేఅభ్యూదక త్వం
మామాగమా-ఆగమఃఆగచ్ఛవాఆగశ్యచయశసావర్చసాచ మాంసం
స్యజ - పయసాఽశీరేణతేజసాచ - కించ-తైస్సంస్యప్తంతంమాం ప్ర
జానాంప్రియంకుతు పశూనాంచ గవాదీనామధిపతిం- కురు॥సూ॥అం
జలావేకదేశఆనీయమానఉత్తరంయజుజ్జపేత్ = విరాజఇతి॥ విరాజః
అన్నంనైవిరాట్విరాజోదోహఃతన్యస్వందోహూసిదోహఃరక్షణంత
శ్చత్వత్పరిగ్రహతేవిరాజోదోహమశీయ ప్రాప్నోయాం పదంస్థానం త
త్రభవఃపద్యః మమ యః పద్యఃమత్థానాపన్నఃపుత్రఃతస్మైవిరాజదీప్య
స్వ తమప్యేషంవిధంకురు ॥ సూ॥శేషంపురస్తా = యతే - సముద్రంవ
ఇతి- సముద్రంవోయుష్మాక్ అపస్యముద్రంప్రహిణోమియూనింస్వాం
యోనిం సముద్రమపి గచ్ఛతసర్వాసామపాః సముద్రోయోనిః అహ

స్తాదుపరిష్టాచోత్తరయాత్రిప్రాశ్యానుకంప్యాయప్రయచ్ఛేత్ప్రతిగృ
హ్యైవరాజాస్థపతిర్వాపురోహితాయగౌరితిగాంప్రాహూత్తరయా
భిమంత్రతస్యైవపాగ్ శ్రవయత్వోపస్తీవాభిఘాతీతాం మధ్యమే
నాంతమేనవాపలాశపజేనోత్తరయాజుహోతియద్యత్సృజేదుపా

చ్ఛత్రాచ్చిద్రఃప్రజయాభూయాసంమాపరాసేచి మత్పయః || ౧౭ ||
ఇతిద్వితీయప్రశ్నై నవమఃఖండః ||

త్రయ్యైవిద్యామైయశోసియశసోయశోసి బ్రహ్మణోదీప్తి
రసి | తంమాప్రియంప్రజానాంకుర్వధిపతిః సూనాం || ౧ || ఆమా
గన్నిత్యేషా || ౨ || అమృతోపస్తరణమస్యమృతాపిధానమసి || ౩ || ౪ || యన్మ
ధునోమధవ్యంపరమమన్నద్గంపీర్యం | తేనాహంమధునోమధక్యేనపర
మపియుష్మత్స్వకాదాత్ ప్రజయాఅచ్చిద్రః నిరంతరోభూయాసంప్ర
జామేమావిచ్ఛేదీమాచమత్ మత్తఃపరాసేచిపయఃపునస్తదుపయోగ్యం
యథానభవతితథాసేకంపరాసేకం || ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే- ఏకాగ్ని
కాండమంత్రభాష్యే- ద్వితీయప్రశ్నై నవమఃఖండః

సూ|| దదిమధ్యతిసగ్ంసృజ్యకాగ్ంసేనవరీషీయ=రాధ్యామధ్యమం
త్ర్యైత్రయ్యైవిద్యాయాఇతి-త్రయ్యైవేదాస్త్రయ్యైవిద్యాతస్యైవప్రత్యభే
చతుర్థే-తస్యాయశోసిగోమధుపకా హేవేదాధ్యాయఇతికించయ
శసోపియశోసిప్రశంసాపరమేతత్ యథాఅభరణస్యాభరణమితి బ్రహ్మ
ణోవేదస్యదీప్తిరసి తంమాప్రియమిత్యాదిగతం || ౧ || ఆమాగన్నిత్యేషా
చ || ౨ || సూ|| యజుభ్యామపఆచామతిపురస్తాదుపరిష్టాచృఅమృతోప
స్తరణమసీతి - అమృతోపస్తరణమసి అమృతస్య అమృత సదృశస్యత్వ
ముపస్తరణమసి - యథాఅవదానావా ముపస్తరణం ఉపరిష్టాదప
ఆచామతి అమృతాపిధానమసి అమృతస్యత్వం అపిధానమసి || ౪ ||
సూ || ఉత్తరయాత్రిప్రాశ్యానుకంప్యాయప్రయచ్ఛేత్ యన్మధునఇతి ||

గంశూ త్రరాంజపిత్యముత్సృజతేత్యుచై రన్తంప్రోక్త ముపాగ్ం
శూ త్రరై రభిమంత్య్రింకల్పయతే త్యుచై రాచార్యా యత్విశే
శ్వశురాయ రాజ్ఞ ఇతి పరి సంవత్సరా దుపతిష్ఠచ్ఛ్యవితతాకర్యగ్ం

~~~~~  
మేతాన్నా ద్యేనవీర్యేణపరమోన్నాదోమధవ్యోసాని || ౫ || గౌరస్యప
హతపాప్తాపపాప్తానంజహీమమచామవ్యచ||౬||అగ్నిఃప్రాశ్నాతుప్ర
థమస్సహివేదయథాహవిః । అనప్తమస్తాకంకృణ్వన్నాప్తాణోబ్రాహ్మ
ణేభ్యః||౭|| యజ్ఞోవధేతాంయజ్ఞస్యవృద్ధిమనువృద్ధాపచితరస్యపచితిం

~~~~~  
యన్తధునః మధునిభవంమధవ్యంయథా గవాంగోపతిః వసూనాంవసు
తిరిత్యర్థః- తంపరమార్థతోనాతిరిచ్యతే అథచోభయంప్రయుజ్యేతే-త
థేహంపి మధునో మధవ్యమిత్యర్థఃస్తు మధవ్యమిత్యేతావానేవ-కింపు
నస్తత్పరమమన్నాద్యం ఇదంహిపరమమన్నాదనం యన్తధునఃప్రాశనం
వీర్యం వీర్యకరం- ఏవంధూతం=మధవ్యం యన్తధునోమధవ్యేనపరమే
తాన్నాద్యేనవీర్యేణ పూర్వానుసారేణయోజ్యం-అహమపిపరమోన్నా
దోమధవ్యశ్చాసానిధూయాసంమధుపకాహేహామధవ్యః ||సూ||ప్రతి
గృహ్యైవరాజాస్థ=ప్రాహూ త్రరయాభిమంత్య్రి-గౌరసీతి - హేగౌః
త్వంఅపహతపాప్తాసితతశ్చపాప్తానమపజహీకస్యమమచఅమవ్యదా
తుః||సూ||తస్యైవపాగ్శ్ర=పణేనో త్రరయాబుహేతి - అగ్నిరితి-
అగ్నిః అయమగ్నిఃప్రథమఃప్రాశ్నాతుసహివేద యథాహవిః సమీచీన
మసమీచీనంవాసవప్రాశ్నాత్ అనప్తమస్తాకం కృణ్వన్నాగ్నితా అ
స్తాకమవిశేషయితైవప్రాశ్నాతుకీదృశోగ్నిః బ్రాహ్మణేభ్యోపిబ్రాహ్మ
ణః - అతిశయేనబ్రాహ్మణిత్యర్థః-అథవాబ్రాహ్మణేభ్యఇతి వత్స్యధే
చతుర్థేబ్రాహ్మణానామస్తాకమనప్తం కుర్వక్స్వయంచ బ్రాహ్మణఇతి||
సూ|| యద్యుత్సృజేదుపాగ్ం=త్యుచైర్యజ్ఞఇతి - యజ్ఞఃఅయంమను
ష్యోయజ్ఞోమత్పూజాలక్షణోవధేతాంఉత్సగపక్షేకల్ప్యంమూఢూత్

సకృత్ప్రవక్తేచిత్రాయ ॥ ఖండః ॥ ౯ ॥ సీమంతోన్నయనప్రథమే
గర్భేచతుర్థే మాసి బ్రాహ్మణాన్యోజయత్వాః పోవాచయత్వాగ్నే
రుపసమాధానాద్యాజ్యభాగాంతేనాన్వః ధ్యాయా ముత్తరా అహుతీ

మాకువపచితోహంమనుష్యేషుభూయాసః ॥ ౧౦ ॥ గౌర్ధేనుభవ్యా
మాతా రుద్రాణాం దుహితౌవసూనాగ్ స్వసాదిత్యానా మమృతస్య

తస్యయజ్ఞస్యవృద్ధిం అనువృద్ధేఃపశ్చాత్ హేగౌః త్వమపివర్ధస్వఅప
చితరసితత్సంధనత్వాత్ మాంచాపచితింకురు కోర్ధః అహంత్యామత్సృ
జన్ననుష్యేషుఅపచితోభూయాసం - గౌర్ధేనుభవ్యాధేనుభవ్యాధే
నుభవవివృతిఉత్సర్గపక్షే స్తుత్యర్థమిదం ఉత్సృష్టాహియాధేనుభవ
వివృతితత్సృమహాఫలా - అలంభేతు - కుడికాత్మప్తిః కించమాతారు
దాద్రాణాంఇయంరుద్రాదీనాంజేవానాం మాత్రాదిస్థానీయా సర్వేషాం
యజ్ఞభాగిత్యాత్తస్యచాజ్యాదిగవ్యసార్థత్యాదమృతస్యప్రాప్తిహేతో
ర్యజ్ఞస్యనాభిప్రధానావయవఃఅజ్యాదిద్వారేణ॥౧౧॥ఏషవావయజ్ఞోయ
దాజ్యమితిశ్రుతేః - ఏవంనామప్రశంసోయంతతత్ప్రవణవోచం-నుః షీ
పాధేక్షిప్రం ప్రకషేణచబ్రవీమి- చికితుషే తద్జ్ఞానెజానతేజనా
యకింబ్రవీషి మా గాం-అనాగాంఅనాగసంఇమాంగాం అదితిమఖండి
తాంనూవధిష్ఠ ఏషాకామముదకంపిబతు - తృణానిచాత్తు-ఓముత్సృజ
త-ఉత్సృజతేతిప్రసిద్ధిఃఓమిత్యనుజ్ఞావచనంసరైవ్రనుజ్ఞాతామత్సృజత
సిద్ధేన్నేహాతమిత్యాహ - ఘాతంసిద్ధమిత్యర్థః॥సూ॥ అన్నంప్రోక్ష
ముపాగ్-సూ త్తరైరభిమంత్య - చిత్రాయ॥ఘాతమిత్యాదిభిః॥ సావి
రాట్ విరాట్పృష్ఠస్త్రిలింగత్వాత్ సెత్యుక్తంతదన్నంవిరాట్ వివిధం
రాజతఇతికృత్వాతన్నాత్మాయ షీణంమాఘాత్తస్యతే ద్వితీయాథేవ
ప్తి తత్ త్యాఅశీయ అశ్మీయాం తత్త్వంమమహ్యంఉజాకంబలంధాఃధే
హి- ఓమిత్యనుజ్ఞాయాం కల్పయత-ఉపనయతహేపరిచారకా॥సూ॥సీ

ర్హ్య త్యా జయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతంకృత్వా- పరేణాగ్నిం
 ప్రాచీ ముపవేక్ష్య త్రేత్యాశలల్యా త్రిభి ర్దర్శపుంజీతై శ్వలాబగ్లశ్శేనే
 ~~~~~  
 నాభిః | ప్రణవోచంచీకితుషే జనాయమా గామనా గామదితింవధిష్ఠ||౯|| పి
 బతూదకంతుతాన్యత్తు||౧౦|| ఓముత్సృజత||౧౧|| ఘాతం||౧౨|| సావిరా
 త్ || ౧౩ || తన్నాత్మాయితస్య తేశీయితన్త ఊజంధా||౧౪|| ఓంకల్ప
 యత||౧౫|| ఇతి ద్వితీయప్రశ్నైనవమః ఖండః.

ధాతాదదాతునోరయిమితివతసోయస్తాహృదాకీరిణేతి చత

దుంతోన్నయనంప్రథమేగభేచతుధే=పరిషేచనాంతంకృత్వా- ధా
 తాదదాత్విత్వాదిభిః - ధాతాదదాతుజగతఈశానః పతిశ్చ పాంయ
 తాసధాతా నోస్తభ్యం రయింధనందదాతు దదన్చసఃనః అస్తా న్ను
 ణే=సకామన వావనత్ వనషణసంభతౌ పంచమాలకారః యథాన్య
 తాగ్రామః పూర్వతే- తథా సఃసంభజేత||౧|| ధాతాసఏవధాతాప్ర
 జాయాః ఉత రాయః ధనస్య అపిఈశేఈష్టే ధాతైవ ఇదంవిశ్వం భు
 వనంజజానంతభా=వితణ్యథో=జనిః - జనయామాస- ధాతైవచయ
 జమానాయచపుత్రందాతా తృన్నంతమేతత్ తస్మై వీవంభూతాయ
 ధాతైఃపుతవతేఃపుతయక్తంహవ్యంవిధేమ-విదధతిరన్యత్ర పరిచారణక
 ర్తా-ఇహతుదానైద్రష్టవ్యః-దద్యాం విభక్తివ్యశ్యయోహ ఘృతవతాహ
 వ్యేనతంపరిచరామితి ఉశబ్దోనథకః|| ౨|| ధాతాసఏవధాతానోర
 యిందదాతు - కీదృశీంప్రాచీంప్రాకాల్-భవాంక్రమాగతాం యాదృ
 శీపూర్వేషాంతాదృశీమిత్యథేః జీవాతుంజీవనాయ పర్యాప్తాం అక్షి
 తాంక్షయిరహితాం వయంతస్య జేవస్యధాతుస్సమితిశోభనాంవతిం
 భక్తైష్వమగ్రహాత్తి కాంబుద్ధిం ధీమహిధ్యాయామః - సస్యరాధసః స
 త్యధనస్య||౩|| ధాతాసఏవధాతాదాతుషే చాశ్రుదానై- చరుభ్రూ
 డాశాదీనాం చాత్రైమహ్యంవసూనిధనానిదదాతు ప్రజారూప మత్రధ

త్యూర్ధ్వగ్ సంసీమంత మున్నయతి వ్యాకృతీభిరు త్తరాభ్యాంబ గాయత
మితి వీణా గాథినా సగ్ శాస్త్ర్య త్తరయోః పూర్వా స్థాల్వానాం బ్రా

సః॥౧॥౨॥౩॥౪॥౫॥౬॥౭॥౮॥ ధూర్ధవస్సువో రాకామహంయాస్తే రా

సంవివక్షితంప్రజాకామాయేతివచనాత్ ప్రజాకామాయ వీధుషే రేత

స్సేక్షేదురోజేదురోణమితి గృహనామభిహతునగృహంగృహమిత్యా
హురితిన్యాయేనభార్యాయామెవయోహంప్రజాకామోభూత్వా భా

ర్యాయాంరేతస్సించామితస్సైమహ్యం ప్రజాండ దాత్వితిసముదాయా
ర్థః-తస్తాఅపిదమహ్యందేవాఅపిఅమృతాః అమరణధర్తాః సంప్రయం

తాంవ్యయదిద్దానకమణిదదతు-దేవాఇతి వచనంకీతమయేష్యవిపర్యవ
స్యతితదథకామాహః విశ్వేదేవాసఇతి అపితిశ్చసజోషాః సమానాశ్రీ

తిః॥ ౪ ॥ యస్తావృహదా-హేలగ్నేజాతవేదఃయోహంమత్యఃత్వా

త్వామమత్యఃమన్యమానః అమరణధర్మాణాంమాం అమరణధర్మా
రక్షితుంసమర్థఇతిమన్యమానఃకీరిణాహృదాకీరితిస్తోత్రనామ స్తుతిపరే

ణమనసాజోహవీమిఅహ్వయామి-యచ్ఛబ్దశ్చుతే స్తచ్ఛబ్దోధ్యాహార్యః
తస్మిన్నస్తాసువచనవ్యత్యయః - తస్మిన్మయియశోన్నంకీతింవాధేహీ

స్థాపయ - కించ- ప్రజాభిరమృతత్వంప్రాప్నుయాంఃప్రజామను ప్రజా
యసె-తదుతేమత్యామృతమితిశ్రుతేః॥౫ ॥ యస్సైత్వం-హే అగ్నే

జాతవేదఃత్వంయస్సైసుకృతేపురుషాయస్యోనంసుఖాశ్శకంలోకం కృ
ణవః కుర్యాః ఉశబ్దోనథకః సః అశ్వినం అశ్వయుక్తంపుత్రిణంపు

త్రైశ్చయ్య క్తంవీరవంతంశూరైఃపరిచారకపురుషైః వీరశబ్దఃపాత్రి వచ
నంపుత్రిణమిత్యుక్తత్వాత్ పౌత్రైర్వాయుక్తం గోమంతంబ రయింధ

నంబ నశతేప్రాప్నోతి స్వస్తియథాతథా॥ ౬ ॥ త్వేసుపుత్రహేళవ
సః పుత్రశవసఇతిబలనామతస్యపుత్రబలాశిశయ ప్రతిపాదన పరంచై

తత్ బలవతోఽతావత్పుత్రో బలవాన్భవతి కింపునబలస్యైవ పుత్రఇతి
దృశ్యతే ఇత్యన్యత్రాపీదృశమింద్రస్యాభి ధానమే తత్ తవ్యథా - ౬

ప్రకృతానామితరానదీనిదేశశ్చ యస్యాంవసంతియవాన్విరూఢానా బ
ధ్యవాచంయథతతనకత్రేభ్యుడితేషునకత్రేషుప్రాచీమదీచీంవాదిశము
~~~~~  
కౌ॥౧౦॥౧౧॥ యాగంధరి రేవనో రాశేతిసాశ్వీరవాదిభుః । వివృత

జసోజాతముతమస్యవీనమితి త్వే త్వయి- అవృత్ర - పృత్యైజివ్య
దాదిత్వాః బహుళంఘంసీతిత్ క రూపంసప్త వతకంతే కామకా
తయః కామ్యంతభితి కామాఃతేషాంకాతయః ప్రకామానాంసర్వేషా
మేవ కామనాస్త్యయి వతకంతే తత్త్వమేవతేషాందాతేత్యథః॥అ
తిశ్చ - సత్త్వామిందాతిరివ్యలెత్వతోధికఃకల్పిడపినాస్తీత్యథః॥౧౨॥ఉ
క్థఉక్థఉక్థ-ఉక్థమితశస్త్రరామశస్త్రే శస్త్రేప్రతీతశస్త్రంసోమః ఇంద్రంమ
మాదబాధౌఉక్థలిట్ అంతభావితజ్యథశ్చమదిః మాదయతు సిధేనీ
ధేనీతేనీతేసమాప్తేసమాప్తే కీదృశమింద్రంమఘవానం మఘమితధననా
మధనవంతంసుతానః ఏన్ద్రిక బహువచనంసుతః అస్తాభిరభిమతః సో
మఃకింకారణమింద్రమేవమాదయతు యతేయస్తాతేతం ఏన మిత్యస్య
థేఘంధస్యయంశబ్ధః ప్రయజ్యతేవీనమింద్రం సదాఘంసమానబాధాః
సమానదత్తాః సమానబలాశ్చఅవసేఅత్తనోరక్షణాయహవంతేఆహ్వ
యంఽపిపితరన్నపితరమివ పుత్రాః యస్తాశ్వరస్పరంబాధమానాకివీనమే
వహవంతేతస్తాశ్వర్వేషాంపితరమింద్రమేవమాదయత్వితి॥ ౧౩॥సూ॥అప
రేణాగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్యత్రేణ్యావ్యాహృతీభిః ॥ వ్యాహృతయోగ
తాః॥ ౧౪ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ సూ ॥ ఉత్తరాభ్యాం చ-రాకామహ
మితి-రాకామహం-పూర్ణచంద్రా పూర్ణమాసీరాకాతామహం సు
హవాంస్వాంహ్వానాం సుప్తతీ-తృతీయైకవచనస్య పూర్వసవణఃశోభ
నయాస్తుత్యాహుచే ఆహ్వయామి - సాచశ్యశోతునఃఅస్తాకమితపక్షీ
నిదేశాదాహ్వనమితిశేషః- సుభగాసౌభాగ్యయక్తా శుక్రత్వాచబోధ
తుత్తనా అత్తనాబుధ్యతాం హృదయైకరోత్విత్యథః తదనంతరం

చనిహృద్యవత్స మన్వారభ్యవ్యాహృతిశ్చజపిత్యావాదంవిస్మయేత్ || ౧౦ ||
 ౧౦ || పుగంసువనం వ్యక్తేగభేతిష్యేణస్యగ్రోథస్యయాప్రాచ్యుదీచీవా
 శాఖాతతస్సచృషణాగంశుం గామాహృత్యసీమంతవదగ్నరుపసమాధా

చక్రాఅసీనాస్తీరేణయమునేతవ || ౧౧ || సోమఏవనోరాజేత్యాహు
 బ్రాహ్మణీప్రజాః | వివృత్తచక్రాఅసీనాస్తీరేణాసౌతవ || ౧౨ || పుగం
 సువనమసి | ౧౩ || అభిష్టాహం దశభిరభిమృశామిదశమాస్యాయసూ
 తవే | యథైవసోమఃపవతే యథాసముద్ర ఏజతి || ౧౪ || ఏవంతెగర్భ

చ సీవ్యశ్వపః అపథతి కమణామ - ఎతస్మిమంతోన్నయనలక్ష
 ణంకమణ-సీవ్యతు - ఛిద్రాపిధానేనసుష్టుకరోతు- సూచ్యాసూచీస్థానీ
 యయా స్వయాబుధ్యా అచ్ఛిద్యమానయా క్వచిదప్యప్రతిహన్యమా
 నయా దదాతు వీరం పుత్రనామైతత్ పుత్రశతదాయంబహూనాందా
 తారంఉక్త్యంప్రశంససీయం || ౧౫ || యాస్తే-హేరాకెసుపేశసంసురూ
 పాః తెయాస్సుమతయః | సుగృహీతాత్తికాబుద్ధయః - యాభిదాశు
 మే యజమానాయ వసూనిదదాసి తాభిస్సుమతిభిర్నామస్తాసుమనా
 ధూత్వా ఉపాగహి అద్యైవోపాగచ్ఛ హేసుభగెనసాస్రపోషంబ
 హువిధపోషంరరాణాదదతి || ౧౬ || సూ || గాయత్రమితివిదాగాధినా

సగంశాస్తీ = వసంతి యాగంధరిత్యాది-యాగంధరిః సాలోవనామ
 జనపదః తద్విషయవాసిన్యః ప్రజాస్సావీర్వస్సాల్వ్యః యాగంధరియు
 గంధరస్యాపత్యం యాగంధరిః ఏవఏవనోరాజేత్యవాదిషుః పదంతి వి
 వృత్తచక్రాః వివిధవృత్తంచక్రంరాష్ట్రీయాసాంతావీవంధూతాధూ
 త్యా అసీనాః హేయమునేతవతీరేణతీరే అసీనాఇతిసర్వాసాంబ్రా
 హ్మణీనాంప్రజానాం || ౧౭ || సోమఏవ-బ్రాహ్మణజాతీయాః ప్రజాః-
 సోమఏవనోరాజేత్యాహుః - వివృత్తచక్రాఇత్యాదిగతం || అసావిత్య
 త్ర నద్యావామనిదేశస్సంబుధ్యా-యాంఉపసేవంతీరేణకాచేతవ ||

నాద్యనవస్నాతయా కుమార్యా దృవతుతేదృవతుతేణశేషయిత్వా
పరిష్టావ్యాపరేణాగ్నింప్రాచీ ముత్తానాం నిపాత్యోత్తరేణయజమాం
గుప్తేనదక్షిణేనాసికాచ్చిద్రేపియతిపుమాగ్ం సంజనయతిక్షిద్రగ్ంసు

ఏజతుసహజరాయణానివర్త్య | ప్రతితిష్ఠత్వాయుషి బ్రహ్మవచాని
యశసివీగ్యేన్నాద్యే || ౧౬ || దశమాసాంశశయానాధాత్రాహితథా
కృతం || బతుగర్భాత్తతోజీవోజీవంత్యాః || ౧౭ || ఆయుషస్యమయతగర్భ

ఇతి || ౧౫ || సూ|| యవాస్విరూధానాబధ్యవాచంయచ్ఛత=నాసికాచ్చి
ద్రేపియతి - పుమాగ్ంసంజనయతీతిపుగ్ం సువనమసీతి || ౧౬ ||

పుగ్ంసువనమసి పుమాగ్ంసూయతే యేన తత్పుగ్ం సువనంతత్త్వ
మసి - హారస-క్షిప్రంసువనేభిమశాన || సూ|| క్షిప్రగ్ంసువనమనా

ప్రీతేన- ఉత్తరాధ్యామవోదేత్ || అభిష్టాహమితి - అభిరితి- స్త్రీలిం
గనిదేశాద్దశభిరితిలింగాచ్చఅంగుళీభిరితిగమ్యతే - అభిదేశభి రంగుళీ

భిః త్వమహమభిమృశామి దశమాస్యాయ ద్వితీయాథే చతుర్థి=దశ
మాసాగ్భృతంగభాంసూతవే - క్షిప్రంసోతుం- || ౧౭ || యథైవ

యేనప్రకారేణ సోమోభిషతఃపవతేదశాపవిత్రేణస్రవతి - యథాస
మద్రః వాయువశాదేజతికంపతేచలతి ఏవంతేగభాఏజతు - స్వస్థా

నాచ్చలతుచలిత్వాచసహజరాయణాగర్భావేష్టనేన బహిష్కివర్త్య
ఆయురాదిషుప్రతితిష్ఠతు-దశమాసాగ్శశయానఃఅయంతేగర్భఃఅతుతో

భూత్వాజీవన్నేవజీవంత్యాస్త్యత్తఃపతుఅగచ్ఛతు-ధాత్రాహితథాకృ
తం - దశమాసశయనంహింధాత్రాకృతం దైవేనసమితం-ఆతోదశ

మాసాంచశయానఇతి-ఆయుషసిః-అజ్ఞూర్వ్యయమిరాకషణాథే
వతతే-ఆయుస్త పాదమితియదాయమసిః ఆయుషన్యఃగభాస్యాక

క్షిణోగ్ం యూయం యమయతఅత్రాప్యాజ్లోవోద్రష్టవ్యః ఆయుష

వనమనాప్రీతేన శ రావేనానుసోతస ముదక మాహృత్యప త్తసూర్యం
తీసిధాయ మూఢంఞ్చోవ్యంతీ ము త్తరేణయజుషా భిమృశ్యైతాభి
~~~~~
మాపో దేవీస్సరస్వతీః॥ఐతుగర్భో అతుతో జీవో జీవంత్యాః॥ ౧౮॥ తీల దేవ
పద్యస్వనమాగ్ం సమసి నోదళం॥ స్థవిత్యక్తపద్యస్వనమాగ్ం సేషున స్నా
వసు॥ ౧౯ ॥ నబద్ధమసి వజ్రసు॥ నిరైతు పృష్ఠి శేవలగ్ం శు నెజరాయ్వాత్తః॥
౨౦॥ దివస్పరి త్యేయోనువాకః ॥ దివస్పరి ప్రళయంజజ్ఞై అగ్నిరస్తద్ద్వివీ
యంపరిజాత వేదాః । తృతీయ వపుశ్చమణా అజస్రమింధాన ఏసం

యత ఆకవయతగర్భం - మౌలపోదేవీః దేవ్యః సరస్వతీః సరిస్వత్యా
దిషునదీషు భవాయూయంఐతుగర్భః సహజరాయణాపతనే - ఋ
గ్భ్యమవోక్షణైఐతుగర్భః గతం. తీలదే జరాయునామైతత్ హేతి
లదేఅవపద్యస్వఅవాక్వత - నహిత్యంమాంసమసి నోదళం నావ్యుదరం
రలయోరవిశేషః - స్థవిస్థూలభూతాలవికలైవావపద్యస్వనమాంసే
షునస్నావసు నాపిసిరాసుబద్ధమసిబద్ధానిసక్తాసి నాపిమజ్జసు అస్థిగత
స్సారోమజ్జా మాంసాదిప్లేకదేశేనాపిలగ్నామాధూదిత్యర్థః. నిరైతు
నిగఁచ్చతు పృష్ఠిస్పల్వరూపం శేవలం శేవలమితిసుఖనామమత్సర్థః
సుఖీవద్యథాతథానిగఁచ్చతుజరాయుః కిమథంశు నెఅస్తవేశునోభక్ష
ణాయ- అథజాతకమా ॥సూ॥ జాతంవాత్సప్రేతాభిమృశ్య దివస్పరి
త్యాభిః- దివస్పరి- పరిశబ్దః పంచమ్యథానువాదీ అయంజాతవేదాః
అగ్నిఃప్రథమందివోజజ్ఞై ఆదిత్యాత్తనాల్లై ద్యుతాత్తనావా అస్తత్పరి
యజమానాత్ అస్తత్తః ద్వివీయంజజ్ఞై యజమానా దగ్నికాయలై
హి॥ ౨౧॥ తేమత్పాగ్రితః ప్రజనిష్యేతేతేమాప్రజాతేప్రజనయిష్యధః॥ ఇతి
దశనాల్-అపుతృతీయంజజ్ఞైబడబారూపేణ కిద్యశఃసృమణాఃసృమ
నోయస్య అనుగ్రాహకత్వేనసస్మమణాః తమగ్నింస్పాదీః స్వాధ్యాసః

లేవాద్విరుత్తరాభిరవాక్షేత్ ॥ ౧౦ ॥ జాతం వాత్సప్రేణా భిమ్యో

జరతేస్వాధీః ॥ ౧ ॥ విద్వాతే అగ్నే తే ధాత్రయాణి విద్వాతే సద్విభృ
తం ప్రయత్రా । విద్వాతే రామపరమం గుహాయద్విద్వాతమాత్మయత ఆజ
గంథం ॥ ౨ ॥ సముద్రే త్యాసృమణాః ఘ్నం తర్జ్వంతౌః ఈథ దివో అ
గ్నేః ఊర్ధ్వః । తృణీయే త్యావజసితస్థివాగ్ం సమృతస్య యోనౌ మహి
షా అహిన్వత్ ॥ ౩ ॥ అక్రందదగ్ని సనయాన్వివద్యోఽతా మాదో హద్వి

పురుషః అజసమింధానః భూత్వా జరతే స్తాతి దిర్భుజ్జన్తనతథా - వి
ద్వాతే అగ్నే తే తవస్వభూతాని తే ధాత్రయస్థానే మపుథిన్యం తే
దివిదస్థితాని త్రయాణి రూపాణి అగ్నివాయావత్ త్యాభ్యాని విద్వాతానిః
తథాతే సద్విభృతాని నానిః భృతాని పురత్రా బహుధాః హానివా
గాహాః పత్యాహావసీయాదీని తథా తేన పరమం ప్రకృష్టం గుహాగూఢ
మవిజ్ఞాతమవేదవిద్భిః - యదేవ భూతం తవ నామ - తదపి వయం విద్వాత
ధాయత స్త్వమాజగంధ-ఆగతవానసి తమత్యక్తం విద్వాతస్సోఽగ్రవణం
సచాచామత్ త్రిస్థానమితి - తేనోత్తత్రిస్థానమాశ్రయత్స తే-గముద్రే
త్వా-సముద్రే అఘ్నం నః బహుత్వా నాస్థితం త్యాత్వాం నృమణాః నృవృష
గ్రహత్తక లేవన ఆసక్తమనాః నృమణాః ఈథ ఇంధేదయత తథాదీప్తః ది
వః ద్యులోకస్య ఊర్ధ్వః ఊర్ధ్వస్థానీయే మే ఘే ఆదిత్యమండలే హ నృచతాః
నృణాం ద్రష్టాశీరి రాకృషిప్రత్యవేక్షణేనకః పునరిసామూర్ధ్వః సహిః కర్త
సాక్షీనదశ్వ మిందే- తథాత్పతీయేరబసిద్యులోకే కీచ శేముగస్య ఉ
దకస్య యోనౌ ఉత్తత్రిస్థానై తస్థివాంసంత్యాం మహిషాః మహంతః
అహిన్వత్-హిగతౌ గత్యథాః బుధ్యథాఃః బుధ్యంతే వతమానెల
క్షే- దావాగ్నిస్తూయతే అక్రందతే అక్రందతి అగ్నిరితి దావయాపో
గ్నిః సనయాన్వివదజాస్య ఇవ ద్యౌస్సప్తమ్యథేకాగ్రహమాదివ్యోమ్నితా
మతా మితి పృథివీనామ పదకాలేఖాం దసంహస్వత్వం- ద్వితీయాంశం

త్తరేణ యజుషోస్థ ఆధాయోత్తరాభ్యా మభిమంత్రణం మూర్ధన్య
 రుధస్వమంజక్ ॥ సద్యోజజ్ఞానోఽహీమద్ధో అభ్యుదాకోదసీ భానునా
 భాత్యంతః । ఉశిక్వావకోఅరితిస్సుమేధా మత్యేష్వగ్నిరిమృతోనిధా
 యి। ఇయతికథామమరుషం భరిభృదుచ్చక్రేణశోచిషాద్యామనతుత్ ।
 విశ్వస్య కేతుర్భువనస్యగభా ఆగోదసీఅపృణాజ్ఞాయమానః । వీడుం
 యోల్లుప్తివిభక్తికం యోమా రేరిహత్ ఆస్వాదయత్ అటవిస్థలందహన్తి
 త్యథాః వీడుభంగుల్లాక సమంజక్ సమ్యగ్గచ్ఛేభత్ ఉదార్థంభత్తియన్ని త్యే
 వాథాః కించ జజ్ఞానః జాతోయ మటవ్యాం సద్యః తదైవభద్రః దీప్తః
 వ్యఖ్యత్ వ్యత్యయేనాయం కమణిత్యక ప్రత్యయః-విఖ్యాయతేచిశే
 మేణదృశ్యతేదూరస్థై రపిహి-ఈమితిపాదపూరితే-తథా రోదసీఅంతః
 ద్యావాపృథివ్యోర్నద్యే భానునాస్వయాదీప్త్యాఅభాతిసమంతాదీస్యతే
 ఉశిక్ వశేరియజక్ ఉశిక్ కామయితాకామ్యోవాపావకఃశోధయితా
 అరితిః ఆగంతాసుమేధాఃసుప్రజ్ఞః మర్త్యేషుమనుష్యేషుమనుష్యలోకే
 జాలగ్నిరిమృతః అమరణభర్తా నిధాయినహితః గర్వాపత్యాదిరూపే
 ణసవఇయతిక - ఉచ్చబ్దో వక్తృమాణో పేత్యతే ఉదియతిఉద్గ
 మయతి ధూమమరుషం మహన్నామైతత్ మహంతం రోచనంవాభ
 రిభ్రీత్ విభ్రీత్ కింలోకం యోహ్యాయం ధూమముద్గమయతి సమే
 ఘాభూత్వా వక్షాతివషాయత్తావలోకస్సస్థితిః శుక్రేణదీప్తేనశోచి
 షాతేజసాద్యాం ఆకాశమనతుత్ దీపయతిలింగవ్యత్యయఃఇనతుత్ సత్తి
 ర్వాప్తిప్రీతమాణకారఉపసర్జనఃవ్యాప్తువక్ విశ్వస్యకేతుః సర్వస్వజ్ఞా
 తాభువనస్యఘాతజాతిస్యగచ్ఛఃప్రశ్వాన రత్తనా ఏవంధూతోగ్నికా
 యమానవీవ రోదసీ అపృణాత్ ఆపూరయతి స్వేనతేజసా కించపి
 దుంచిత వీడురితి దృఢనామ దృఢమప్యద్రుంపేషుం పవకతంవాఅభిన
 త్భినత్తిపరాయక్ పరాగచ్ఛే యత్ యదాగ్నిమేనంపంచజనాఃని

చిదద్రుమభినత్పరాయం జనా యదగ్ని మయజంతపంచ! శ్రీరామ
దానోధరుణోరయితాం మనీషాణాం ప్రాపణసోమగోపాః । వ
సోహ్నును స్సహసో అప్పురాజా విభాత్యగ్రఉపసామధానః । య
స్తే అగ్న్యై వచ్చద్ర శోశేపూపం దేవఘృతవంతమగ్నే । ప్రతన్నయ

మానమచమాశ్చత్వరో వరాణః అయజంతయజంతే - తదాహవి
ర్వహీన్యాః ॥ గచ్ఛక్ సర్వతాడికమపిభిత్వాగచ్ఛతీశ్వర్థః శ్రీరాంసంప
దానదారః ఉపయితాధాతాధరుణోరయితాం ధారయితాధనా
నామనీషాణాంబుద్ధీనాంసదర్థవిషయాణాం ప్రార్థిణిప్రాపయితా సో
మగోపాః సోమస్యగోపయితావసోః ప్రథమ - ర్థేషష్ఠీబహ్వృచానాంత
తదైవపాతః - వసుః ప్రశస్తః సూనుస్సహసః సహాభితిబలనామబలస్యపు
త్రః ప్రాణాద్ధిబలాన్తథ్యమానోధిజాయతభితి అప్పురాజా అలుక్సమాసః
దీప్యమానః వైద్యుతాత్మనాబడబాత్మనావావిభాతి-ఉపసామగ్రేభా
నః అగ్నిహోత్రిభిరిజ్యమానః యస్తే - హేదేవ అగ్నేభద్రశోచేత్యాణ
దీప్తేయోమనుష్యస్తే ఖభ్యం ఘృతవంతమపూపం పురోడాశం కృత్వాత్
కుగ్యాత్ దద్వాత్ - ఈద్యంతం దేవభక్తం వస్యః వసీయః శ్రేయః అచ్చత్రం
ప్రణయప్రకషేణనయ-శ్రేయః ప్రాపయేత్వర్థః - ద్యుమ్నంధనం యశో
వాతవృషభిప్రతరాంసయప్రకృష్టతాంసయ - హేయవిష్ఠయవతమత్రం
భజ హేలగ్నేతమపూపస్య దాతారంభజసాశ్రవసేమశ్రవణత్వన్న
నామ శోభనైశ్చ పురోడాశాదిభ్యుక్తేషు యాగేషు ఉక్తఉక్తేశస్తే
శస్తే శస్యమానే ప్రతిశస్త్ర మిత్యర్థః ఆభజ సదత్వత్ప్రసాదాత్ సూ
ర్యే సూర్యస్య ప్రియోభవాతిభవేత్ - ప్రియో అగ్నా అగ్నిశ్చ తస్య ప్రియోభ
వేత్ కించనః జాతేన జాతావేకవచనం జాతైః పుత్రైః ఉచ్ఛినత్ ఉచ్ఛిద్య
తాం ప్రకాశతాం ఉజ్జనైః వీచనిష్యమాజ్ఞేశ్వపుత్రైరుచ్ఛినత్ - త్వామ
గ్నే - హేలగ్నే త్వా మనుద్యుక్ అనుదినం యజమానాః పురుషాః వి

ప్రతరాంవసో అచ్ఛాభిద్యమ్నం దేవభక్తం యవిష్టం ఆతంభజసోత్ర
 వసేవ్యర్ష ఉక్తఉక్త అభజతస్యమానే। ప్రియ సుస్కేప్రియో అగ్ని
 భవాత్యజ్ఞా తేనభినదడుజ్జుత్వైః । త్వమగ్నేయజమానా అనుద్యు
 న్విశ్వావసూనిదధిరె వార్యాణి త్వయాసహద్రవిణమిచ్ఛమానా వ్రజం
 గోమంతముశిజోపవళుః। దృశానోరుక్త ఉర్వాస్య వ్యద్వ్యాద్దుమృషా
 మాయశ్శ్రియైరుదానః। అగ్నిరమృతో అభివద్వయోభిర్వదేనంద్యోరజన
 యత్సరేతాః॥ అస్మిన్నహగ్ంసహస్రంపుష్యాప్యేధమానాస్వేవశే। అం

శ్వా విశ్వాని వార్యాణి వారణీయాని స్పృహణీయాని వసూనిద
 ధిరె ధారిణ్యవృత్తైః పథాతేవతతమానే విభధారయంతి లభంతఇ
 త్యభకః త్వయాసహ అత్రేతిహస మాచక్షతే-పురాఅసురాదేవగవీర
 పహృత్య గిరిదుగ్ధ స్థాప యత్వా ద్వాపమపదధుః తద్జ్ఞాత్వా అ
 గ్నిముఖాచేవాః అంగిరో బృస్పతిరాచ సహగత్వాఽ సురాసపజిత్య
 గిరిం భిత్వాగాః ప్రత్యాజహురితి తదిదమత్రోచ్యతే - త్వయాస
 హ ద్రవిణం అనురై రపహృతం గోధన మిచ్ఛమానాః వ్రజం గో
 వ్యం గోమంతం గోభిర్నిబిడముశిజః మేధావినామైతత్ మేధావినోంగిరః
 ప్రభృతయః వివళుః వివృతవంతః వివృతద్వారం చక్రః కృతవంతః
 దృశానః దూరైః పైరపిద్యోమానః రుక్తః రోచమానస్వభావః ఉర్వాస్య
 మహత్వాదీప్త్యావ్యద్యోత్ విద్యోతతేదుమృషాదుఃభిభవంయథాత
 థావ్యద్యోత్ ఆయుః చక్షుధ్యాలుక్ ప్రాణినామాయుషే శ్రియైరు
 దానః దీప్యమానః వివంఘాతోగ్నిరమృతోభవత్ వయోభిర్వయోన్నం
 హవిరహిః క్షేరే నై ష్టియదేనమగ్నిమజనయద్వ్యో-వైద్యుతేరూపేణసురే
 తాః శోభనం వృష్టిలక్ష్మణం రేతోయస్యాస్సాద్యోః॥ సూ॥ ఉత్తరేణయజుషో
 పస్థఅధాయోత్తః కేకజాపః॥ అస్మిన్నహమిత్యాదిభిః అస్మిన్నహం-అ
 స్మిన్ కతుమారే అహంసహస్రంకామాన్సుష్యాయ పుష్పేయం పాశ్ర్మ

వఘ్నాగం దక్షిణే కణే జాపో నక్షత్రనామచ నిదిశతి తద్రహస్యం
భవతి మధుఘృతమితిన్గం సృజ్య తస్మిన్తథేణ హిరణ్యంనిష్ఠక్యకం బ
ధ్వావధాయో తరై మకంతై గ్రిమమారంప్రాశయిత్వా త్రరాభిః పం
చభి స్సాన్వపయిత్వాదధిఘృతమితిన్గం సృజ్యకాగ్ం సేవప్యషదాజ్యం

గాదంగాత్సంభవసి హృదయాదధిజాయసే|అత్తైవైపుత్రనామాసిసజీ
వశరదశ్యతమ్||ఇతిద్వితీయప్రశ్నై-ఏకాదశఃఖండః-అత్తాభవఃరశున్భవ
హిరణ్యమస్తృశంభవ|పశూనాంత్యాహింకారేణాభిజిఘ్రామ్యసా| మే
ధాంతేదేవస్సవితామేధాం దేవీసరస్వతీ|మేధాంతేఅశ్వినౌదేవా వాధ
త్తాంపుష్కరస్రజా|త్వయిమేధాంత్యయిప్రజాంత్యయ్యాన్వస్తేజోదధాతు
త్వయిమేధాం త్యయిప్రజాం త్వయాండ్ర ఇంద్రియందధాతు త్వయి

యాంవిధమానోవర్ధమానఃస్వేవశైవత్త్వ స్వతంత్రఇత్యర్థః-అంగాదం
గాత్ స్త్రీసంగబలవతాప్రయత్నేన సర్వాంగిణం రేతోనిషిచ్యతే అతఇ
దముచ్యతే అంగాదంగాత్సం భవసీతిహృదయంకామస్యాధిష్ఠానంతేన
తస్యపుష్కరచనం హృదయాదధిజాయసే అధిః పంచమ్యథాకాను వాదీ
ఏవంభూత స్త్వంపుత్రనామామమైవాత్తాసి సిద్ధాసత్వంశరదశ్యశం జీ
వ|| ఇత్యేకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే-ద్వితీయప్రశ్నై, ఏకాదశఃఖండః.

అత్తాభవః - అశ్వేవస్థిరోభవపరశుభశవపరశురివదురాసదోభవ
అస్తృతమనాచ్ఛాపితంమలేనహిరణ్యం భవశేద్రూపోభవగావో వత్స
బాయాద్యశేనహింకారేణాభిజిఘ్రితి తేనపశూనాంహింకారేణ త్వయ
భిజిఘ్రామిఅసానక్షత్రనామనిదేశఃసంబుధ్యాకాతికరౌహిత్యాది
దక్షిణే? కేణాహం|| సూ || నక్షత్రనామచనిదిశతి తద్రహస్యంభవ
తిమధుఘృతమితి=గోష్ఠీనిసయేదితి మేధాంత ఇత్యాదిభిః - మేధాం
తేదేవస్సవితాఆవధాతు తథాదేవీ సరస్వతీఅశ్వినౌదేవావాధత్తాం
పుష్కరస్రజౌపుష్కరమాలినౌ త్వయిమేధామిత్యాదయః ప్రాశనమం

వ్యాహుః తీర్థిరొకార చతుర్థాధిః కుసుమరం ప్రాశయిత్వాద్భిశ్చేవగం

మేధాంత్యమునదాంశ్వియిసుః ర్యోభాజోదధాతుః | షేత్రయైత్వా
ర్ముత్యైత్వాదుమేమంచామివరుణస్యపాశాత్ | అనాగసః స్త్రా
ణైత్వాకగోమిశితేద్యావాపుధిః ఉభేషమి | శంతైలగ్నిస్సహస్థిస్త
శంద్యావాపుధినిసహవాషధీః | శమంతరిక్షగం సహవాతేనతశంత
చతస్రఃప్రతిశోభవంతు | యదైవీశ్వతస్రః ప్రదిశోవాతపత్నీభిసూ
ర్యోవిచక్షే | తాసాం త్వా జరసలదధామి ప్రయత్నవీతుః ర్ముతీం
పరాచైః | అమోచియత్నైర్దురితాదవత్తైర్గద్రుహః పాశాన్నిర్ము
త్యైవోదమోచి | అహః అవతీ మవిదత్సోన మప్యభూద్భుక్తే సుప్త

తాగ్నిగదసిద్ధాః- భాజోదీప్తిః - షేత్రయైత్వా షేత్రయై సంవ్య
థేః చతుర్థః షేత్రయైచిత్వాస్యధిస్తవ్యః త్వాముంచామి- థాః ర్
ముత్యముంచామి- తుః పిశాచానామధిష్ఠాత్యుదేవతాః ర్ముతీః ద్రుహః
దోగ్ధశ్చపురుషాస్తుంచామి- తథావరుణస్యపాశాస్తుంచామి అనాగసం
అపాసంత్యాబ్రహ్మణేవేదాయకరోయి వేదయోగ్యంకరోమీశ్వరః ఇమే
ద్యావాపుధివ్యాతేతవశివః రోమి - అద్భిస్సహగ్నిస్తేజవమస్తుకలగో
తుటవధీభిస్సహద్యావాపుధివీశంస్తాం అంగరిక్షం చవాతేనశమస్తుచత
స్రశ్చప్రధానాదిశఃతే శంభవంతు- ఇంద్రదాదీనాం దేవానాం సంబంధినీః
దైవీయాశ్వతస్రఃప్రధానాదిశః వాతపత్నీః వాతః పతిః పాలయి తాయా
సాం సూర్యోభివిచక్షే అభివిపశ్యతి- తాసాందిశా మాజరిసః యావతో
జీర్ణంతితావతః కాలా త్వాఅదధామి యథాస్థాపయామి- ఏవంస్థాపి
తాత్వతః- యత్నైరోగః నిర్ముహంప్రేతుత్వామపప్రయాతు అపశ్చతు
పరాచైః పరాబ్జుభిః- అయంకుమారః యత్నైర్దురితాన్మోచి తథా
అవత్తైర్గతవర్త్యః పాపాత్ తథాద్రుహః పాశాచ్చనిర్ముత్యాడవమో
చి- అహః అహంసీత్ అవతీః వృత్యభావః అవతీః దారిద్ర్యం అవిదత్ లబ్ధ

సగంస్యజ్య గోపే నివయేదుత్తరయా మాతురుపస్థ ఆధాయోత్తర
యాదక్షిణ్య స్తనం ప్రతిధాప్యోత్తరాభ్యాంస్యథివీభి మృశ్యోత్తరేణ

తస్యలోకే సూర్యమృతతమసోగ్రాహ్య యద్దేవా అమంచన్న సృజ
స్వేదనసః । ఏవమహమిమం త్క్షేత్రయాజ్ఞామిశిగంసా ద్దుగ్ధహేముం
చామివరుణస్యపాశాత్ । ధూస్సాన్వహః ధూవస్సాన్వహః సువస్సాన్వ
హుగ్ సాన్వహః॥ ద్వితీయప్రశ్నై, ద్వోదశఃఖండః-

మాతే కుమారగ్ం రత్యోవధీ వ్తాధేను రత్యాసారిణీ ।
ప్రియాధనస్య ధూయా ఏధమానాస్వేగృహే । అయంకుమారో జ

వాక్ సోమంసుఖంఅపిచభద్రేసుకృతస్యచుజ్యస్యలోకేచాధూత్ ఏవంమ
యాసంప్రాప్తవపూణకలోః ఇతిధూతః ద్వేకః-సూర్యందేవం ఋతం
ప్రాప్తంక్షైవత్యమ-తైష్ఠమఅదిభిఃమసస్సకాశాద్ద్రాహ్యగ్రాహిఃగ్ర
హిణీరోగఃగ్రాహిర్జగ్రాహయదైత జేవమితిర్భూతతస్యాప్తదేవా
యత్ యథాఅమంచక ఏవసశ్యస్యసృజకతమేవసూర్య తథావబ్రాహ్మ
ణం-సువచ్ఛారుగాసురిస్సూన్యతమసావిర్భవస్సైదేవాప్రాయశ్చిత్తి
మైచ్చన్తితి-ఏవమహమిమం కుమారంక్షేత్రయాజ్ఞామిశిగంసాత్ ద్రుహే
వరుణస్యపాశాన్మంచామి-అసత్రిక్యా-క్షేత్రయఃఅభైవజ్యోరోగః-త
మోని గాహుఃసర్వత్రిముచిరంతర్చావితణ్ణంతః॥సూ॥ ఓంకారచతుర్థా
భిర్వాహృతీభిఃపుషదాజ్యప్రాశనం-గతాః॥ ఇతిశ్రీహరదత్తవిరచితే-
ఏకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యే ద్వితీయప్రశ్నై- ద్వోదశఃఖండః.

సూ॥ఉత్తరయామాతురుపస్థఆధాయోత్తరయాదక్షిణ్య స్తనం
ప్రతిధాప్యోత్తి॥మాతేకుమారమిత్యాదిభిః-మాతేకుమారిం-తేతవకుమా
రంరత్యోమావధీత్ రత్యోభిహింసామాభవత్ మాచధేనః కీదృశీ ఆ
త్యాసారిణీవత్సన్నేహేన అన్యాసతీన్యధావంతీధేను గ్రహణం తాదృ
శానామపలక్షణం రత్యోగ్రహణమపి-హేజాయెత్వంవప్రియాధనస్యచు

యజమా సంవిష్టము త్రైకయజమా శిరస్థ ఉదకుంభంధాయనవకపా
స్ఫులికరణమిత్రా నంజలితో త్రైకైస్త్రిత్రిః ప్రతిస్వాహాకాఽగ్గోమ

రాంధయతు దీఘమామయః | యస్మైత్వగ్ స్తనప్రప్యాయాయుర్వ
చోకాయశోబలమ్ | యద్భూమే హృదయం దివిచంద్రమసిశ్రితమ్ |
తదుర్విపశ్యం మాహంపౌత్ర మిభుగ్ం రుదమ్ | యత్రైసుసీమహృద
యంవేదాహం తత్ప్రజాపతౌ | వేదామతస్యతే వయంమాహంపౌ
త్రమభుగ్ంరుదమ్ || నామయతినరుదతి యత్రవయంవదామసియత్రాచా

త్రరూపస్యవ గాదేర్వాప్రియాకీదృశీభూత్వా భూయాః - ఏధమానా
స్వేహే మమస్వభూతే గృహేస్తనం పాయయతిఅయంకుమారః
జరాందీఘంచాయుస్తస్య వ్యాజేన ధయతుపిబతు-స్తస్యపిబత్ ఆజర
సంజీవత్విత్యర్థః - యస్మైత్వగ్ స్తనప్రప్యాయాయః హేస్తనత్వం
స్నేహేనప్రప్యాయప్రక్షరకింఆయుర్వర్చయశోబలంచ-క్షీరవ్యాజేనా
యురాది ప్రక్షరేత్యర్థః || సూ || ఉత్తరాభ్యాం పృథివీమధి వృ
శ్యోస్త = పుత్రస్యనామదధాతి - యద్భూమేః - తేతవ యత్స్వ
భూతంహృదయం దివిఆకాశే చంద్రమసిశ్రితం మిశ్రితం కళం కత్వే
న భూచ్ఛాయాచంద్రమసఃకళంకః - తదుర్విహేఉర్వితత్పశ్యం పశ్యే
యంమాచాహంపుత్రసిమి త్రమభలంవ్యసనముద్దిశ్యరుదం - తదభిమళక
నాచ్చతుష్టాః భూయాసం.పుత్రంచోద్దిశ్యమారుదమిత్యర్థః = హే
సుసీమ శోభనసీమ యత్రైహృదయం తదహం ప్రజాపతౌ ఓషధిజ
ననద్వారేణ ప్రజానాం పాలయితరిచంద్రమసి స్థితం వేద పునరపి
తవాభిమళకనాత్రైస్వభూతస్య తస్య ద్వితీయాథేఽష్టతవస్వభూ
తం తద్భదయం వయంవేదామ - అశ్చదోద్వయోశ్చేత్యే కస్త్రి
స్వహువచనమ్ - ప్రాథమేచలోట్ - చిరకాల మహంవేదాని-
మాహం పౌత్రమిత్యాదిగతం- సంవిష్టం కుమారమభిమృశతి - నా

త్వా నగ్ం శాస్త్రప్రపిష్టప్రవిష్ట ఏవ యాష్టి మగ్నా వావపతేజ్యైవ

భిమృశామసి । ఆపస్సుప్తేషు జాగ్రత రత్యైగ్ంసినిరితోమదధ్వం । అయం

కలింపతయంతగ్ శ్వానమివోద్వృద్ధం । అజాంవాశితామివ మరుతఃప

ర్యాద్ధగ్ స్వాపః॥ శండేరథశ్శండికేర ఉలూఖలః । చ్యవనోనశ్యతా

దితస్సాన్వహః॥ అయశ్శంఢోమర్కఉపవీర ఉలూఖలః । చ్యవనోనశ్య

మయతియత్ర ధూప్రదేశే వయం వదామసి మంత్రముచ్చారయామః

యత్రచాభిమృశామసి అభిమర్శనం కుమః తత్ర సంవిష్టోయం కుమా

రః । నామయతినవ్యాధితోభవతి రాపిరుదతిరోదితోలోడధేలట్ నామయ

తునరుదత్విత-శిరసిఉదకుంభంనిదధాతెఅపస్సుప్తేషు-హేఆపఃయూయం

సుప్తేషస్తాసుజాగ్రత ప్రబుద్ధాభవత-ప్రబుద్ధవజాగరిత్యాచరత్యైగ్ం

సిగ్ధతఃప్రదేశాన్నిఱుడధ్వంఆపోవై రత్తోస్మీరితిచద్రాహ్మణం॥ సవ

పాన్ఫలీకరణమిగ్రాజుమోతి-అయం ద్వితీయాప్తప్రథమా ఇమంక

లింకలిభూతవశేషః యేనాధిష్ఠితం చతుర్థయగం అగ్ని లంభవతిక

లయే సభాస్థానిమితి దశసాత్ తంకలింపతయంతంకుమారంప్రతిగ

చ్ఛంతం ఉద్వృద్ధముత-ట-బీభత్స యిషం శ్వానమివతం హేమరుతః

పర్యాధ్వం అగ్నేతేరేతద్రూపంనవునరాగేః పర్యాధ్వంఅజాంవాశితా

మివవాశ్యశబ్దేయథాబహుకృత్వో వాశ్యమానామజాం అజామన్యతో

నిరస్యతి తద్వత్-శంషశ్చమకశ్చ అనురాయత్రేదం భవిష్యతి నిరస్త

శ్శంఢోనిరస్తోమర్క-ఇతి శండశ్శ్చౌడాశంఢోవారభోయస్య శండేరథః

మిగ్రాదేవే భిర్యాధ్వంప్రబలఃకశ్చిత్ శండేన్దకశ్చిత్ శండికం శండేనక

త్పకంబలంతదీరయతి శంకికేరః సోపి కశ్చిత్ ఉరశ్చభవతి ఖలశ్చభ

వతీత్యులూఖలః తదాహరణోవాపి సోపి కశ్చిత్ గభాడశ్చిన్య

వయితాద్యవః ఏతేదత్వారః అసురవిశేషా నశ్యతాత్ ఇతః అప

సర్పంత అయిః ఆయోముఖి యమ్మవేక్ష్య అన్యేవీరాః శూరాన్యూ

మహారహ రానిర్దేశతాయాం దశమ్యా ముత్థితాయాగ్ ప్నాతాయాం
పుత్రస్యనామ దధాతి పితామాతేతిద్యత్తురం చతురక్షరంవా నామ

~~~~~  
తాదితస్సావహః || కేశినీశ్వలోమినీః ఖజాపోజోపకాశినీః | అపే  
తనశ్యతాదితస్సావహః||మిశ్రవాససఃకౌబేరకారక్షోరాశేనప్రేషితాః|  
గ్రామగ్ంసజానయోగచ్ఛంతీచ్ఛంతోపరిదాకృతాన్ధ్వాహః||ఏతాఃఘ్న  
తై తాన్ద్ర్యహ్నితేత్యయం బ్రహ్మణస్సుత్రం|తానగ్నిఃపర్యసరత్తా నింద్ర  
స్తాస్సృహస్సతి| తానహంవేదబాగ్రహ్మణఃప్రమృశతఃసూటదం తాన్వకే

~~~~~  
కాఽభవంతి సడపపిరః అన్యేవ్యాఖ్యాతాః - అన్యార్వక్ష - కే
శిన్యాదయః పితౄభ్యఃకేశినీః ఏకవచనం బహువచనంవా నిందాయాం
మత్స్వధీకయఃనిందితానిశునభవలోమానియాసాంతాఃశ్వలోమిన్యః ఖం
జనాధూత్వాయాఅస్తువంతితాః ఖజాపః అజారుపేణయా ఉపకా
శంతే ప్రకాశంతేతా అజోపకాశిన్యః యావంధూతాఃపితౄభ్యః తా
యాయ మితఃప్రదేశాదపేత అపసర్పిత అపేత్యచనశ్యతాత్ నశ్య
తాదితిబహువచనశ్యతాదాదేశః - మిశ్రవాససః అన్యోన్యం కౌబేర
కాః కుబేరస్య భృత్యాః కౌబేరకాఃలెకుత్సితాః కౌబేరకాః తేనైవ
కుబేరేణరక్షోరాశేన ప్రేషితాః సజానయస్సభార్యాః గ్రామంగచ్ఛం
తి ఇచ్ఛంతి అపరిదాకృతాఽ అగ్నయేత్వా పరిదదామిత్యేవ మాదిభి
మకంత్రైః దేవతాభ్యోరక్షణార్థందత్తాఃపరిదాకృతాః ఉపసీతాః
తతోన్యేఅపరిదాకృతాః బాలాః తానిచ్ఛంతః ఏతానధణంగతే ఉత్త
రాధోవాఖ్యా ఆరభ్యతే - ఏతాన్పురోక్తాన్పితౄభ్యః - అగ్నిః
పర్యసరతోపరిధావతు కీదృశః బ్రహ్మణ స్సుత్రం || ౩ || అగ్నేమహా
గ్ంఅసీత్యాహ మహాన్వేషయదగ్నిర్బాగ్రహ్మణేత్యాహ బ్రాహ్మణౌ
హ్యేషభారతేత్యాహేషహి దేవేభ్యోహవ్యం భరతీతి బ్రాహ్మణం ||
అయమగ్నిస్తా స్పరిధావతు కింకర్షక ఏతాన్పితౄభ్యః ఘ్నతగృహ్నే

పూర్వమాఖ్యాతో త్రరందీఘాభినిష్ఠానాంతంఘోషవదాద్యంతరంతస్థ
మపివాయస్తింతస్వి త్త్యుపసగఃస్సాన్యతద్ధి ప్రతిష్ఠితమితిహిబ్రాహ్మణ
~~~~~  
కా న్లంబనస్తనాంతస్విహా||ఇత్యేకాగ్నికాండే- ద్వితీయప్రశ్నై - త్ర  
యోదశఃఖండః. ....

సక్తంచారిణ ఉరస్సేశాం చుచ్చలహస్తా నగపాలపాక్ । పూర్వకపి  
హంపితేత్తుచ్చై శ్శాన్య కణకః|మాతాజఘన్యా సపకతి గ్రామే  
నిధురఘిచ్చంతీస్వాహా|| నిశీధచారిణీస్వసాసంధినా ప్రేక్షతేకులం|యా  
స్వపంతంబోధయతి యస్యైవిజాతాయాంమనః । తాసాంత్వంకృష్ట  
చత్తక సేక్లోమానగ్ంహృదయంయక్యత్|అగ్నేఅక్షీణినిదకహస్వాహా|  
~~~~~

తెతివదక తానింద్రస్తాకబృహస్పతిః పర్యసరదిత్యేవ - తాన్విశాచా
సహ మపివేదవేద్ధి బ్రాహ్మణిపమృతతద్యత్యాదిబలానినిశ్చేతిశ్చ మా
గకతఃకూటదంతాక్ కూటవదున్నత దంతాక్వికేశాన్వికీగకేశాక్
లంబనస్తనాకపిశాచత్వాదేవ పుంసా మపిలంబనస్త నత్వం విరుద్ధం
పిశాచీనామేవవాగ్రహరూపేణ వివక్షితత్వాత్ పుంలింగసిద్ధేశః|| ఇ
త్యేకాగ్నికాండమంత్రధామ్యే- ద్వితీయప్రశ్నై- త్రయోదశఃఖండః.

సక్తంచారిణః- రాత్రించరాక్ ఉరస్సేశాక్ ఉరస్సుజ్వలాక్ శూలహ
స్తా నగపాలపాక్ ఏతానపి తాక్ తానితినిదిక్ష్టానామేవవిశేషణాని
ఏహం పిశాచానాం పితాపూర్వవీతిపురొగచ్ఛతి-ఛాందసంసరరూపం
కింకృత్వా ఉదైచ్చిత్వాభ్య భక్షయితు మాగచ్ఛతేత్యేవం పుత్రాశాం
శ్రావయిత్వా-కణకకఇతి తస్యాభిధానం మాతాజఘన్యా సపకతి ప్స
వ్యతోగచ్ఛతిగ్రామేనిధురంవ్యాధితండుబకలమిచ్చంతీ-నిశీధచారిణీస్వసా
సహమేవ-సంధినాకవాటభిద్రేణప్రేక్షతేకులంఅంతఃస్థితం జనసముదా
యం యాచాన్యా స్వపంతం బోధయతి యస్యై యస్యాశ్చవిజాతా
యాం ప్రసూతాయాం మనఃయాంబాధయిష్యే ఇతితాసాం త్వంహే

మయుజాతురంకుమార్యాఃప్రవాసాదేత్యుత్రస్యోత్తరాభ్యామభిమంత్ర
ణం మార్గన్యవఘ్నాణందక్షిణేకణఙ్కత్రరాన్తంత్రాణజపేత్తుమారీ

అంగాదంగాత్సంభవసి హృదయా దధికాయసే । వేదోవైపుత్ర
నామాసిసజీవశరదశ్శతం॥ అశ్వాభవేత్యేషా ॥ అగ్నిరాయుష్మానితిపం
చ॥ అగ్నిరాయుష్మాన్తస్యవనస్పతిభిరాయుష్మాన్తేసత్వాయుషాష్టంతం
కరోమి॥ సోమలయుష్మాన్తస్యఓషధీభిరాయుష్మాన్తైకరోమి॥ యజ్ఞ ఆ
యుష్మాన్తస్యదక్షిణాభిరాయుష్మాన్తై-మి॥ బ్రహ్మాయుష్వత్తద్భూమ్నై

కృష్ణవత్సానై కృష్ణవత్సాన్తే మానంక్షోమాదయోంతగత మాంస
విశేషాః తానక్షిణిచనిదహ నిశ్యేషందహ॥ సూ॥ పితామాతేతిద్యు
తురంబతురతురింవానామ=కణఙ్కత్రరాన్తంత్రాణజపేత్-కుమారీము
త్తరేణయజుషాభిమంత్రయతే॥ అంగాదంగాదిత్యాది-అంగాదంగాది
తిగతం॥ వేదోసిఘనమసి- వేదః విద్వాన్ధమఃసాధనమసి॥ అశ్వాభవగ
తం- దక్షిణేకణేకజపః-అగ్నిరాయుష్మానితిపంచ-అగ్నిః వనస్పతిభిరా
యుష్వత్వం తదన్న త్వాత్ సోమస్య ఓషధీభిరాయుష్వత్వం ఓష
ధీరసరూపా మృతాత్తకత్వాత్ - మృతోయజ్ఞస్త్యదక్షిణభివచనా
ద్యజ్ఞస్య దక్షిణాభిరాయుష్వత్వం- బ్రహ్మవేదఃబ్రాహ్మణాస్తస్యధా
రయితారః తేన తైస్తస్యా యుష్వత్వం కేవానామమృతేనాయు
ష్వత్వంపుసిద్ధంతేనత్యైత్యాదిసవత్తామివజ్యతే॥ శిష్టంస్పష్టం ॥ సూ॥
కుమారీముత్తరేణ యజుషాభిమంత్రయతే సర్వస్తాదితి ॥ సర్వస్తా
దాత్తనః అంగాదంగాదితి స్పష్టం-గతం॥ సూ॥ జన్మనోధిషష్టేమాసి
బ్రాహ్మణా న్భోజయిత్వా శివోవాచయిత్వా దధిమధుఘృతమోద
న మితిసగ్ంస్సజ్యోత్తరై మకంత్రైః కుమారంపాశయైత్రైత్రియే
ణమాగ్ంసేనేత్యక-అపాంత్యవధీనామిత్యాదిభిః-వ్యాహృతయఉచ్చా
రణమంత్రైరోపచారకాః-అపామోషధీనాంరసంత్యాత్వాగ్రపాశయా

ము త్తరేణయజుషాభిమంత్రయ్యతే॥౧౬॥ జన్మనోధివప్తేమాసిబ్రా
హ్మణాన్భోజయిత్యాశిషోవాచయిత్యాదధివధుఘృతమోదనమితినగ్ం
సృజ్యోజైరమకంతైగ్రికుమారం ప్రాశయైత్తైత్తిరీయేణ మగ్ం సే
నత్యేకే జన్మనోధిసృతీయ వషేచాలం పునర్వసో ద్భ్రాహ్మణా
నాన్భోజనముపాయనవప్తేమంతన దగ్నేరుపసమాధానా భ్యుపేతా
గ్నిం ప్రాంచమపవేత్యత్రేత్యాశలల్యాశిభి దకధికపుంజీలై స్ఫలబుగ్ల
ప్తేనేతితూష్టింకేశాన్నినీయ యథషికభిఖానదధాతి యథావైషాకు
లథమకస్సాద్యదపాగ్ం సగ్ం సజకనాద్యాకేశ నిధానాత్సయానం
తురం ప్రత్యుత్తరవిదధాతితేనత్రహంకమకవిప్యజ్జిర్వరందదాశ్చేవంగో
దానమన్యస్తిన్నపినక్షత్రేషోఽశే వర్షైగ్నిగోదానోవాస్యాశ్నంవశ్శరం
గోదానవ్రత మిత్యేక ఉపదిశంత్యేతావర్షానా స్సర్వానేకాన్వా

రాయుష్కృతైవ=మి॥ దేవాఆయుష్కృతస్తైమృతేనాయుష్కృతస్తే=మి॥
సవకస్తాదాత్తన స్సంఘాతాసి సాజీవశరదశ్శతమ్ భూరపాంత్యై
షధీనాగ్ం, రసంప్రాశయామి శివాస్తా ఆప ఓషధయస్సంత్యనమీవాస్తా
ఆపఓషధయస్సంస్వసా ॥ ధువోపాగ్ స్వరపాంఘాచ్ఛవస్సర్వరపాం
త్యైషధీనాగ్ంరసం ప్రాశయామి శివాస్తా ఆపఓషధయస్సంత్యనమీవా

మి.తా ఆపఓషధయశ్చ శివాస్సంతు అనమీవాః అరోగాః ఆరోగ్యహేత
వః అసాయజ్ఞశమక - ఉత్తరేఘవ్యాహృతిమాత్రంభిద్యతే-అన్యత్స
మానం॥సూత్ర-॥జన్మనోధిత్వతీయవషేచాలంపునవకస్వోద్భ్రాహ్మ
ణానాన్భోజనముపాయనవ త్పీమంత - స్పృశకనమితీధువోగాః ॥

పయత ఉదకోపస్పృశనమితి ఛందోగాః॥

ఇతిగృహ్యసూత్రే త్రయోదశఃఖండః

స్తాతపటపథయస్సంత్వసా॥ ఉష్ణేనవాయువుదకేనేత్యేసోమవాః॥

ఇత్యేకాగ్నికాండ - ద్వితీయప్రశ్నె-

చతుదశఃఖండః.

ద్వితీయప్రశ్నె- పూర్వభాగః

స మో ప్రః.

ఉష్ణేనవాయువిత్యావయః౧తాః॥

ఇతి ససూత్రైకాగ్నికాండ మంత్రభాష్యే

చతుదశఃఖండః

సంపూర్ణః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమదాపస్తంబమునిభ్యోమహద్భ్యోగురుభ్యోనమః.

ససూత్రైకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే,
ద్వివీయప్రశ్నే, ఉత్తరభాగ ప్రారంభః.

ఓం దక్షిణావ్రత్యప్రవణమగారావకాశ ముద్ధత్యపాలాశేనశ
మీసుయేనవోదూహేనై తామేవ దిశము త్తరయోదూహాత్యేవంత్రః ॥

ఓం-యద్భూమేకూక్రంతదితోహరామిపరాచీం నిర్ఋతింసిర్వా
హయామిత్తదగ్గ్ శ్రేయోవసానమాగన్తుదేవాగోషదశ్వావదిదమస్తుప్ర
భూమ॥ ౧ ॥ సోమనాపుధినిభవ్వావృక్షరానివేశసీ యచ్ఛానశ్వమేన
ప్రథాం॥ ౨ ॥ ఇహైవోష్ఠసీమితాశ్విలాస్యాదిరావతీ ॥ మగ్నేతాన్వ్య

ఓం-అథోత్తరాం॥ అథగృహకర్క-గృహానమాణై పాలాశేనోదూ
హేనోదూహతి॥ యద్భూమేరితి॥ యత్ - యస్యాఃభూమేః-కూక్రం అ
స్థిఃకంటకాది-తత్-ఇతః అస్మాత్ప్రదేశాత్-హరామిఅపసయామి-యా
చాశ్రేణ్ఋతిలక్ష్మిఃస్థితా)తాం ౧ ఋతిమపి-పరాచీ-పరాచ్ఛుశీం-
నివాహమామి నిహా-సయామి- ఇదంత్రేయః-ప్రశస్తతరం అసా
నంతానం-అగన్తుఅగతవంతోవయం-హేదేవాఃవాస్తుదేవతాః (యోవ్య
త్ప్రసాదాత్) ఇదంవాస్తు-గోమత్-అశ్వావత్-అశ్వవత్-భూమ- భూ
తియుక్తంచ- పాస్త్రిస్తప్రకషేణభవతు॥౧ ॥ (ఉత్తరయాభిమృశతి)
సోమనితి॥ హేపుధిని-(త్వం)సోమనాసుఖస్పృశనా-సుఖరూపావా-భవ-
అన్యక్షరాకంటకాదిరహితా- నివేశసీనివేశనయోగ్య-యచ్ఛానశ్వా-సః
అస్మభ్యం-శమసుఖం- సప్రథాఃసర్వతఃప్రథితా(త్వం) (స్థూణావధా

ఘోః పురయభిమృత్య ప్రదక్షింక్త స్థూణాగతాన్ భానయిత్వాభ్యం
 తరంపాగ్ంసూనిదుబ్యోత్తరాభ్యాండక్షిణాం ద్వారస్థూణామవదధా
 ~~~~~  
 స్యతీస్తాన్మూత్వాప్రాపన్నఘాయవః॥ ౩ ॥ ఆత్వాకుమార స్తరుణ ఆవ  
 త్సో జగతాసహ । ఆత్వాపరిసుతఃకుంభా ఆదధ్మఃకలశీరయన్॥౪ ॥  
 ఋతేనస్థూణా వధిరోహవగ్ంశోగ్రోవిరాజ న్నపనేఘశత్రూన్॥౫॥  
 బ్రహ్మచరేషత్రంచఘాత్వే స్థూణైరిభీరతున్॥ ౫ ॥ యజ్ఞ శ్చదక్షిణా  
 ~~~~~  
 నమంతా) కమ్రావెతి॥ హేస్థూణే) కమ్రావద్వార దేశేఽష్ట - సిమితాని
 భాతా-(అస్మాభిః) త్వీలాతక్ష్యలై స్తీలైః- తద్వతీస్యాత్ - పురుషస్య
 త్యయశ్చాండసః స్యాః-ఇరావతీ అన్నవతీ-అస్మాకంఅన్న హేతుః స్యా
 ఇత్యర్థః- (మధ్యేతాల్ప్యస్య తల్పశక్తేనగృహలత్యుతే- తస్యైదంతా
 ల్ప్యం) ద్వారం-తస్యయధ్యేతస్థాత్- అత్రాపిపురుషవ్యత్యయః- తిష్ఠేః-
 అగ్రాస్థితాం-త్వాత్వాం - అఘాయవః అస్త కం - అసర్థకామాః-
 మాపాప్రవమాపాప్రపువంతు॥౩॥ అత్రీఅయస్మితి బహువచనాంతం
 కుమారాదిభిఃపరిణామేనసంబధ్యతే-యథా) కుమారస్తావమాయా
 తు- గృహేకీడన్నాగచ్ఛతు- (అవలంబ్యస్థానాథం) ఏవంతరుణియు
 వా- ఏవంవత్సఃకుమారాదపిబాలః- జగతావత్సాత్-కించిదధికేనసహ-
 పరిసుతా- (పురాఇహతంఘృతంపరిస్రవన్యోగాత్- తస్య కుంభా
 శ్చయిత్వాత్-) కుంభాశ్చత్వారః- ఆలయన్-ఆగచ్ఛంతు-దధ్మశ్చ- కల
 శీఃకలశ్యః- ఆలయన్- మదనాథకమాయాంతు-ఏవంపంచమేలకారేయా
 పం-ఛాండసాగుణః॥౪॥ (వంశమాధీ-యమానమభిమంత్రయతే) ఋతేన
 సత్యేన-స్థూణే) ఛాండసాలింగవ్యవ్యయః-ప్రీవచనంచావివక్షితం-యథా
 సంభవం) స్థూణాఃఅధిరోహ- హేవంశ-అధిరుహ్యవ-ఉగ్రిఃఅసభిభూతౌ
 భూత్వా-విరాజన్దీప్యమానః-శత్రూనపనేధ-ప్రోత్సారయన్॥౫॥ స
 మ్మూరముత్తరైర్యథాలింగం) బ్రహ్మబ్రాహ్మణజాతః - త్మత్రం త్మత్రియ

త్యేవమితరాంయథాభావమిత రాజన్య వధానః గోపమాధీయమాన
 ముత్తరేణయజుషాభిమంత్రయ తేనమ్మితముత్తరైః ధావంగం పాలాశ
 ~~~~~  
 శ్చదక్షిణేః ఇషశ్చోజః శ్చపరేమిత్రశ్చ వరుణశ్చోత్తరే । ధమఃస్తేష్ఠా  
 తారాజశ్చోస్తేష్ఠాపః॥ ౭ ॥ ఉద్ధీయమాణఉద్ధర పాశ్చనోమాణదవి  
 ద్వాక్యచవిద్వాగ్శ్చకార । అహస్మియదేనకృతమస్తీపాపగ్ం రా  
 త్రియాయ దేనకృతమస్తీపాపగ్ంస్వస్థాహ్లోఢ్యతోమంచతస్మాత్॥౮॥  
 ఇంద్రస్యగృహంపమంతోఽరూధి నస్తానహగ్ంసుషననఃప్రపద్య॥౯॥  
 ~~~~~  
 జాతః । తేతవస్యభూతే పూర్వేష్ఠాణే- అభిరక్షు- (హేగృహ)॥ ౫॥
 యజ్ఞశ్చదక్షిణాశ్చ- దక్షిణేష్ఠాణే అభిరక్షు- ఇషశ్చ - ఊజశ్చ-
 అపరేష్ఠాణే- అభిరక్షు- ఇషోజ్ఞాశ్చారదామాసా - విశ్రశ్చ - వ
 రుణశ్చ- ఉత్తరేష్ఠాణే అభిరక్షు - స్థూణేఇతి సర్వత్రానువంగః-
 ధమః-తేతవస్థూతారాజ-ప్రధానస్థూతా-శ్రిః- తేష్ఠాపః పృష్ఠవం
 శః॥ ౭ ॥ అగ్నిముద్ధరతి। ఉద్ధీయమాణః-మయా- ఉద్ధీయమాణః-
 త్వం-హేఅగ్నై- మామాంపాశ్చనః-ఉద్ధర-యతోలింగవ్యత్యయః- యం
 పాపానం- అహంఅవిద్వాక్. అబుద్ధిపూర్వంచకార కృతవాక్- య
 చవిద్వాక్- బుద్ధిపూర్వ- పాపంచకార-కృతవాసగ్ని - తస్యపాశ్చ
 నవీవవిభజ్య ప్రదశఃసం - అహస్మి-అహ్మయదేఃపాపం- మయాకృ
 తంఅస్తీ-ఏనఇత్యుక్తత్వాహ్రియావాచక శబ్దాయంఏనసోవిశేషణ వై
 భవేనకతాకరమితి సూచయతి - రాత్రియా రాత్రౌయదేనః కృతమ
 స్తీపాపం - తస్మాత్సర్వస్మాత్ మాంమంచ-ఉద్ధృతస్స॥౮॥ అగ్ని
 మగారంప్రపాద్య- ఇంద్రస్యసూరేశ్వరస్య- మమగృహః- ఏకస్మిన్బహు
 వచనం-ఆపానారాఇతివత్-వసుమస్తః - వరూధిః- వరూశమిశ్యసిగ్ధ
 హనామ-ఇహాతుగృహంవయవేప్రప్తవ్యం - ప్రకస్తేరవయవైః తద్వచః
 తాగ్రహణ-సుషననఃవచనవ్యత్యయః సుషనాః-అహంప్రపద్య॥౯॥

గోంశమీమయంవెద్ధమాదీప్యోత్తరయాగ్నిమధ్యత్యోత్తరేణయజమాగా
 రంప్రపావ్యోత్తరీశూర్వేదశేగారిస్యోత్తరయాగ్నిం పృతిష్ఠాపయతిత
 స్సాధ్యోణమదధానాయతనంభవతితస్మిన్వి ఘాచీనాగ్రా న్దర్భాం త్స
 అమృతాహుతిమమృతాయాం జుహోమ్యగ్నిం పృథివ్యామమృతస్య జి
 త్ర్యై । తయానంతంకామమహంజయాని ప్రజాపతీర్యంప్రథమోజిగా
 యాగ్ని మగ్నాస్వాహా॥ ౯౪ ॥ అన్నపత్యత్యేమా॥౧౦॥ అరిష్టాఅస్మా
 కంవీరాస్సంతుమాపరాసేచినోధనం॥ ౧౦౫ ॥ భూమిభూమిమగా
 న్నాతామాతరమప్యగాత్ । భూయాస్సృశుత్ర్యైః పశుభిర్యోనోద్వప్తి
 అగ్నిం ప్రతిష్ఠాపయతి॥ అమృతాహుతిం అమృతప్రాప్తి నిమిత్తభూ
 తామాహుతింఅగ్నిం - అమృతాయాం-పృథివ్యాం-జుహోమిస్థాపయా
 మి-అమృతస్య అమృతత్వస్య-జిత్ర్యైజయా-తయాఅహుత్యా - అనం
 తం- అహంకామంజయా-జయేయం - యంకామంప్రథమః ప్రజాప
 తిహిరణ్యగభాః- జిగాయజితవా-తస్తాదిమమగ్నింపృథివ్యాం(ఇయం
 చా అగ్నిరైవశ్వానరఇతిశ్రుతేచ్ఛ) ద్వితీయాసప్తమ్యోశుత్రైః జుహో
 మిత్యపేక్షతే॥౯౫॥ చీకాయసఃవపనమంత్రీఃఅన్నపత్యేహేఅన్నపతే-
 అన్నస్య-కమణిషష్ఠీ-అన్నంనః అస్సభ్యందేహి- అనమివం ఆరోగ్యక
 రం-శుష్కిణిః శుష్కశబ్దబలనామ - తవ్యస్యాస్త్రీకార్యత్వేన- ఏవంభూత
 మగ్నిందేహి-ప్రనాతారంద మాంప్రతారిషఃప్రకషేణవధాయ- కిం
 చ-అస్మాకంసంబంధి నేద్విపదే చతుష్పదేచ - ఊజామన్నం బలంవా-
 ధేహి-దేహి॥౧౦॥ ఉదధానీకుంభానానయతి॥ అస్మాకంవీరాఃపుత్రాః-
 అరిష్టాఃఅహింసితాస్సంతు - మదీయంచధనం- మాపరాసేచి-వ్యథాం
 సీక్తుమాభూత్ సేవ్యమానంబంధ్యభిప్రాయమేతత్॥౧౦౫॥ దీణాము
 త్తరయానుమంత్రయతి॥ భూమిభూమిమగాత్ - భూమిర్వికారభూ
 తమదధానం-స్వస్యప్రతాపేవభూమిమగాత్ - మాతాఅంతరిక్షం

గోంస్తీర్యతేషా తరయావీహీయవాన్యప్యత్రోదధానంప్రతిష్ఠాపయ
 తితస్తిన్నత్తరేణయజుషాచతురఉదకుంభానానయతి దీర్ఘము తరయా
 నుమంత్రయతేగ్నైరుపసమాధానా చ్యవ్యభాగాంతఉత్తరా అహుతి
 ~~~~~  
 సభిద్యతా॥ ౧౦౪ ॥ వాస్తోష్పతఇతిశ్వే॥ ౧౨ ॥ వాస్తోష్పతేప్రతరణో  
 నవధిగోభిరశ్వేభిర్నివాఅజరానస్తైస్సఖ్యేస్సాయవిలేపతుత్రాన్వ్రజినాజుష  
 ~~~~~  
 ఉదధానగతమాకాశంమాతరంబహిరాకాశ మంతరాకాశ మప్యగా
 త్-అప్యఃప్రశయః - తత్రైవప్రతినా-తేనైకీధూతేత్యథః- ఖత్రైః
 పశుభిశ్చవయంధూయస్త-ప్రసూతాఃస్యఃస్యాయ-యోనోద్యేష్టి- సభి
 ద్యతాం - నొదధానం॥ ౧౦౪ ॥ హేమమంత్రాః॥ వాస్తోః - హే
 వాస్తోష్పతే - త్వంఅస్తాప్రతిజానీహి - పతిధాత్వధాన్వవాదిత్వ
 ద్భక్తా అస్తా - ప్రతిజానీహి - జ్ఞాత్యవ - స్వావేశః - సూ
 పసదః - అసమవః - అరోగ్యకరిశ్చభవః - అస్తాకం - కించ-
 యత్త్యస్తాత్-త్వా- వయంతమహే- యాచామహే- తత్-తస్మాత్-
 నంఅస్మాక్- త్వంప్రతిజుషస్వప్రాపయ- అస్తాకంసంబంధినేద్విపదేదతు
 వృదేచ-శంవిధి- సుఖకరోభవ॥ హేవాస్తోష్పతే- శగ్మయాశగ్మమితిసు
 ఖనామ- సుఖరూపయార్జ్యయా రమమాణయా - గాతుమత్యాగతిమ
 త్యా- సన్యాగ్ గామిన్యావవంభూతయా-తేసంపదా- పరిషదావయ
 మపి-సక్షీమహి- పచసమవాయే- సమవెతాస్సాయ- తదంతభావేమే
 త్యథః- అబ్ధస్యరక్షణంక్షేమః- అబ్ధస్యలాభాయోగః- తృతీయాధే-
 సప్తమీ-క్షేమేణయోగేనచ- అస్తా-ఆవహ- లాడధే-అజ్ - వరంక్రి
 యావిశేషణమేతత్- వరంవరిష్ఠంయథాభవతితథా- ఆవహ- ఉశశబ్ద
 స్త్వధే- చతుథః ప్రధానదేవతాభేదాత్ భిన్నవాన్య॥ హేవిశ్వే
 దేవాః- యామంస్వస్తిభిఃసదా-సః- అస్మాక్పాతరక్ష- హేవాస్తో
 వ్యతే- నంఅస్తాకంప్రతరణః- ప్రతారయి తావత్తయితా - ఏధి-భవ-

హుత్వాబయాదిప్రతిపద్యతే పరిషేచనాంతం కృత్వా తరణ యజా
 మోదకుంభనత్రిపుదక్షిణమంతరతా గారం నివేశనంవాపరిషిచ్య బ్రాహ్మ
 ణాకాభోదయే దస్త్రపైస్స క్తుభిరొదనేనేతి॥ ఖడ్జి॥ ౧౭॥ శ్వగ్రహగృ
 హీతారం కుమారం తపోయుక్తజాలెన ప్రచ్ఛాన్యకంసంకింకిణీంవా
 స్త్వ॥౧౩॥ అమీవహంవాస్తోష్పతేవిశ్వాయాపాణ్యావిశన్తస్థానుశేవ ఏధి
 నః ౧౩౪॥శివగ్గోశివం ॥ ౧౪ ॥ ఖడ్జి॥౧౭॥

కూకుంఠస్సుకూకుంఠః కూకుంఠోవాలబంధనః । ఉపరిష్టా
 క్యజ్జెజాయత్యతీయస్యాథతోదివః॥ ౧ ॥ ఔలబద్ధతముపాహ్వయతా
 గాభిః-అశ్వేభిఃఅత్యైవశ్చ- ఇందో-ఇందురైశ్వర్యకర్తా - ఈశ్వరఇందో
 వా-క్షేదకర్మణి-వృష్టిధారేణక్షేదయితుః-కించ-తేనశ్వేస్తుశ్యస్తోతృభా
 వలక్షణే-పయంబజరాసఃస్యామ - అక్షయ్యంనస్సంగతమిత్యథ-కింబ
 హునా- యథాపుత్రాక్ష ప్రతిజాపలేప్రియతి- తథానః ప్రతిజాపన్య॥
 ౧౩ ॥ హేవాస్తోష్పతే - అమీవహం వ్యాధీనాంహంతాత్వం - విశ్వావి
 శ్వాః-రూపాణి-అవిశేషప్రవిశేష - వ్యాధిశమనేయాఃరూపాణిఉపయా
 క్తానిభిషగ్భేషజాదీని - తాని రూపాణి ప్రవిశ్యఃఅమీవహ- ఏవంభూత
 స్త్వ -నఃస్సాకం-సఖాను-సఖిను-శేవఃపరిష్టః-ఏధిభవ॥౧౩౪॥ఉదకుం
 భపదపేచః॥శివగ్గోశివం-ఇదంవాస్తుశివంభవతు. ఆదరాద్ధంపునర్వచ
 నం॥౧౪॥ఖంజి॥౧౭॥

శ్వగ్రహగృహీతస్యా వాక్షుగా వంత్రాః ॥ కూర్తునః-ఈనవీ
 తన్నాను-సుకూర్తురఃస్థూకూర్తురథతిబ్రహ్మకర్తా-ఏవంసూతివీశ్వస్వి-
 వాలబంధనశ్చానుఅవరఃకూకుంఠ-రి-వాలెనయః-అన్యాక్షబధ్నాతీనవాల
 బంధనః-ఉపరిష్టాత్ ఉపరిమోకాత్సుపాంసువిగితిసాలుక్యయత్-ఎజా
 య-ఎదతే క్ష- ఛాంబసంజకారః) అక్ష-ఇయాయ-ఏయాయ- అగ
 స్థ-విశవః- ఉపరిష్టాత్- ఇతిశ్వేతీయస్యాదివః- అన్యోకస్యశ్వతీయా
 ద్యో-నుశ్వేఅంతరిహం ॥ ౧॥ ఔలబఃఉలబస్యావ్యయ ఔలబః - ప్రశ్వే

హృదయన్నద్వారేణ సభాం ప్రపాద్య సభాయా మధ్యధిదేవనముద్ధ
త్యావోత్త్యోత్యన్యప్యాజ్ఞేమాత్రానం నిపాత్యదధ్నాలవణ మిశ్రేణౌల
జఃనా త్రైతేవోత్తే త్వాశిర్మన్యందిస సామమగదౌభ పరిశంఖనలకు

బీజాచ్చ్యమశ్శబలః|అథోరామడిలుంబలస్సార మేయోహధావహిసము
ద్రమవచాకశతే|| ౨ || బిభ్రస్నిషగంచరుక్తంచ శునామగ్రగోనుబీరి
ణః|సుబీరిణస్సజస్సజశునకస్సజైకవ్రాస్సజచ్చత్||౩||శిశ్నస్యింయ తైం
దో|బ్రవీద్రాస్సాశయస్వేతితా స్త్వగంప్రాశయి త్యాశ్చస్తంత్యాబ్ర
వీదదవిదహ||౩||ఇత్యపిదగంహీతివరంప్రణేష్వేతికుసూర మేవాహంజరం

కంసంబంధాదేకవచనం- ఇచ్చబ్జానథాకః - తంశ్వానముపాహ్వయత-
(లూడథేజ్జాట్)ఉపశబ్దఅపెత్యస్యాథై-అపాహ్వయత యథాఇతిఅప
గతోభవతి-కథాశబ్దానుచ్చరయత- మేపరిచారకాః - మదీయాఇత్య
థాః-అజ్జేకముజైః పుత్రాంశ్చన్యానుపాహ్వయత- కేళుఃస్తై- శ్వా
మఃశ్వామవణాః - శబలశ్శబలవణాః - అథోరామః అథోధాగక్ష్మ
వణాః - ఏతేత్రయః - తురీయఉలుంబలనామా - ముజైఃపుత్రావీతేచ
త్వారిః-తేషామేతానినామాని-అథసారమేయః- సరమానామదేవశు
తస్యాఅపత్యంసారమేయః||అపరిశ్వా-హశబ్దోనర్థకః-ధావతిఅధావ
తి-సముద్రమంతరిక్షమవచాకశతే - అపశ్యత్|| ౨ || బిభ్రేధారయత్
నిషగంచరుక్తంచ - అథరిజే-శునామగ్రగోప్రధానం-సుబీరిణఇతితస్యనా
మ-తంప్రత్యాహ- మేసుబీరి-స్సజస్సజ-భత్ - స్వనశబ్దాయం(య
థాభదికవ్రాతేగజై - శునాంమధ్యప్రధాన సుబీరిణేవితద్విశేషణం)
స్సజవిస్సజ-మేశునకఅతభాషీక-ఇషంబాలంస్సజవిస్సజ-విశేషేణోత్స
జ- ఏకవ్రాత్సవ్రాత్యగజేశునాంమధ్యప్రధాన||౩|| (అతి)తిహసమాచ
క్షతే-తత్సత్యమిత్యాది|| అనుతాదేవగవీరపహృత్యగిరురైస్థాపయిత్వా
ద్వారమపిదధుః- తత్సరమాపుత్రమాహూయఅబ్రవీదిండ్రః మేసుబీరి

మారంతపో ఉక్తమత్తరాభ్యావభిమత్త్రోత్తరయో దకుంభేన శిర
స్తావనయేత్ప్రాతర్మధ్యం దినేసాయమగదాభవతి శ్రావణ్యం పాణ
~~~~~  
వృణిత్ప్రవిష్విగృహృబాహుశ్లవసేద్యామ వచాకశత్ ॥ ౪ ॥ విభి  
న్నిష్కూంచరుక్తంచశునామగ్గంసుచీరిణః । సుచీరిణస్పృజస్పృజశునకస్స  
జై కవ్రాత్యృచచ్ఛత్ ॥ ౫ ॥ తత్సత్యంయ త్రైసరమామాతా రోహితః  
~~~~~  
తతత్రగత్వాజాసీహ కైరపహృతాగాః క్వశిష్ఠంతీతి- జ్ఞాత్వాచలప
హత్యూక్తాదయిత్యలబ్ధైవగాఽగచ్ఛేతి- సతథాఽకరోత్- త
స్మైచాగతాయవరమదాఽంద్రఇతితదిదమత్రోచ్యతే- తత్సత్యం - య
త్వామింద్రః అబ్రవీత్-గాః-యైఃఅపహృతాఃతాన్సాశయస్వ (స్వశ
బాధనస్వశనయోః) ఇహతుబాధనపూవకైలాభేదప్తవ్యః బాధయ
త్వాంబాధస్వేతి-శ్వంచ తాన్సాశయిత్యాబాధనైనగాలభ్యా-ఇంద్రం- ప్ర
త్యాగచ్ఛే-తంత్యాత్వాం-ఇన్ద్రాబ్రవీత్-అవిదఘాన్తసావిసర్జనీయస్య లో
పః-అవిదః-లబ్ధవానసి-హఃఇతిప్రశ్నద్యోతకోనిపాతః- తస్యప్రశ్నైస్తుతఃత
తస్తస్మిన్ద్రమబ్రవీ-అవిదంహీతి-అవిదంలబ్ధవానస్మి-హీతి-అభ్యుపగమం
ద్యోతయతి-పునరింద్రాబ్రవీద్వరంవృణీష్యేతి-త్వంచపునరబ్రవీ- కుమా
రమేవాహంవరంవృణితి-కుమారానహంబాధయేయమితి - తదేతత్స
ర్వంసత్యం-సఇదానీమమంచాలంబాధసై-త్వంహి-విగృహృబాహుశ్లవ
సై-ఆగచ్ఛక్తాకాశనదీంవాతరసి-ద్యాండివంగచ్ఛక్త-తథాచబహ్వృచా
స్సరమాసూక్తేఅధీయంతే - కథంసాత్వంరసాయాఅతరః పయాంసీతి-
రసాఆకాశనదీ-ద్యామవచాకశత్ ఆకాశంపశ్యత్ ॥ ౪ ॥ విభిన్నిష్కూం
చైత్యాఽ॥౫॥ తత్సత్యం-య త్రైసరమానామమాతా - రోహితోనామ
పితా - అథాన్యైశ్వానః-అమీయాయం - ఏకై-కేచిత్-సరస్వకాః- స
రసిభవాః - రస్యేసరసనీయేన-మాంసాదినావాసహితాః అవధావ
తి - ధావత - లకారస్యవ్యత్యయః - అథోముఖాగచ్ఛత - కతః -

మాస్యామస్తమితే స్థాలీపాకః పార్వవదాజ్యభాగాంతే స్థాలీపాకా
 ధృత్వాంజలిన్తోత్తరైః ప్రతిమంత్రం కింశుకానిమహాత్యత్రరాధిస్తీస్స
 భిరారగ్వధమయ్యసమిధ ఆజ్యాహుతీరుత్రరాజయాదిప్రతిపద్యతే పరి
 పితా । అమయేకేసరస్యకాలవధావతి స్ఫుటీయస్యాఇహోదివః॥ ౬॥ తేక
 శ్చససరమతండశ్చతులశ్చ పితూలశ్చాజానశ్చలోహితశ్చ దులాహ
 నామవోమాతామంతాకకోహవఃపితా । సంతతౌహంతచక్రేవోససీ
 సరీదత॥ ౭॥ ఛదపేహీసీసరమసారమేయనమస్తేఅస్తుసీసర । సమశ్వా
 వృషాణఃపదోససీసరీదత॥ ౮॥ ఛదపేహీసీసరమ సారమేయనమస్తే
 అస్తుసీసర । శ్వాపమిచ్ఛాదన్నపురుషచ్చత్ ॥ ౯॥ ఏతేతేప్రతిదృశ్యే
 తృణీయ్యస్యాఇతీదివః॥ ౧౦॥ కేళునస్తే-తేకః-ససరమః-తద్దంతూః-తిత్తూ
 లః-అర్జునః-లోహితః-ఇతిషట్-పః-యస్తాకన్దులానామమాతా-మన్తాక
 తోనామవపితా-అత్రాగతానః అస్సత్పరివారకాః॥ ౧౧॥ సంతతౌగ్చ
 కైచక్రివాక్-అయదహస్తః- సంతాంత-సమ్మక్-హావ్యంతి తేశ్చససీ
 సరీదత-నోపసపకత-ఇహాఅపరాసరమాయపుత్రా- సారమస్సీసర శ్చ
 సీసరమస్సారమేయశ్చ-హేసీసరిమ-హేసారమేయాతా ప్రత్యాహ-త
 త్-అపేహీ-అపగచ్చ-హేసీసర-హేసారమేయ-సమస్తేఅస్తు- సమిత్వా
 భ్యానేనసంబంధః-అశ్వాః పదీయాః-వృషాణః-పక్షణసమధాణః- బ
 లవంతః-పదోననశ్చ ఇవాథః- పాదాఇవసీసరీదత- పురుషకృత్యయః-
 సంసర్పంతు-సంసపకతం-యేవాంప్రతగచ్ఛతః॥ ౧౨॥ ఛదపేహీగం-
 సర్వానేవశునఃప్రత్యాహ-శ్వానమితే - శ్వానతేవశ్వాయః - కశ్చిది
 పాగతః-అదత్-అస్తు- సపురుషేమిమంతుమారం - ఛత్ - స్వోశబ్దో
 యః॥ ౧౩॥ శంఖగ్రహగ్రహీతస్యాభిమంత్రణమంత్రా - ఎతేతాః ౧౪॥
 శంఖగ్రహమాతిరా- ప్రతిదృశ్యతే- అవలోక్యతే - సమానపననె-
 నరూపవస్త్రైః- ఉభేతేఅహంఉలూఖలెకృత్వా-సాధయేగసారమయేన-

మేచనాంతంకృత్వా వాగ్యతసంభారా నాదాయప్రాచీ ముదీచీంవాడి
శముపమగ్ర్య స్థండిం కల్పయిత్వా తత్ర ప్రాచీరుదీచీ స్త్రీసృష్త్రి
సోగైభాగిభిశ్చార్చ్య రుపనీయతా సూ త్తరయోసక్తూన్నివపతి తూ
ష్టీం సంపుష్కరాధానాలజానాంజనాభ్యంజనై స్థగరొశీరమిత్తుత్త
రై రుపస్థాయాపః పరిషిచ్యా ప్రతీక్షస్తూష్టిమేత్యా పశ్యైతపద్యైతా
భ్యాముదకుంభేనత్రః ప్రదక్షిణమంతరతొగారం నివేశనంవా పరిషిచ్య
బ్రాహ్మణాః భోజయేత్ ॥ ఖండః॥ ౧౮ ॥ ధానాఃకుమారాన్ప్రాశ

తేనమానవసనేఉభే । తేఅహగ్ంసాంయేణముసలేనావహన్సుగ్లూ
ఖలే॥ ౧౦ ॥ హతశ్శంఖోహతశ్శంఖ పితాహతశ్శంఖకుతుర్వకః । ఆ

ప్రేషాగ్ంస్తపత్త్రి తః॥ ౧౧ ॥ ఋషిబోధఃప్రబోధస్వప్రేమాతరి
శ్వాతేతేప్రాణాః త్సృరివ్యంతి మాతైషీరమరివ్యసి॥౧౨॥ జగ్ధోమశ
కోజగ్ధావిత్తృష్టిజగ్ధావ్యధ్వరస్వాహా జగ్ధావ్యధ్వగో జగ్ధామశకోజగ్ధా
విత్తృష్టిస్వాహాజగ్ధావిత్తృష్టిజగ్ధావ్యధ్వరోజగ్ధామశకస్సావహా॥ ౧౩ ॥
ఖం॥ ౧౬ ॥ ఇంద్రజహీదందశూకంపక్షిణంయస్సరీస్యపః । దక్షత్త్యంతం

ద్యధేనముసలేన-అవహన్సు॥౧౦॥ హతశ్శంఖఃశంఖప్రహాహతః - శం
ఖపితాహతః-శంఖకుతుర్వకః-కుతుర్వకోహింసకః-కుత్స్థితః - శంఖశ్చ
సోకుతుర్వకశ్చ శంఖకుతుర్వకః- ఆయంచహతః - ఆప్రేషాంశంఖా
నాంస్తపతిః స్వామీహతః ॥ ౧౧ ॥ ఉత్తరయోదకుంభేనశిసస్తావనయ
తి॥ఋషిబోధః-యస్యగోత్రంబోధాయనః-సబోధషిఃప్రబోధఃప్రబు
ద్ధః-స్వప్నస్వాహా-మాతరిశ్వా-వాయుః-ఏతేతవప్రాణాః- సృరివ్యంతి
పాలయిష్యంతి - ఆతశ్చనమరివ్యసి-కుమార॥౧౨॥ సపబలౌకింశుక
హామమంత్రాః॥జగ్ధః-భక్షితః-మశకః-తన్నామసపః-ఏవంవ్యధ్వరః-
విత్తృష్టి-సర్వః-స్పష్టమన్యత్ ॥ ౧౩ ॥ సేమిద్ధోమః-ఇంద్రం- జహి-అస్తాకం
బాధకం-దందశూకంసర్పం-పక్షిణం పక్షికారాభ్యాం పాశ్వాభ్యాం

యంత్రేమతః ధ్వం యదశసీయస్యాన్నస్య సక్తానాం వైతంబలిం
హరేదామాగశీమ్యా మాగశీమ్యాం పౌణమాస్యామస్తమితే
స్థాలీపాకొఽహంకమితి బలిమంత్రస్య సన్మామేత్రైసముత్సృజత్య
~~~~~  
చదశ స్తంబ సర్వాంస్తానింద్రజంభయస్యాహః॥౧॥ అస్తుజాతస్సరేవృద్ధ  
దేవానామపిహస్య । త్వమగ్న ఇంద్రప్రేషిత స్సనోమాహిగ్ంసీస్సాన్వి  
హః॥ ౨ ॥ త్రాణమసపరిత్రాణమసిపరిధిరసి । అన్నేనమనుష్యాగ్స్త్రా  
యసేత్యజైః పశూగ్గతేన సర్వా త్వాజ్ఞేనదేవాం త్వద్విధయాపి  
త్వాంతాన్విహః॥ ౩ ॥ తత్సత్యంయత్రైమావాస్యాయాంచ పౌణమా  
~~~~~  
యుక్తం-యస్సరీస్యపః-సర్పణస్వభావః-దక్షత్వ్యంతందం శనః ప్రవతిక
ష్యమాణం-దశంతం-ప్రవతకమానంచ - సర్వాగ్సర్వాంస్తాగ్-ఏవం
విహిక్-హేత్రంద్ర-జంభయ స్తంభయ - ఇంద్రస్య ఆఖ్యానభేదాదామం
త్రాణభేదః॥౧॥ అస్తుజాత-వైద్యుశయాపేణ-సరే-సరసీసముద్ర-వృద్ధ
బడబాస్వరూపేణ-దేవానాంహస్త్య-హస్తైభవ-అపిః పాదపూరణే-
ఏవంధూత హేత్ర-త్వంద్రంద్రప్రేషితఃకమాణికరొః . వయంచేం
ద్రస్యభక్తః-సత్వంసర్వాంస్తానస్మాకమాహింసీః- సర్పకృతాహింసా
బాధాయథాఅస్మాకంచభవతి తథాకుర్విత్యర్థః॥౨॥ త్రాణమసి- న
కేవలంత్రాణం-పరిత్రాణమసి - సర్వశస్త్రాణమసి-పరిధిరసి- పరిత్రా
ణాయయస్సర్వతోసధీయతేనపరిధిః-సోప్యసి- అన్నేనమనుష్యాగ్త్రా
యసే-బహిస్తావదగ్నిరన్నంచపతతి-వైశ్వానరరూపేణ- భుక్తంచజర
యతి-త్యజైఃపశూంస్త్రాయసే - తృణాన్యగ్నిజఃనయతి-పృష్ఠేరగ్నాన్వి
యస్తత్వాత్-అగ్నోస్త్రాప్తాహుతిత్వాది దశకనాత్ - గతేనస
ర్వాగ్-త్రాయసే-గతోఽబిలంసూర్యాంశుసంతపాఘామిః బిలానిదర్శ
యతీతి-సూర్యశ్చాగ్నానాతీవభిన్నః సహ్యస్తంగతోగ్నిం ప్రవేశయతి-
బిలాచ్చగిగ్తానాంసర్వాణాంసుబభౌవభః - అత్యవముచ్చతే - గ

నాహితాగ్నిరాగ్రయణంసవానాం స్థాలీపాకగ్ం శ్రవయిత్వాగ్రయ
ణదేవతాభ్యోస్త్విష్ట కృచ్చతుథాకభ్యోహుత్వా తండులానాంముఖం
పూరయిత్వాగ్నిత్వా- మ్యాదనపిండం సభృత్యోత్తరేణ యజుషాగా
~~~~~  
స్యాంచవిషబఃగ్ంహరంతి సవణదరసపికణః । తత్తైప్రేరతేత్వయి  
సంవిశంతిత్వయినస్సశ స్త్వయిసభ్యోవషాకభ్యోచఃపరిజేహి ॥ ౪ ॥ న  
మోఅస్తుసర్వేభ్యశతితిస్రః । నమోఅస్తుసపేభ్యోయేపాధి- వాయఅం

~~~~~  
తేనసర్పంస్తా-యసశతి- యజ్ఞేనదేవాంస్త్రాయసే- హవ్యవహత్వా
త్-స్వధయాపితౄాస్త్రాయసే - కవ్యవాహనత్వాత్॥విషభయ నివృ
త్యథకంబలింహరంతి॥మనుష్యాదయస్సర్వేచాదరి సపికణః- తదేవమగ్ని
ర్యోహుతిమంత్రాఃత్రైః సర్పాణామధిపతస్తాత్యక్తస్త్రాయతే ॥ అథస
ర్పాణామధిపతిస్తాయతే-యిత్రేమావాస్యాయాంచ పౌణణమాస్యాం
చవిషబలింహరంతి - విషసర్పాణాంబలింహరంతి- భయనివృత్యథకం-
తత్తైప్రేరతే-ప్రాప్తువంతి - ప్రాప్యచ-త్వయిసంవిశంతి- త్వామాశ్రి
త్యవతకంతశతియ తత్సత్యుత్తరథకః - తతశ్చ్యయినస్సతేఽప్యదాశ్రి
యానస్మాక్-త్వయినద్యభ్యోత్వదాశ్రయేభ్యఃతేభ్యస్సర్వేభ్యః రితార్థం
పరిజేహి-యథాతేనహింస్యః - వషాకభ్యశ్చపరిజేహి-వషకతోకస
పాకబహుళాభవంతి-తస్మైపరిదానం - ఋతునాసంవత్సరాలత్య
తే-వషాకభ్యః-యథాసస్మాక్సంవత్సరేనహింస్యః - తథాసర్వేభ్యః
పరిజేహి॥౪॥ నమోఅస్తుసపేభ్యః - యేకేయావంతః పృథివీమనుశ్రి
తాః-యేఅంతరిక్షేయేదివిచశ్రితాః-తేభ్యఃసపేభ్యః సపేభ్యఃనమః॥
యాదృషవః-సర్పాః-అవఃసపౌలక్ అముష్మికరౌచస్థే ప్తిస్తానదివస్సం
బంధిని-స్థానై-యేవాసుర్యస్యరశ్మిషు-రిధరశ్మిషు - యేషాంచ సర్పా
ణాం అప్నుసదఃస్థానంకృతం-తేభ్యస్సపేభ్యోనమః॥ క్షుశబ్దసామా
నాధిఃరణ్యాత్ ప్రీతింకతా-యాః-యేసర్పాః-యాతుభానానాం ॥

రస్తూపడిష్ఠిజ్ఞేద్యమంతే ప్రత్యవరూపాః ముత్తరైః యజుషా ప్రత్యవ
 యాకావ్యాతరైదక్షతైః పాత్యైర్వవస్వస్తరైః సంపితంతి దక్షిణ
 తఃపితో నైరామతైవమశ్విష్టానాం జ్యేష్ఠాజ్యేష్ఠాసంపిత సహాయోత్త
 తరిత్యాయేదివ్యాయేదిశ్యః । తేభ్యశ్చమంబుగ్ం హరిష్యామితేభ్యశ్చ
 మంబలిమహాషణం॥ ౫౪॥ తతః వై శాలేయ దృతరాష్ట్రైరావతస్తే
 జీవాస్తవ్యునస్సతస్తవ్యునద్యోవహాభ్యోః పరిజహి । దృతరా
 ష్ట్రైరా తతః తతః వై శాలేయస్తేజీవాస్తవ్యునస్సతస్తవ్యునద్యో
 వహాభ్యోనః పరిజహి॥ ౫౫॥ అహిగ్ం సాంబలిస్తేజీవాస్తవ్యునస్సతస్త
 వ్యునద్యోవహాభ్యోనః పరిజహి । అతిబలాహిగ్ం సస్తేజీవాస్తవ్యున
 స్సతస్తవ్యునద్యోవహాభ్యోనః పరిజహి॥ ౫౬॥ యేదండశూకాః
 ఘృతాః-యేవావనస్పతీక అనుస్థితాః-యేవాఅవతేషుశ్వభృష-శే
 రతే-తేభ్యస్సర్వేభ్యోనమః॥ బలిహరిణమంత్రాః॥ నమోఅస్తుసర్వేభ్యః-
 యేపాథిఃవాః - పృథివ్యాంభవాః-యేఅంతరిత్యోః అంతరితేభవాః-
 భవేశ్చందసీతియతే-శాందసత్వాదాదివృద్ధిః-యేదివ్యాఃదివిభవాః-యేది
 శ్యాః-తేషుచభవాః-తేభ్యస్సర్వేభ్యఃఇమంబుంహరిష్యామి-ఎవంమాగ
 శీమ్యాస్తు-అహార్షమితి-హృతవానస్మివితావా॥ ౫౭॥ ఉపస్థానమంత్రాః
 హేతతతక- తస్యైవవిశేషణం వై శాలేయ-విశాలాయాఅపత్యం- ధృత
 రాష్ట్రైశ్చైరావతశ్చాసావితి- ఎవంనామాసపణః- తేతజీవాః పా
 ణాః-పాణానాం బహుత్వా దృహువచనం-విరావతాభ్యస్సపణః తే
 పాణాః-స్వయీ నస్సతఇతిగతం- త్వయీనద్యభ్యః జీవేభ్యః ఇతివిశేషః-
 ఎవంహేభ్యః-రాష్ట్రైరావత-తతః తతః వై శాలేయస్తే జీవాశ్చత్యాది - అ
 న్యోన్యస్యై పుధానముభాభ్యాం మంత్రాభ్యాం-పాథకనం॥ ౫౮॥ అ
 హింసోనామసపణః-తిథా అతిబలిః- హేఅహింస- అతిబలిస్తేజీవాశ్చ
 త్యాది-హేఅతిబలి-అహింసస్తేజీవాశ్చత్యాదిచ-పూర్వవదన్యోన్యస్యైవ

రాభ్యాంపుభివీమభిమృశంత్యైవగం సంవేశనాదిత్రిశానాః పుష్కలీపా
 క్గ్త్రపమత్వాత్తైతపశ్యంవ ప్రాచీముదీచీంవా దిశముపసమ్రాప్య
 స్థండిలం కల్పయిత్వాగ్నౌ రుపసమాధానా ద్యపరేణాగ్నిం ద్వైకుటీ
 పాథివాస్తాగ్ స్తస్యైతః పరోగవ్యూతినివేశయ । సంతివై నశ్వఫిన
 స్సంతిదండిఃస్తేవాసేద్ధిస సాన్నేద్యాయమస్మాకహినసాత॥ ౮౪ ॥ స
 మీచీనామాసీ ప్రాచీదీప్యతయోనామస్థేతి ద్వాదశ పర్యాయాః॥ ౮ ॥
 రిధానం॥ ౮౪॥ యెదంఽనూకాః సర్వాః పాథివాః-తాన్ స్వంసపకరా
 జంప్రతవచనం-౧శః అస్మాత్ గృహాత్-గవ్యూతిరితిక్రోశయగం-తతః
 పరః పరస్తాత్-నివేశయ॥ సర్వా నెవసపాకప్రత్యాహసముచ్చీయ- స
 వైవై ప్రసిద్ధా-సఃఅస్మాకంకృహే-శఫిరః శఫవంతాగవాదయః - యె
 యుష్టాకృష్ణధీయః-సంతివ దండినః దండహస్తాః పురుషాః- యయు
 ష్టాప్రహరేయః- తేశఫినాదండహస్తాశ్చనేత్ నైవహినసాత్-హిం
 మ్యః- నేత్-నైవయూయమస్మాకహినసాత-సహింస్యాః - యూయమ
 స్మాన్నహిస్యాత్-తేపియుష్టాన్నహిన్యః ఇత్యర్థః-ఉపసంవాదేపంచ
 మాలకారః-ఉపసంవాదఃపరిభాషణేతత-వ్యేపణబంధం॥ ౮౪॥ సమీచీనా
 మాత్వమసి-ప్రాచీదీప్ హేప్రాచీదీప్ సమీచీనామాసీన్యర్థః-తస్యాస్తైగ్ని
 రధిపః-ఆసితోనామసర్వః-తేరక్షితా-యశ్చాధిపతిరిగ్నిః-యశ్చగోష్టా
 అసితః-తాభ్యాంసమః-తానః-అస్మాకమృషయతా-సుఖయతాం-ఎతావా
 నంశఃసగోక్షకృతః-ప్రథమపురుషయో గాత్-శేషఃప్రత్యక్షకృతః వాఘుతి
 యుష్మచ్ఛబ్దయో గాత్-తేవయంయంద్విష్కః-యశ్చాస్మాకద్వై-తంపు
 రువం-వాంయువయోః-జంభే-బహు మ్వేకవచనంజంభే-దధామి-వచ
 నవ్యత్యయః-చక్రః-స్థాపయామః-భూథాథిం-ఓజస్వినీత్యాదిసపకత్రా
 దిపతయః ప్రసిద్ధాః-రక్షితారః సపాకః-గ్నిశ్చేత్యాదేశ్చ సపకవ్యను
 పంకః ఓజస్వినీప్రవాహురక్షితా-ప్రాచీ-పుణ్యంక్షితా-ఉవక్తావారితి

కృత్యా॥ ౧౯॥ ఉత్తరయాదక్షిణస్యామీశానమావాహయతి లోకేక్యా
వాచా త్రరస్యామీధుషీం మధ్యేజయంతం యథోధముదకాః ప్రదాయ
~~~~~  
అపశ్వేత పదాజహి పూర్వేణ చాపరేణచ । సప్తచమానుషీరిమా  
~~~~~  
శ్చిరాజీరషీతా-అధిపక్షి-శ్వితోరక్షీతా- వశనీ- కల్పాషగ్రీవోరక్షీతా-
బృహతీడిక్-ఉధాన్వోడిక్-ఇయండిక్-అధోడిక్-అగ్నిదయః అసీతా
దయశ్చ రూఢిశద్భాః-యథా కథంచిద్వాయోజ్యోః-అవస్థావేత్సృత దౌ
థాండసత్వాన్కృతా॥ హేతయోనామస్థైశి-హేతిప్రభృతయస్సృగ్భిః
గంధర్వాభియైక-యూయం హేతయోనామస్థ-చేషాంవః-పురః పూర్వ
స్యాందిశిగృహః- అగ్నిర్వజ్రవః-సలిలోవాతనామం సలిలి-సగః- గ
హ్వరః-సముద్రః-అవస్థావానః అసిమిషభిషడవాచినః- వ్యుత్పత్తస్తుయ
థాకథంచిద్వా-తస్యవాతస్య నామవాతా ఉపస్థాపయితా వాతనామ
తస్య ఆకాశప్రభవత్వాత్ నపుంసకలింగంతు సామాన్యాపక్రమత్వా
త్- తెభ్యోపః-హేతిభ్యోవోనమః- యూయం- మృడయతిసుఖయత-
వయంయంద్విష్టుః యశ్వనః అస్మాక్ ద్వష్టి-తం-వోయుష్మాకం - జంభే
దంతేమ- దధామి-ఎతేనా త్రరేపంచమంత్రావ్యాఖ్యాతాః- వాతనామ
మిత్యాదేశ్య సర్వత్రానువంగః - నిలింపానామస్థ - సగరోవాతనా
మం - వజ్రిణోనామస్థ - గహ్వరో వాతనామం - అవస్థావానో
నామస్థ - సముద్రోవాతనామం - అధిపతయోనామస్థ- అవస్థాన్
వాతనామం-క్రవ్యానామస్థ-నిమిషో వాతనామం-ఎవమనువంగః॥ ప్ర
త్యైశ్చ పరిషేచనమంత్రాః॥ అపశ్వేత-శ్వేతోనామసపాణామధిపః-
హేశ్వేతంపదాపాదేన- అపజహి - టోదయ - పూర్వేణ పదా-
అపరేణచ - గమనదశాయా మెతదుజ్యతే - తత్రీచ పూర్వా ప
రాపదాభవతః॥ అపహంశవ్యమాహ॥ సప్తచమానుషీరిమాః సప్త
జాతిః-బ్రాహ్మణానాంతిస్రః- వైశ్యానాం శూద్రాణాంచద్వై- తిస్రశ్చ

తీనాదనపిండానుబ్ధయిత్యాగ్ని మధ్యాసీయో త్తరైరుపస్పశకయిత్యో

స్త్రీసృష్టరాజబంధవీః ॥ ౧౦ ॥ నవై శ్వేతస్యాధ్యాచారేహి జా
 ఘానఃంచన । శ్వేతాయై వై దవాణానమోనమశ్వేతాయై దర్వా
 య॥ ౧౧ ॥ ఖడ్గః ॥ ౧౨ ॥ పరమేష్ఠ్యసిపరమాంమాగ్ంశ్రియంగమయ
 ప్రత్యవరూఢోనోమేమంతః॥౧॥ ప్రత్యత్రైపతితిష్ఠామిరాష్ట్రైప్రత్య
 శ్వేషప్రతిఃష్ఠామిగోమ । ప్రతిప్రజాయాంప్రతితిష్ఠామిభవ్యే॥౨॥ ఇహ
 ధృతిరిహసవిధృతిరిహరంతిరిహరమణః । సోనాపృథివిబడితాఽర్వతా
 వామితిద్వై ॥ ౩ ॥ ఆత్వానహంతుహరయ స్సకతసశ్వేత్వై రత్వైస్స
 హశతుమద్భిః । వాతాజీరై బలవద్భిమనోజవై రాయాశీఘ్రంమమ
 రాజబంధవీః-ఛాండసోహస్త్వత్వ- రాజబాధవీః- రాజసంబంధిసీః-తి
 స్రీఇతిదశసర్వకాతయః॥ ౧౦ ॥ నవై శ్వేతస్య- నాగరాజస్య ఆస్యఆ
 ధ్యాసాతే- ఆధిపశ్వే- అహిస్సపః- కంచనకంచదపిమనుష్యం నజఘా
 న-అతః-శ్వేతాయై దర్వాయవిదర్వపుత్రాయతస్మై నమః - ఆదరా
 ర్థంపునర్వచనం-శ్వేతాయై దర్వాయనమః॥౧౧॥ఖం॥౧౨॥ ఆగ్రయతే
 హుతశేషంపిండికృత్య- అగారస్తూపఉద్విద్ధేత్ ॥ పరమేష్ఠ్యసి-హేఉదన
 పిండః- ఇదాసీంపరమేస్థానైస్థితోసి- మాంపరమాంశ్రియంగమయ॥హే
 మఃతప్రత్యవరోహణం॥ సఃఅస్మాభిః-హేమంతఃఋతుః - ప్రత్యవరూ
 ఢః॥ ౧॥ నవస్వస్తరేసంక్షేప్తవం- హేమంతమృతుం ప్రతిఖట్వాయామ
 వరోహమిత్యుక్తంభవతి- సంవేశనమంత్రా॥ ౨॥ ప్రతిత్వతే- నవస్వ
 స్తరేసంవిశే అహంక్షత్రాదిష్వేపతిష్ఠామీత్యుభయః॥ ఛవ్యంమంగళం॥
 ౩॥ ఇహస్వస్తరేసంక్షేప్తం- ధృతిఃదైశ్యం-సధృతిఃసదైశ్యం- ఇహరంతిః-
 ఇహరమతిః-ప్రీతిః- ప్రీతిసంస్కృతిఃపుత్రాదిభిఃక్రీడనం॥ ఉత్తరాభ్యాంపృ
 థివీమభిమృశతి॥ సోనాపృథివీతిగతా॥ బడితా-బట్-సత్యం-ఇత్యాద్యం-
 అనెనవత్ప్రమాణప్రకారేణ- పర్వతానాంమేఘానాం- భిద్రం-భిద్రంభే

త్తరైస్యథాస్యమోదనైభ్యోహుత్వాసర్వతస్సమవాచాద్యోత్తరేణయ
 జుషాగ్నిగ్ స్విష్టకృతముత్తరేణయజుషోపస్థాయోత్తరైస్సమోదనా
 ~~~~~  
 హవ్యాశర్వ॥ ౪ ॥ ఉపస్పృశతుమీధ్యాన్మీధుమేస్సాహూవస్పృశ  
 తుమీధుమీధుమైస్సాహజయంతోపస్పృశజయంతాస్సాహభ  
 వాయదేవాయస్వాహాశర్వానుదేవాయస్వాహానాయదేవాను  
 స్వాహాపశుపతయేదేవాయస్వాహారుదాయదేవానుస్వాహాగ్రా  
 యదేవాయస్వాహాభీమాయదేవానుస్వాహామహాతేదేవాయ  
 స్వాహాభవస్యదేవస్యపత్యైస్సాహాశవశ్యదేవస్యపత్యైస్సాహ  
 ~~~~~  
 దనంబిభషి-ధారయసి-హేపృథివి-యాత్వం-మ-ధూమిప్రవత్సతి-ప్ర
 వణవతి-మహ్నీస్వేనమహిమూర్ష-ప్రజినోషి-తర్షయసి॥ కాఃదేవతాః-
 హేమహిని-మహిమావతి॥ ఓషధీభిఃశుభిశ్చదేవాభ్యంతే-తేవపా
 థివాః-తేవత్పతాదేవాః-ప్రవక్షాంతాథంమేఘాన్వందంతి-ఎతేన
 ప్రకారేణ-పర్వతానాంభద్రంభద్రంభిభషి॥ అథేకాఃబలిః॥ ఈ
 శానమావాహయతి॥ ఆత్వాహరయోహరితవశాః-అశ్వైః-త్వా
 మావాహంతు-శ్వేతైరైశ్చైశ్చైశ్చైశ్చ-సహకేనుమన్యై-కేతుధ్వజః-సద్భుక్తైః
 వాతాజిరైః-అజిగతక్షేపణయోః-వాతగణిభిః-షభం-మమనదీయ్య
 హవిషః-ఉపభోగాయ-హేశవః॥ ౪ ॥ ఓదనముపస్పృశతు
 మీధ్యా-మధ్యమస్థానారుద్రోషకతేనైశ్చైశ్చ-జగదుపాదాన-
 అస్యసర్వవర్తవసీతతిపౌరాణికాః-తస్మై-మీధుమైస్సాహుమే-ను
 ధ్యమస్థానామకేరుద్రస్యపక్ష్యైః-నైరుత్తైః-జగత్సృజ్యమీధుమేతిపౌరాణి
 కాః-తస్మై-జయంతః-సూందరి-తస్మైభవాః-యోష్ణాభావతో-మూ
 లకయః॥ తేచక్షోః-అపేధూమాతారి-వ్యోమసూర్యోదీతీతనీవతి॥ ఆ
 కాశశ్చంద్రశ్చైషామధిష్ఠాన్మీధుమైస్సాహాశవశ్యదేవస్యపత్యైః-పురాణప్రక్రియాభా
 నయతీతిభవః-అంతభాగనిత-అవ్యభాగః-సమస్తస్యజగతః-కతా-

నివృత్తాన్యై కేవలద్వైద్వదత్వాదశ దేవసేనాభ్యో దశోత్తరాభ్యః
పూర్వపదున్తరేణయజుషా వృక్షానజ్జత్యత్ర గుద్రాణ బపెత్తృథమో
త్తమావాఽభితపితదగ్నింగాస్త్యాపయతి యథైనాథామః ప్రాప్నుయా
~~~~~  
హేణానన్యదేవస్య పత్యై యస్వాహా పశుపతే దేవస్యపత్యై యస్వా  
హా గుద్రస్య దేవస్యపత్యై యస్వాహాగ్నిస్యదేవస్యపత్యై యస్వాహాభీమ  
స్యదేవస్యపత్యై యస్వాహామహతోదేవస్యపత్యై యస్వాహా జయంతా  
యస్వాహా || అగ్నయేన్విష్టక్యతేసుహుతహుతాహుతీనాంకామానా  
గ్ంసమథాయిత్రైస్వాహా||౫||స్వస్తిసఃపూణాముఖఃపరిక్రామతు గృ  
హపోవస్పృశగృహపాయస్వాహా గృహపుష్పస్పృశగృహమైస్వా  
~~~~~  
సంహతాశవణః- శూహింసాయాం-ఈశానః ఈశ్వరస్సవస్య- ప
శవోద్విపాదశ్చ చతుష్పాదశ్చ తెషాంపాతా-పశుపతిః రుద్రో రోద
యితా-సంహరకాలేక్షగః- నెహస్య రాష్ట్రమవధ్యంభవతీతి దశేనా
త్-చిభ్యత్యస్మాత్సర్వాణిభూతానీతిభీమః-మహానవోభ్యః- భవస్యదే
వస్యైత్యాదయో వ్యవేదైవగతాఃస్విష్టక్యన్మంత్రః-అగ్నయేన్విష్టక్యతే
రుద్రోగ్నిస్విష్టక్యతే-సుహుతంబుపెయతి-సుకృతంకరోతి-సుహుతహు
త్ - ఆహుతీనాం కామానాంచ సమథాయిత్రే - స్వాహా వధణ
యిత్రే ప్రాపయిత్రేవా|| ౫|| ఉపస్తాసం || స్వస్తిసః- ఆహుతిభిః-
పూణాముఖో దేవః యథాస్కాం స్వస్తిభవతః-తథా పరిక్రామతు
సంచరంతు||పణాదానం, గృహణపాతీతిగృహపః-సంవదేవం||నమోరు
ద్రాయనాస్తాష్టతయతి దశేనాత్ - దేవస్య గృహపో గృహపా
లః- సందీక్ష్యంకుమారః-హేగృహపగృహపతే-ఉపస్పృశఇమం బలింగ్ర
హణః- తుభ్యంగృహపాయస్వాహా- దధ్వామి- గృహపీ-గృహపస్య దే
వీహేగృహపి-ఘోషిణోఘోషవంతః- శ్వాసీనః శ్వాసవంతః- విచిన్వం
తః(విపూచ్చినాతేరన్వేషణార్థం) అన్వివ్యంతః-ప్రపున్వంతః శోధయం

తా గంధైరభాభాగ్ముష్టి నావోక్షతి వృషాణ మేవాగ్రగణం మాగే
 గ్నాక్షైత్రస్యపతిం యజతః తానవదావాహనంచత్రమ సప్తసువాప
 ణేషునామాదేశందధాతి త్రిప్రం యజతః పావకౌదేవ ఉత్తరాభ్యా
 ~~~~~  
 హః ఘోషిణ ఉపస్పృశతః ఘోషిభ్యస్తాస్వహః శ్వాసి న ఉపస్పృశతః శ్వాసిభ్య  
 స్తాస్వహః విచిన్వంత ఉపస్పృశతః విచిన్వద్భ్యస్తాస్వహః ప్రపున్వంత ఉపస్పృ  
 శతః ప్రపున్వద్భ్యస్తాస్వహః సమశ్చంత ఉపస్పృశతః సమశ్చద్భ్యస్తాస్వహః  
 దేవసేనా ఉపస్పృశతః దేవసేనాభ్యస్తాస్వహః యాత్రాభ్యాతాయాశ్చ  
 నాభ్యాతాదేవసేనా ఉపస్పృశతః దేవసేనాభ్యస్తాస్వహః ద్వా రాపాప  
 ~~~~~  
 తః-సమశ్చంతః సహశ్చంతః-ఎతేదేవస్యసవకగుణౌ హేదేవసేనాః-
 ఉపస్పృశత-దేవసేనాభ్యాయుష్మచ్ఛగ్ంస్తాస్వహః - యాత్రాభ్యాతాః ఆ
 స్మిన్సంత్రగజేయాః ప్రోక్తాః- యాశ్చనాభ్యాతాః తాయూయం దే
 వసేనాః- ద్వారాపః దేవస్యద్వారపాలః- ద్వారాపదేవ్యాః ద్వార
 పాలినీ- అన్వాసారిణోపితస్య దేవస్యైవాసువరాః- అంతఃపురైధిక్య
 తాః-హేనిషంగిః ఇమధిమంజయంతస్యేద మామంత్రణం శిశ్యంవృక్ష
 ఆసజ్జతి-నమోనిషంగిణఇమధిమతే- ఇమధినిషంగిశబ్దౌ పర్యాయా • ఇ
 హనిషంగఇతిఇమవ్యతిరిక్తానాం శస్త్రాణామాపస్తానం-ఎతదేవయజః-
 సతురుదేవుపతికస్యప్రతీకగ్రహణం-యచ్ఛదేవైదైవస్యాత్ నమోనిషంగి
 ణఇమధిమతఇత్యేవ యూరీయాత్- యథాఆశాసానైత్యేహ - తత్సవి
 తువరైజ్యమిత్యేషేతి॥ అత్రరుద్రాజపేత్ రుద్రాస్యత్ర వ్యాఖ్యా
 తాః॥॥క్షేత్రస్య పతినావయం॥హితేనయేనైవసమిత్రాదినా జయామ
 సి- శైతవ్యంజయమః-సవక్షేత్రపతిః- నమోగామశ్వుంచ- పోషయిత్తు-
 లింగవ్యత్యయః-పోషయితా ఆకారస్యముచ్చయే- పృథాతి- సుఖశర్క
 యం-మృదయత్- సుఖయత్- ఈద్యశేకమణిక్యతే- హేక్షేత్రస్యపతి-
 మధుచంద్రం మధుస్వాదేనక్షీరాదినామంక్తం- ధోమః- అహోమధుకా

ముపతిష్ఠతేస్థాలీపాకంబ్రాహ్మణాః భోజయేత్ తైత్రసత్యం ప్రాశ్న
స్మియ సరాభయోభవంతి యథావైమాం కులధర్మస్సాగ్నీత్ ॥ ౨౦॥

మాసిశ్రాద్ధస్యాపరః క్షయథోపదేశం కాలాశ్శుచీస్సంత్రసతో

స్వప్నశద్ధాః సాయస్వాహా ద్వా రాభ్యుపస్మృత ద్వా రాప్రైస్వాహా
న్వాహాః ౧౬. స్మృతాన్వాహాభ్యస్వాహాః సిషంగిన్నపస్మృతసిషంగి
తేన్యాహాన మౌనం గణకమధిమతైత్రైత్యపతినావయమితి ద్వై ౧౮ ॥

యస్మైమాతాప్రతిబలాభచరత్య నసప్రతా । తస్మైరేతఃపితావృక్షాం
హానురన్యోవషద్యతామమ మైస్వాహా ॥ ౧ ॥ యాస్తీవృంతియాథా

రంగవాంసముదాచాధాభాజనన్య అచ్ఛిద్రం-అతః మధుమంతం-మ
ధుశ్శతం-తి గ్వయమపాత్తం- యథామధుమన్యధు మాంశ్చ కించిత్
మధుశ్శుత్-యథా ఘటాది దృఢోభవతి-కిచ్చిన్యధుశ్శుత్- నచ మధు
యాశా-తన్యపిశేషాం-మధుశ్శుతంఘృతమివసుపూతమివచభవతి - త
న్యధిభయం నావిశిష్టం - భృగమివ సుపూతం వస్తాదివా సుప్థ
కోధిం-ఏవంధూతంగవాంసముదాయం ఊమింఅస్మాసుధుక్ష్య- విక్ష
ర-శేసురివపయః-యథాశేనుః పయఃదుగ్ధ- త్వత్- క-చత్వస్పృశా
దాశ్-ఋతన్య-నజ్జన్యపతయోగ్నాదయః- సఃఅస్మాక్- మృడయం
తు-సుఖమంతం॥ ౧౮ ॥ మాసిశ్రాద్ధహోమమంత్రాః॥ యస్మైమాతా
యదేతః-అన్యదీయంమమమాతాభతుః అననుకూలాచరతివరంతీ-ప్ర
బలాభప్రతిషేఽదయేష - సాధ్వీనామపిమానపవ్యభిచారసంభవాదే
వమున్యతే-తదేతః-మేమమపితావృక్షాం అచ్ఛాద్యసీవకరోతు- మా
నన్యభిచార సిమిత్రరేతసాసాజర్యం మాభూత్ - అభవతీత్యా
భుః ఏతావతానిమిత్రైరమామయిప్రతిపీతృత్వేనాభవత్ - అన్యఃఅవ
పద్యతాం-మోఘాశోభవతు-యస్మయాదీయమానంతన్నలభతాం - అ
ముమైయజ్వశమేదే మత్ప్రైస్వాహా॥ ౧ ॥ యాఅపస్తీవృంతి త

యోనిగోత్రమంత్రాసంబంధా నయుగ్మగ్ ప్రయవరాసనథాకపెట్టో
భోజయేదన్నస్యోత్రరాభి జాహూత్యాహుతీరుత్రరా ఏతద్వావి
పరీతగ్ం సర్వము త్రైరైభిమ్యశేహి ఇప్తాహ్వా త్రిభూమము త్రైరేణ
యజుషోసస్వశక్యత్వా భుక్తవతోనువద్యప్రవిక్షేణీకృత్య జైవధంద
~~~~~  
వంతియాఅద్రోఁఘ్నీఃపరిః స్థుషీః అద్భిర్వశ్వస్యఃః భిరంతరగ్యః పితృ  
దణ్ధేః మేస్సాస్వాహ॥ ౨ ॥ యస్మై ప్రపితామహీప్రబులాభచరిత్యననువ్ర  
తాతస్మై రతిఃప్రపితామహోఽపృథ్వాం మాభురన్యోవ పద్యతామముష్మే  
స్వాహ॥ ౩॥ అంతదణ్ధేపర్వతై రంతమహ్య పృథివ్యా అభిదిగ్భిరనం  
తాభిరంతరన్యంప్రపితామహాద్ధిమముష్మేస్వాహ॥ ౪ ॥ యస్మై ప్రపితా  
మహీప్రబులాభచరిత్యననువ్రతా తస్మై రతిఃప్రపితామహోఽపృథ్వాం  
మాభురన్యోవ పద్యతామముష్మేస్వాహ॥ ౫ ॥ అంతదణ్ధముతుభిర  
హారాత్రై స్ససంధిభిః అశ్వామానైశ్చ మానైశ్చాంతరన్యం ప్రపితా  
మహాద్ధేమముష్మేస్వాహ॥ ౬ ॥ యేచేహపితరో యేచసహయాగ్ం  
~~~~~  
టాకాదిషు-యాశ్చధావంపిపాదీషు-యాశ్చపరితస్థుషీః-పరితస్థుష్యః- పరి
త స్త్రివ్యంత్యఃఅద్రోఁఘ్నీః అద్రోఁఘ్నాభ్యుభవంతి - కూలాపకమాద్రోఁ
ప్రదేశంఘ్నతీత్యథః - తాభిరద్భిర్వశ్వస్యభతీః భిః పితరన్యంఅగ్ని
సహ-మణిభాగి త్వేనాగచ్ఛంతంశంతరదణ్ధ-వ్యవహితంకరోమి - స్త్వం
గతం॥ ౭॥ యస్మై ప్రపితామహీశ్యాదిపూర్వవత్॥ ౮॥ అంతదణ్ధేపర్వతైః-
మేరుప్రభృతీభిః అంతదణ్ధేమహ్యమహ త్యాపృథివ్యాఅభిఃదిగ్భిఃపాచ్యా
దిభిః జేశతఃకాలతశ్చ అనంతాభిః అంతరహితాభిః - పితామహాదన్యం
అన్యతమం-అంతర్దణ్ధ॥ ౯॥ యస్మై ప్రపితామహీశ్యాదిపూర్వవత్॥ ౧౦॥ ఋ
త్వాదయఃప్రసిద్ధాః-సంధయఃతేషా మేవఋత్వాదీనాం- త్వేప్రపితామ
హాదన్యమంతదణ్ధే॥ ౧౧॥ యేచేహపితరః-యేచపితరఃశహలా కైతివ్యంతి-
యాంశ్చవమంవిద్య-జానీమః - యా-ఉచన-ఉకారోనథః కః - నప్రవి

షీణాగ్రాదభావానగంస్త్రీత్యతేషాంతరైరపాదత్వోత్తరై దక్షా
 ణాపవగాన్విందాదత్వా పూర్వవదుత్తరైరపాదత్వోత్తరై రుపస్థా
 యోత్తరయోదపాతేణః ప్రసవ్యంపరిషిచ్య న్యుబ్ధ్యపాత్రాణ్యుత్త
 శ్చవిద్మయాగ్ండువనప్రవిక్త ॥ అగ్నేరాస్వేదయదితేజాతవేదస్తయా
 ప్రత్తగ్ం స్వధయామదంతుస్వాహా॥ ౧ ॥ స్వాహాపిత్రేపిత్రేస్వాహా
 స్వాహాపిత్రేపిత్రేస్వాహాస్వధాస్వాహాగ్ం యేకవ్యవాహనాయస్వధా
 స్వాహా ॥ ఎవతేతతమధుమాగ్ం ఊమిన్సరస్వాక్యావా నగ్నిశ్చపృ
 థివీచ తావత్యస్యమాశ్రాణావతీంపతాంమాత్రాం దదామియథా
 గ్నిరక్షితోనుపదస్తవీంమహ్యం పిత్రేక్షితోనుపదస్తస్వధాభవతాం
 తగ్ంస్వధాంతై స్సహావజీవచన్తై మహిమైషతేపితా మహమధు
 మాగ్ం ఊమిన్సరస్వాక్యావావాయశ్చంతరిక్షంచతావత్యస్య
 మాత్రాతావతీంపతాం మాత్రాందదామి యథావాయురక్షితోనుప
 దస్తవీంమహ్యంపితామహయాక్షితోనుపదస్తస్వధాభవతాంతగ్ం
 స్వధాంతై స్సహావజీవచన్తై మహిమైషతే ప్రపితామహమధు

ద్భ॥ హేఅగ్నేజాతవేదః - యదిత్వం-తావత్తేజానాసి-తేభ్యోయథా
 హాం త్వమేవప్రతిపాదయ-తేదతయాప్రత్తం- లింగవ్యక్తయః. ప్రత్త
 యా-స్వధయామదంతు - త్వహ్యంతు-స్వాహా॥ ౧॥ స్వాహాపిత్రత్యాద
 యోనిగదసిద్ధాః-కవ్యవాహాపితృణామగ్నిః॥ అన్నముత్తరైరభిమంశ్రీ
 యతే॥ ఎవతేతత-హేతతేపితః - ఎవతేఊమిన్-ఊమిన్మాగ్-మ
 ధుమాగ్మధుధియుక్తః - సరస్వాక్స్వధాసమద్రః- తేనచైతదల్పమి
 తిమంతవ్యం-యతేయావానగ్నిశ్చపృథివీచ-పరిమాణేన- తావత్యస్యమా
 శ్రాపరిమాణం-తావతీంపతాంమాత్రాందదామి - అథాన్మంప్రత్యా
 హ-యథాగ్నిరక్షితః-కదాచిదప్యమానః - అనుపదస్తః - అపతయ
 రహితక్య- సమంచహ్యంనుమపిత్రేక్షితః అనుపదస్తశ్చ-స్వధాభవపి

రంశఃజరనవా సంశ్లేషరాశ్శ్చ మావశ్యాయత్వా ప్రోక్ష్యపాత్రాణి
 ద్వంద్వమభ్యుదాహృత్య సర్వతస్సమపదాయో త్తరేణ యజుషా శేషస్య
 గా)సావరాధ్యం ప్రాశ్చీయాద్యామాఘ్యాః పాణిమాస్యా ఉపరి
 ప్లాద్యభ్యకౌతస్యాచక్షుమీశ్యేష్ఠయాసంపద్యతేతామేకావృతత్యా చక్షు
 ~~~~~  
 మాగ్ండుమిస్సరస్వాన్ యావానాదిత్యశ్చద్యౌశ్చతా వత్యస్యమా  
 తా)తావతీంత ఏతాంమాత్రాండదామి యథాదిత్యోక్షితో సుపదస్త  
 ఎవంమహ్యంప్రపితామహాయాక్షితో సుపదస్తస్వధాభవతాంతగ్ంస్త  
 ధాంతై స్సహౌషజీవయబాగ్ంషితేమహిమా॥ ౮ ॥ ఖడ్గః ॥ ౧౯ ॥  
 పృథివీతేపాత్రంద్యౌరపిధానంబ్రహ్మణస్త్యాముఖేజుహోమిచా)హ్మణా  
 నాంతాప్రాణాపానయోజుహోమ్మక్షితమసీమైషాం తేష్టా ఆము  
 త్రాముష్మిక్లోకే॥ మాజుయంతాంపితరోమాజుయంతాం పితామ  
 ~~~~~  
 త్యోనామన్నంభవ-అభిపీతరంప్రత్యుచ్యతే-తాం- స్వధాంతైర్ గౌర్వి
 భిఃసహ-త్వముపజీవ-హేషితః-యద్యస్యగ్నిఃపృథివీద ద్వావేవప్రకృతౌ-త
 ధాపి బహువచన నిదేశతా నథాశవగతిః - ఋచస్తైమహిమా-
 సర్వవేదస్థాసర్వాఋచః- తవమహిమా - మహత్వం - ఏతేనైతరా
 వ్యాఖ్యాతా॥౮॥యజుషోషస్వశయతి॥పృథివీతే॥ పాత్రంభాజనం-ఏవం
 సామమహదసి-పూర్వత్రచోక్తంయావానగ్నిశ్చపృథివీచేతి- ద్యౌగపిధా
 నం-అపిధానమప్రేవంప్రమాణమేవతేభవితుచ హాతిత్యర్థః- ఉపరిస్థిత
 మభిధానంఅధస్థితభాజనండివఃపృథివ్యాశ్చ తాదృశమవస్థానం- బ్రహ్మ
 ణిబ్రాహ్మణస్యత్వాంముఖేజుహోమి- తత్రపీతరోదేవతాః-బ్రాహ్మ
 ణస్త్యాహవసీయాధకతి॥ శ్లో॥ యస్యాన్నేనసదాత్మంతి హవ్యాఃప్రి
 దివాకనః । కవ్యానిచైవపితరః కింభూశమధికంతత ఇతి మనువచనాత్॥
 ఏవంపిత్రాణామథాశయ బ్రాహ్మణముఖేజుహోమిత్వక్తం. ఇదాసీం
 భుంజానానామ పితృప్రీత స్త్విశ్యతఆహ- బ్రాహ్మణాంతాప్రాణా

తేతస్యాస్సాయమాపకార్యమపూపం చతుశ్చరావగ్ంశపయత్వాష్టా
కపాలిత్యైకపార్వణవదాజ్ఞభాగాంతేఽంజలినోత్తరయా పూపాజ్ఞ
హూతి సిద్ధశ్శేషస్తమప్తధాకృత్వా బ్రాహ్మణైభ్య ఉపహరేత్॥ ౨౧॥

హామాజయంతాంప్రపితావహః॥ మాజయంతాంమాతరోమాజయంతాంప్రపితావహ్యః॥ ఏతతైత
తాసాయేచత్వామస్వతతైపితామహసాయేచత్వామస్వతతైప్రపితా
మహసాయేచత్వామను-ఏతతైమాతరసాయాశ్చత్వామస్వతతైపితా
మహ్యసాయాశ్చత్వామస్వతతైప్రపితామహ్యసాయాశ్చత్వా మను॥
౨౫॥ మాజయంతాంపితరగత్యైతే॥ ౩॥ యేచవోయేచాస్సాస్వాశగ్ం
సంతేయాశ్చవోత్రయాశ్చాస్సాస్వాశగ్ం సంతేచవహంతాం తాశ్చ
వహంతాంతృప్యస్తుభవంతస్తృప్యస్తుభవశ్శస్తృప్యతృప్యత॥ ౩౫॥
పానయోజుఃపహమ్యక్షితమసి- హేఅన్నత్వమక్షితమసి - ఎహంచపి
త్యోకాంబ్రాహ్మణానాంచమాక్షేప్తాః- త్షయంమాగమః- అముత్ర ప
రలోకపితౄణాం- అముష్మిన్ భవలోకే బ్రాహ్మణానాంచ॥ పిండప్ర
దానవిభాగేష్వపాదదాతి- మాజయంతాం అనెనఉదకేన శుద్ధాభవం
తు-మమపితరః- ఎవము త్రరయోజ్యః॥ పిండదానం॥ ఏతతైతత - ఏత
త్పిండ-తత-పితః-అసాయజ్వశర్క- తెతుభ్యం-యేచత్వామనుజీవంతి-
తేభ్యశ్చదదామి॥ ఎవము త్రరే-ఉత్తరైరుపస్థానం- యేచవః-హేపితరః-
యేచవఃఆశంసంతే- యేచఅస్సాసుఅస్మాక్ ఆశంసంతే- ప్రాథమ్యం
తే-హేమాతరః- యాశ్చస్త్రియఃఅసి-క్షకులేశ్వతాః-వః యుష్మాక ఆ
శంసంతే-యాశ్చ- అస్సాసుఅస్మాక్ ఆశంసంతే- తేవపురుషాః- వహం
తాం-ప్రాశ్నువంతు- స్వధాం- తాశ్చస్త్రియోవహంతాంతాం స్వధాం
ప్రాశ్నువంతు- తృప్యంతుభవంశఃపురుషాః- తృప్యంతుభవత్యఃస్త్రియ
శ్చ- హేపితరోమాతరశ్చఉభయేయూయంతృప్యతృప్యతృప్యప్రాభవత॥

శ్వాసూతేవభేదణగా ముపాకరోతి పితృభ్యస్తస్వ జప్తముపాకరోమితి
 రూప్తింపంచాహుతీసూక్తా త్వత్స్వైవపాగ్ క్రపయిత్వోపస్తీతాకా
 ~~~~~  
 పుత్రాక్షపాత్రానభిశర్వయంతీరాపోమధుమతీదిమాః॥౪॥ స్వధాంపితృ  
 భ్యోఅమృతంధుసానా ఆపోదేవీరుభయగ్ స్తవకాణస్తు॥౫॥ తృప్యత  
 తృప్యతతృప్యత॥౬॥ పాత్రేఃస్థూమృతంజహామిబహుణేను ఆత్మాశ్చ  
 త్వాయః॥౭॥ యాంజనాప్రతిసన్తన్తిరాత్రింధేనుమివాచయతి సంవత్స  
 రస్యయాపత్నీసానో అస్తుసుమంగలీస్సాస్విహః॥౮॥ వహవిపాంజా  
 తవేదఃపితృభ్యోయతైత్తాక్షవేత్తహితాన్సరాకే మేదసఃకూల్యా  
 ~~~~~  
 ఉభయాన్పిండాన్పరిషించతి॥ పుత్రాక్షపాత్రాన్పి అధిత కాయంతీః-
 అధిత స్తవకాయంత్యః- మధుమతీ మధుమత్యః మదస్యాదయూకాః-ఎవం
 భూతాఇమాఅహః ఇత్యేకౌ వాక్యాభకః- తాంకడం పితృభ్యః (పితా
 మాత్రేత్యేకశేషం) స్వధారూపమమృతంధుసానాః-ఏవే దేవ్యః- ఉ
 భయాక్షేత్ర్యాక్షమాత్ర్యాశ్చ॥తవకాయంతి॥౪॥ హేపితరః హేమాత
 రశ్చ- తృప్యతతృప్యతతృప్యత॥౬॥ శేషపాగ్నం॥ హేదేవః స్తుపాగ్నా
 దీకపంచవాయూకా అధిష్ఠాయవతకమానఃఅహం- అమృతం అమర
 ణహేతుమన్నంబహుమి- క్వ-బృహ్మణి- పరమాత్మని- మేమమ-అమృ
 తత్వాయ-ఆత్మాపరమాత్మరూపోహం॥౭॥అథాప్తకామంత్రాః॥ తత్ర
 సప్తమ్యాం రాత్ర్యామపూపహేనామః॥యాంజనాః యాంరాత్రింజనాః
 పృథినందంతి పూజయంతి- అపూపాహుత్యా-ధేనుమివ యథాదోపక
 ర్థంఆగచ్ఛంతీంధేనుంప్రతివందంతి-తద్వత్-కించ- సంవత్సరస్యయాపత్నీ
 ఎకాష్టకానామ-ఎషావై సంవత్సరస్యపత్నీ యదేకాష్టకేత్యష్టకాస్తుః-
 సప్తమ్యాస్తుతత్సామీప్యా దేవస్తుతిః- సారాత్రిః-సః అస్మాకంసుమంగ
 లీఃశోభనమంగళౌఅస్తు- ॥౮॥శ్వాసూతేవపాహకామమంత్రాః॥వహవి
 పాం- హేజాతవేదః-పితృభ్యోవపాంవహ- వపాంపితృస్సాస్విమౌ

భిఘ్నాంతం మధ్యమేనాంతమేనవా : లాశపణేనోత్తరయా జుహూతి
 మ-గ్ం సాదనము-త్తరాభిః పిష్టాన్నము-త్తరయా జ్యహూతి రుత్తరా
 ~~~~~  
 ఉపతాక్ శుగంఘసశ్యావీతా ఆశిషస్సంతుకామైశ్చహా॥ ౭౪ ॥ యాం  
 జనాః ప్రతిసందంతీ త్యేషా॥ ౮॥ ఇయమేవసాయాప్రథమా వ్యాచ్ఛదితి  
 ~~~~~  
 త్యృథః- యత్రసిహితాక్-స్థితాక్-ఎతాన్విశ్వాక్- వెథవెత్సి- పరాకె
 దూరేవత్వయావపాయాం ప్రాప్యమాణాయాంతాక్ పితౄణా-మేద
 సః కూల్యాడపరక్షరంతు- కృత్రిమాస్సరిభః కుల్యాః ఏషాం పితౄణా
 మాశిషత్వ-కామైస్సహసత్యాస్సంతు- ఆశిషః పాగ్ధానాః- కామాస్త
 ద్విషయాః కావ్యంతఇతికామా॥ ౭౪॥ యాంసాదనము-త్తరాభిః॥ యాంజ
 నాః ప్రతిసందంతీ త్యేషాగతా॥ ౮॥ ఇయమేవ- ఏకాష్టకా-సా-యా-ఉషా
 పగ్రథమా ఆదిత్యాక్-పూర్వస్వాచ్ఛత్- వ్యష్టా-వ్యప్యఆదిత్యం ప్రవి
 ష్టా- అంతరస్యాం పృథివ్యాంరశ్మిరూపేణచరతి- యావవధూఃజజాన్
 జాయత్-భవత్-సవగత్- యానవతింగచ్ఛత్-సానవగత్- జనిత్రీజనయి
 త్రి-వృత్రాణాంయావైచనాం- త్రయోషహిమా-సః-మహంతః-అగ్నిరే
 కః- అగ్నినౌచద్యౌ- సచంతే-భజంతే- (ఏతేవావదేహాః ప్రాతర్యావా
 నో-యదగ్నిరుషా అగ్నినాఽతి బహ్వౌచద్రాహ్మణం-) ఏవంధూతాయా
 ఉషాః సాశ్చయమేవ-ఏకాష్టకేత్యృథః॥ మధ్యసస్థానా ద్యస్థానాచేతి
 ద్వైడషసీద్వయోను-త్తరా-ఘంసద్వతీ-ఘంధోభి-స్తుత్యే- ఘంధోభి హ్యేతే
 స్తూమైతే-ఉషసా ఉషసా- పెషిశానెదీప్యమా-న- సమాసంయోనింస
 మానమేకంయోనిం ఆదిత్యం ఆనుసంచరంతి-ఆనుసంచరత్యేదివా అను
 ప్రివింత్యై- సూర్యపత్నీ-సూర్యపతిఃపాలయతా యయోస్తా- సూ
 ర్యపత్నీ- విచరతః-వివిధంచరంతః-ప్రజాసంతి ప్రజాసంత్యై- కేతుం
 కృత్వాసె-సవశస్యలోకస్య క్షజ్ఞానతికర్వంత్యై సవశఏవప్రాణీనఃఉష
 స్యాగతాయాం ప్రతిబుధ్యంతే అజరెరహితే-ఘారిరెతసా - ద్వివచన

స్వీకృత్య త్రైవిధ్యసమాన మామిండరిధానాదన్వష్టకాయాశే నై కేఽం
 దనిధానమిత్యపదిశంత్యధైతదపరందగ్నపివాంజలినా జహహితి య
 ~~~~~  
 సగ్గి॥ ౮౪ ॥ ఏకాష్టకాం పశ్యతదోహమానామ న్నంమాగ్ంసవత్ ఘృ  
 తవత్స్వధావత్ । తద్వ్యాప్త్యైరతి పూతమనంతమపియ్య మము  
 స్త్రిలోకేస్థీతింగచ్ఛతు మేపిపృథ్వీస్వాహా॥ ౮౫ ॥ ఔలూఖిలాగ్రా  
 వాణోఘోషమకృతహమిక్ష్వాంతః పరివత్సనీం । ఏకాష్టకేసుప్రజా  
 ~~~~~  
 న్యాకారః సూరిరేతసౌ- ప్రభూతః పశూదక- ఏవంధూతేషానీ-తే
 పి ఇయమేవోగ్రు వృశ్యయోజ్యం॥ ఋతస్యసంధాం ఋజ్ఞ స్యమాంగం
 తిగ్రడవసః- కార్యభేదా త్త్రిశ్వం- ఏకాసత- బహుభోమోపుచ్ఛనీతివ
 భవిష్యతి- అన్వాగ్-అన్వాయాంతి- త్రయశ్చ-ఘమాణసః- (ఘృగ్రహ
 దీప్త్యుత్తి) దీప్తాః అగ్నయః- ఏనాముష సంజ్యోతిషా అన్వాగ్- అ
 న్వాయాంతి-కార్యభేదందశకాయతి- తాసాం మధ్యే ఏకాదశయూనాం
 దేవయవోయజమానాః- దేశాణ్యుష్టమిచ్ఛంతః- తేషాం ప్రజాంతీ
 తి- ఏకాతుతేషా మేవోజాంబలిరసితి- ఏకాతుతేషా మేవప్రతంకర్మ
 సంధ్యావందనాగ్ని హోత్రాదిరక్షతి ఎతా అపితిసః ఇయమేవేతియో
 జ్యం॥ ౮౬ ॥ ఏకాష్టకాం- హోత్రాస్తాతాః- ఇమాం ఏకాష్టకాం పశ్యత-
 కీదృశీం-పితృభ్యోన్నందోహమానాం- కీదృశమన్నం-మాంసవత్- ఘృత
 వత్- స్వధావచ్ఛ- పితౄణాం మాంసామిదన్నం పితౄణామేవయ
 ద్యోగ్యం-మాసాదిమాసాదివతద్వత్- తదన్నం త్రాప్త్యై రతిపూతం
 అతివశోధితం అనంతమపియ్య తేతుమశక్యం- అముష్క్విలోకే మమ
 పితృభ్యోస్థీం ప్రపుర్ధింగచ్ఛతు॥ ౮౭ ॥ ఔలూఖిలాః- స్వాధికస్తద్ధికస్త
 తః-ఉలూఖిలాః గ్రావాణి పెషణ్యోద్భావ్య ఘోషమకృత-శబ్దంకువం
 తి-హమిక్ష్వాంతః- అవఘాతకుపివ పెషణాదిద్వా రేణహమి కువం
 తః-పరివత్సనీం- వత్సనౌవత్సరేభవం- హో ఏకాష్టకేసుప్రజా-వచన

శ్రూపవతవవయధాథకం మాగ్ంసగ్ంశిష్ట్యాశ్వీభూతేన్ద్రప్రకాతస్యా
 మాసిగ్రాధైసకల్పా వ్యాభ్యాశస్సరిమిత్వోత్తరాక్ష జపిత్యాథకంబూ
 ~~~~~  
 వీరవంతోజయగ్ం స్యామచతయోరయితాగ్ంస్వాహ॥౧౦౫॥ ఏకా  
 వ్షకా వసాతప్యమానానంవత్సరస్యపత్నీ దుదుషేప్రపీనా । తందో  
 హముఃజీవాథక్షితరస్సహస్రధారమ ముష్టిక్లోకేకేస్వాహ॥ ౧౦౫ ॥  
 ఖండః॥ ౨౦ ॥ ఉక్త్యశ్చస్యతిరాత్రిశ్చ సాద్యసీగ్రీశ్చందసానహః॥  
 పూపశ్చతామచతయోరయితాగ్ంస్వాహ॥ ౧౦౬ ॥ ధూఃపృ  
 థీశ్చగ్నిచాకముంచుకామంసయినజ్జిస్వా హఃఘవోవాయునాంతరి  
 ~~~~~  
 వ్యత్యయః సు జనః వీరవంతః- వీరైశ్శూరైఃపాలైః తద్వంతః భూ
 త్యా వ రంరయితాంపతయః స్యామ॥౧౦౭॥శ్వస్రసాదాత్ యాభి
 యమేకావకాతవసాతప్యమానా- సంవత్సరస్య పత్నీపాలయిత్రీ- దు
 దుహేనగ్ధై - ప్రక్షాతీత ప్రపీనా ప్రవృద్ధాశం దోహం హేపిత
 రః యూయః ఉపజీవాథ - ఉపజీవత - సహస్రధార మముష్టిక్
 లోకే వీరలోకే ॥ ౧౦౭ ॥ ౨౦ ॥ ఓష్టాన్న ముత్తరయా జుహూ
 తి ॥ ఉక్త్యశ్చ- హేవకావ్షకై - త్వమవ - ఉక్త్యశ్చసీ- అతిరా
 త్రశ్చసీ - సాద్యసీగ్రీ- సద్యసీగ్రీనామక్రతుః- తస్యలకార రెఫ ఈ
 కారాశ్చందసత్వాత్ - సద్యసీగ్రీక్రతుశ్చచందసానహ- శ్చందశ్చబ్దకృషి
 క జెశ్శ్రహణాత్ మంశమచ్యతే- మంత్రేణసహజి॥ అపూపానాం
 శ్చుతస్యవయాతమతి సస్యాఆమంత్రణం - హేలపూపశ్చతామచతే-
 నమస్తైస్తు మాంసపిప్పలే- స్వాదాఫలంపిప్పలం - తయోరన్యంపిప్పలం
 స్వాద్విష్టీతదశకానాత్ - మాంసమేవయస్యోః పిప్పలంతస్యా ఆమంత్ర
 ణం- హేహం- పిప్పలై॥ ౧౦౮ ॥ అజ్ఞాహుతీరుత్తరాః-ధూః - భూరాది
 వ్యాహృతాః- ఉచ్చారణమత్రేణఉపకారకాః- నపదాంతరై స్సంహ
 త్యాథకంఅభిదధతి- పృథివీ-తృతీయైకవచనస్యపూర్వసవణః - పృథి

యోవ్రథంబ్ధావయోజయిత్వా ప్రాంచమవస్థాస్యోత్తరయారథవక్రైః
భీమ్యశతిపక్షసవోత్తరేణ యజుషాధీరూ హ్యుత్తరయా ప్రాచీముదీ
చీవా దిశమభిప్రయా యయథారథం యాయాదశ్వ ముత్తరేరారో

~~~~~  
త్యేణసామ్నామంమయికామాంసియుః జ్యేష్ఠాస్వాహా॥ ౨ ॥ స్వదిశవాది  
త్యేనయజుషామంమయికామం నియనజ్యేష్ఠాస్వాహా । జవదద్భిరథర్వాం  
గిరోభిరముంమయికామాంసియుః నజ్యేష్ఠాస్వాహా॥ ౩ ॥ రోచనాయాజిరా

యాగ్నయే దేవజాతవేస్వాహా । కేశవేమనవేబ్రహ్మణేదేవజాతవేస్వా  
హా॥ ౪ ॥ స్వధాస్వాహాగ్నయే వ్యవాహనాయస్వధాస్వాహా॥ ౫॥  
అన్నమివతేద్యశే భూయంవత్ప్రమివతేద్యశేమాయాసంవిత్తమివతేద్య

శేభూయాసగ్గ్ శ్రద్ధవతేద్యశేభూయాసమాశేసత్యే శేమాయాసం॥  
౬ ॥ సగ్గ్ స్రవంతు దిశోమహీస్సమాధావంతు సూన్యతాః । సర్వేకా  
~~~~~

వ్యాలోకన-అగ్నినాదేవేన - ఋచాచదేవేన - ఏతైఃకారణభూతైః ఆ
ముంహ్యదిస్థితంకామంమయినయినజ్యే- స్థాపయామి॥ ఎతేనోత్తరేవ్యా
ఖ్యాతాః॥జవదితిచక్షుర్ధీకవ్యాఖ్యతిరధిర్వణవేదేపతితా- జనతేఅద్భిరితి

పదచ్ఛేదః-నారాయణానువాకే- జనభిఃవిసజ్జనీయాంకంపవ్యతే॥ రో
చనాయాదీప్తాయఅజిరాయ- అజగతిక్షేపణయోః- గమనస్వధావాయ
క్షేప్తైప్రేవాతమసాంపపంభూతాయాగ్నయే- దేవజాతవేదేవానాం య

ష్టవ్యానాంజ్ఞాతైః కేశవేమనవే-మంత్రాయమనునామ్నేవా- ఋషయే
బ్రీహ్మణే- బ్రహ్మరూపాయబ్రాహ్మణానాంవాయోనిభూతాయ- అగ్న
యేవాబ్రహ్మణఇతిదశకనాత్-ఇతి॥ స్వధాదయోగతాః॥ సమిత్వోత్త

రాంజపేత్॥ ౪౫॥ అన్నమివతేద్యశేద్యప్యైః భూయాసం- అన్నదృ
ష్టేయావృశీప్రీతితథాతేసుయిధవతు॥ ౪॥ దాతారంస్రత్యాశ్శ్రవవ
నమేతత్- మామాగచ్ఛతు- సమాధావంతు॥ ఎవముత్తరేష్యపి యో

జ్యం-ఆశామనోరథఃసంస్రవంతు- సంగశ్యసవంతు-దిశోమహీ- మహా

హేధస్త్రిః ముహూర్తాయాతాభ్యాం దేవతేపూర్వవత్పృథివీమభిమృశే శ్శం
 వాదమేష్యంత్యైశ్చ పాణినా చత్రందణ్డంచాదతై॥ ౨౨॥ దక్షతేనభి
 కిరణముష్టిముత్తరయః పలుత్వా గతోష్వప్తరాంజపే తుగ్రీధముత్తరా
 ~~~~~  
 మాఅభియంతుమాప్రియా అధిరక్షంతుమాప్రియాః॥ ౬॥ యశోసియ  
 శోహంత్యయిధూయాసమసౌ॥ అజౌగన్యూకావభిశ్చత్యైషా॥ ౬౪॥ అ  
 ధ్వనాపి ధ్వపత్యైస్త్రిసంపారియ॥ ౭॥ అ యంబామశ్వినోఽథోమాండుః  
 ~~~~~  
 త్యో-సర్వాసుదిక్షు- తవయజ్జయంతే మామామాగచ్ఛంతు - సమా
 ధావంతుసున్మతాః- ప్రియావాచిస్సాగతమిత్యాగయః - సర్వేచకా
 మాప్రియామామధీయంతుఅభిగచ్ఛంతు- అధిరక్షంతు-మాప్రియాః- స
 వీవాధః-అనారథకంభునన్వచనం॥ ౬॥ యశోసియశస్వస్తిసి- అహం
 చత్వయిశ్వద్వద్వగోఘాయాసః- యశస్వీధూయాసం యశస్త్యం
 మేదేసీత్యథః- ఏవంహి యచితుర్యగోభవతి - అసౌవాతుర్నామసి
 దేవశస్సంబుధ్యా- హేయజ్జశస్త్రితి॥ ౬౪॥ రథేలభైతస్యవక్రేనిప
 ట్టసీవాఅభిమృశతి॥ అంకౌధ్యాంశం- ధ్వనశ్చైశాండసభదభాః- ధ్వని
 తంవాతాగ్రం-అభిగత్యథః- వాతవత్ గంతారంఏవంభూతంరథం-
 అభితోనుసంచరంతౌ- ఏవంయావంకౌ ఏవంరథనామానౌ భూతవిశే
 షా-తథాశ్చకౌ- యశ్చయారేహేతిః ఏవంనామాభూతవిశేషః- య
 శ్చఇంద్రియావాబలవా- పతత్రీపతసశీలః-త్రీయవతేభూతవిశేషాః
 రథస్యాధిష్ఠాతారః- తెఱగ్నయః- అభిగత్యథః - గంతారఃరథేనస
 హ-పప్రియః-ప్రీహారిణే- కామానాంపూరియితారః-నఃఅస్మా-పార
 యస్తు-పారగనయస్తు-ఇవంశేతంపారయస్తు ౬౪॥ యజుషాధిరోహతి॥
 హేరథ-అధ్వనామధ్వపతే- అధ్వపత్యత్యైవాధః- యథాగవాంగౌప
 తిః- స్వస్తియథాతథామాం సంపరయసమ్యక్పారంబయ॥ ౭॥ ఉ
 త్తరయాభిప్రయంతి॥ హేఅశ్వినౌ - అయం రథః వాం యువ

భ్యామభిషంత్రయే త విక్రోధోభవత్యసంభవశ్చ సచేమాం సూలాథా
రికాజీః చూడాకాని రయ త్వోత్తరయా సప్తాయా స్సంబాధతః వసే
~~~~~  
భేమానుభరివత్ । అరిష్టగన్ధస్తిగచ్ఛతు వివిక్షుక్పృథనాయనః ॥ ౮ ॥  
అశ్వోసిహయోన్యత్యోసిహర్యోన్యవాసి సప్తిగోవాజ్యశివృషాసిన్యమణా  
అసియ్యయనామాస్యాదిత్యనాంపత్వాహి ॥ ౯౪ ॥ హస్తీయశ  
సమసిహస్తీయశసీఘ్రాయాసంపహకాలపహాద్రయంమాభివహ । ఇం  
ద్రస్యత్వావశేణాభిషదధావ్యసా ॥ ౯౫ ॥ అవజిహ్వకః జిహ్వకావ  
~~~~~  
యోన్యభూతః - తతశ్చదఃఫేసుభేవాఅధ్వఃమరివత్ భగ్నమాఘా
త్-అరిష్టవపస్వస్తిగచ్ఛతు వివిక్షుక్ - ఛాన్దసంవిశబ్దస్యోర్వచనం - వివి
క్షుక్-కాక్-పృథనాయత్యోద్ధాకామా ॥ ౮ ॥ అశ్వేలభై ఆరోహ
ణమంత్రః ॥ అశ్వోసి-అన్నతే-అరతే-అధ్వానమిశ్యశ్వః - హినాతేహా
యః-హిగతా-సదాగమనశీలః-అత్యః-అతసాతత్యగమన-తస్తాదశ్వః - న
రః-కృత్యతేనరః-అలౌకరర్వా-గర్వతేస్సప్తి-వాజీ-వ్రజగతా - తస్తా
ద్వాజీ-వహతేవృషాసేచనసమథః - నృపుశత్రుఘమనుష్యేఘమ
నఃయస్యఅస్తీసస్యమణా-యాతేర్యయః-అశ్వమేధాశ్వః - నామ ప్ర
సిద్ధా-అదిత్యనామదితేపుత్రాణాం జేవానాం-పత్వాపరసశీః ఆశ్వః
సత్వం అస్యహిఅనుగచ్ఛ-మామాంవ్యుక్త్రమ ॥ ౯౪ ॥ హస్తీలభై ఆరో
హణమంత్రః-హస్తీయశసమసి - హస్తీవాన్యాయశో భౌ తోయా
నమసి-అహంహస్తీనాన్వయాహస్తీయశసీఘ్రాయాసం - వహప్రాప
య-హేకాలవహకాలసంభవహ-మామాంద్రీయం-భివహ - ఇంద్ర
స్యవ్రజాతత్సదృశేనకుశీశేనత్వాఅభిషదధామి-ఏవంఘాతమంకుశంతవ
మస్తకెస్థావయామీశ్యథః - ఆసౌహేవిరాణ సువ్రతీక సంవాద
మేవ్యసి ॥ ౯ ॥ ఫలికరణమస్త్వింజుహూసి ॥ హేఅవజిహ్వక - అహిచీ
నాజిహ్వయస్యతస్యఅమంత్రణం-ఏవంస్యగ్భూతాజిహ్వ జిహ్వయస్యస

త్విద్ధేధేః బధూ'మూత్రేణ ప్రత్యేయీతసిద్ధ్యధేయదస్య క్రమేప
 ల్గంస్యాత్తత ఉత్తరయాజుషాంతయం కామదేతనాయ మచ్చిద్యతే
 త్వాహవిషాయజే । తత్సత్సయదహం బ్రవీమ్యధరోమ దసావదా
 త్స్విహః॥ ౧౦౪ ॥ ఆతేవాచమాస్యాందద అమనస్యాగ్ంహృదయా
 దధి । యత్రయయువయోఃస్వభూతః । తతశ్చదుఃఖేనుఖేవాఅధ్వనిమా
 రిషత్ భగ్నోమాధూత్రతేవాఙ్మహితాతాంతఆదదే॥ ౧౦౫ ॥ తత్స
 త్సయదహం బ్రవీమ్యధరోమత్పద్యసా॥ ౨౧ ॥ శ్లోః॥

యాతఏషారరాట్వాతనూమన్యోమ్యుర్మస్యనాశీని । తాండవా
 నిజిహ్వః-హేనిజిహ్వక-త్వాంతహంహవిషాఅనెనఫలికరణముష్టిరూ
 పేణఅవయజే-యథాత్వమవాచీనోభవసితధాయజే . తత్సత్సమస్తు-
 యదహంబ్రవీమి-కింభున స్తత్-అసౌయజ్ఞ శర్మా-అధరోమత్-మత్ప్ర
 తియోగివత్ మత్తః అధరోభూత్వావదాత్వదేత్॥ ప్రతియోగి సం
 బంధేజపః-ఆ-తే-తవవాచం- ఆస్యేభవమాస్యాందదే ఆదదే-ఆ- మన
 స్యాంమనసిభవాంమనసావివక్షితాంవాచంచఆదదే - హృదయా దధి
 హృదయస్యోపరియావాక్-తాంచఆదదే-అన్యత్రాపియత్రయత్ర- తేత
 వ-వాక్ నిహితా-అంతహితా-తాంతవస్వభూతాం-ఆదదే- తత్సస్య
 మస్తు-యదహంబ్రవీమి-కింభున స్తత్-అసౌయజ్ఞ శర్మా-మత్ మత్సత్వం
 అధరంపద్యస్వ-విషణ్ణోభవయస్యకౌపమపనెత్తుకామస్తముత్తరాభ్యా
 మభిమంత్రయతే॥యాతేషారరాట్వాతనూః- లలాటేభవామస్యాస్త
 నూః-క్రోధస్యవేషఃభృకుట్వాదీః-మృగ్మస్యమృదునామైతత్ - భావప్ర
 ధానశ్చమృదు త్వస్యనాశీని - కుద్ధోహిమృదుత్వంజహతి - తాంమ
 న్యోస్తనూం-దేవాఃబ్రహ్మచారిణశ్చబ్రహ్మణిమంత్రేప్రతిపాద్యత్వేన చర
 న్తః-వినయంతు అపనయంతు - సుమేధసః-సుప్రజ్ఞాః॥౧॥యత్రై-యదే
 తత్తవముఖే-అమతంసతామసమ్మతం- రరాటముద్విద్యతి - సవక్రద్ధ

తిజీవవిషాదైస్వం మూత్రమానీయ సుప్తము త్రరాభ్యాం త్రి ప్రసవ్యం
 పరిషించే క్ష్యేన పథాదానకర్మకరాః పలామైరంస్తస్త్రి స్త్రిన్వాన్యూపస
 ~~~~~  
 బ్రహ్మచారిణోవినయంతుసుమేధసః॥ ౧ ॥ యత్ప్రవీతస్సుభైమతీగ్ంరరా  
 టముదివివిధ్యతి । వితేక్రోధంనయామసిగభామశ్వతర్యాభవ॥ ౨ ॥ అ  
 వజ్యామివ ధన్వనోహృదోమన్యం తనామితే । ఇంద్రాపాస్య ఫ  
 లిగమన్యేభ్యః పురుషేభ్యోన్యత్రమత్ ॥ ౩ ॥ యదహంధనేన ప్రవ  
 తాగ్ శ్చరామిధనేనదేవాధనమిచ్ఛమానః । తస్మింతోమోరువమాద  
 ధామ్యగ్నిరింద్రోబృహస్పతిశ్చస్వాహ॥ ౪ ॥ పరిత్వాగిరైరమిహంపరి  
 ~~~~~  
 స్వయత్ ఘోహోస్పదనంలలాచెనాడిహంచస్ఫురణం తదభిప్రాయమేత
 త్ - యచ్ఛబ్దస్మృతేస్తచ్ఛబ్దస్యాధ్యాహారః - తత్తైక్రోధంనయామసి విన
 యామ - గభామశ్వతర్యాభవ - అశ్వతరీణాంగభాధారణం మరణ
 హేతుః - అతో వినేతవ్యః సంభవతి ॥ ౨ ॥ అసంభవేప్యస్య ప
 రేషాం॥ అవజ్యామివ - హేన్ద్రిహృదసి - తవహృదయన్తస్యం - మ
 న్యశబ్దేనాత్రచిత్తవికారకామోలత్యతే - కామంపరపురుషవిషయం
 అవతనామి - అవనయామి - అపనయామి - జ్యామివధన్వనః - య
 ధాధనుఃకార్యయోగ్యంబిక్షీకంతః అవతతజ్యంకుర్వంతితద్వత్ - హే
 ఇంద్రత్వమపిఅస్యాః - ఫలిగండపద్ధేంద్రియం - అన్యేభ్యఃపురుషేభ్య
 అపాస్య - అపనయ - యథాతేనప్రవిశంతితథాకురు - కుతఃఅన్యేభ్య
 ఇత్యపేక్షాయాముచ్యతే - అన్యత్రమత్ - పంచమ్యంతోజన్ - మంతో
 న్యేభ్యః॥ ౩॥ యదహం - యదస్యగృహే - హేదేవాః - ధనేనధనమూన్య
 ధూతేనధనమిచ్ఛమానోహంః - అతశ్చతీయాయాం - యేనధనేన -
 ప్రవతాగ్ వ్యవహారా చరామి - తస్మిన్ప్రజ్ఞే - సోమోరువమాద
 ధాతు - అగ్నృదయశ్చ - యథాశతక్షీప్రంవిక్రీతంభవతి - యం
 నామయేత ॥ ౪ ॥ పరిత్వాఅహేభృత్యత్వాంలహం - పర్యమిహం -

ద్వయోవాభీవిక్షిపేతావషణ్దరే-పాంబిందురభినిపతేదుత్తర్యథా
లింగప్రత్యక్షయాతాగారస్థాణాధిరోహణైవిధునడపవేశనకుప్తాం

~~~~~  
ననివర్తనాయస్వాహా ॥ ౭ ॥ అనుపోహ్యదనుహ్యయో నివర్తనం

న్యవీవృతత్ | ఇంద్రఃపరిక్రోశోః పరిక్రోశతుసర్వతః ॥ ౮ ॥ యదిమా

మతిమన్యాద్వా ఆదేవాదేవవత్తరం | ఇంద్రఃపాశేనసిత్యాబి మహ్యమి

ద్వశమానయాత్స్వాహా ॥ ౯ ॥ యదిపృథ్విద్యద్యంతరితో త్ఫలమభ్యుప

~~~~~  
భ్యోపునరావర్తనం - యేనపథాఅవర్తంతే ఆవర్తనే యస్మిన్నేవ

నివర్తంతే - నివర్తన-ఆవర్తనవివర్తనాయతుభ్యంస్వాహా ॥ ౭ ॥

అనుపోహ్యదనుహ్యయియుష్కదాదేశస్యవసోపకారస్యభాంవసోపకా

రః-యుష్మాక ఆన్వహత్ - అనుహ్యయత్ - అనుసరతు - పృథత

స్థిత్యా ఆగచ్ఛతేబ్రహ్మీతు - ప్రతికూలంహి తద్గమన అనుహ్య

యః అనుహ్యతాపురుషః - నివర్తయతీతి నివర్తనః - సోపవోన్య

వీవృతత్ - నివర్తయతు-ఇంద్రసంబంధిదైవకృతమివస్యవర్తతేత్యర్థః ॥

పరిక్రోశః నిషేధశబ్దః-గచ్ఛతాం-ప్రతికూలశబ్దః-వి-యుష్మాక సవ

తః పరిక్రోశతునిషేధతు ॥౮॥ యదియూయంమాం అమన్యాదైవ

తిక్రమ్యమన్యస్వం- ఆదేవాః దేవరహితాః-దేవవత్తరం అతిశయేన దే

వవంతంమాం యద్యతిమన్యాస్వం-తతః-ఇంద్రః పాశేనసిత్యా - షిక్ష

బంధనై- కకారఉపసంజః- సీత్యాబధ్యామమైవ వశమానయతు- మ

త్సమీపంప్రాపయత్విత్యర్థః ॥౯॥ యదిపృథ్వి త్ యద్యంవృథ్వి త్ య

ద్యంతరితో త్ యదివాంతరితో త్ - ఇలం అభ్యుపస్తత్ మమోపరితదు

వాయురేవ- ఉకారోనథః-కః- వాయువశేనైవతదాశన్నం నమన్నిమి

త్తత్త్యర్థః- తత్ఫలంయుష్కదాదేశ- మమతనువంశరీరం యత్రప్రదే

శం అస్పృశత్- వాసవస్త్రువా యత్రాస్పృశత్- యచ్ఛబ్దశబ్దా

త్తచ్ఛబ్దాధ్యాహార్యః- తతఃప్రదేశాత్- నిర్ముఖం తన్నిమిత్తాంకృతా

కపోత దర్శనైమాత్యానాగ్ంశరీరరేషణైశ్యేమచాద్భుతేష్వమావా
స్యాయాంశిశాయాంయత్రాపాన్నశృణుయాత్తత్రాగ్నైరుపసమాధా
~~~~~  
ప్రత్యక్షవాయైవ । యత్రాస్పృశ్యత్యనువం గతవాస ఆపోబాఙం  
శాంసిర్ఘ్నుశింపరాక్షైః॥ ౧౦ ॥ యేపక్షిణః పతయంతి బిభ్యతోఽర్  
ఘ్నుతైస్సహ । తేనాశివేనశక్యేనతేనసోదంతవచఃసా॥౧౧॥ డివోను  
మాబృహతో అంశరితాదపాగ్ంస్తోకౌజభ్యసప్తచ్ఛిషెః । నమహవిన్ద్రి  
యేణవీర్యేణవనసాహమాగాం బ్రహ్మణా సంప్రంఛానస్సుకృతాకృతే  
స॥౧౨॥ ఇమంమేవగుణతత్త్వాయామిత్వేన్నో అగ్నేపశ్యహ్వో అగ్నేపశ్య  
~~~~~  
పత్తిం-పరాక్షైః పరాజ్ఞుభేం-అపఃప్రత్యాశినే సాధనభూతాః- బాధం
తృణాధంతు అపనుదంతు॥౧౦॥వయోవాభివిషీషేత్॥యే-విభక్తికృత్య
౧౧ః- యత్రప్రదేశేపక్షిణః పతయంతిబిభ్యతః- భీతస్య- మమోపనిసర్
ఘ్నుతైస్సమంగతైస్సహ- తేతంప్రదేశం శివేనశాంతేన- శక్యేననుభవేన తే
జసా- డిం-య-హూం-క్లద-యంతు-వచఃసాచ-కాశి-భిష-చిఆపః॥ ౧౧॥
అపచాశకైవా బిందురభిషతేత్॥డివోనుడివోవా- బృహతోః అంతరి
తా-గ్నా- అయమపాంస్తోకః అబ్బిందః - మామభ్యపప్రత్ మమోపరి
సంతతి-శతోహం ఇంద్రియేణమనసావసమాగాం సంగచ్ఛేయం-ఎశస్మి
న్విబంధనే ఇంద్రియంతాం వృద్ధిమాఙ్గూత్-బ్రహ్మణాచలత్రేణ సంప్ర
హ్వయో అగ్నిరాత్మానంసంస్పృజ-సుకృతానుష్ఠకార్యం కరోతీతిసుకృ
తో-తేనబ్రహ్మణాకృతేన-మయూప్రయుక్తేన॥౧౨॥ అం గాత్రస్థాకాధ్యాయ
శోహంవాదిభు పూమమంత్రాః॥ ఇమంమేవగుణతత్త్వాది సంకతాః-
ప్రజాపతేహేప్రజాపతే- వ్యోత్తోన్యః- విశ్వా-ఎతానిభిశ్చ జాతాని జ
లమంతివస్తాని కచ్చిదపి సరిబధూవ-పరిపూర్వో భవః - పరిగోపకావ
తా-తే- పతే మానోనపరిగ్మస్తాని- నత్పదన్యః పరిగ్మసీయం సమధా
భ్యర్చకః- తానియాశ్యేతాని ప్రసిద్ధాని- నతుభవన్తానిశ్యకః - య

నాద్యాజ్యభాగాంత ఉత్తరాహుతీహుత్వాజయాదిప్రతిపద్యతేపరి
 షేచనాంతం కృత్వాభిమృతేభ్యఉత్తరయాదక్షిణతోశ్శానం పరిధిం ద
 మగ్నైఅయాసిప్రజాపతే॥ ౧౨౪॥ సమాజంచవిరాజంచ వ్యాహృతీర్వి
 హృతాః॥ ౧౩॥ ఇమంజీవేభ్యఃపరిధిందదామిమానోనుగాదపరౌ అర్హ
 త్కామాః యంకామయమానాః- వయం తేతుభ్యంబుహుమః-తదస్మా
 కంసంపద్యతాం- కింఛునస్తేవయం రయీశాం-ధనానాంపతయఃస్యామ
 మ॥౧౨౪॥సంమాజంచాదిగతాః॥ వ్యాహృతయశ్చగతాః॥౧౩॥అభిమృ
 తేభ్యః దక్షిణతోశ్శానం పరిధిందధాతి॥ ఇమంఇమమశ్శానం- జీవేభ్యః
 జీవతామధాకాయపరిధిం - పరితః ధీయతేతిరోధీయతే యేనమృత్యుః-
 తంపరిధిం దధామి స్థాపయామి- ఎషాంజీవతాంమధ్యేకశ్చిదప్యపరౌ
 బాలవీవతమథః- ఛాందసోయకారః- ఎతమథఃకంమృత్యులక్షణంమా
 గాత్ - తతః శతంశరదః - కాలవీవ తతశ్శతం శరదః - పురూ
 ఛీః - బహుదివసాక్ వ్యాపుష్పవంతః జీవంతు - మృత్యుంతు అనె
 న పవతేన అశ్మనా - తిరోదధతాం తిరోహితఃకువంతు॥యా
 తవీషా రదాట్యాతమాః ॥ ఉక్త్యశ్చన్యతిరాత్రశ్చ ॥ సృధివీతే పా
 త్రం॥యస్మైచాతా॥ షరకేష్టసిపరమాం॥ ఇంద్రజహి దండశూకం॥
 కూకురస్సరూకుః రః॥ యద్భూమెత్రూరం॥న క్తంచారిణ ఉరస్సై
 శా॥మాతేకుమారం॥అశ్శాభివపరశుభకవ ॥ ధాతా దదాతునోర
 యిం॥ త్రయ్యైవిద్యాతై॥ మయిపర్వతపూరుషం॥అయ్యవ్యంవచాన్యం॥
 ఇమగ్నస్తోమమహాతే॥ పరిత్వాగ్నైపరిమృజామి ॥ సుశ్రవస్సుశ్రవసం
 మాకురు॥ యోగెయోగెతవ స్తరం॥ఆగంత్రాసమగన్యహి॥ ఆయుదాక
 దేవజరసంగృహానః॥ ఉష్ణేనతామివుదకెనెహి॥ఉష్ణేనవాయోధాతౌద
 దాతూక్త్యశ్చద్వావిగ్ంశతః॥ఉష్ణేనవా యువుదకెనెహి॥అగో మృత్యుంద

దిశా

ససూత్రైకాగ్నికాండమంత్రభాష్యే.

ధాదధాతి॥ ఖడ్గః॥ ౨౨॥

హరిః ఓం॥ గృహ్యసూత్రంసమాప్తం.
ఓంతత్సత్.

మేతం । శతంజీవస్తుశరదః పురుచీస్తీరొమృత్యుం దధతాం పర్వః
నీ॥ ఖడ్గః॥ ౨౨॥

ద్వితీయఃప్రశ్న స్సమాప్తః.
సమాప్తశ్చాయం ప్రశ్నద్వయాత్మక ఏకాగ్నికాణ్డమంత్రః.
ఓంతత్సత్.

ధృతాంపర్వతేన॥హరిః ఓంతత్సత్॥ ఖడ్గః ॥ ౨౨ ॥ ఓంతత్సత్॥
సమాప్తమిదమేకాగ్నికాణ్డమంత్రభాష్యమ్.

